

11355/B

Aix c

~~Bay 177~~

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b30530799_0005

ARTIS MEDICÆ PRINCIPES

HIPPOCRATES, ARETÆUS,
ALEXANDER, AURELIANUS,
CELSUS, RHAZEUS.

RECENSUIT, PRÆFATUS EST
ALBERTUS DE HALLER,

Præses Societ. Reg. Scient. Götting. Sodal. Acad. Reg. Scient.
Parif. Chir. Reg. Gall. Imp. Berol. Suec. Bon. Arcad. Bavar.
Soc. Scient. Britan. Edimb. Upsal. Bat. Botani. Flor. Helvet.
In Senatu Supremo Bernensi Ducentumvir.

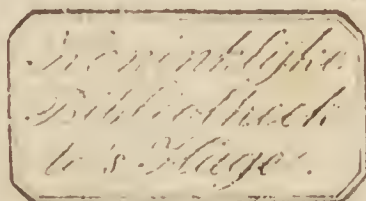
TOMUS QUINTUS.

LAUSANNÆ,
Sumptibus FRANC. GRASSET & SOCIOR.

M. D. CC. LXXII.

CLARISSIMI VIRI;
D. W I G G A N
P R Æ F A T I O,
Q U A R E C E N S E T U R
IN VARIAS ARETÆI
EDITIO NES,

ET QUID IN EJUS EDITIONE PRÆSTITUM SIT.

ARETÆI scripta hæc , priusquam Græce lucem vidissent , Latine prodierunt Junio Paulo Crasso , Professore Patavino , interprete , Venetiis impressa , A. D. 1552 in-4°. In præfatione interpretationi suæ annexa habet Crassus; forte liber quidam græce manuscriptus , veterrimus & cariosus , in manus meas incidit. In fronte libri nomen auctoris inscriptum erat, ARETÆI videlicet Cappadocis. De morbis agebat , qui singulatim humani corporis membra corripunt. Ipsum avide , ut mihi moris est , & ter & quater perlegi. Perlectus liber , cum gaudio , tum mœrore , animum perfudit meum ; quippe gavissus sum tam egregii auctoris librum , qui vetustatis injuria , hominumque fœcordia , in tenebris tot secula jacuisset , in lucem Dei beneficio fuisse vindicatum : indolui vero non mediocriter ,

ipsum non sanum, non integrum, sed multis mendis inquinatum, multis magnisque vulneribus concisum & laceratum, ad manus nostras delatum esse. Cæterum hæc fragmenta colligere, utque pluribus usui forent, latina facere ac publicare satius esse judicavi, quam ea in totum carie, tineis, situque deleri permittere. Post ARETÆI laudem hæc deinde adjicit. Quam multos in eo transferringo labores tulerim, quantum temporis atque olei absumserim, vix queam dicere, quam plurimis undique vulneribus confossus esset. Ex tribus tamen collatis exemplaribus, multa quæ deficiebant restitui: quæ erant depravata, castigavi: quæ confusa erant, in ordinem redegi: per conjecturas etiam certissimas ab artis medicæ peritiâ desumptas, non paucos locos librariorum incuria vitiatos, antiquæ & sanæ lectioni restitui. De quibus autem ambigebam, neque sinceram veritatem eruere, mihi que penitus satisfacere poteram, eos asterisco notavi, aliorumque judiciis pensandos castigandosque reliqui; utque in summa dicam, quantum huic libro opis attulerim, qui candida mente & livore purgata ipsum curiose lectitabunt, & cum græcis exemplaribus conferent, facile deprehendent. In margine libri variantes pauculæ lectiones inveniuntur, non græce, sed latine tantum con-

ſcriptæ, cæterum in hac CRASSI editione, libri de diuturnorum morborum curatione ſecundi capita quinque, ſecundum ſcilicet, tertium, quintum, ſextum, atque ſeptimum deſiderantur; quæ poſtea in aliis editionibus, tam græce, quam latine, loco ſuo reſtituta ſunt.

Utinam & aliæ hujus operis, quæ deſunt, partes è tenebris crui, & cum his quæ ſuperſunt, in corpus unum atque perfectum reſarciri poſſent; cum manca hæc & miſeris modis lacera membra perito cuique arbitro tam exquiſita arte elaborata, tamve in hac mutilatione pulchra videantur, ut ea nulli etiam integro antiquitatis monumento poſthabeant. Nam in libris omnibus Manuſcriptis, quos vel ego vidi, vel Editores cæteri, non occurrunt de cauſis & ſignis acutorum morborum libri primi capita prima quatuor, neque principium quinti; in libro de diuturnorum curatione primo deſunt prorſus caput ſextum, atque ſeptimum, principium etiam & finis octavi; dehinc autem novum, decimum, undecimum, ac duodecimum, item decimi tertii principium & finis, decimi quarti finis, penitus denique decimum quintum & decimum ſextum; in libro ſecundo de diuturnorum curatione, deficit caput primum, quartum, ſeptimi finis, octavum, nonum, decimum, undecimum, cum principio duodecimi.

In variis autem totius operis partibus videntur deficere non modo verba quædam, sed & plurime quandoque lineæ. Porro in libro de acutorum curatione primo, caput septimum, de angina scilicet medenda, in fine mancum esse, in aliqua vero parte faucium caput secundum libri secundi de diuturnorum curatione, ubi de diabete agitur, quod ab aliis editoribus haud annotatum est, probavi ex AETIO, qui ARETÆUM, non nisi in duorum istorum affectuum tractatione, nominat, & ex eodem quædam se depromere testatur, quæ in his jam reperiri nequeunt. Caput etiam sextum libri de curatione diuturnorum secundi, uti conjicio, minime integrum est, sed potius maxima ex parte mutilum:

ARETÆUM græce primum edidit Jacobus Goupylus, adjectis iis libri postremi capitibus quinque, quæ in CRASSI versione desiderabantur. Græca e Msc. in Galliarum Regis bibliotheca se expressisse testatur, duorum aliorum Codicum ope, quorum unum suis sumptibus comparaverat, alterum e Capelli Museo depromferat. Exemplar hoc Parisiis nitidissime excusum est, A. D, 1554, in-8°. apud Adrianum Turnebum, Typographum Regium. Quin & maximam in hac editione curam impendit Goupylus, utpote cum perpauca hic Typographorum errata occurrant, & trium

istorum Codicum collatione sententiæ plurimæ depravatæ castigentur, & in fine libri variantes adjiciantur manuscriptorum lectiones, cum conjecturis aliquot non contemnendis.

Eodem anno, scilicet 1554, post græca tamen publici juris facta, CRASSI interpretatio Parisiis edita est, apud Guilielmum Morelium, & Jacobum Puteanum, in-8°. Huic annotationes locorum subjiciuntur, qui in ARETÆI Codice græco ab interpretatione CRASSI discrepant; autore G. M. T. quæ notis nostris ad varias lectiones intermixtæ reperientur. Hic item capita illa quinque, quæ CNASSUS non verterat, jam primum latine traducta sunt. Anonymum hunc fuisse Goupylum vix dubitari potest.

Juxta proxime memoratam editionem, latinam ARETÆI versionem, inter medicæ artis principes impressit Henricus Stephanus, anno 1567, in-fol. omissis tamen notulis, quæ sub fine anonymus iste editor adjecerat.

CRASSI versio ab ipso recognita traductis etiam ab eodem capitibus quinque, quæ in priore ejus editione deerant, Basileæ, apud Petrum Pernam, anno 1581, in-4°. primum impressa est; licet a CRASSO, ut ex epistola ejus ad lectores data patet, anno 1555: absoluta fuerit. Verum hæc in publicum non prodiisse ante annum 1581, mortuo jam Paulo CRASSO,

constat ex Typographi ad lectorem Epistola ; ubi hæc leguntur ; ediderat jam ante Junius Paulus CRASSUS ARETÆUM à se è græco in latinum versum, Venetiis : nunc vero , ab ipso ante obitum recognitum, & multis capitibus ex græco exemplari auctum, (ut in præfatione scribit) filius ejus Celsus ad nos misit.

Omniū postrema est editio , quæ græco-latine prodiit, Augustæ Vindelicorum , anno 1603 , in-fol. In prima libri pagina hæc ARETÆI scripta prædicantur esse græce & latine conjunctim edita , tribus Mss. Codicibus , Veneto , Bavarico , Augustano , collatis ; cum commentario , quo obscura doctrina de nominibus , & parte affecta morborum singulorum , cum suis signis , perspicua methodo illustratur , autore Georgio Henischio B. medico Augustano. In præfatione sua dicit hæc Henischius ; tria inspexi manuscripta, Venetum , Bavaricum, & Augustanum. Idem est initium in Augustano , quod in Lutetiano exemplari : deficient autem in illo sex capita , quæ desiderata in prima editione ; Venetum , & Bavaricum contractius est , utrumque à sexto capite *περὶ τετάρτου* demum incipiens , & sex illis capitibus similiter carens. Hæc vero capita , quæ non alibi , quam in regio Codice , reperiuntur , genuina esse non sine causa ambigo ; AETIUS enim sermone 11. cap. 1. de diabete agens , optima,

inquit, (ut ait ARETÆUS), est in dolio facta evaporatio ad exsudandum, eo modo ut caput extra dolium promineat, frigidumque aërem adtrahat, reliquum vero corpus omne calefiat. Id autem in capite de diabete, quo ARETÆUS auctior redditur, non continetur: contineri deberet, si legitimum esset. Idem de reliquis iudicium. Quinam autem hic est argumentandi modus? Annon in ARETÆO partes capitum passim, perinde ac capita integra, defunt? Annon etiam in curanda angina, prout supra monuimus, verba ARETÆI ab AETIO proferuntur, quæ in hoc libro nusquam legimus? Eodem itaque jure caput illud de angina, tanquam spurium, repudiare potuit. Verum in istis capitibus scriptionis similitudo, & medendi norma eadem, quæ in cæteris usurpatur hujus libri partibus, minimum dubitandi locum relinquunt, quin eidem quoque auctori adscribi debeant. Quid quod ea, ut in REGIO, ita & in HARLEYANO codice (de quo infra loquemur) inveniamus. De editione sua hæc amplius Henischius, addidi autem conversionem Junii Pauli CRASSI, Medici & Professoris Patavini. Pauca quædam inserta textui latino, & diverso charactere impressa sunt, ex notis Anonymi Galli. In margine variæ sunt lectiones, partim annotatæ a Jacobo Goupylo, partim ex Codice Augustano. Item ne

imperfectus esset (inquit) ARETÆUS, & ad usum minus accommodatus; colores illius oblitteratos purpurisso GALENI, & ALEXANDRI TRALLIANI, imprimis vero Pauli ÆGINETÆ, reconcinare, & mancum suis partibus absolvere volui, nec temere; multa enim sunt apud ÆGINE-TAM locis aliis, quæ ex ARETÆO defumta esse constat. Hoc negotii fane & inaniter suscepit, neque feliciter exsecutus est: cum auctores ab eo memorati in manibus doctorum vulgo haberentur, neque ARETÆO ullo modo essent, vel in medendi, vel in scribendi genere, similes; Paulum vero, licet ARETÆI mentionem faciat, vix quicquam ex eo hausisse deprehendo, plurima certe & ea magni momenti, tum in describendis, tum in curandis morbis, dialecto tantum immutata, in libros suos transcripsit AETIUS; quæ loca ad inum latinæ nostræ versionis passim annotavimus. Cæterum Henischius opus hoc Typis quidem satis nitidis (etenim græci his, quibus in hac editione utimur, haud dissimiles sunt) excusum publico dari curavit: verum in obeundo suo munere ita se gessit, ut summæ possit, vel incuriæ, vel inscitiae, vel utriusque, merito accusari. Nam præterquam quod elegantissimo huic auctori commentarios non nisi jejunos ad modum atque futiles at-textuerit, textum ipsum, tribus licet Mss. instructus, vix uno, ni fallor, emendavit loco.

Tria hæc MSS. in fronte Libri ab eo collata dicuntur; sed Editorem ea tantum, ut in Præfatione inquit, inspexisse crediderim. Quod ad Venetum & Bavaricum attinet, nullæ annotatæ sunt ex iis Variæ Lectiones, cum se eas, quæ in margine sunt, excerpisse dicat, partim ex Goupyli Editione, partim ex Codice Augustano. In hoc quidem conferendo, non modo ingenti illum accuratione, sed & fide & velut religione quadam usum esse facile crederes, cum quæ librariorum manifestissima sunt errata, & vel accentuum differentias, pro variis Lectionibus apponat. Verum hæ omnes non ita magno in numero sunt, ut mihi, qui duos Codices MSS. cum Libris editis contulerim, & animadverterim, quot quantæque in his occurrant discrepantiæ, magnam is in hac re videatur adhibuisse diligentiam. Porro, nescio qua animi perversitate, verba quædam e textu expulit, quæ & Autoris sensui optime congruunt, & intellectu sunt facillima; in eorum vero locum quasdam inanes literas substituit (nam voces quidem Græcæ, nedum legitimæ Lectiones, neutiquam vocandæ sunt) & quamquam in Augustano Codice Lectiones aliquot reperiantur haud quaquam rejiciendæ, quarum pars in textum admitti possit, pars etiam debeat, tamen harum nullam, quasi malo

quodam fato, illuc inferuit. Imò Textum adeo non illustravit, ut leviuscula omnia, si-
ve in Litteris, si-ve in Accentibus, errata ex
Goupyli Editione in suam fideliter transferri,
& alia insuper incredibili numero, per soli-
tam Typographorum negligentiam, irrepere
sit passus. Latinam quidem versionem sine
minima emendatione reliquit.

Petri PETITI, Medici Parisiensis, in ARE-
TÆUM observationes brevi prodituras, sibi in-
scriptas testatus est Menagius ad Laërtium,
1692. editum, p. 253. sed necdum prodiisse il-
las intellexisse se dicit Fabricius. De PETITI
hujus hæredibus curavi ut quæreretur Parisiis,
ex consilio ut aliquid de his observationibus
amplius cognoscerem; sed quinam fuerint illi,
certior fieri non potui. Nusquam vero, cum
Fabricio, puto exstare Editionem Parisiensem
ARETÆI Græco-Latinam, in-4to. quam auctam
Petri PETITI Annotationibus memorat Merklini
Lindenius renovatus, a. 1686. editus.

Quod ad hanc Editionem attinet, id equi-
dem oneris suscepi, impulsu solo Viri Claris-
simi Johannis FREIND, qui Autorem hunc, li-
cet in doctorum manibus rariorem, inter
Græcos tamen & ingenio & arte præstantis-
simum, in Re Medica ipse scriptis exornan-
da non minus eloquens & accuratus, quam
in ea exercenda experiens atque felix, publi-

candum mihi emaculandumque commendavit. Id profecto tres circiter abhinc annos aggressus sum, & quid in hac re præstiturus essem Literatis exposui; multo autem maturius e Typographeo exiisset ARETÆUS, nisi proposito meo obstitisset valetudo perquam infirma. Nam in hujusmodi negotiis labor haudquaquam tenuis est, utut tenuis sit gloria. Græcum ARETÆI Exemplar cum apud Bibliopolas ne quidem unum reperiri posset, & pauca ea, quæ in privatis Bibliothecis erant, a Viris doctis pariter & curiosis maximo in pretio haberentur, Græca hæc omnia manu mea exscripta prælo commisi. Ea ut pristino suo nitori, si ita fieri posset, quadantenus restituerentur, studium curamque haud mediocrem impendi. Etenim haud modo Libros duos editos inter se, sed eos etiam cum Codicibus MSS. duobus contuli. Horum alterum mihi suppeditavit è ditissima sua Bibliotheca Dominus HARLEY, Comitum Oxoniensis Filius unicus, qui, Literarum cultor fautorque eximius, ut libros quosque optimos rarioresque undique summo studio colligit, ita eos in literatorum usum pervolutandos summa cum facilitate impertit. Alter ut, juxta Exemplar MS. in Vaticana Romæ Bibliotheca assertum, exscriberetur procuravi: quod non sine magna, ut videtur, accuratione præstitit

Dominicus Regoletti, Græcus, ut ipse ait, in eadem Bibliotheca scriptor.

Cæterum, in Harleyano Codice, deest pars illa Capitis de Causis & signis Epilepsiæ, unde oriuntur libri editi; alia tamen quæ in his leguntur, in eo itidem continentur omnia. Verum Capita illa postremi Libri quinque, quæ in prima Crassi Versione deerant, non in suo hic loco, sed in primis MS. paginis reperiuntur, aliquo inter ista, & illud ubi de causis tetani agitur, vacuo relicto spatio. Capita etiam mutila in omnibus tria, de curatione nempe Phthiæ, Jecoris, & Lienis, extra ordinem in hoc MS. posita sunt: utpote cum hoc de Liene illud de Phthiæ præcedat; quæ autem de Jecore scribuntur in fine totius Codicis adjecta sint, post curationem Elephantiasis. Hoc ideo accidisse existimo, quod non ex uno exemplari aut eodem tempore omnia exscripserit librarius; sed, transpositis istis capitibus post reliqui totius Libri exarationem in lucem alicunde protractis, ea illic descripserit: cum in suis quidem locis aliquid intervalli relictum foret, sed quod minus ad ista recipienda esset amplum. Codex enim integer una & eadem manu scriptus est.

Hic autem, licet trecentis annis parum antiquior esse videatur, plurimisque passim mendis

dis laborans, eas tamen ex boni potius Exemplaris, quam Librarii, defectu contraxit. Nam alioqui scriptura, pro istis temporibus, fatis nitida & accurata est; & gravissima in hoc errata aliis etiam MSS. communia sunt: & in eo monstra ista turpia verborum, quæ ubique occurrunt, punctulis, tanquam stigmate quodam, inuruntur. Porro ex eo plus adjumenti, in emendando ARETÆO, habui, quam sperare ausus sum: cum omnes hujus Authoris MSS. de quibus ad me noticia pervenit, & parum veteres sint, & maculis etiam foedissimis inquinati; siquidem hujus ope non modo verbis Jonicæ suæ terminationes passim redditæ sunt, sed & proba ac sana sententiarum quarundam lectione nitido terfoque huic Authori sensus proprius atque elegans restitutus. Quare Codicem ARETÆI, HARLEYANO emendatiorem, haud ullibi exstare crediderim.

Codex Vaticanus, ut ex Amico intelligo, qui hunc rogatu meo inspexit exscribendumque curavit, valde recens est. Ex eo vix quicquam suppetiarum hausi, nisi quod Dialectum quandoque, hujus autoritate, ubi cæteri MSS. in hac re deficerent, emenda-
verim. Hic ut cæteri, perquam vitiosus est. Aliis item, ut credo, magis mutilus; nam licet ista in principio, de Causis & signis *typi-*

lepsiæ , contineat , omnia in eo defunt , quæ post stellulas in hac editione Capiti de Curatione Melancholiæ interpositas habentur.

Haud inutiles etiam , licet numero paucae , Variæ Lectiones fuerunt , quas in suo utriusque ARETÆO Margini adscriptas mecum communicarunt , Viri in Libris Græcis Latinisque versatissimi , deque Re Literaria optime meriti , JOANNES ALBERTUS FABRICIUS HAMBURGENSIS , & MICHAEL MAITTAIRE. Lectiones has non fuisse docti cujuspiam conjecturas , verum ex aliquo MS. decerptas , ex hoc liquet , quod inter eas reperiantur aliquæ sensus plane expertes , quæque in iis quibus nos utimur MSS. similiter legantur. Latinam versionem de novo dare libuit , quia Crassi Traductio , licet haud prorsus aspernanda , tamen sæpissime , quoniam paucis vitiosisque MSS. instructus id operis susceperit , obscura , ut fatetur ipse , ac dubia sit ; mihi quidem insuper duriuscula ac parum elegans videtur , ita ut neque Græca legentibus multa planius explicet , & ipsa , sine Græcorum auxilio , haud raro vix intelligi queat. Num in hac plus , quam in ista , operæ adhibitum sit , nescio ; nostra non dubito quin Lectoribus futura sit commodior ; cum rerum , quibus ille destitutus est , supra dictarum ope , & ARETÆI cum aliis

Medicis antiquis, cum Aëtio præsertim, qui multa ex eo, nulla ejus facta mentione, evidentissime hausit, ARETÆI denique cum ARETÆO ipso comparatione, sententias haud paucas, minime antea comprehensu faciles, clare saltem hic expressas invenient. Ubicunque Græca ita corrupta sunt, ut iis mederi prorsus desperaverim, ea non sine sensu aliquo, uti arbitror, probabili, Authōrisque de iis rebus tractationi haud incongruo, adumbrare tentavi. Hoc quicquid est, in Versione licitum esse existimavi; quoniam, re sic instituta, Authori nulla fieri potest injuria; nam in Textu Græco nihil vel in melius, conjecturis tantum ac divinationibus meis, sed omnia aliqua autoritate fretus, immutavi. Quoniam vero Crassum, verbo verbum nimis fide reddentem, sententias ipsas aliquando nec Latine satis nec dilucide efferre percepi, id potius mihi cura fuit, ut integra orationis membra, quam ut voces quasvis, plene & aperte, cum ea simul quo licuit brevitate, exponerem; Celsique, qui, Tiberii temporibus, non modo de Medicina, sed & de Rhetorica, optime purissimeque scriptitavit, Phrasibus & loquendi formulis, quam sæpissime potui, sum usus. Imis Latinæ Versionis paginis Notulas quasdam subjeci; ubi HIPPOCRATIS effata indicantur, quæ sine ulla

sæpe mutatione scriptis suis immiscuit ARETÆUS, ea ut plurimum ex germanissimis ejus libris hauriens, uti ex Aphorismis, Prognosticis, & libro de victu Acutorum. Ibidem locos etiam subnotavi, unde plurima clam in commentarios suos intrusisse deprendi AETIUM; eos item, qui aliis omnino similes sunt, quos AETIUS ex Archigene sese petere testatur, quod quidem, si quem unquam ARETÆI ulterius emendandi cupido ceperit, studiis suis haud incommodum reperiet. Quod que Morborum sæpe, quorum signa Causasque explicaverat ARETÆUS. Curationes temporis injuria perierint, non absurdum fore judicavi, si Lectiones ad medendi rationem in iisdem affectibus à Medicis ejusdem sectæ usurpatam remitterem: præsertim cum ex his ARCHIGENES & ARETÆUS vix quicquam de aliqua re scripserint, quod non & in instituenda Medicina plane conveniat, & iisdem fere verbis præcipiatur. Alia quoque, diversæ Materiæ, notis interposui, quorum præcipua sunt quædam ad historiam Medicam spectantia.

Variantium lectionum congeriem, e libris Editis & Mss. ante memoratis collectam, ad Editionis hujus Paginas Lineasque accommodavi. Haud multa ex iis, ut opinor, quispiam eruet, quod faciliorem reddet ARETÆI

lectionem; nam quicquid ad eam rem facere videbatur, textui ipsi haud dubitanter inferui; inter varias lectiones iis, quæ ejecta sunt, detrufis vocabulis; notato simul, quænam in unoquoque libro voces sint receptæ. Dialecticas vero vocularum formationes, quæ in Editis aliter se haberent, siue has in Harleyano siue in Vaticano Codice repererim, in textum itidem admisi, quibus in locis id factum sit aut utrius Codicis autoritate, declarare supervacaneum existimans. Nimis multa, nimis gravia quoque & aperta Librario- rum errata metuo ne inter has lectiones posuerim; sed vel ex his alia emendandi occasionem aliquando arripui: & ex iis lector intelliget, quam turpiter depravata ad nos pervenerint ARETÆI scripta, quanta ideo in conjectando licentia indulgeri debeat, quamque nulla spes omnia corrigendi affulgeat. In Notis has lectiones sequentibus, cur quasdam receperim, quasdam rejecerim, rationem reddidi, aliæ ita manifeste se tuentur, aliæque sese ipsas coarguunt, ut de iis nihil ultra dici possit. Quas feci in emendando, conjecturæ, ut plurimum similibus, vel Hippocratis, vel AËTII, vel ARETII ipsius loquendi modis stabiliuntur.

Tractatum de ARETÆI Dialecto componere decreveram, quæ res ideo prorsus negligi

non debuit, quoniam adeo parvo in numero ad nos pervenerunt scriptores Jonici. Hoc quod longe accuratius doctiusque quam ego id exsequi potuissem, immo quod consummatissime præstitum sit humanitati debetur viri eruditissimi Michaelis Maittaire, qui cum librum suum insignem de dialectis græcis edidit, nondum in ARETÆI scripta inciderat: verum ubi postea Authorem hunc evolvisset & quædam de ejus Dialecto collegisset, ea rogatu Viri Cl. Johannis Freind diligentissime recensuit; & una cum ARETÆI libris imprimi benevole permisit.

ARETÆUS, ubi mendæ non subsunt, scriptor utcunque perspicuus, tamen quia verbis antiquis, & Poeticis, & Jonicis, Hippocratis scilicet & Homeri styllum imitatus, frequentissime utatur, iis qui in Authorum istorum lectione non sint plurimum versati, haud raro intellectu difficilis videbitur. Habet etiam ipse verba quædam sibi propria ac peculiariora; in vocibus quoque novo more componendis, Poetarum ritu, uber, facilis, peritus. Quare lexicon huic operi attexere necessarium duxi, quod quidem minus doctis difficiliora explicaret ARETÆI verba; Criticis autem novarum vocularum messem, veteresque novo sensu usurpatas, uno quasi intuitu ostenderet. Igitur quædam, & per se satis cognitæ, & licet

cum aliis vocibus haud communi more connexas, tamen ex orationis ferie haud difficulter comprehendendas; eas item quæ dubiæ essent, variisque sensibus in hoc Authore adhibitæ, alphabetico ordine digessi: ita ut etiam Indicis loco, quoad verba notatu digniora (nam Rerum memorabilium in libri totius fine subjicietur index) hoc esse possit Lexicon. Medicamenta frequenter adhiberi præcipit ARETÆUS, quorum compositio in his ejus libris haud explicata est, (horum præparationem eum descripsisse verisimile est in iis quæ de re Pharmaceutica se confecisse perhibet commentariis) quapropter in Lexico locos in Antiquorum scriptis subnotare, unde Medicamentorum istorum formulæ peti possent, non inutile futurum putavi.

Præfationem hanc subsequuntur Dissertationes aliquot de ARETÆI Ætate, secta, opinionibus, scientia Anatomica, & Praxi Medica; ubi quæ de his rebus memoratu digna reperire potui in unum redacta ordine exponentur.

Cæterum ut hæc omnia, accurate emendata, nitideque impressa, in publicum prodirent, nec operæ nec sumptibus parcere volui. Textus præsertim Græcus unius tantum & alterius literulæ menda laborat, Typis Oxoniensibus maximis atque optimis excusus. Utinam & alii aliquando, qui in eadem lingua

de his Rebus digné tractarunt, e magnifico nostro Typographeo edantur. Nam cum, intra quinquaginta annos proxime elapsos, in celeberrima hac Academia plures, iique optimæ notæ, & omnis fere generis, authores græci, magis emaculate, magis sumptuose, quam in ulla alia Europæ Urbe, impressi sint, jure aliquo miremur, quod nihil quicquam Medice cujusvis græci, ne Galeni, ne Hippocratis quidem opusculum ullum prelo fuerit unquam Oxoniensi subjectum. Primum itaque inde prodeuntem, inter antiquos mole, non pretio exiguum, lectores eruditi, benigne accipite ARETÆUM; & quicquid in hoc opere peccatum sit, studiis his jam languescantibus faventes ignoscite.

DE ARETÆI ÆTATE.

Quonam tempore floruerit ARETÆUS, haud ita facile suspicari licet, eo quod nullius omnino scriptoris, qui quidem ad nos pervenit, nisi Homeri & Hippocratis meminerit: neque vicissim ipse, nisi à tribus scriptoribus antiquis, authore scilicet librorum quorundam qui sub Dioscoridis nomine feruntur, AËTIO, & Paulo denique, idque strictim & quasi fortuito, memoretur. Ex his AETIUS quinto

saltem sæculo non vetustior est, siquidem ex Oribasio, Juliani Imperatoris Medico, qui sub finem quarti inclaruit, multa passim se haurire testetur. Immo si AËTIUM ipsum consulamus, invenietur adhuc recentior; nam & Cyrillum, Archiepiscopum Alexandrinum, qui A. C. 444 mortuus est; & Petrum Archiatrum, Theodorici scilicet Gothi, qui circa 500 imperavit, diserte nominat. AËTIO ætate inferior est Paulus; (si Arabibus fides, sæculo ineunte septimo clarus:) quippe qui quædam ex Alexandro Tralliano desumit: Alexander autem, qui Romæ (teste Agathia) circa Justiniani tempora floruit, nonnulla mutuatur ex AËTIO. Dioscorides vero Anazarbæus sine dubio libros de Materia Medica composuit intra Neronis Titique imperia; is enim τῶ κατ'ἑξῆς Licinii (vel Lecānii) Bassi, quasi tum viventis, mentionem facit: Lecanius autem Bassus Consulatum gessit anno Neronis XI; eodemque anno, quo Plinius Naturalem suam historiam Tito Vespasiano (sic enim cum Cigalino arbitror) dicavit, e vita decessit.

Ab hac itaque parte nihil contra Vossium dici potest, qui ARETAEUM diu ante Cæsares vixisse scribit, hoc innixus argumento, quod linguâ usus fuerit Jonica; quam quidem Vossius aliquot ante hæc tempora sæculis à nemine usurpatam fuisse affirmat. Illud tamem à

Vossio perperam asseri probat Menagius , qui ut alia omittam , Ariani Indica , Adriano Imperatori dicata , Jonice scripta esse monet. Cæterum , quod post initia Cæsarum exstiterit ARETÆUS , ex hoc ipsius opere luculenter evinci potest : etenim non modo Antidoti à Rege Mithridate confectæ , sed etiam (uti animadvertit vir Doctissimus Clericus) illius , quæ quoniam ei immiscerentur carnes Viperinæ , ab ARETÆO ἢ δι' Εχιδνῶν , ἢ διὰ Θηρίων , a cæteris vero græcis Θηρίωνη vocata est , mentionem facit. Hujus autem Author fuit Neronis Archiater , Andromachus : ejusque componendi rationem Versibus Elegiacis , qui apud Galenum etiamnum exstant , conscriptam ad eundem Imperatorem misit. Quin & medicamentum Διὰ Βισσασῶν , quod item , AETIO teste , ab Andromacho excogitatum est , adhiberi præcipit ARETÆUS. Ita minime dubium est , quin post initum a Nerone regnum Medica hæc ille Monumenta literis mandaverit.

Neque minus certo affirmari potest , eundem Dioscoridi fuisse ætate æqualem , si libros de Euporistis , ubi occurrit ARETÆI nomen recte illi ascriptos judicemus. Hoc quidem negant nonnulli : audiamus autem , quid de hac re sentiat Dioscoridis Editor , Saracenus. Duos hosce libros , qui quidem omnium prope Morborum per Ευπόριστα remedia , eaque simplicia

aut certe ex paucioribus composita , complectuntur , plerique Dioscoridi Anazarbæo ascriptos falso fuisse suspicantur : nec immerito. Enim vero vix quisquam reperietur , cui vel prima inspectione non videantur partim ex illius libris de materia medica , partim ex aliorum quorundam Autorum scriptis , non quidem ipsius Dioscoridis , sed alius potius cuiuspiam operâ , collecti & quasi confarcinati : quippe cum hic simplicibus nonnullis prorsus aliæ tribuantur appellationes , quam quæ apud illum exstant , ac solœcismi etiam complurculi , in quos vix alibi autor ille impegisse deprehenditur , passim occurrant. Attamen cum alioqui dicendi genus unum idemque constet esse , aut certe non ita ei dissimile , quo Dioscorides noster ἐν τοῖς Ὑλικοῖς usus est , prætereaque sæpenumero ab AETIO ad hunc eundem Autorem remedia varia referantur ; quæ non aliunde quam ex his ipsis Parabilium ad Andromachum libris deprompta nemo non judicet : unà cum piæ memoriæ doctissimis viris Moibano & Gesnero eo facile adducor , ut credam & hosce libros , æque ac priores illos , Dioscoridi Anazarbæo attribui oportere. Neque vero cum sint , fuerintque semper unus ejusdemque stirpis diversa synonyma , quorum essent aliis alia significantiora , cuiquam alienum videri debet , unum & eundem scrip-

torem, prout succurrit, modo hoc, modo illud nomen ad arbitrium usurpasse. Quin & pro diverforum temporum ratione, quibus hæc ipsa scribi potuerunt, apud vulgum, quem penes arbitrium est & jus & norma loquendi, diversa quoque nomina invaluisse mihi fit verisimile. Quod ad solœcismos attinet, minime dubium est; quin plerique librario-
rum seu incuria seu etiam inscitia obrepserint. Sed & nonnullos interdum ipsi Dioscoridi per imprudentiam excidisse haudquaquam negaverim, quum & ad res magis quam ad ipsa verba attenderet, & esset illi sermo græcus insolitus, ac inusitatus, uti vel ipse Galenus, lib. XI. simplicium abunde testatus est. Nihilominus ut quæcumque Dioscoridis nomine circumferebantur opera uno volumine comprehenderentur, hos etiam libros prioribus adjiciendos existimavimus. De eadem hac re quoque dubitatum est, ideo quod nihil de hoc Dioscoridis opere dixerit Galenus. Atqui, præterquam quod silentium nulla in re testimonii loco haberi debeat, hi Euporistorum libri, in quibus Remedia tantum paratu facilia nude ac simpliciter exponuntur, neque ita diligenter elaborati, neque adeo Medicinæ usibus accommodati videntur, ut ab iis in medendi arte magnopere juyari potuerit, vir in omnium Medicorum scriptis,

& in morborum curatione versatissimus, Galenus. Etiam Oribasius, qui omnia sua volumina ex aliorum scriptis contexuit, Dioscoridem, licet ex his ejus libris plurima depromat, tamen haud quatenus satis sit, de hac re tractasse pronunciat. Quid? an non videmus Galenum, & Plinii, & Erotiani, semel tantum, idque leviter, fecisse mentionem? licet Historiæ Naturalis ab illo collecte haud mediocris pars e Rebus Medicis confet; hic autem vocum Hippocraticarum interpretationem ita diligenter conscripserit, ut Galenus, idem ipse agens, permulta sit ex eo mutuatus. Adeo liquet minime hos eum latuisse Authores, & tamen parum abfuisse, quin utrumque silentio prætermiserit. Porro Galeni scripta, in quibus solis idoneam is invenisset de hoc Dioscoridis opere loquendi occasionem, ad manus nostras minime pervenerunt. Nam libri de Euporistis, quos inter Galeni scripta reperimus, pro subdititiis vulgo habentur. Id profecto non injuria; cum quæ de hac re composuit Galenus, ea suo tempore non superfuisse tradat Oribasius, qui collectiones Juliano dicatas de omni re Medica ex optimorum authorum scriptis in unum redigit, ita ut nihil omiserit eorum quæ Galenus dixerit. Certe Oribasius, qui Dioscoridis Euporista diserte nominat, his ipsis, de-

quibus agimus , libris usus est : cum ex iis uti cuivis utrumque Authorem conferenti statim patebit , magnam partem tertii quarti- que ad Eunapium libri plane exscripserit. Ne- que alios ab his vidit , Oribasii ætate non ita multo inferior , AëTIUS : quoniam ex Diosco- ridis Euporistis aliqua se haurire profitetur , quæ & in his quoque expressa invenimus. Itaque si cui minus placuerit hos Dioscoridi libros attribuere (qui cur ei tribui non de- beant , haud quaquam percipio ,) quisquis ta- men eorum fuerit Author , hunc , adeoque ARETÆUM , Oribasio vetustiores esse omnino statuendum est. Cæterum , ut ante Oribasii ætatem libri isti , nisi ad Dioscoridem revera pertinuissent , ascripto ejus nomine vendita- rentur (præterquam quod id ita evenisse nul- la a vetere quoquam injecta sit suspicio) vide- tur facta fuisse difficillimum , Etenim haud unquam Medicæ magis viguere literæ , quam in sæculis Dioscoridi Oribasioque interjectis : uti constat ex magna illa insignium Medico- rum copia , quos hæc tempora profudere , quo- rumque nomina , & etiam scripta quædam adhuc in Galeno , Oribasio , & AETIO repe- riuntur.

Fuerunt quidem , præter Dioscoridem Ana- zarbæum , alii duo , qui de rebus ad Medi- cinam pertinentibus scripserunt , eodem nomi-

ne appellati. Horum alter, cognomento Phacas, Antonii & Cleopatrarum familiaritate clarus: alterum, quem & Alexandrinum & Juniores vocat, paulo ante sua tempora vixisse tradit Galenus. Is autem qui Euporista composuit, hæc Andromacho inscribit: cujus nominis duo itidem exstiterunt, Neronis Archiater, & Archiatri Filius. Horum ne senioris quidem ad ætatem Phacas iste pervenire potuit; Andromachi, saltem Junioris, temporibus (neque enim certi quid de alterutrius Andromachorum morte novimus) florere poterat Junior ille Dioscorides. Sed cum AETIUS Paulusque, sive quid ex libris de Materia Medica, sive ex Euporistis desumant, nihil adjiciant, nisi se id ex Dioscoride hausisse: neque simul indicent, utro ex opere, aut quo ex Dioscoride, idem depromant, (quia in Medicamentorum explicatione Anazarbæum operam navasse erat omnibus notissimum) ambos hos eundem Dioscoridem pro utriusque operis Authore habuisse censendum est. Quod si Euporista Anazarbæo demum adjudicemus; hæc ab illo, Archiatro potius, quam ejus filio, inscripta fuisse probabile est. Nam Erotianus in vocum Hippocraticarum Collectione, quam Andromacho dicat Archiatro, quædam ex Dioscoridis libris de materia medica profert: qui, cum ab omnibus magnopere celebrentur

& Euporistis longe sint accuratius perfectiusque compositi, aliquo etiam post ea tempore conscripti fuisse videntur. Itaque si hæc vera esse credamus, quæ certe sunt maxime verisimilia, ARETÆUM, non modo post susceptum à Nerone principatum (de quo dubitandi non est locus) sed & ante exactum Titi imperium, vixisse statuendum est. Sin quis adhuc fieri posse affirmet, ut hæc de Euporistis filio Andromachi fuerint dicata, vel etiam a Dioscoride illo Juniore composita, ne tumquidem quicquam, nisi hoc, evinceret; scilicet id tantum ex hoc scriptore certo colligi posse, quod saltem vel Trajani vel Adriani temporibus haud inferior fuerit ARETÆUS. Sed & ad opinionem nostram confirmandam id etiam facit, quod, non nisi intra determinatum illud, a Neronis ad Adriani usque imperium, annorum intervallum, ARETÆI satis commode collocari possit ætas. Neque enim diutius secta vixit Pneumatica, quorum opinionibus hunc sese addixisse mox docebimus. Nam ex his, medicorum suæ ætatis princeps, Trajano & etiam Adriano rerum potiente (uti ex Juvenale constat) inclaruit Archigenes; cujus præceptor fuit Agathinus, Agathini vero, sectæ istus Author, Athenæus. Quare omnino necesse est, ut non procul a Neronis imperio secta hæc initium ceperit. Præter eos, de quibus

quibus sumus jam locuti, non nisi alii tres à Galeno memorantur Pneumatici, Herodotus, Magnus, & Leonides; quorum Herodotus, Agathino etiam magistro usus, Romæ magna cum laude artem suam exercuit. Ante hunc, uti è Cœlio Aureliano discimus, scriptis suis innotuit Magnus: Leonides autem ARCHIGENI saltem æqualis fuit, quippe cujus mentionem faciat idem Cœlius, qui Sorani scripta se in latinum sermonem convertisse agnoscit: Soranus autem iste, Trajano Adrianoque imperantibus, medicinam excoluit. Contra Sectam hanc, tanquam jam demortuam & in virorum illorum libris duntaxat superstitem, disputat Antonini Imperatoris medicus, Galenus. Itaque non alio tempore ARETAEUM exstitisse credibile est, quam eo, intra quod aliqui saltem ejusdem Sectæ viguere Medici.

At hic scrupulus quidam injici potest, Galenum scilicet, qui innumera Medicorum nomina & opiniones scriptis suis ubique immiscuit, si ARETAEUM subsequutus esset, non fuisse commissurum, quin aliquam ejus alicubi fecisset mentionem. Profecto fatendum est, hujusmodi argumento multo facilius quemvis eo adduci posse, ut ARETAEUM Galeno fuisse Juniores, quam ut Euporista illa ad Dioscoridem non pertinere, existimet. Ne-

que enim omnino verisimile est, ut Galenus HIPPOCRATICAE, si quis alius, Artis Eloquentiæque admirator, si in ARETAEI scripta unquam incidisset, hunc, Medicinæ Parenti ita similem ac pene æmulum, memoratu dignum non judicasset. Neque vero, cum idem hic multa de morborum tam causis, quam remediis, doceat minime vulgaria, ejus scripta sine aliqua vel honoris, vel reprehensionis nota, prætermisisset Galenus; præsertim cum Pneumaticorum cæteros frequenter collaudet, frequenter etiam coarguat. Causam vero, cur à Galeno Author noster parum esse cognitus posset, invenio perquam probabilem. ARCHIGENIS (circa cujus ætatem vixisse ARETAEUM, & quocum Sectam habuisse communem docuimus) fragmenta, sparsim apud AETIUM restantia, ARETAEI scriptis ita omnino similia sunt, ut non modo curandi rationem, quæ & ipsa sæpe singularis & duobus hisce Authoribus quasi propria est, sed & easdem descriptiones, observationesque, iisdem sententiis, iisdem fere verbis expressas, ab utrumque frequentissime legamus. Quare minime mirum videri debet, si ARCHIGENES, qui eadem, quæ in ARETAEI scriptis leguntur, libris suis comprehendit, quique in urbe Roma, terrarum orbis Imperatrice, Medicinam exercuit, hu-

ius famam nominis sui celebritate præstrinxerit. Quid quod verbis HIPPOCRATICIS quidem, sed obsoletis, sæpissime utatur ARETÆUS; &, cum his temporibus fufum illud & Asiaticum dicendi genus invalesceret, in defuetudinem jam abierant, quæ HIPPOCRATEM secutus eleganter hic usurpat, tum dialectus Jonica, tum subtilis quædam ac venusta orationis brevis. Contra, ARCHIGENES, licet in eo eadem sit alioqui forma & quasi color sermonis, minimè tamen (quod ex illius scriptis apud Galenum restantibus patet) aut verbis, quæ Jonibus propria sunt, utitur, aut communes, eorundem more voculas unquam immutat: sed Atticam, id est, vulgarem, sequitur loquendi normam. Atqui ARETÆI quidem Libros, si ad ipsius manus unquam pervenissent, magni æstimasset Galenus, qui, in HIPPOCRATIS scriptis ipse versatissimus, ea jam tum vel à Græcis minus intellecta amplis doctisque illustravit commentariis: iidem vero ARETÆI Libri à cæteris Medicis, utpote qui eadem, magis populari sermone, docentem in manibus haberent ARCHIGENEM, negligi prorsus poterant, ideoque ne Galeno quidem ipsi innotescere.

Cæterum, quod ad hos duos Pneumaticos attinet, nullo modo dubitari potest, quin alter alterius vestigiis nimis presse institerit.

Facilius tamen adducor, ut credam ARCHIGENEM ex ARETÆO, quam hunc sua ex illo sumpſiſſe. Quippe ARETÆUM ARCHIGENE, uti jam monuimus, magis veriſimile eſt ætate aliquanto priorem, quam eo vel poſteriore, vel etiam ei æqualem fuiſſe. Porro ARCHIGENES, Syria licet oriundus, Romæ, in luce atque conſpectu omnium, artem ſuam profitebatur; & ejusdem libri in manibus atque ore hominum verfabantur, non modo Gale- ni, ſed & eorum, qui ARETÆI meminerunt, AETII ſcilicet Paulique temporibus.

Cappadox noſter ubinam locorum vitam egerit, incertum; procul dubio tamen in aliqua regione hæc literis conſignavit, cui liberum cum Roma intercedebat commercium: quippe qui vina ægrotantibus Italica dari præcipiat, Fundanum, Falernum Signinum; quod cum ita fuerit, quanam ſpe, quonam conſilio notiſſimi illius Authoris lucubrationes pro ſuis venditare potuit ARETÆUS? Præfertim cum nihil fere in rebus, nihil in rerum explicatione immutarit, niſi quod ſententias omnino ſimiles nitida quidem & elegantia, ſed antiqua & inſueta, orationis forma veſtierit. Certe de rebus tantum, ab ipſo viſis atque cõgnitis ſeſe loqui proſitetur: opinionem ſuam de rebus dubiis ubique proferat: de reliquis duabus Medicinæ partibus, Chi-

rurgia scilicet & Pharmacia, sese scripsisse testatur : & medicamentum à se inventum prædicat : propriaque experientia præcepta sua confirmat, singularis idem medendi artifex & Magister. An non longe facilius hominis obscuri scripta, qui tamen cum eo sectam haberet communem, & cujus neque patria ab illius gente, neque ætas ab illius ævo multum erat remota, Romæ nondum inclauuisse comperiens, sibi ascribere potuit ARCHIGENES ?

Huic rei profecto simile quiddam admisit AETIUS, qui ARETÆI, quidem in duorum affectuum tractatione mentionem fecit, multo tamen plura ex eodem, suppresso ejus nomine, passim traduxit : cum iste cæteroqui ; tam in descriptionibus, quam in curationibus morborum, vix quicquam, nisi alicujus autoritate præcipiat. Præter AETIUM non nisi pauci admodum sunt Græci Medici, Galeno juniores, quorum scripta ad hæc tempora pervenerunt, ORIBASIUS, ALEXANDER, PAULUS, ACTUARIUS, THEOPHILUS, &c. Hos ARETÆO recentiores esse satis manifestum est. Ex his PAULUS duntaxat ARETÆUM nominat : atqui nec ipse PAULUS, nec reliquorum aliquis quicquam ex eo ; quantum ex horum lectione compèriō ; hauserunt. Hoc quidem eo magis mirum est, quod, cum Libros suos

ex aliorum scriptis maximam partem conferint, vix medicamentum quodvis præcipiant, cujus usum ii non inventoris nomine insigniant, nec ullam curandi rationem impendent, quam non alicujus autoritate commendent. Ita vel inter Græcos ARETÆI nomen parum inclaruisset percipimus. Immo neque, postquam in Occidentalibus his plagis Græcæ excoli cœperunt Literæ, ita multos ejus scripta lectitasse animadvertimus; ex quibus etiam doctissimos, uti Henricum Stephanum, Mercurialem, & Foësum, Critica hæc magis, quam Medicæ scientiæ gratia, evolvisse manifestum est. Quare utcumque Author hic post initia quidem Neronis, nondum cœpto tamen (uti videtur) Domitiani imperio, Medicinis scriptis jam illustrasset, hunc tamen à Galeno haud memorari res neutiquam mira est; cum ab omnibus retro sæculis neque ad hunc diem ea semper fuerit illius fortuna, ut nonnisi paucis admodum innotesceret.

DE ARETÆI SECTA.

De ARETÆI Secta altum est apud Authores silentium: primus & unicus, quod sciam, ex ipsius ARETÆI scriptis probat, Vir multæ

reconditæque eruditionis, Cl. Clericus, eam fuisse, quam vocant Pneumaticam. Hujus autem disciplinæ princeps fuit Athenæus; patria Cilix, Attalia natus (unde Cœlio dictus Tharsensis) cum Plinio fere ætate conjunctus. De cujus quidem in rebus medicis philosophandi ratione hæc ex Galeno accipimus. Secundum Athenæi sententiam, Elementa non sunt quatuor illa prima corpora, sc. Ignis, Aer, Aqua, Terra, sed eorum qualitates, Calidum, Frigidum, Humidum, & Siccum, ex quibus duo causarum efficientium munere fungi putat, Calidum & Frigidum; duo materialium, Siccum & Humidum supponit. Quintum vero ex Stoicorum opinione introducit, spiritum cuncta penetrantem, à quo omnia contineantur & gubernentur. --- Et paulo post --- Athenæus vero & ARCHIGENES spiritu solo ea penetrante, tum naturalia consistere, tum morbos universos hoc prius offenso creari dixerunt. Unde & Pneumatici, veluti qui omnia Spiritibus attribuant, nuncupantur.

Sed quanquam nemo eorum, qui paulo ante floruerant, medicorum, Galeno teste, ita accurate ut Athenæus universam rei Medicæ rationem literis mandaverit, ejus tamen opera, quæ fuerant plurima, penitus inter-ciderunt, præter reliquias quasdam, easque

perpaucas, quas sparsim hodie apud Oribasium invenimus. Sed neque in his litera ulla occurrit, quæ vel illius opinionem uberius exponat, vel doceat quidnam per spiritum istum designare voluerit, quonam modo pati aut offendi istum putaverit, aut qua ratione denique Spiritus istius vis ad morbos vel creandos vel tollendos pertinere censenda sit. Nam quod de pulsu scribit Athenæus, quod scilicet sit motus per distentionem naturalem & involuntarium Spiritus, qui in arteriis est & in corde, quique ex seipso & in seipsum movetur, unaque cor moveat & arterias, id perperam Cl. Clericus vel intelligere vel interpretari videtur. Nam in hoc ipso Galeni loco, non Spiritus legitur, sed Calidi. Atqui spiritum a calido quid esse distinctum volunt Pneumatici.

Idem dicendum est de Agathino, Magno, Herodoto, atque ARCHIGENE, qui Athenæo & secta, & ætate successerunt: quorum etsi satis multa Galeni, etiam & Oribasii temporibus exstiterunt, perpauca tamen, eaque momenti sane exigui, ad manus nostras pervenerunt. Ita ut si quid de hac Medicorum secta scire volumus, id nusquam nisi ab ARETÆO, ex hac itidem disciplina profecto, petendum sit.

Spiritum igitur ARETÆUS à corde per pul-

mones trahi dicit , eumque tertium quoddam & ab humoribus & a solidis partibus diversum ponit , quorum omnium convenienti ordine & modo vitam hominis administrat Natura : in hoc HIPPOCRATEM haud dubie secutus , qui corpus dividit in solidas partes , humores , & ea quæ impetum faciunt. Spiritus adeo hic , cum vim obtineat maximam , quasi principium motus est habitus ; idemque in humana fabrica præstat , quod in mundi membris Virgilianus iste ,

----- intus alit ; totosque infusa per artus
Mens agitat molem , & magno se corpore miscet.

Quæ quidem Philosophia e Stoicorum scholis manavit , qui animam mundi ubique diffusam esse docuerunt , ita ut omnia , Cicerone interprete , uno divino & continuato spiritu continerentur. Unde & GALENUS CHRYSIPPUM , Stoicorum principem , Pneumaticæ etiam sectæ patrem appellat.

Itaque spiritus hic , si rectam agendi normam sine ullo impedimento sequatur , universam machinam animat , alit , conservat : eodem penitus compresso , homo non diu permanet , sed repente moritur. Sin aliquo vitio laboret spiritus , aut vi aliqua labefactetur , quod idem est ac cum eum pati & of-

fendi dicunt Pneumatici , varia morborum genera oriuntur , pro caufarum varietate diverfa.

Spiritum quippe multifariam affici poffe docet ARETÆUS. Si enim in cafu Epileptico , intra pectus ferveat & inclufus omnia commoveat , facit ut ad refpirationis exitus , os fcilicet atque nares , humorum inundatio prorumpat. Si intus nascitur , frigidus ac iners , qui nec per fuperiora nec inferiora facile transmitti poteft , fed per intestinorum finus convolutus inhæret , Ileon parit. Refrigeratum & humiditate oppreffum , confequitur afthma ; cui igitur mulieres magis patent , quam viri , quia humidæ frigidæque funt : eodem in morbo , ex inflatione fpiritus , colon intumefcit. Spiffus , humidus , nebulofus fpiritus Lienis fcirrhum ; subtilis & refolutus , tenuis & ficcus Phrenitin ; congelatus apoplexiam creat. Idem in tympania licet locum non mutet , fed maneat undique æqualis , tamen fi in nebulam quandam & aquam immutetur , tum etiam locum mutat , & Asciten adeffe haud obfcure prænuntiat. Quod fi in imbecillo corpore parum firmus fit , cum orbe quovis facile convolvitur ; quare fi quidvis in circulo rotatum , aut circumvolutum , turbinem infpiciat vertigini obnoxius , metus eft ne spi-

ritu etiam circumvoluto in morbum recidat. Est, ubi torpentem spiritum excitari; est, ubi, curcubitularum ope, ex oppressis pulmonibus foras protrahi jubet ARETÆUS. Sed suam de spiritu sententiam nullibi ita clare aperit, ac cum anginae synanches dictæ naturam explicat. Mihi autem, inquit, videtur ipsius tantum spiritus id esse vitium, qui prava quadam mutatione in calidissimum fuscissimumque convertitur, sine ulla membri cuiusvis inflammatione. Neque sane id ita fieri valde mirum videri debet; siquidem, in Charoneis specubus, homines non affectu quopiam corporis acutissime strangulantur, sed vel unico spiritus haustu interimuntur, priusquam corpus ullo modo sit affectum; quin etiam, sine morfu quovis, sed a lingua canis recepto tantum spiritu, in rabiem homo agitur. Eadem itaque spiritus mutatio intra hominem fieri potest: quoniam in homine aliæ res innumeræ cum exterioribus causis similitudinem habent. Succi sunt, qui extra atque intra corpus mortem inferunt; morbi venenis similes sunt, & ab epoto medicamento eadem, quæ in febribus, evomuntur. Quam ob causam factum esse verisimile est, ut in Pestilentia, quæ Athenas afflixit, nonnulli Peloponnesios venena in puteos, qui in Piræo erant, coniecisse

cenferent ; etenim pestilenti morbo magnam esse cum venenis affinitatem homines non intelligebant.

Hæc fere de spiritu , quinto sectæ Pneumaticæ principio habet ARETÆUS : an recte , an secus , senserit , judicent alii : quod vero ad reliqua quatuor , calidum scilicet atque frigidum , siccum ac humidum spectat , ea in singulis fere paginis ad explicandas , tum morborum causas , tum curandi rationes , adhibet.

Hunc in quam pluribus cum Methodicis convenire mihi utique non liquet ; eumque qui illius scripta paulo diligentius expenderit , ad hanc opinor sententiam accessurum. Sane a Methodicorum charactere nihil fere eo remotius , qui quidem nec locum affectum , nec causam , nec ætatem , nec tempestatem , nec regionem nec ægri vim aut naturam aut habitum curant , a solo affectu indicationem sumere satis habentes , deque eo non speciatim sed communiter & universe statuunt i. e. Κοινότητος quasdam , quæ particularia comprehendant , sequuntur : hasque dicunt esse duas , præter aliam mixtam , quibus nomina *στέγνωσις* & *ρύσις* , omnemque morbum vel *στεγνόν* , vel *ρώδες* , viz. astrictum , vel fluentem , vel ex utroque compositum. Indicia vero curationis esse , in astrictis relaxationem , in fluentibus astrictio-

nem ; in mixto , ei quod urget resistendum.

Ad hunc morbum perspicue & luculenter sectæ methodicæ de re Medica opinionem aperit Galenus. Quid autem huic simile effert ARETÆUS ? qui de hoc astrictio- nis fluorisque commento ne verbum quidem prodidit : qui cum de morbis tractaret , id sibi tanquam perpetuam scribendi regulam præscripsit , ut eorum causas præcipue sedes- que erueret , signorum varietatem & impli- cationes omni qua posset subtilitate explica- ret : quique cætera ita minute & exquisite persecutus est , ut quod ad Aëris constitu- tionem , ad cœli oras , ad naturæ vires , ad corporis temperiem , ad ætatum denique rationes spectaret , ne minimum quidem præ- termiserit : exemplum liceat proferre. In Phthisi describenda , quo judicio , qua ac- curatione formam morbi & lineamenta adum- brat ? ita ad naturam exprimitur facies ista HIPPOCRATICA , ut etiam in conspectu nostro quasi spectrum aliquod versari videatur. Mul- ta ibi de mali ipsius vario genere , multa de symptomatum gradibus , nonnulla de præsagii notis differit ; quæ demum ætas , qui habitus , quæ regio huic labi suscipiendæ maxime idonea sit , haud vulgari acumine recenset. Horum fere singula apud metho- dicos , ut unum pro omnibus adducam Cœ-

lium Aurelianum , frustra quæſiveris. Ita parum cum methodicis congruere videmus ARETÆUM. Quod ſi in curandi ratione cum iis ſæpe conveniat, idem de cæteris quibuscunque ſectis ſtatuendum : nam quod ad remediorum delectum attinet, etiam dogmatici atque Empirici, quorum, de morborum rationibus opiniones diſſitiſſimæ ſunt, ne dicam contrariæ, haud valde inter ſe diſſentiunt.

Sed de ſecta ARETÆI ſatis ; ad alia properandum eſt. Hoc unicum ſubjicere liceat, nihil eſſe hoc ſcriptore ad naturæ veritatem efformatius, nihil diſtinctius nihil enucleatius, cujus fane ingenium, ut Phidiæ ſignum, nequit ſimul non & aſpici & probari. Iis quippe coloribus, tanquam exquisitus artifex, morborum imagines effingit, ut eos inter legendum oculis uſurpare videamur.

Varia maniacorum ſpecimina, eaque fere ab aliis intacta, tanquam in tabulâ depicta, contemplari libeat : ut, quibuscunque cum hilaritate infania eſt, noctes diesque rideant, ludant, ſaltent, ut in libidinem palam ferantur : & tanquam ex certamine aliquo victoriam adepti, cum coronis incedant : ſpecies hæc aſtantibus innoxia eſt. Alii vero, qui cum iracundia furunt, etiam veſtes ſuas aliquando diſcindunt, & miniſtros ob-

truncant , & fibimet ipsis mortem consciscunt ; & hæc quidem species non sine periculo etiam est eorum , qui interfunt. Species autem sunt innumeræ. Qui ingeniosi , & eruditi sunt , Astronomiam sine præceptore , Philosophiam per se ipsos callent , Poetices tanquam ex afflatu Musarum periti sunt ; ita vel in morbis aliquid emolumenti habet liberalis institutio. Rudes autem & indocti homines , vel pondera circumferunt , aut lutum in fictilia efformant , aut fabrilem artem exercent , aut lapides dolant. Vanis etiam opinionibus addicti sunt ; etenim homo fuit , qui ne ampullæ quædam deciderent metuebat , quoniam ex iis unam se esse arbitraretur ; & alius quidem laterem esse se existimans , bibere prorsus noluit , ne humore influeret.

Hæc etiam historia fama divulgata est : faber erat quidam , qui , cum esset domi , prudens omnino fuit artifex , ligna perite metiebatur , scindebat , complanabat , clavis connectebat , aptabatque , domum solerter exstruebat : cum iis , qui opera locabant , colloqui , pacisci , justamque poterat laboris mercedem exigere. Is adeo , intra locum , ubi artem exercebat suam , mente plane constabat , at si vel ad forum , vel ad balneum , vel alio , quavis de causa , esset

egressurus , instrumenta deponens primo ingemiscebat , deinde in ipso exitu constringebat humeros ; postquam autem e domesticorum conspectu ; & ab opere suo , ejusque limitibus processisset , homo prorsus insaniebat : & si reverteretur illico , redibat etiam ad se ; ita mens ejus & artis locus iisdem erant circumscripta limitibus.

Epilepticum vero , totis artubus contortum atque convulsum ; Tetano laborantem , quasi fidiculis distractum discerptumque , quis est qui , cum semel perlegerit , non statim se præsentem adesse & coram intueri quodammodo sentiat : ita ut a malo victus (cum ARETÆO loquor) nullam ultra medicinam adhibere conatus , una cum iis dolere tantum condiscat. Quæ sane illius atque omnium , uti arbitror , judicio , magna est Medici infelicitas.

D E A R E T Æ I

In rebus Anatomicis scientia.

ARETÆUS rei Anatomicæ scientiam , tum ad morborum causas , tum ad medendi rationes investigandas , ita necessariam esse judicavit , ut in ipso singulorum fere capitum
initio

inītio quædam de fabrica partis affectæ perstrinxerit. In quo quidem Erasistrati atque Herophili vestigiis instituisse videtur, qui sectæ dogmaticæ principes habiti, neminem, nisi in hac arte versatum; Medici munere, uti decebat, fungi posse voluerunt. Itaque, scriptor utcunque brevis atque concisus, hunc locum fusiùs atque distinctius, quam ii, qui inter veteres de morbis tractarunt, explicuit ARETÆUS. Quam vero ille rerum anatomicarum notitiam habuerit, ipsius ARETÆI interpretes fidus, paucis persequar. Cor igitur ex illius sententia, vitæ atque roboris principium est; in eo anima, & natura ejus locatur. Quod & HIPPOCRATES, & CHRYSIPPUS stoicus docuit. Quare, Syncope, cum cordis vitæque morbus sit, humanæ constitutioni plane adversaria est, & vinculorum quædam dissolutio est, quibus facultas continetur vitalis. Cor vero, viscus calidum, in medio pulmonum jacet, quod respirationis vitæque principium est: illud etiam frigidi aëris attrahendi desiderium pulmōni injicit, siquidem eum incendit: cor autem est id quod attrahit.

Pulmo autem naturaliter doloris est expers, quoniam illius substantiæ raritas quædam inest, lanæ assimilis; Arteriæ vero per eum disseminantur, asperæ, cartilaginossæ,

æque etiam doloris immunes : musculos nusquam, nervos tantum exiguos habet & tenues, qui motui ipsius inserviunt. Et hæc vera causa est, cur in Peripneumonia, quæ pulmonis inflammatio est, dolorem pulmo non percipiat, sed adsit pectoris quædam gravitas, quæ tamen dolore vacet. Membranæ vero omnes, per quas pulmo pectori adnectitur, sensu acutissimo præditæ sunt : quæ si cum eo inflammentur, accedit etiam dolor : veluti cum Pleuritis comitem habeat Peripneumoniam.

Eadem ratio est in sanguinis rejectione, quod in eo tantum casu, ubi sanguis ex pulmone fertur, qui affectus omnium est gravissimus, ægri, etiam cum ad ultima ventum est, de se non desperent, quia scilicet pulmo dolorem non sentiat. Nam, vel in exiguo dolore, laborantes mortem horrescunt, & plerique magis exterrentur quam læduntur : contra, cum in maximis affectibus dolor abest, nullus etiam mortis subest timor ; & id mali magis perniciosum est, quam terrificum.

Arteriarum pulsus sanguinem propellunt, quare si vulnerentur eæ, ob frequentem earum motum oræ vulneris non facile committuntur. ARTERIA Crassa, quæ secundum dorsi spinam juxta Venam Cavam protendi-

tur, Aorta scilicet (ab ARETÆO post Praxagoram Ἀρτηρία Παχὴν dicta) una cum Vena Cava Inflammationem patitur: quæ quidem inflammatio à Veteribus Causi species vocata est. In ea enim notæ similes iis, qui in Causo, oriuntur; Febris etiam, sicut in Causis, ad Syncopen tendit: etenim venæ radix est Jecur, Arteriæ vero principium cor. Haud abs re igitur existimes superiores horum viscerum partes præcipue laborare; cor enim Arteriæ calorem impertit, venæ autem Jecur sanguineum: & cum utraque magna sit, magnæ item sunt quæ his innascuntur inflammationes. Eadem vero Arteria in venæ cavæ inflammationibus; juxta spinam, palpitat; quod a pulsu in altera præcordiorum parte significatur. Nam arteria, juxta venam ad sinistrum latus posita, cum illa consentit, utpote quæ in omne corpus diducatur. De hoc Arteriæ venæque hujus affectu vix ulla apud antiquos, quorum scripta in manibus nostris versantur, reperiri potest mentio. Quicunque autem de eo tractaverint, Praxagoræ opinionem in hac re secuti sunt; qui uti e Ruffo Ephesio discimus, in ea vena, quæ a Jecore in renes mittit propagines, initium esse Febrium affirmavit: solamque eam, Κολήνην, ipse nominavit: quanquam aliâ illam itidem, quæ sursum in cor per septum

transversum evadit, ita appellaverint. Ita quoque eandem vocat, ambasque has ejusdem venæ continuationem esse docet ARÆTÆUS.

Venæ a Jecore, tanquam radice, oriuntur, ab eoque sanguinem accipiunt. A Portis Jecoris, inter ejus extrema, vena lata procedit, quæ in tenues ac plures usque divisa, in totum denique Jecur per venas adeo minutas distribuitur, ut eæ visum effugiant. Harum summis osculis aliarum venarum extremitates committuntur, quæ ex tenuibus pluribusque majores paucioresque fiunt, & in medio tandem Jecore in venam unicam atque grandem coalescunt. Inde per divisionem duæ factæ ultra Jecur pertinent. Harum altera primam Jecoris fibram sursum penetrans, in gibba ejus parte iterum emergit: & postea septo transverso perforato, intra pectus protensa, nulli rei adhærescens, sed ibidem suspensa, cordi inseritur; Vena Cava hæc vocatur. ALTERA, quinta & inferiore Jecoris fibra usque ad gibbam ejus partem trajecta, juxta spinam exit, eique usque ad coxas prætenditur: hæc etiam Vena Cava est: idem enim nomen obtinet, quoniam una atque eadem Vena est, initium fumens a Jecore. Nam si quis velit, lamellam possit, a superiore Vena Cava, quæ ad cor pertingit, in eam, quæ juxta spi-

nam serpit, rursusque a spina per Jecur intra cor, transmittere; eadem enim via est.

In Vena hac præter inflammationem supra memoratam, oriuntur affectus, qui vocantur κέδματα: in quo casu sanguinis, ex istius ruptione, profusio citissime interimit.

In Cavam autem in Cubito Venam ex omnibus præcipuis visceribus est sanguinis via: hæc autem quæque hac superior Vena est, unius Venæ in brachio sunt propagines, quo fit ut nihilo magis juvet, superiorem, quam hanc, incidere: nam propaginum ignari sunt, quotquot superiorem stomacho & Jecinori annectunt. At si a Lienæ fiat sanguinis profusio, sinistræ manus Venam illam, quæ inter minimum digitum atque annularem jacet, medicorum nonnulli incidere jubent, quoniam ad Lienem usque pertinere arbitrantur: sed ipsa etiam inferioris Venæ Cubiti propago est: cur itaque hanc prope digitos potius, & non in Cubito quis inciderit? Etenim in Cubito major est, & sanguinem facilius effluere permittit.

Opus procreandi sanguinis ad Jecur, quod est Venarum radicatio, pertinet; unde & illius maxima pars sanguinis quædam concretio est. Etenim, ut alimento in Jecur semper patet introitus, nec alia via est, per

quam cibus in omne corpus a ventriculis & intestinis diducatur ; ita & ex hoc viscere in universum corpus sanguinis emanatio est. Quæ & Erasistrati fuit sententia. Portæ Jecoris ex membranis , nervisque tenuibus quidem illis , maximi tamen ad vitam momenti , atque ex Venis grandibus contexuntur. Itaque exiguæ inflammationes sæpissime ibidem oriuntur. Præterea , ut Philosophi quidam prodiderunt , huic loco animæ appetitus infidet. Bilis autem in Jecore creatur , quæ per Vesicam in hoc viscere sitam feceritur , & per vias quasdam in intestina deferitur. Quæ viæ si vel inflammatione vel scirrho obstruantur , & ista exundet Vesica , bilis retro fluit ; itaque sanguini commiscetur , qui per omne corpus dimanans , bilem quoque in omnia membra secum trahit ; inde in ictero corporis species bile tingitur. Stercus autem album est , argillæque simile , neque bilis colore tinctum , quoniam humoris istius affluxu caret : unde alvus etiam sicca est , quia bile neque madescit neque stimulatur.

Lienis alimentum nigrum est , isque sanguinem atrum quasi deterget & elaborat. Lien est viscus rarus , & naturæ dissolubilis ; itaque vitiis , vomicæ puta aut abscessui , facile obnoxius.

Stomachus voluptatis ac molestiæ dux est ; & , eo quod cordi facultatum omnium principio , sit vicinus (siquidem cordis pulmonumque medio annectitur , & una cum illis spinæ adhærescit ,) ad robur animique sive firmitatem , sive demissionem , per consensum cum anima multum valet. Hæc stomachi præcipua est facultas Ex voluptate nascitur bona concoctio , carnosus corporis habitus , colorque vividus ; ex molestia his contraria , & interdum animi dejectio , stomacho alimenti indigente. Stomachi vero affectus proprii sunt nausea , vomitus , cibi fastidium , singultus , eructatio , & ea nonnunquam acida. Licet vero Stomachi constitutio in stomachicis plerumque sit vacet , in eo tamen sitis origo & fons est.

Colon enim , pariter ac ventriculus , concoctioni infervit ; ab eoque ad Jecur deducitur alimentum. Neque vero alimentum omne per canales tantum sensibus expositos , sed vel multo majorem ejus partem universo corpori natura per vapores subministrat , qui ab omni in omnem partem facile transeunt , a natura , etiam per solida atque densa , ducti. Colon autem intestinum est prægrande , & undequaque fusum atque sinuatum : tenuibus intestinis & carnosius , & crassius , & noxæ tolerantius ; itaque cum hic infede-

rit dolor colicus, levius est periculum. Affectis quippe tenuibus intestinis, tenuis & acutus subest dolor; ubi vero Colon laborat, plurima est humoris abundantia & gravitas ei inhæret.

Porro propter illius situm atque connexionem, dolor modo ad costas pertingit, ac pleuritidis opinionem facit, siquidem in his etiam oritur febris; modo hic aut illic sub iis costis, quæ nothæ vocantur, percipitur; ita ut Jecur, aut Lienis dolere videatur, rursusque ad ilia descendit. Quibusdam etiam ob eandem causam ossi sacro infigitur, & femoribus, musculisque testiculorum qui cremasteres appellantur; cujus quidem rei rationem ipse non ignorans Medicorum quorundam inscientiam perstringit, qui in hoc casu Cremasteras exciderant, quasi propriam mali causam in se continuissent. Quid recentiores anatomici afferunt ad veritatem propius adductum?

Intestinorum, uti ventriculi, sunt tunicæ duæ, quarum altera alteri oblique superincumbit: quando igitur harum connexio dissolvitur, uti nonnunquam fit in dysenteria, interior tunica secundum longitudinem abscissens foras exit, multisque veritatem ignorantibus excreti ipsius intestini metum injicit, & exterior tantum intus remanet, carnem

que contrahit, & ad cicatricem perducitur, homoque fanescit; id inferius intestinum tantummodo patitur, quippe cujus tunicæ carnosæ sint.

Renes natura glandulosi sunt, sed colore rubicundiores, jocinori potius similes quam mammis testiculisque; hi enim glandes sunt, sed albidiores. Renes autem testiculorum figuram referunt, magis lati tamen & incurvi. His sinus insunt exigui, collo angustiori, percolandæ urinæ inservientes: ex quibus nervosi duo exeunt, fistularum instar, canaliculi, sive ureteres, qui vesicæ humeris utrinque inferuntur; & ab utroque Rene æqualis est ad vesicam urinæ via. Natura sinus renum oblongos, & ureteribus, qui angustiores sunt, æquales fabricavit.

Vesica crassitudinis est admodum exigua, nervusque natura existit; quapropter neque carnem contrahit, neque ad cicatricem facile perducitur. In repletionem distenditur, & cum inanis est, confidit; itaque idem in ulcere, quod articulus, in extensione & contractione, patitur: atqui in articulo omnia difficulter fanescunt ulcera: ad hæc urina biliosa & acris ulcus, si vesicam occupaverit, erodit.

Prope se invicem jacent Anus & Vesica, quamobrem in Recti inflammatione, Vesica

urinæ difficultate afficitur; & in Vesicæ adfectibus, sedes nihil dejicit, quamquam haud sit alvus sicca.

Membranæ sunt ilibus affixæ, quæ Uteri ligamenta sunt nervosa: harum illæ, quæ Uteri fundo inferuntur juxta lumbos, tenues sunt: alteræ juxta cervicem ejus hinc atque hinc Ilibus adhærescentes, valde nervosæ existunt, latæque tanquam navigii vela. Itaque si omnes hæ membranæ relaxentur, sede sua foras exit Uterus. Apparet aliquando ex duabus Uterum succingentibus Membranis interior, & ab alterius continuitate divellitur: etenim duæ tantum membranæ istius divisuræ sunt: quarum hæc ob humoris fluxionem abscedit, sicut etiam ex abortu & partu violento: tum vero chorio adhærescit; nam si illud vi adtrahitur, simul prodit uteri tunica: at si foemina mortem evaserit, in sedem suam regressa, ei ad amissim connectitur, vel paululum extra propendet. Uteri aliquando osculum, usque ad cervicem duntaxat, prolabitur; sed ultro se recipit, si suffimenta adhibeantur, vel obstetricis manu sensim placideque reponatur.

Caput sensuum Nervorumque originis locus est, sanguinemque à corde potius attrahit quam aliis membris impertit. Itaque cum morbi causa Nervis insit, sensus noxa haud

vacant. Nervi licet illinc undiquaque orientur, tamen incipit locus omnium sensuum communis: ab eoque omnia adjumenta, omnesque noxæ derivantur. Quare in fomentis adhibendis, usque ad verticem tantum, neque ulterius procedere oportet. Neque solum sensus initium esse à Nervis, sed membrorum actionem & motum omnem ab iis ortum habere, Erasistrati sequax, voluit ARETÆUS. Proinde si infra caput principium aliquod afficiatur, uti Medullæ spinalis membrana, partes, quæ eodem nomine vocantur, & etiam continuæ sunt, resolvuntur; dextræ, si nervi dextri læsi fuerint; si sinistrae, lævæ. At si mali principium sit in capite, nervis affectis dextris, sinistrae resolvuntur partes: lævis itidem patientibus, dextræ. Hujus rei causa est, quod nervorum situs juxta originem invertitur; etenim dextri non in directum ad dexteram partem, usque ad finem, pertingunt; sed utrique origini suæ inserti, continuo se invicem transeunt in figuram literæ Græcæ, ad oppositam partem tendentes. Utque in summa dicam, sive totum simul corpus, sive aliqua membra, vel ab alterutra, vel ab utraque parte resolvuntur: nervi interdum, qui a capite oriuntur, laborant, qui, ut paucis dicam, sensu facile privantur, sed per seipsum,

motum haud ita facile amittunt : iidem , si per consensum , ab his qui motui inserviunt , aliquid vitii contraxerint , motus quoque paululum deperdunt : aliquid enim motus , quamquam haud ita multum , naturaliter habent per se. Interdum vero læduntur nervi , qui ex aliis musculis exeuntes in aliis terminantur : & hi sunt , qui præcipuam motus partem continent , eumque capitis nervis imperiunt ; ab istis enim plurimum motus hi derivant , licet per se habeant paululum ; isti igitur motus defectionem præcipue patiuntur : raro autem , aut , ut ego arbitror , nunquam , per se sensum amittunt. Et si forte fasciculus quispiam nervorum , qui ex osse quovis proficiscentes in alio finiuntur fiunt , vel exsolutus fuerit , vel disruptus , impotentes & trahuntur partes , sensu tamen non privantur.

Nervis autem morbus proprius est , juxta ARETÆUM , Tetanus : iisque præcipuam inesse melancholiæ causam docet : eos in phrenitide laborare , ac sæpe contrahi : omnium autem nervorum affectum esse Arthritidem.

Hæc fere ad rem Anatomicam spectantia exposuit ARETÆUS ; non ut humani corporis fabricam quasi dissector doceret , sed ut , quod Medici est , illius notitiam ad morborum rationes explicandas accommodaret :

dogmaticorum morem secutus, qui, cum interioribus partibus & dolores & morborum varia genera nascantur, neminem putant his adhibere posse remedia; quæ ipse ignorat. Itaque in nullius magistri verba juratus, licet modo ad Hippocratis, modo ad Erasistrati, modo ad Herophili sententiam accedat, suam tamen interea opinionem libere interponit.

DE CURANDI RATIONE, QUAM TENUIT ARETÆUS.

Uti ex proprio, non ex alieno penu hæc de Medendi arte monumenta deprompsit ARETÆUS, ita in eadem natura ductum, & magistram, quam ipse vocat optimam, secutus est experientiam; nec quidem ille magis in stylo efformando, quam in remediis adhibendis, peritus artifex & concinnus. Eo ordine, eo judicio, ita distinctè pleneque traduntur curandi rationes, ut vix quicquam in hoc genere ex summi scriptoris manibus exierit absolutius. Quæ ab antiquioribus dicta, eorum alia, utpote optima, selegit, alia limavit & expolivit: quædam ipse primus haud infeliciter tentavit. Sed hæc alias;

nunc quod hujus loci est, varia medendi genera, quibus ille est usus, perbreviter recom-
lamus.

De vomitione. Vomitus cieri, tam in acutis, quam diuturnis morbis, Hippocratis vestigiis insistent, præcipit ARETÆUS. Quippe si bilis aut pituita exundet, si cibi corrupti, aut humorum, five cruditas subfit, five copia, si accedat nausea, si porro stimulo quodam aut corporis contentione uti oporteat, si denique altas radices egerit morbus, ita ut cætera in cassum fuerint remedia, hæc curandi via optimo consilio adhibetur. Vomitiono autem interdum aqua tepida aut oleo, interdum mulsa aut radiculis, idque modo jejuno stomacho, modo à cœna & à radicalium esu commode effici potest, siquidem leniter agendum sit. Sin efficacius quid requiratur, Helleborum utrumque commendat, sed maxime album; ultimum valentissimumque omnium evacuantium auxilium. Hoc autem dari jubet cum alica aut lente incisum ad duas drachmas; vel imbecillioribus cum melle decoctum ad cochlearia duo vel tria. Quod item fecit, ejusdem disciplinæ sequax, Herodotus. Sed alias easque haud mediocres virtutes habet Helleborus albus; neque enim vomitum modo provocat, sed est medicamentorum etiam omnium ad humores pur-

gandos efficacissimum: non excretorum varietate & copia, id enim cholera morbus potentius facit; neque vero intentionibus & violentia inter vomendum, id enim nausea in mari validius præstat. Cæterum neque vim neque qualitatem malam habet; quo fit ut laborantibus salutem reddat, & per exiguan purgationem, & cum intentione parva. Porro vetustorum omnium morborum, qui radices jam altas egerint, cum reliqua auxilia nihil quicquam opis præstiterint, id unicum remedium est: siquidem igni facultate par est Helleborus albus, & quicquid ignis ustione facit, illo plus Helleborus albus per interiora discurrens operatur: spirationem nempe facilem ex difficili, ex malo colore bonum, & ex macie habitum corporis pinguem efficit. Et hanc fortasse medicinam libentius adhibuit ARETÆUS, claro ductus Herophili præconio, qui Helleborum fortissimo duci similitudine æquabat; concitatis enim intuitus omnibus, ipsum in primis exire. Id obiter notandum, ab ARETÆO præcipi vomentia, non modo ut primæ viæ expurgentur, aut quicquid crudi ventriculo inhæserit, sursum ejiciatur, quod quidem unice veteres attendisse videntur; sed ut motu illo vehementi & contentione qua inter vomendum ventriculus cæteraque viscera cientur, tum soli-

dæ partes succuti ac stimulari, tum humores aut resolvi aut revelli possint. Itaque omnibus fere in capitis morbis vomitum excitari jubet. Et recentior experientia nos abunde docuit, quam vim in morbis chronicis, ubi altas radices egerint, exerceat hæc medendi via, præsertim in ischiade, in tumoribus œdematosis, in ictero.

De purgatione. Purgantia, in morbis plerisque chronicis, vel ad educendos humores, vel ad revellendos, vel ubi quid stimulo cieri oporteat, passim adhibet ARETÆUS. Horum alia ex media materia, uti thymus atticus, coccus cnidius, aloë, hiera, quam quidem ad drachmas duas dari præcipit: alia ex valentiore constant, ut cneorum puta, elaterium, æs combustum, & Helleborus niger. Efficacissimum vero omnium vel sursum vel deorsum purgantium, helleborus albus est. Et his quidem vel per se vel cum ptisana & mulsæ uti convenit.

De clysteribus. Alvus itidem ducitur operatione enematis, idque commode, siquid in intestinis emolliendum aut excernendum sit, vel si quid à visceribus aut à capite revellendum. Itaque in omnibus fere morbis, quos comitatur inflammatio, perpetui sunt usus. Enematum materia pro varietate morbi multiplex est: sal, nitrum, hyssopus, ruta, centaureum,

taureum, terebinthina, castoreum, ex oleo vel aqua decocta. Quod si stimulo opus fuerit, injicienda sunt acriora, quæ pituitam & bilem educant, veluti euphorbium ac colocynthis.

De sanguinis missione. Sanguinem in morbis quibuscunque, siue diuturnis siue acutis, utut in his frequentius, mitti jubet ARETÆUS. Etenim cum acuti sint, persæpe ita in præcipiti stat vita, ut nisi hæc medendi via malum abegerit, illico moriendum sit: igitur ille, cunctatione omni abjecta, hoc auxilii genus præ cæteris esse tentandum judicat. Quare cum sanguis incensus fuerit, ut in peracutis morbis plerumque accidit, venam mature atque fidenter aperit. In renum inflammatione v. gr. expedite & copiose. In angina sanguinem educit, latiori incisione, ut cum impetu & confertim exeat, quoniam ita fluens erit & ad calorem quam citissime mitigandum, & ad strangulationem solvendam, & ad reliqua omnia mala innuenda efficax: in pleuritide primo die & iterum eodem die extrahit: in peripneumonia & Jecoris & venæ cavæ inflammatione, duarum simul venarum sectionem præcipit: in omni denique hæmorrhagia, actutum, eo judice, secanda est vena, & assidue, postquam paululum sanguinis detractum sit, ite-

rum detrahendum est, & eodem die, & postridie, & die perendino. Ita in venæ cavæ inflammatione idem opus sæpius repetit. Sed sanguinem mittere uti frequenter est res admodum delicata & nonnunquam periculi fatis plena, ita acerrimo iudicio utendum esse monet: quo fit, ut in angina, pleuritide, peripneumonia, qui morbi sunt maxime præcipites, utcunque quoad anima deficere incipiat, continuari debeat sanguinis detractio, non tamen quoad omnino defecerit, eum fluere sinendum sit. Etiam in apoplexia præstat, inquit, debito minus mittendo delinquere: nam si largiori detractioe opus esse videatur, & bonæ aliquæ appareant notæ, vena potest iterum incidi. Ad eundem modum in Jecoris & venæ cavæ inflammatione, in cephalæa, in melancholia, multus sed non confertim, bis nempe ac ter, idque alio die, mittendus est sanguis, ut vires interim confirmentur. Idem in omnibus diuturnis morbis præstare convenit.

Venas autem in diversis corporis partibus, præcipue quidem in cubito, & in talo, quandoque autem sub lingua, in fronte, in naribus, in pube, incidere jubet. Primus autem ex scriptoribus, quorum opera his diebus supersunt, venæ sectionis in manu, mentionem facit ARETAEUS: in eo loco, ubi con-

tra medicos quosdam disputat, qui sinistrae manus venam illam, quæ inter minimum digitum atque annularem jacet, in rejectione sanguinis, incidi voluerunt: primus itidem mensuram sanguinis, quæ aliquando emitti debeat, ad heminam scilicet, aut ad heminae dimidium, præscripsit: quod quidem accuratissimi scriptoris, Cl. Danielis Clerici, diligentiam fugit, cum ARETÆUM de hac re nihil prodidisse affirmet.

Hæc de venarum sectione. Secuit etiam, nullo quod sciam authore inductus, in cephalæa, vertigine atque epilepsia, arterias: easque ad verticem, ad oculi angulos, juxta nasum, eas tum ante, tum pone aurem sitas, earumque majores quidem ramusculos aperiri commode posse scribit: quanquam harum utique, quæ antea ad aurem jacent, nullam apud scriptores mentionem fieri perperam affirmet Severinus.

De Cucurbitulis. Cucurbitularum usus apud ARETÆUM uti & apud Hippocratem frequentissimus, in omnibus fere morbis, ubi sanguinem mitti oporteat: idque tam in lentis quam in subitis casibus; in lethargo, cephalæa, melancholia, epilepsia, coeliaca atque iliaca passione, ac etiam hysterica, perinde ut in apoplexia, tetano, phrenitide, syncope, peripneumonia, cholera, jecoris,

aliarumque partium, inflammationibus. Et hoc quidem ille factitavit, pro morbi natura, diversimode, & in variis locis. In melancholicis, cucurbitas jecinori & ventriculo, aut hujus ori admovet; dorso item aut inter scapulas, qua parte adhærescit illi stomachus. In phreniticis, atque lethargicis, vertici potius; in apoplecticis, & tetano correptis, occipiti imprimendas esse censet. Et in hoc ultimo quidem affectu eæ ab utroque spinæ latere applicandæ: sed parum admodum flammæ adhibendum: nam arcta cucurbitulæ labiorum impressio dolores convulsionesque excitat: oportet ergo diu trahere, ac leniter potius, quam brevi tempore festinantes id efficere. Contra in pleuritide, cucurbitula debet esse magna, undequaque lata, & ad dolentem locum ambiendum capax: multaque sub ea flamma succendenda est; non modo ut carnem attrahat, verum etiam, ut ante ignis extinctionem calefaciat. Extincto igne, si scarificando tantum sanguinis detraxeris, quantum vires permiserint, evidentissimum est in pleuriticis auxilium.

Cucurbitulas etiam ficas, sine ferro, quas *κρόκος* vocant, adhibet, aut coxis easque dorso aut inter scapulas, aut abdomini infra umbilicum affigi præcipit.

De sanguisugis. Restat & alia sanguinis

mittendi via, ab Hippocrate & veteris ævi medicis haudquaquam memorata: eam primus, hirudinum ope, instituisse vel saltem scriptis mandasse, videtur Themison, Asclepiadis auditor, qui ætate paulo ARETÆUM præcurrit. Sed utcunque hoc fuerit Themisonis inventum, nulla ejus apud Celsum nec etiam apud Galenum occurrit mentio. ARETÆUS autem hirudines tribus in locis admoveri jubet: in satyriasi nempe ad sanguinem ex intimis locis educendum; in coeliaco affectu, eas post cucurbitulas apponit: in jecoris denique inflammatione, nonnullis hirudines magis quam scarificationem prodesse scribit: siquidem bestiolæ morsus interius descendit, & majores erosiones facit: unde sanguinis profluvium, ab his concitatum, ægrius supprimitur. Postquam autem animal saturatum exciderit, cucurbitulam affigit, quæ ex intimis partibus sanguinem jam attrahat.

De medicamentis: ut in signis morborum explicandis, ea præcipue quæ ad prognosin pertinent, ARETÆUS Hippocratis autoritate stabilivit, (quem Celso teste, recentiores quoque medici, quamvis quædam in curationibus mutarint, tamen hæc optime prælagisse fassi sunt); ita in acutorum curatione ejusdem vestigia presse secutus est, præsertim quoad victus institutionem, ac missionem sanguinis.

Medicamenta, in peracutis affectibus, præter vomitoria & purgantia, per os sumenda, aliquando præcipit: sed ea neque varia admodum, neque multiplicia.

Horum quippe ægrotantium optimam medelam, eodem duce, ab alimento peti judicavit; neque raro ea, quæ ægrotantibus offert, medicamenta eorum cibo, quasi furtim, immiscet. Cibus vero cunctis febricitantibus humidum esse aptissimum post medicinæ parentem docet: ptisanæ præsertim varias præparationes exhibens, ejusque virtutes magistri sui verbis prædicans; ita ut ad febrilem æstum temperandum forbitionibus potissimum confidat. Itaque siue urinam cieri, siue humores attenuari, & incidi, siue sputa educi, siue alvum liquari cupit, cum ptisanis atque jusculis modo simplicibus, modo in quibus medicamenta ad id idonea dissolvuntur, id exsequitur. Utcumque autem victu tenui in febribus utatur, in iis tamen, ubi vires jam deficiunt, sicut in morbo cardiaco, siue is per se, siue ex alio, ut phrenitide, oriatur, a paulo largiori cibo, vinique præsertim potione, nullis adhibitis medicamentis, subsidium unicum petit. Vinum enim, inquit, in substantia celeriter alit, usque ad extrema ubique permeat, robori robur adjicit, spiritum torpentem excitat, frigus calore temperat,

humorum redundantiam comprimit, extrorsum erumpentia atque diffluentia coercet: ad hæc odore suave ac jucundum est, ad confirmandas vires vitamque restaurandam valens, & ad mentem in furore mitigandam efficacissimum. Eo itaque uti præcipue cardiaco utitur, sed cum ea cautione, ut neque in inflammationibus propinetur (quoniam in his dolores auget) sed ubi hæc absunt, naturam instauret, neque ita meracum, ut hominem inebriet nervosque offendat. Id ideo cum cibo aquaque mixtum alias dari præcipit, eam mediocritatem interim secutus, ut neque æger inedia consumatur, neque cibi copia opprimatur. Hac præcipue via in curatione acutorum, quibus febres conjunguntur, nititur: vix nisi in pleuritide quidem & peripneumonia medicamenta paulo largius adhibens, ea scilicet quæ humores extenuent & ad transpirationem idoneos reddant, quæque eosdem lubricos fluxosque ita ut per superiora educi possint, efficiant. In his itidem duobus morbis medicamenta somnifera devorari jubet, quæ ut antiqui omnes perraro præceperunt, ita sub mortem, quanquam hanc ab iis acceleratam minime sensisse videatur, communi autem præjudicio deterritus, usurpari vetat. Nam si, inquit, in ipso strangulatus impetu & morbo appropinquante, id genus

medicamenti exhibeas, te necis authorem vulgus esse arbitrabitur. Siquidem & anodynus in ileo uti haud dubitat, theriaca puta, &c. licet in eodem morbo somnifera medicamenta medico vix adhibere licere dixisset, nisi ita ut, cum præsentia mala haud evitari posse manifeste prævideat, ægrum aliquando gravitate capitis torpida sopiat.

Ex omnibus autem, quotquot adhibet, tam ad acutos quam diuturnos morbos, medicamentis, præcipue castoreo utitur: utpote quod nervorum morbis mederi censeat, in lethargo scilicet, apoplexia, tetano, suffocatione hysterica, satyriasi, epilepsia, gonorrhæa. Id itaque cum inter omnia concoctionem promoventia excellat, modo potui dat, modo in intestina infra injicit, modo in nares, utpote omnium sternutamenta excitantium optimum, inspirat: externis denique applicationibus, perfusionibus scilicet, illitionibus, & cataplasmatibus immiscet. In curandis autem morbis diuturnis paulo frequentius medicamenta præcipit, quorum præcipua sunt quæ ad concoctionem faciunt, uti absinthii succus, theriaca, mithridatium, Bestini antidotus, castoreum, &c.

Præcipit etiam ea quæ urinam movent, uti in jecoris abscessu & renum affectibus: al quando & sudorem moventia quæque perspirationis vias fluxiliores efficiunt,

præscribit. Sed nusquam ita prolixus est in remediis adhibendis, ac in morbo illo omnium contumacissimo, elephantiasi. Id quidem obiter notandum, quod Hippocratem secutus uti quiete in acutis multum utitur, ita ad diuturnos exercitia maxime commendat. Horum ille varia genera perscribit: quæ non modo in diuturnis morbis adhiberi vult, sed etiam post acutorum decessum, ubi ii in longos transiverint. In ordinanda victus ratione valde accuratus est: præsertim omnia quæ ad lactis asinini, caprini, equini, ovilli, etiam muliebris usum pertinent, multis in locis fufius exponit.

Quod ad externa remedia spectat, ea tam in acutis quam diuturnis morbis frequentissime usurpat. In hoc quidem cum Methodicis maxime congruens, uti etiam in evidentium signorum descriptione; cum alioqui tam in causis subtilioribus enarrandis, ex anatomia scilicet petitis, quam in magnorum remediorum indicationibus, ab iis ut plurimum dissentiat. Itaque perfusiones, epithemata, fomenta, illitiones, cataplasmata, suffimigia, embregmata, balnea, &c. omnis fere pagina describit, ad refrigerandum & calefaciendum, ad humectandum & siccandum, ad relaxandum & astringendum, ad emolliendas partes & roborandas, ut humores per habitum digerantur.

tur, ut corpora fluxa & ad perspirationem apta reddantur. Horum materia modusque quo adhiberi debeant ubique occurrit. De sinapismis itidem & phoenigmis frequens est mentio : in quo auxilii genere sæpius cum ARCHIGENE convenit, qui, docente AETIO, de his multa scriptitavit.

Quædam denique ex Chirurgia petit; in epilepsia terebram cranio adhibet; in capitis dolore, unctionem; ferramentum igne candens in abscessu jecoris suadet; de aspera arteria secanda loquitur, quamvis sectionem ipsam improbat. In calculosis vesicam incidi jubet, locumque incisionis designat: ad urinam elicendam cathetere, nisi inflammatio adsit, utitur. Hæc fere habet Chirurgica: & fane dolendum est periisse ea, non modo quæ de hoc ipso argumento scripsit, sed quæ de omni genere febrium, quæ de morbis mulierum, quæ de Pharmacia seorsim exposuit. Ingens fane hoc rei Medicæ dispendium, quod vel minima scriptoris elegantissimi monumenta interciderint.

 A L B. V O N H A L L E R

A D

ARETÆUM PRÆFATIO.

DOctam J. W I G G A N I præfationem nolui premere. Sunt tamen aliqua, quæ merito addas, tum quod nonnulla Cl. Viri placita recipere nequeamus, tum quod memorabilia aliqua A R E T Æ I merita prætermiserit, qui a medicina fuerit alienus.

Et primum conjecturam illam, qua A R E T Æ I opera putantur cum A R C H I G E N I S nomine ad posteros descendisse, nihil firmi habere videtur. A R C H I G E N E S ut pneumaticus fuerit, tamen scripsit ad empiricorum morem, toties a G A L E N O (*a*) reprehensus, quod neque causas morborum, neque discrimina temporum adnotaverit: quod demum nullo delectu infecura sæpe & infida medica-

 (*a*) Comp. med. sec. loc. L. VIII. L. III. L. VI. &c.

menta alia aliis sine fine substituerit, quod quidem vitium in omnibus ARCHIGENIS locis reperias, qui a GALENO conservati supersunt. Sed ARETÆUS & causas & signa & tempora morborum sollicitè adnotavit: in serie etiam medicamentorum, utut aliquanto fuit uberior, nullo modo tamen ad vitiosam illam ARCHIGENIS abundantiam se dimisit. Ingeniose etiam magis quam ARCHIGENEM, & quasi poetice scripsisse vulgo notum est, & demum Jonice, quod non reperias in ARCHIGENIS locis.

Si peculiaris Viri merita requisiveris, multa certe sunt. Quare addo iis quidem, quæ WIGGANUS anatomici & physiologici argumenti citat, hæc fragmenta.

Columella nervus est humidus, estque bipartita (*b*).

Eadem producta fistulæ fit similis (*c*).

Uteri mira mobilitas (*d*).

Lien sensu caret (*e*).

Renes glandulæ sunt candidiores, sinus habent exiguos, ad lotium excolandum cribrorum instar foraminibus pervios. Ex utroque nervosi tamquam fistulæ canaliculi ex-

(*b*) Caus. Acut. I. c. 8.

(*c*) Diut. I. c. 7.

(*d*) Caus. Acut. II. c. 11. Cur. II. c. 10.

(*e*) Caus. Diut. II. c. 4.

pullulant, qui in vesicæ terga se inmittunt (*f*).

In Jecinore sanguinis est creatio & in totum sanguinis a jecore emanatio, atque omnino jecur est quasi sanguis gelatus (*g*). Ab hepate *οχτροι* sive ductus ad renes tendunt, & opportunus ex sede transitus est; potest ergo de hepate humor per renes revelli (*h*). Hic omnino putes, vasa lymphatica ab hepate ad cisternam tendentia auctori hujus adnotationis in animo fuisse.

Venæ valde latæ renes de hepate suspendunt, & utrumque viscus una inflammatur (*i*). De vena cava sermo est ab hepate ad spinam dorsi tendente.

Sanguis arteriosus floridus a nigro venoso differt (*k*).

Videtur nonnunquam diploes uteri intus succingens tunica, quando a contingente altera divellitur, foras procedere. Hæc etiam decedit in abortu & violento partu, quando ipsa secundis adhærescit, nam quando ipsæ vi extrahuntur, simul & uteri tunica extrahitur (*l*). Locum habet W I G G A N U S,

(*f*) Cauf. Diut. II. c. 3.

(*g*) Cur. Acut. II. c. 6.

(*h*) ib.

(*i*) ib. c. 8.

(*k*) Acut. cauf. II. c. 2.

(*l*) Diut. cauf. II. c. 11.

fed monendum videtur, ARETÆUM de membrana ista decidua omnino cogitasse, ut nuper HUNTERUM.

Quinta fibra hepatis (lobulus) (*m*).

Ligamenta densa, insensilia sunt, sentiunt vero quando incaluerunt (*n*). Quæ omnino nupera WHYTII est theoria.

Ad morborum historia. In epileptico paroxysmo semen profluit (*o*).

In tetano lotium vidit supprimi (*p*). Rarus eventus, cum vitalia viscera in convulsionem animalis organi vix convellantur.

Canis rabidus solo halitu rabiem communicat (*q*).

Ulcera tonsillarum, gangrænosa nempe angina (*r*).

Ex lateris morbo malum in vesicam decubuit (*s*).

Bubon pestilens (*t*).

In Causo ægri ante mortem vaticinantur (*u*).

Vesicæ paresis (*x*).

(*m*) Acut. caus. c. 8.

(*n*) Diut. caus. II. c. 12.

(*o*) Acut. caus. I. c. 5.

(*p*) ib. c. 6.

(*q*) ib. c. 7.

(*r*) ib. c. 9. & curat. I. c. 9.

(*s*) Caus. Acut. II. c. 2.

(*t*) c. 3.

(*u*) c. 4.

(*x*) Diut. caus. I. c. 7.

Hydatides, hydropis genus, quod nunquam vidi per intestinum exivisse, alii viderunt (*y*).

Calculos vidi hamatos (*z*).

Ad curandos morfos.

Ipse abscessum laxioris intestini aperui (*aa*).

Calculus major curari non potest (*bb*).

Mors a venæ sectione nimia (*cc*).

In renum inflammatione optimum lac asinæ aut equæ (*dd*).

Cicadæ ad morbos vesicæ urinariæ (*ee*).

In cephalea penna anserina sanguinem de naribus trahit (*ff*).

Cantharides ad frictiones adhibitæ in epilepsia, quod primum verum exemplum est admoti medicamenti vesicas trahentis. Non tamen undique novam rem esse putes, cum moneat uctor, ut lacte æger muniatur, cum cantharides vesicæ molestæ sint (*gg*).

Ad lienis scirrhus igne utitur (*hh*).

Non dedignabatur vir magnus arcana pro-

(*y*) ib. Lib. II. c. 1.

(*z*) c. 3.

(*aa*) Diut. caus. I. c. 9.

(*bb*) ib. L. II. c. 4.

(*cc*) Cur. acut. I. c. 7.

(*dd*) ib. Lib. II. c. 8.

(*ee*) ib. c. 9.

(*ff*) Diut. cur. I. c. 2.

(*gg*) ib. c. 4.

(*hh*) Diut. cur. II. c. 11.

pria. Malagma enim ad ventriculi mala suum citat quod sit (ii).

Pauca hæc ex multis excerpti, qui malim diligentem hujus eximii scriptoris lectionem juvenibus commendare.

Cæterum in hac nostra editione curavi, ut capita restituerentur, quæ in secundo libro curationum morborum diuturnorum post J. PAULI CRASSI editiones accefferunt. Nescio quomodo & in Patavina anni 1700, & in nupera Argentoratensi editione omissa fuerunt. Versionem, quæ quidem passim valde mihi displiceret, hinc inde tacitus emendavi. Indicem operi utilem adjecit, diligenter scriptum, PHIL. RUD. VICAT M. D. filius docti J. C. & feminae ob industriam apud cultum merito celebris, nostræque Societati œconomicæ adscriptæ. Vale LECTOR BENEVOLE, & TRALLIANI editionem expecta, in qua nunc occupamur, & quem ultimum Græcorum usibus publicis destino.

BERNÆ die 1. Aug. 1771.

(ii) ib. c. 7.

INDEX CAPITUM.

LIBER PRIMUS sine principio.

De causis & signis acutorum Morborum.

Hæc sunt reliqua hujus Libri Capita. prima enim quatuor perierunt.

Cap. pag.

5. De causis & signis accessionis morbi comitialis, sine principio.	I
6. De Tetano, seu Rigore.	5
7. De Angina.	8
8. De affectibus Columellæ.	11
9. De Tonsillarum ulceribus.	12
10. De Pleuritide, id est, morbo lateris.	15

LIBER SECUNDUS.

De Causis & Signis acutorum Morborum.

1. Peripneumonia.	18
2. De Hæmoptoe.	21
3. De Syncope.	28
4. Causo, id est febre ustoria.	30
5. De cholera.	31
6. De Ileo græce vocato, latine Volvulo.	33
De acutis Jecoris affectibus.	35

Cap.	pag.
8. De Venæ concavæ acuto morbo.	37
9. De Renum acutis affectibus.	40
10. De acutis in Vesica aggritudinibus.	42
11. De Uteri strangulatu.	44
12. De Satyriasi.	46

LIBER PRIMUS.

De causis & Notis diuturnorum Affectuum.

1. De diuturnis affectibus, Proœmium.	49
2. De Cephalæa.	50
3. De Vertigine.	52
4. De Morbo comitali.	53
5. De Melancholia.	55
6. De Furore.	58
7. De Nervorum resolutione seu Paralysi.	61
8. De Phthisi.	68
9. De purulentis.	70
10. De Pulmonis vomica.	74
11. De Asthmate, sive Anhelitu.	75
12. De Pulmonariis.	77
13. De Jecore suppuratis.	78
14. De Liene.	82
15. De Morbo regio.	84
16. De Cachexia, sive de malo corporis habitu.	89

LIBER SECUNDUS.

De signis & causis diuturnorum morborum.

Cap.	pag.
1. De Hydrope, hoc est, Aqua inter cutem.	93
2. De Diabete, sive urine profluvio.	99
3. De renum affectibus.	101
4. De Vesica affectibus.	105
5. De Gonorrhœa	107
6. De Stomachi affectibus.	109
7. De affectu ventriculi.	112
8. De colicis, id est intestini plenioris morbo laborantibus.	114
9. De Dysenteria, id est, difficultate intestino- rum.	115
10. De Lienteria.	120
11. De Uteri morbis.	121
12. De Arthritide, & Ischiade, id est, Arti- culorum, & Coxendicis dolore.	125
13. De Elephantiasi.	130

LIBER PRIMUS.

De Morborum acutorum Curatione

Proœmium.	138
1. Curatio Phreniticorum.	139
2. Curatio Lethargi.	149

LXXXIV INDEX CAPITUM.

Cap.	page
3. De curatione Tabis.	154
4. De Curatione Apoplexia.	155
5. De comitialis accesssionis curatione. . . .	160
6. De Curatione Rigoris, quem Tetanum vo- cant.	162
7. De curatione Angina.	165
8. De curatione columella.	168
9. De curatiane pestilentium in faucibus mor- borum.	170
10. De curatione Pleuritidis, seu morbi lateris.	171

LIBER SECUNDUS.

De acutis Morbis curandis.

1. Curatio Peripneumonia.	179
2. De Hemorrhagie curatione.	182
3. De Curatione Cardiacorum aut Syncopæ.	189
4. Curatio Cholera.	196
5. Curatio Volvuli.	199
6. Curatio acutorum Jecoris vitiorum. . . .	202
7. Curatio acuti morbi dorsalis Venæ & Ar- teria.	204
8. Curatio nephritidis.	206
9. Ciratio acutorum Vesicæ affectuum. . . .	208
10. Curatio Hystericæ suffocationis. . . .	209
11. Curatio satyriasis.	212

LIBER PRIMUS.

De Diuturnorum Morborum Curatione.

1.	<i>Proximum.</i>		215
2.	<i>Curatio Cephalæ.</i>		216
3.	<i>Curatio Vertiginosorum.</i>		223
4.	<i>Curatio morbi Comitialis.</i>		22 ⁸
5.	<i>Curatio Melancholice.</i>		233
6.	<i>Curatio Furoris.</i>		
7.	<i>De nervorum resolutione</i>	} deficiunt.	
	<i>curanda</i>		
8.	<i>De Curatione Phthisis, seu ulcerum pulmonis.</i>		233
9.	<i>De Purulentis curandis</i>	} desiderantur.	
10.	<i>De Pulmonis abcessuum curatione</i>		
11.	<i>De Curatione Asthmatis</i>		
12.	<i>De Pulmonariis curandis</i>		
13.	<i>De Curatione ulcerum Jecoris, & puris ab eo effusionis.</i>		240
14.	<i>Curatio Lienis.</i>		278
15.	<i>Curatio morbi regii</i>	} perierunt.	
16.	<i>Curatio Cachexie.</i>		

LIBER SECUNDUS.

De Curatione tardarum ægritudinum.

Prima undecim Capita perierunt.

Cap.	pag.
1. <i>Curatio Hydropis.</i>	
2. * <i>Curatio Diabetis.</i>	244
3. * <i>Curatio calculorum & ulcerum in renibus.</i>	245
4. <i>Curatio Vesicæ vitiorum.</i>	
5. * <i>De Gonorrhœa curanda.</i>	246
6. * <i>Curatio stomachi affectuum.</i>	248
7. * <i>Curatio affectus Ventriculi.</i>	249
8. <i>Curatio dysenteriae.</i>	
9. <i>Curatio Lienteria.</i>	
10. <i>Curatio Uteri morborum deest.</i>	
12. carens principio. <i>De Curatione Arthritidis & Ischiadis.</i>	250
13. & ultimum <i>Curatio Elephantiasis.</i>	252

ARETÆI CAPPADOCIS

MEDICI INSIGNIS

DE

CAUSIS ET SIGNIS

ACUTORUM MORBORUM

LIBER PRIMUS

sine principio,

JUNIO PAULO CRASSO PATAVINO

INTERPRETE.

Hæc sunt integri Libri Capita, ex quibus
prima quatuor perierunt.

De Phrenitide.	Cap. I.
De Lethargo, seu Vaterno.	Cap. II.
De Tabæ.	Cap. III.
De Apoplexia.	Cap. IV.
De Accessione morbi comitialis.	Cap. V.
De Tetano seu Rigore.	Cap. VI.
De Angina.	Cap. VII.
De Affectibus columellæ.	Cap. VIII.
De Tonsillarum ulceribus.	Cap. IX.
De Pleuritide.	Cap. X.

De Causis, & Signis accessionis morbi comitialis.
Cap. V. *sine principio.*

hebetudines, vertigines, tendonum gravitates,
venarum colli repletiones, & distentiones: nau-
sea frequentius quidem a cibis; non minime
Princ. Art. Med. Tom. V. A.

tamen, & ab inedia pusilla quædam nausea sequitur: & uberior pituitæ fit vomitus; paucis assumptis cibis fastidiunt, & crudi sunt: flatibus replentur: præcordia elata habent. Hæc sane perpetuo comitantur.

Cum vero accessio appropinquat, splendores quidam purpurei, aut nigri, aut omnes una permixti, oculos in orbem versantur, ac discurrunt: ut in cælo Iris prætenta esse videatur: foedum odorem sentiunt: aures sonant, iracundi fiunt: bilis præter rationem accenditur. Quidam igitur levi de causa, utpote ob animi angorem, ceciderunt: aliqui intente fluminis decursum, aut rotam, quæ circumvolvitur, aut turbinem, qui in orbem agitur, conspicati: alios autem rerum graveolentia, ut gagentis lapidis odoratus prostravit. His utique in capite vitium inhæsit, atque inde noxam inferens ortum habet. Nonnullos vero, & corripit a nervis procul a capite positus incipiens, quicunque principium in consensum affectus inducunt. Itaque magni manuum, aut pedum digiti convelluntur: unde & dolor, & stupor, & tremor sequuntur: atque hæc in caput impetum faciunt, si & malum surrepens caput invasit. His porro fragor quidam redditur perinde, ac si ab ligno, aut lapide verberentur: cumque ab humo surrexerunt, quædam tanquam si ex insidiis vapulasent, commemorant: hoc sane pacto illi, quibus primo id malum incidit, decipiuntur. Quibus vero familiare, & consuetum est, simul atque morbus in digitum impetum dedit, aut inde exortus est, usitatos, qui adfunt, adjutores inclament, futuramque ab experimento calamitatem proficiunt: obsecrant quoque ut membra, unde oritur, constringant, reflectant, dirigant: quin etiam ipsimet sibi ipsis affecta membra, tan-

quam inde morbum eximentes trahunt, velluntque, atque ita sibi met auxiliantes, nonnunquam & nos ad ægritudinis notitiam impulerunt. Nonnullos utique ceu invadente fera pavor corripuit, aut adumbrationis opinio incescit, atque ita pro-ciderunt. At in ipso morbi insultu sensibus captus homo jacet: manus ipsi nervorum distentione convelluntur: crura vero non solum distracta sunt, sed etiam huc atque illuc a tendonibus projiciuntur. Id genus calamitas jugulatis tauris haud absimilis est: cervix incurvatur, caput, varîe distorquetur: si quidem nonnunquam primum, ceu arcus inflectitur, quando pectori maxilla adhærescit: nonnunquam vero in scapulas refringitur: veluti his, qui per vim crinibus trahuntur, usuvenit: quando modo in hanc, modo in illam partem ad humeros admove-tur. Sic laborantes magno hiatu os aperiunt: id siccum habent, linguam prælongam, ut periculum sit, ne aut magno vulnere faucietur, aut penitus abscindatur. Interdum convulsione dentes inter se colliduntur: oculi inversi sunt: palpebræ cum palpitatione frequenter dehiscunt: quod si quando connivere velint, palpebræ non committuntur, sed alba oculorum cernuntur, ac subapparent. Supercilia nonnunquam, ut his, qui ad iram concitantur, in glabellam attrahuntur: nonnunquam ad tempora vehementer admodum revelluntur: ut cutis circa frontem valde prætenta sit, atque in superciliorum medio rugæ evanuerint. Mæ rubentes palpitant. Labia interdum quidem in acutum clauduntur: interdum vero ad obliqua dilatantur: quando in ridentis speciem dentibus circumtenduntur. Mæ rubent quidem, sed cum morbus increvit, & faciei livor accedit: cervicis vasa distenduntur:

vox, ut in strangulatu, aufertur: etiam si vehementer inclames, non sentiunt: eorum vox nihil nisi gemitus, & suspirium est: respiratio vero suffocatio quædam est, veluti in his, qui laqueo strangulantur. Inter initia arteriarum motus vehementes sunt, & celeres, & parvi: in fine vero magni, tardi, & languentes: in universum autem ordine carentes. Penis quoque arrectio sequitur. Hæc utique circa accessionis finem patiuntur. Ubi ad mali remissionem perveniunt, tunc sponte urinam reddunt, alvus fluit: nonnullis etiam adstrictis compressisque vasculis genitura excernitur: id vero, & dolore irritante, & humiditate erumpente accidere potest: siquidem & istis nervorum dolores fiunt. Ad hæc os vehementer humidum habent: pituitam multam, crassam, & frigidam: eam si trahas, in longum, veluti filum, ipsius multitudinem deduces. Porro temporis longitudine, & laboris vehementia, quæ intra pectus sunt, fervent: spiritus vero intus coercitus omnia concutiet: eorundem quoque & convulsio, & perturbatio sequitur: inter respirandum præterea humores, & os, & nares inundant: spiritus cum humore effertur. Cum præcedens vero strangulatio remittit, omnia item remittere videntur. Quin etiam, ut magnis procellis concitatum mare, spumam ore profundunt: quando, & tanquam jamdudum expulso morbo resipiscunt, & resurgunt. Cæterum cum a morbo quiescunt, ab initio membræ segnes sunt: capitis gravitate premuntur: dissoluti sunt, languidi, pallentes: consternati animo ob lassitudinem morbiq; verecundiam contristantur.

De Tetano, seu Rigore. Cap. VI.

TETANI musculorum, qui in maxillis sunt, & tendonum distentiones sunt, dolorem quidem magnum inferentes, celerrime vero necantes, haud facile quoque sanabiles. At noxæ ab hoc malo cum omni corpore communicantur: omnia enim cum principiorum vitiis consentiunt. Species vero convulsionis tres sunt, cum rectum corpus rigit, aut retrorsum flectitur, aut prorsus versus incurvatur. Recto quidem corpore Tetanus dicitur, cum neutram in partem detortus homo, atque inflexilis contentus est. At convulsiones, quæ retrorsum, aut in priorem partem fiunt, a tentione, & loco nomenclaturam accipiunt. Nam in averfam partem ægrotantis reclinationem Opisthotonon vocamus, nervis, qui eo loci sunt, male affectis. Emprostotonon autem, si in priorem partem homo deflectitur, nervis antè positis laborantibus. Tonus enim nervorum, tentionisque vocabulum est. Causæ autem istorum infinitæ sunt: nam ob vulnera fieri solent, membrana, aut musculis, aut nervis punctis, ex quo plerumque moriuntur. A vulnere enim convulsio lethalis est. Convellitur autem, & ex abortu mulier: verum, & hæc raro admodum evadit, & ab aliquo vehementi cervicis ictu nonnulli convelluntur. Et frigus longe excellens horum vitiorum causa esse potest. Quapropter hiems omnium maxime horum vitiorum ferax est, secundo loco ver & autumnus, æstas autem minime, nisi vulnus præcesserit; aut peregrini morbi grassentur in vulgus. Mulieres sane magis, quam viri, nervorum distentione tentantur: frigida enim sunt: verum ipsæ

frequentius liberantur, quoniam humidæ sunt. Quantum ad ætates attinet, pueri assidue hoc morbo vexantur: sed non admodum pereunt quod illis usitatum, & familiare id vitium sit. Juvenes autem rarius, quam pueri id patiuntur: sed crebrius intereunt: viri minime. At senes inter omnes magis, & eo vitio corripuntur, & eo necantur. In causa est frigiditas, & ariditas senectæ, & mortis natura. Cæterum si frigiditas cum humido jungatur, minus noxiæ sunt convulsiones, minusque ab ipsis discrimen impendet.

Affectum hunc ista comitantur, omnes subito atque affatim corripit, labor, & intentio tendonum adest, & dorsi, & musculorum, qui in maxillis, & pectore sunt. Inferiorem enim maxillam superiori annectunt adeo, ut neque vectibus, aut cuneis per Jovem facile diduci possint. Quod si quis videntes abducens humore instillaverit, non demittunt, sed effundunt, aut ore continent, in naresve retrudunt. Isthmus enim simul inhærescit, ac tonsillæ duræ atque intentæ ejus, quod devoratur, impressioni non cedunt. Facies est rubida, variegata, oculi ferme rigentes, qui vix circumvolvuntur, strangu-latio vehemens, spiratio vitiosa, manuum crurumque distentio, muscoli palpitantes, facies variis modis distorta, buccæ & labia tremunt, maxillæ quatiuntur, dentes strident. In alio vero quodam, & aures movebantur. Ego sane vidi, & miratus fui, lotium supprimi usque ad insignem mejendi difficultatem, aut sponte effundi, cum vesica premeretur. Hæc utique omnibus convulsioneis generibus communia: propria vero cujusque hæc sunt, Tetani quidem in rectum totius distentio, nullam prorsus in partem detorta, neque declinans: recta quoque sunt

crura, & manus. Opisthotonus vero retrorsum incurvat hominem, ut reflexum caput inter scapulas locetur; guttur existat; maxilla inferior plerumque dehiscit, & raro cum superiore committitur: in respirando stertunt, venter, & pectus prominent, lotium his minus contineri potest: abdomen intentum est, & si percutias, resonans: manus retrorsum extensione detorquentur, crura inflectuntur: e contrario poplites vitiose curvantur. At si in priorem partem contrahuntur, convexa quidem his terga sunt æqualiter cum parte pectori opposita, quam Metaphrēnon Græci appellant: coxendicibus extra pulsas, dorsum totum rectum est: vertex, caputque in pectus vergunt: mentum ossibus pectoris affigitur: manus confertæ sunt, & cohærentes; crura extenta. Dolores omnium atroces, vox omnium flebilis: suspirant autem mussantes profundius. Si pectus, & spiritum morbus occupaverit, facile migrant e vita. Bonum quidem ægrotanti, quod laboribus, distortionem, turpitudineque liberatur: præsentibus quoque hominibus minus triste, seu filius, seu pater sit. Verum si in vita adhuc perdurent, spiritu licet vitiato, nihilominus permanente, prorsum versus non arcus modo instar, verum & orbis incurvantur: ut caput genibus adnexum habeant, cruraque ac terga in priorem partem refracta sint adeo, ut genu articulus in poplitem depulsus esse videatur. Inhumana calamitas, injucundus aspectus, triste intuenti spectaculum, & malum insanabile: ob inversionem autem vel ab amicissimis hominibus non agnoscuntur. Votum quoque illis, qui adsunt, prius impium, nunc honestum efficitur, ægrum vita defungi, quo una cum vita doloribus, & acerbis malis liberetur. Quin etiam neque medicus

præfens atque adfpiciens, ad vitam, aut ad doloris levamen, aut ad figuræ emendationem quidquæ opis afferre potest. Nam si membra dirigere velit, viventem fane hominem distraxerit discerpferitque. Igitur victis a morbo nihil ultra subveniens contriftatur duntaxat. Hæc vero est medici magna infelicitas.

De Angina. Cap. VII.

ANGINA peracutus affectus est: spiritus enim compressio est. Duæ vero ejus species sunt; aut enim instrumentorum spirandi phlegmone est, aut solius spiritus in seipso causam habentis affectus. Instrumentorum quidem tonsillarum, epiglottidis, faucium, columellæ, summæ arteriæ. Quod si depascitur phlegmone, etiam linguæ, & maxillarum interius: cum ob phlegmones excellentem magnitudinem linguam extra dentes proferunt: oris enim cavernam implet, & ipsius quod abundat, extra dentes exeritur. Hoc malum Synanche græce, Angina latine, & Cynanche, id est, Canina Angina nominatur: aut quoniam hujusmodi animalia assidue hoc malo vexantur, aut quod etiam sana linguam exerere consueverunt. Alteri autem generi contraria eveniunt, instrumentorum collapsio, & singulorum nature insignis macies, & strangulatio vehemens: ut ipsismet in pectore, latentioribusque partibus, circum cor atque pulmones abdita esse inflammatio videatur. Anginam hanc appellamus, quasi interius urgentem, atque angentem. Ego vero existimo ipsius solius spiritus id vitium esse, prava conversione ad calidissimum siccissimumque conversi, nulla corporis

parte inflammatione laborante. Id autem mirandum non est: nam in (*) Charonæis strangulatus citra ullum corporis affectum acutissimi contingunt: immo vel unica inspiratione prius, quam corpus aliquod maleficium contrahat, homines moriuntur. Quin etiam, & a rabido cane, qui in faciem, dum spiritus adducitur, tantummodo inspiraverit, & nullo pacto momorderit, in rabiem homo agitur. Talem igitur respirationis mutationem interius fieri haud est ex his, quæ fieri nequeant: quando quidem, & alia infinita eorum, quæ in homine sunt, eandem speciem cum exterioribus causis obtinent, succi perden-tes intra corpus sunt, & exterius: morbi quoque medicamentis perniciosus affimiles, & a medicamentis talia vomunt, qualia ob febres vomere solent. Quocirca neque a ratione alienum est in pestilentia, quæ Athenas afflixit, nonnullos existimasse in puteos Pireæi a Peloponensibus venena fuisse conjecta: homines enim pestilentis morbi cum lethalibus medicamentis similitudinem ignorabant.

Adest sane Canis angina laborantibus tonsillarum, faucium, totius oris inflammatio; lingua extra dentes, & labia prominens: saliva effunditur: pituita crassissima ac frigida defluit: facies rubicunda, & inflata est: oculi exerti, patentes, valde rubent: potus in nares refunditur: dolores acerbi sunt, sed strangulatione vexati eos obscurius sentiunt: pectus, & cor ardent: frigidi aëris desiderium adest, & admodum exiguum inspirant eousque, donec demum intercluso ad pectus aëris transitu strangulentur. Nempe quibusdam cum pulmone vitium

(*) *Aliter coronæis.*

facile communicatur: hi vero permutatione moriuntur: febres ignavæ oriuntur, molles, nihil proficientes. At si alicui in bonum res vertitur, abscessus secundum aurem hinc atque inde exterius, aut interius in tonsillis fiunt. Quod si cum corpore non admodum tarde fiant, evadunt quidem, sed cum dolore atque discrimine. Sin autem morbo in abscessum mutato tumor major subest, in acutum abscessu insurgente repente strangulantur. Hæ sunt plane caninæ anginæ species.

Anginam autem collapsio, gracilitas, pallor, comitantur; oculi cavi, interius demersi; fauces, & gurgulio retracti; tonsillæ multo magis subsidentes, vocisque privatio. Hujusce speciei strangulatus longe, quam prioris, violentior: quippe cum in pectore malum sit, ubi spirandi initium ponitur, eodem die moriuntur, qui celerrime, nonnunquam, & ante quam medicum accersiverint: nonnulli, & accersito medico nihil profecerunt; mortuus est enim æger ante quam medicus arte uteretur. Quod autem in melius vertitur, inflammat omnia, quæcumque extrorsum phlegmone impulerit: quare ex synanche, id est, angina, fit cynanche, id est, canis angina. Bonum quoque est, si in pectore magnum œdema oriatur; aut insigne erysipelas.

Egregius vero medicus aut cucurbitula in pectus malum detrahit, aut sinapim ossibus pectoris, aut partibus, juxta maxillas imponens extrinsecus (*) ulcerat, difflationemque molitur. Quibusdam fane brevi tempore vitium his auxiliis exterius tractum fuit, absolutum vero subito recurrit, & (**) ad interiora reversum est. Causæ

(*) *Alia lectio attrahit.* (**) *Alia suffocavit.*

utique infinitæ sunt, refrigerationes magis, exustiones minus, plagæ, ab ossibus piscium penetrationes in tonsillas, frigida potus, ebrietates, saturitates, & mala a respiratione prodeuntia.

De affectibus Columellæ. Cap. VIII.

CORPUS solidum ex palato pendens, inter tonsillas positum, Columna, & Gurgulio nominatur. Uva enim affectionis nomen est. Columella natura nervus est, sed humidus: nam in humido loco situs est. Iste itaque Gurgulio pluribus incommodis afficitur. Etenim phlegmone crassescit, æqualisque a basi usque ad extremum terminum efficitur in longum protentus, ac rubore suffusus. Columna hujusce vitii appellatio est. Si in extrema tantum parte rotundatur, & increfcit, atque subnigricat, Uva hujusmodi affectus cognominatur: omnia enim uvæ similia sunt, & figura, & color, & magnitudo. Tertius affectus est membranarum ab utraque parte jacentium, quæ veluti squamæ latæ, aut vespertilionum alæ, conspiciuntur: id genus morbi Lorum vocatur; loris enim similes sunt membranarum in latum explicationes. At si in tenuem, & oblongam membranam Columella designat, veluti urinaculum in extremis habens, Craspedon Græci hunc affectum nominant: quod montis radicem vel pedem significat: latino caremus vocabulo. Provenit autem, & id ex fluore, quemadmodum, & alia vitia. Fit vero, & per abscissionem oblique factam ab uno tantum latere membranam relinquente medico. Sin autem bicornis Columella reddatur, geminis membranis hinc atque inde pendentibus, nomen

quidem nullum obtinuit, verum affectus ipse perspicuus est: omnia vero hæc facile fuerit introsipientem dignoscere. Omnibus ipsis strangu-
 gulatus accidit, & ægre cibum potumque devo-
 rant: tussis quoque omnibus adest, sed præci-
 pue Loro vexatis, & Craspedo; quædam enim
 arteriæ titillatio a membranis oritur: nonnun-
 quam vero, & aliquid humoris in arteriam clan-
 culum instillatur, unde ad tussim provocantur.
 Uvam autem, & Columnam major spiritus dif-
 ficultas sequitur, & magis impedita devoratio:
 in his enim humor in nares repellitur, quoniam
 tonsillæ una male habentur. Senibus Columna
 accidere consuevit. Juvenibus autem ac viris
 Uva: si quidem hi sanguine referti sunt, & in-
 flammationi magis obnoxii. Pubescentes, &
 pueros membranarum vitia sæpius infestant. Se-
 cari autem omnia citra noxam queunt: sed in
 Uva adhuc rubentibus locis sanguinis effluvium,
 & dolores, & phlegmones incrementum super-
 veniunt.

De Tonsillarum ulceribus. Cap. IX.

ULCEA in Tonsillis fiunt aliqua mitia, familiaria, non lædencia. Aliqua aliena, pestifera, necantia. Mitia quidem sunt munda, exigua, non alte descendencia, non inflamma-
 ta, dolorem non excitantia. Pestifera sunt lata, cava, pingua, quodam humore albo, aut li-
 vido, aut nigro sordentia. Id genus ulcera Aphthæ nuncupantur. Quod si concreta illa for-
 des altius descenderit, affectus ille Eschara est, atque ita græce vocatur, latine Crusta. Cru-
 stam vero circumveniunt rubor excellens, & in-

inflammatio, & venarum dolor, quemadmodum
 in carbunculo, & exiguae raræque pustulae, quas
 Græci Exanthemata vocant, orientes, hisque al-
 iæ supervenientes in unum coalescunt: atque
 inde latum ulcus efficitur. Id si (*) interius in
 os depascendo serpit, ad Columellam usque per-
 venit, ipsamque exedit, & linguam etiam oc-
 cupat, & gingivas, & frena, id est, dentium
 alveolos, dentesque inde labefactantur, & deni-
 grescunt.. In collum etiam phlegmone erumpit:
 atque isti haud ita multis diebus post phlegmo-
 ne, febribus, fœtore, inediaque consumpti in-
 tereunt. At si in pectus per arteriam id malum
 invadat, illo eodem die strangulat: pulmo enim,
 & cor neque talem odoris fœditatem, neque ul-
 cera, neque saniosos humores sustinent: sed tus-
 sis spirandique difficultas enascitur. Causa ma-
 lefici tonsillarum est frigidorum, asperorum, ca-
 lidorum, acidorum, adstringentiumque devora-
 tio: quandoquidem hæ partes pectori ad vocem
 spiritumque edendum inserviunt, & ventri ad
 alimenti transmissionem, & gulæ ad ejusdem de-
 vorationem obsequio sunt. Internis vero partibus
 si quod contingat incommodum, ventri videli-
 cet, gulæ, & pectori, ad isthmum, & tonsillas,
 & loca ibi posita mali consensus, & eructationes
 perveniunt. Quapropter pueri usque ad puberta-
 tem maxime hoc morbo tentantur: peæcipue nam-
 que pueri multum frigidumque aerem inspirant:
 quoniam in his plurimum caloris inest, & ad ci-
 bos intemperantes sunt, & varia concupiscunt,
 & frigidam potant, & excandescunt ac luden-
 tes altius vociferantur. Puellis quoque usque ad
 menstruæ purgationis tempora hæc vitia usitata

(*) *Aliter exterius.*

sunt. Regio Ægypti horum affectuum plane fecunda est: aer enim spirando siccus adducitur: varios præterea cibos suggerit: radices enim, herbae, atque olera ibi large proveniunt, & acria semina, & potio crassa, utpote Nili aqua sibi vero Ægyptii ex hordeo, & ex flocibus seu vinaceis potiones acres conficiunt. Syria quoque, maxime illa, quæ Coele, idest cava nominatur, hujusmodi morbos procreat: unde ægyptia, & syriaca ulcera id genus appellant. Modus vero mortis quam miserrimus accidit. Dolor quidem acer, & calidus, qualis in carbunculo, spiritus vitiat: exhalant enim maximæ putredinis odorem, eundemque vehementer in pectus spirando adducunt. Immundi adeo sunt, ut neque suum ipsorum odorem ferre queant. Pallida his seu livida facies, febres acutæ, sitis, ut igne accensi videantur. Potum, veriti dolores, non admittunt: tristantur enim, cum tonsillæ comprimuntur, aut potus in nares resilit: cumque decumbunt, surgunt, ut sedeant, decubitum non ferentes: quod si sedent, quiete carentes, iterum decumbere coguntur; plerumque autem recti stantes obambulant: nam quiescere nequeunt: solitudinem fugiunt, dolorem tollere tentantes. Inspiratio magna est, frigidum enim aerem ad refrigerationem desiderant: exspiratio vero parva. Nam veluti igne exusta ulcera cum sint, a calido præterea spiritu incenduntur: raucitas adest: vox nihil significat. Atque hæc in pejus ruunt, cum subito in terram collapsis anima deficit.

De Pleuritide, id est, morbo lateris. Cap. X.

SUB costis, dorso, & internis pectoris ad jugula usque tenuis membrana robustaque ossibus inhærens substrata est, cui nomen succingens inditum est. In hac cum phlegmone suborta fuerit, ignis adest cum tussi, & sputis variis. Pleuritis morbus ille a Græcis appellatur. Opus est autem omnia hæc inter se consonare, atque conspirare ab una causa pendentia. Quotquot enim ex his sparsim alia ab alia causa proveniunt, & si omnia simul ingruunt, Pleuritis non vocatur. Hunc affectum comitatur dolor acutus ad jugula ascendens, ignis acer. Decubitus in latus inflammatum facilis est; in sua enim ipsius sede collocatur: in oppositam vero partem decubitus dolorem concitat: a pondere enim, a phlegmone, & suspensione in omnes membranæ continuas partes ad humeros usque, jugula, quibusdam vero, & in terga, & in dorsi scapulas dolor protenditur. Pleuritida veteres Græci appellarunt, Latini morbum lateris, vel costarum. Eam vero sequitur difficilis spiritus, vigilia, ciborum fastidium, malarum rubor hilaris: tussis arida: sputa ægre exeuntia, pituitosa, aut biliosa, aut abunde cruenta, aut subflava, & hæc ordinem non servantia, sed alias alia advenientia ac recedentia. Ex omnibus vero pejus est si cruentum sputum desit. Delirant autem, & nonnunquam comate occupantur: atque in soporem gravem inclinantes mentis alienationem patiuntur. Itaque si in malum vertatur morbus omnibus in pejus vergentibus, intra septimam isti in syncopam lapsi consumuntur. At si in secunda

hebdomada educi sputa incipiant, & mala augescant, decimo quarto die pereunt. Nonnunquam sane intra hujus temporis spatium omnium in pulmonem transitus est. Trahit enim in seipsum pulmo rarus, & calidus, & ad proxima trahenda sese commovens. Tuncque morbi transpositione repente homo strangulatur. Cæterum si diem hunc ægrotus transierit, atque intra vice-simum non moriatur, in empycum, hoc est, pectore suppuratus evadit. Hæc profecto, si morbus ad perniciem tendat, eveniunt.

At si in melius vergat, sanguinis e naribus large profusio cum impetu succedit: tuncque repente morbus discutitur: quandoquidem, & somnus oritur, & pituitæ rejectio advenit, postea bilioforum tenuium, deinde multo tenuiorum, rursus vero cruentorum, crassorum, carnis formam referentium. Quod si post cruenta iterum exeat bilis, post ipsam pituita, secura est hæc in pristinum restitutio. Hæc si tertio die incipiunt, & ægri facile extussiunt, lævia, æqualia, humida, rotunda, septimo die liberantur, quando & venter biliosa exturbat, spiratio conquiescit, mens ad se redit, febres decrescunt, ciborum appetentes sunt. Si secunda vero hebdomade hæc inchoantur, decimo quarto die sanantur: sin minus, in empyema, hoc est, pectoris suppurationem morbus vertitur. Id vero rigores indicant, doloresque punctorii: sedere cupiunt, spiritus deterius ducitur: tunc metus major est, ne pulmo pus multum subito attrahens hominem suffocet: qui prima & majora mala evaserat. Verum enim vero si inter costas morbus irrepserit; easque disjunxerit, & phlegmones fastigium extrorsum deprompserit, aut versus intestina eruperit, plerum-

rumque homo ad sanitatem redit. Inter anni tempora hiems maxime hujus morbi ferax est: secundo autumnus, ver minus, nisi interdum frigidum sit: æstas vero minime. Quantum ad ætates attinet, in primis senes pleuritidi sunt obnoxii: qui etiam sæpius quam alii liberantur: neque enim magna phlegmone in arido corpore excitari potest, neque in pulmonem transitus facilis est: quippe qui est in senectæ, quam in alia ætate frigidior: quando & spiratio parva est, & omnium attractio imbecilla. Juvenes autem, & viri haud ita frequenter in hunc morbum incidunt: verum neque admodum frequenter evadunt: nam neque ab exigua causa, neque ob exiguam phlegmonem ægrotant. In magnis autem majus inest periculum, & pueri minime pleuritide corripuntur, minusque ab ea periclitantur: quando quidem puerilia corpora rara, humida, fluxaque sunt, ac multa est in eis diffusio atque digestio: quo circa neque magna contrahitur phlegmone: ea est hujus ætatis in hoc morbo felicitas.

ARETÆI CAPPADOCIS

DE

CAUSIS ET SIGNIS ACUTORUM MORBORUM.

LIBER SECUNDUS.

JUNIO PAULO CRASSO PATAVINO
INTERPRETE.

Hæc insunt in secundo Libro.

<i>De Pulmonaria.</i>	Cap. I.
<i>De Sanguinis rejectione.</i>	Cap. II.
<i>De Syncope.</i>	Cap. III.
<i>De Ardoribus.</i>	Cap. IV.
<i>De Cholera.</i>	Cap. V.
<i>De Volvulo.</i>	Cap. VI.
<i>De Jecinoris acutis morbis.</i>	Cap. VII.
<i>De Cavæ venæ acuto morbo.</i>	Cap. VIII.
<i>De Renum acutis affectibus.</i>	Cap. IX.
<i>De Vesicæ acutis affectibus.</i>	Cap. X.
<i>De Uteri strangulatu.</i>	Cap. XI.
<i>De Satyriasi.</i>	Cap. XII.

De Pulmonaria, Cap. I.

OB duo potissimum vivunt animalia, escam videlicet, & spiritum: ex his multo magis vitæ conducit spiratio: hunc enim si quispiam supprimat, non diu feret incolumis: fed

protinus interibit. Hujus instrumenta multa parata sunt. Initium sunt Nares, via est Arteria: locus continens Pulmo. Pectus autem pulmonis est vallum, & conceptaculum. Verum cætera ut instrumenta solum animali subserviunt, pulmo vero attrahendi causam in se continet. Namque in ipso medio calidum viscus sedet, cor vitæ spirandique principium. Id pulmoni quoque attrahendi frigidi aeris cupiditatem injicit: siquidem ipsum incendit, verum cor est, quod attrahit. In primis igitur si cor affectum est, non diuturna est mortis dilatio. Si pulmo male habet, pusillam quidem ob causam difficulter spirat, male vitam agit, mors tardissime advenit, si quis medelam adhibet. Si vitium insignis fuerit, qualis est phlegmone, strangulatus sequitur, vocis spiritusque sublatio subitanea perniciēs imminet. Hæc est ægritudo ea, quam Græci Peripneumoniam, Latini Pulmoniam dicunt: vomica scilicet pulmonis. Eam febris acuta comitatur, doloris carentia, si solus pulmo inflammatur. Quippe qui naturaliter dolore immunis sit, ob corporis raritatem lanis assimilis. Asperæ arteriæ in ipso insertæ sunt, cartilaginosa, & ipsæ dolorem non sentientes. Musculorum pulmo expers est: nervos habet exiguos, graciles, ad motum ciendum opportunos: his de causis pulmo dolorem non percipit. At si quæpiam ex membranis eum ambientibus, & ad pectus deligantibus inflammatur: adest tunc, & dolor: spiritus est depravatus, calidus: sedere volunt laborantes: ad spiritum ducendum corpus rectum statuitur: ad id enim hic est situs aptissimus: rubescit facies, sed malæ præcipue: oculorum album nitidissimum ac pingue est: summæ nares simæ sunt: venæ temporum, vel

etiam colli elatæ apparent, cibos averfantur, arteriarum pulsatus initio magnos habent, inanes, creberrimos perinde, ac si festinare coacti sint: calor in exterioribus membris modicus humectusque est, in interioribus ingens & aridus. Inde fit spiritus calidus, sitis, linguæ siccitas, frigidi aëris aviditas; mentis ambiguitas supervenit: tussis adest plerumque sicca: sin aliquod sputum movet, id vel spumans pituita est, aut aliquid exquisite biliosum, aut cruentum, floreo colore valde perfusum: id vero cruentum aliis perniciosius est. Quod si mortifera magis ægritudo redditur, vigiliæ augescunt, somnus paucus, torpidus, haud absimilis sopori, qui a Græcis *Coma* nominatur: cogitationes vanæ insurgunt; mens alienatur; non admodum ecstasi corripiuntur: præsentia mala ignorant: nam eos si de morbo interroges, nihil periculi instare respondent, eorum algent extrema: livescunt ungues (*) curvanturque: motus arteriarum parvi, frequentissimique sunt: deficientes, quando ipsis proxima mors est; nam septimo die plerumque moriuntur. Porro si nonnunquam morbus subsistit, & aliquantulum in melius vergit, vehemens de naribus sanguinis eruptio conspicitur: aut per alvum cum perturbatione multorum biliosorum, & spumantium succorum dejectio, qui ex pulmone in sacrum ventrem depulsi fuisse videri possunt, si multi liquidiores, facile dejiciuntur. Nonnunquam vero, & per urinarias semitas evocantur. Cæterum quibuscunque hæc simul eveniunt, hi quamprimum ægritudine sublevantur. Quidam utique sunt, quibus magna vis puris in pulmone procreatur: aut ex pleuritide fit permutatio, si majus bonum suboritur.

(*) *Alias vigilant.*

Quod si ad intestina aut vesicam ex lateris morbo sanies derivata sit, tunc quidem continuo pulmonis vomica liberantur: sed diuturnum ulcus, quod demum sanescet, in latere patiuntur. Quibus vero in pulmonem pus irrumpit: nonnulli ob subitanam, & copiosam effusionem, & rejiciendi infirmitatem suffocantur. At quicunque suffocationis periculum ex tumoris eruptione subterfugiunt, hi longo tempore pulmonis ulcere cruciantur, & in phthisim prolabuntur. Verum ex abscessu, & phthisi, pauci admodum senes liberantur; sicut neque a pulmonia juvenes, & florentem ætatem agentes.

De Sanguinis exitu ab ore. Cap. II.

SANGUIS ab ore duobus modis emittitur, primo ex ipso ore, capite, & vasculis, quæ ibi sunt: via est palatum, & fauces ubi est gulæ, & arteriæ principium; secreantes vero, cum parva tussi, vel etiam citatiore, in os sanguinem eructant; nam cum ab ore fertur, neque secreatu opus est, tum exspuere dicimur; cum vero paucissimus, & guttatim sanguis exit, aut etiam si copiosus de capite, vel ab ore eruperit; nondum rejectio est appellanda; sed idem vel sputum, vel sanguinis eruptio, græce hæmorrhagia dicitur: sin ab inferioribus adscendat a pectore visceribusque ibi latentibus, pulmone, aspera arteria, locisque spinæ finitimis: hujusmodi non sputum, sed rejectio latine, græce anagoge vocatur adscensionis, ac viæ, per quam fertur, nomen habens. Signa vero utriusque communia exigua, & pauca sunt, quantum, & locus permittit, in quem rejectio, & sputum conveniunt. Singulorum autem propria, magna, & multa, & periculosa sunt: quibus utramque effusionis

sanguinis speciem internosse leve est.

Igitur si a capite sanguis decurrit, ubi multus est, plura majoraque aderunt: pauca minoraque, ubi raro paucusque exspuitur: caput grave est, dolet: sonant aures, facies rubet, venæ distentæ sunt, vertigo infestat. Et ante hæc causa evidens fuit, percussus, frigora, calores ingentes, vinum largius epotum. Quippe id subito ac valde caput implet, repenteque multum sanguinis effracta vena profundit: modica ebrietas rarefacta vena sanguineum sputum movet. Interdum per nares sanguinis consuetum profluvium sistitur, ad palatum vero conversum rejectionis imaginem præbet. Igitur si de capite profluit, titillatio in palato gignitur: creber screatus fit, post quem sputum erumpit; inde irascuntur, tussique magnopere agitantur. Si ex palato in arteriam defluit, tum per tussim sanguinem extrudunt: idque multos fefellit ex profundis visceribus rejectionem fieri suspicantes. Nonnunquam & ex capite decurrit in gulam, sicque cum nausea vomitur: falsoque multis ita persuasit, ut ex gula ferri sanguinem crederent. Qui exspuitur sanguis, haud ita crassus est, colore ater, levis, æquabilis, alienæ materiæ non permixtus: screantibus enim confestim in linguam cadit rotundus, avulsionique obediens. Tu vero si palatum etiam introspicias, id sordidum, ulcerosum, & sæpius cruentum videbis. Huic simplex curatio brevisque suffecerit, adstringentia videlicet medicamenta palato adhibita, & ea frigida: siquidem calefacientia, & quæ rara faciunt corpora, & quæ dilatant, fluxum majorem citant. Eaque sit a capite cadentis sanguinis conjectura. At caput quoque vel per venæ sectionem, vel per nares, vel per aliam distationem evacuandum est, &

hæc mature facienda sunt: nam si diutius sanguis feratur, quædam erit ejus cursui exercitatio, ejusque loci membra suscipiendo sanguini assuescent: ulceratur autem & arteria: unde tussis, non scretus exoritur; atque inde fit eruptionis initium.

Si vero a pectore inferioribusque visceribus sanguis effluxerit: rejectio latine, græce anagoge nuncupatur. Utique valde mortifera est, si ab aliquo principe membro effracto sanguis manaverit, aut a concava cordis vena sanguinem ab jecore illi suggerente, aut a magna arteria secundum dorsi spinam discurrente: nam erumpente sanguine, perinde ac si juguletur homo ac stranguletur, mors instat celerrima. Quibus autem ex pulmone, aut costa, aut aspera arteria profunditur, non æque cito intereunt; veruntamen in suppurationem pectoris, quæ græce empyema dicitur, & in phthisim incidunt. Minus periculi ab aspera arteria portenditur. Si gula aut ventriculus sanguinem vomunt, non ita terribile est, & si valde copiosi sanguinis vomitus est, neque longa duratio est, neque varia. Si a jecore aut liene sanguis prodeat, non facile id fit neque continenter, namque in ventriculum, & intestina expeditius hæc viscera sanguinem propellunt, haud ita tamen, quin credendum sit, hæc eadem ad superiora, videlicet, pulmonem, & arteriam posse retrudere. Siquidem in febribus a liene, & jecinore per narem illam sanguis erumpit, quæ a regione patienti visceri opponitur. Locos, unde fit exitus, jam recensuimus, eorumque periculi vel mortis discrimina. Effusionis autem sanguinis tres sunt modi, vel rupta vena aliqua, vel exesa, vel rarefacta. Rumpitur quidem repente vel ictu, vel ferendo onere, aut tollendo, vel ab edito loco defiliendo, vel clamo-

re, vel magna excandescencia, aliave id genus causa: cum subito in arteriam copiosus sanguis effunditur. Si ab erosa parte, hominem interrogare opus est, num prius tussierit, difficulter spiraverit, nausea vomitusve antea infestaverint? in his enim diuturnis affectibus copiosa, & acri fluxione perseverante vascula exeduntur. Ubi igitur detritæ, & attenuatæ, ad extremum consumptæ fuerint ambientes membranulæ, hac atque illac sanguine perfluunt.

At rarefactio citra rupturam est proinde non subitanea, neque cum multi aut crassi sanguinis exitu: nam cum rarescunt venarum corpora, tenuis pars excernitur. Quod si multus in aliquo inani spatio sanguis collectus rursus emittitur, crassior seipso redditur: non tamen multo crassior, neque ater, quale concrementum, aut grumus est: sed copiosior: utpote qui unum in locum prius confluerit. Id genus autem repentini exitus plurumque feminis, quibus menstrua non respondent, evenire solet: idque singulis mensibus evenit: iisdemque menstruæ purgationis circuitibus apparet: nec non iisdem stasis cessationis diebus supprimitur: ac nisi mulieri laboranti succurratur per multos circuitus sanguinis emissio revertetur. Nempe quibusdam vasa rupta sunt, sed multitudine rejectio evariat. Et ab arteria, an a vena feratur, interest. Quoniam ater est sanguis, crassus, & facile spissescens, qui a vena mittitur: præterea minus discriminis affert, celeriusque compescitur. Ab arteria flavus tenuisque prolabitur, haud ita cogitur, citius hominem perimit, & majori negotio supprimitur: nam arteriæ agitatio sanguinis fluorem movet, vulnusque frequenti concussione dehiscit. Erosionis autem curatio magnam diligentiam postu-

lat, cum sit longa, difficilis, & periculosa. Et enim parte membri deficiente, ad solidationem ulcus non ducitur: ulcus enim, non vulnus efficitur. Rupturæ vero facilior solidatio, quia vulneris oræ se contingunt; & hæc secundo periculi ordine consistit. Minimus in rarefactione metus subest: sponte enim sanguis conquiescit, & adstrictio refrigeratioque in medendo satis est. Cæterum & sedes, unde sanguis proficiscitur, observandæ sunt. Siquidem multa sunt communia indicia, & erroris occasio in promptu est, curatioque diversa. A gula igitur haud ita sæpe per rarefactionem solet sanguis effluere, cum ob cibos potionesque refrigeratio, & adstrictio ejus partes condenset. Quin etiam erosiones haud frequenter fiunt, ac minus, quam rarefactio, gulam infestant, quippe fluxiones erodentes non multum temporis in ea subsistunt: sed aut expuuntur, aut ad inferiora pelluntur. Frequentius gulæ incidit ruptio: itaque si interdum rupta est, non tam magnæ, sicuti a pectore, sanguinis profusiones fiunt: in causa est venularum, quæ ibi sunt arteriarumque tenuitas; sanguis vero exiens non magnopere nigricat, subflavus est, non exacte, lævorem habet, aut salivæ permixtus est, cum nausea, & vomitu rejicitur: levis tussicula citatur, modo humidum quippiam movens, modo arida: id evenit quoniam gulæ affectum arteria quoque participat, secundum illam extenta, & adhærescens: morsus vel adstrictio ulceris inter devorandum percipitur: idque præfertim, si bene frigida, aut calida, aut acerba sint, quæ deglutias: nonnullos autem, & gulæ ipsius dolor invadit ad interscapulum usque interdum pertinens: vomunt pituitosa: nonnunquam, si morbus producit, & invalescit, ci-

bum rejiciunt, cibos summopere fastidiunt: febres haud ita multum continuæ, sed erraticæ sunt. E ventriculo niger concretusque sanguis evomitur, etiam si ab arteria fluxerit. Si a vena, multo nigrior, compactiorque est: nausea multa adest: pituitosus biliosusque vomitus: si prius homo comedit, cum cibis mixtus sanguis ejicitur: in eodem enim loco cibus sanguisque colligitur: ructus crebri fiunt, & virus olentes: quod si multa materia collecta est, angor animi vertigoque sequitur: cum materiam vomuerunt, sublevantur: resolvuntur tamen, penitus exæstuant, assidueque dolet ventriculus. Ab aspera autem arteria paucus sanguis, vehementer flavus, per tussimque expellitur; qui nisi expellitur, continens tussis inhæret; sensus vero, & dolor in gutture est, paulum supra aut infra vox rauca, & obscura fit. Si a pulmone, repente uberiorque sanguis emanat: idque magis, si erosio in causa sit: tussis permolesta est: sanguis vero exacte flavus, spumans, rotundus sic, ut pars ejecta a parte distincta sit.

Cæterum, & in communi vase corruptio eorum, quæ de pectore exeunt, alia est; comparatione autem permixta discernas: alioqui pectoris partes specie carnosas pulmonis esse partes censueris: verum pectoris gravitas, indolentia, ruborque in facie multo magis in pulmonis vitio reperitur. Si in pectore noxa sit, in parte priori, secundum os pectorale, quod vocant, dolor laceratam partem ostendit: ingens tussis adest, vix aliquid extrudens: sanguis non multum flavus est, modice crassus, spuma carens. Quod si & pulmonis in transitu noxam impertiat, aliquid etiam spumæ consequitur: quandoquidem ex pectore in arteriam pulmone iter datur. Si a membrana costas ve-

stiente, per tussim quidem sanguis funditur: sed niger, levis, tetri odoris virosique qualis ex putridis rebus exhalat: dolor succingentis membranae acutus vexat: multi ex his cum febre, ut pleuritici solent, intereunt.

Tempus anni humidum, calidumque sanguinis emissionem maxime procreat: tale est humidum, & calidum. Ver, secundo loco Aestas, Autumnus minus, Hiems minime. Aestate maxime moriuntur ob sanguinis effluvium: quo tempore haud ita magnae phlegmonae oriuntur. Vere secundo phlegmonis, & urentibus febribus consumuntur. Autumno plurimum Tabes, quas Græci Phthoas dicunt, eveniunt. Ut semel autem dictum sit, omnem sanguinem rejectionem quantumvis modicam, quamvis jam rupta vasa coiverint, comitatur moeror, diffidentia, vitæ desperatio. Quis enim est adeo firmo, & constanti animo, qui se jugulationi simile quoddam passum esse conspiciens, non futuram mortem vereatur, & perhorrescat? grandiora namque animalia, & robustiora, quales tauri sunt, sanguinis profusione celerrime perduntur. Verum hoc haud magnopere mirandum est. Illud summa admiratione dignum, quod in sola ex pulmone rejectione, quæ omnium sævissima est, homines animum non despondent, cum tamen in extremo discrimine versentur. Pulmonis indolentiam hujusce rei causam ego statuo: quilibet enim dolor, quamvis exiguus, interitus metum injicit, & plerumque terribior est, quam periculosior: contra indolentia in plurimis vel magnis morbis a morte securitatem præstat: damnosiorque est, quam terribior.

De Syncope. Cap. III.

RECTE plane medicus, & vulgus, recte, inquam, huic affectui nomen indiderunt. O Cyphon, cujus mali est nomen? Ecquid enim majus, ecquid celerius syncopæ facultate? ecquodnam aliud nomen ad hanc rem appellandam significantius? quid vero corde ad mortem vitae potentius? Neque syncopen cordis ægritudinem esse, aut vitalis in eo potestatis detrimentum, non credendum est: tanta est mortis celeritas, & talis morbi species. Quippe is affectus vinculorum potestati vitam foventis dissolutio est, hominis constitutionis adversarius: hanc enim tenaciter corripuens non dimittit, sed dissolvit ac dissipat. Neque id magnum est miraculum. Nam & alii affectus quorundam membrorum, quibus inhærescunt indeque accenduntur, proprii sunt, & periculosi. Inguinum quidem tumores pestiferi, & permaligni (Bubonas Græci nuncupant,) jecoris soboles sunt, nullaque alia ex parte prodeunt. Tetanus autem nervorum labes est. Comitialis morbus caput obsidet. Pari igitur ratione, & syncope cordis, & vitæ ægritudo est. Quicunque vero stomachi affectum syncopen esse opinantur; quoniam cibus vinoque in nonnullis, & frigida vires resectæ sunt, & ægritudo sublata: iidem mihi videntur capillorum capitis, & cutis affectum esse phrenitin suspicari; quoniam capillorum detensione, & cutis irrigatione phrenitici relevantur. Verum cordi stomachus vicinus perniciosus est: unde in cor tam noxia, quam utilia derivantur. Etenim per pulmonem etiam, ut spiret, aërem cor accersit: verum ta-

men pulmo haud ex æquo spirandi facultatis particeps est, cum facultates non in instrumentis, sed ubi est vitæ fons atque roboris, statuuntur. At stomachus vitæ neque principium, neque sedes est; aliquis tamen ab ejus imbecillitate lædi potest. Nam, & cibi cordi nocentes non stomacho officiunt, sed cordi per eum noxam infligunt. Si quidem, & ab illis morientes cordis affecti notas repræsentant, arteriarum motus parvos debilesque, cordis concussionem cum vehementi palpitatione, vertiginem, animi deliquium, torporem membrorum, resolutionemque in copiosum sudorem, qui suppressi nequeat, refrigerationem in toto corpore, sensus vocisque privationem: dicendum ne est hæc stomachum perpeti? Sed quænam ei propria? Nausea, vomitus, cibi fastidium, singultus, eructatio simplex, vel acida. Illi præterea, quibus cor laborat, sensus aciem exquisitiorem habent; ut videant, & exaudiant plus, quam antea: mente etiam sunt firmiore, & animo puriore; proinde non tantum præsentia declarant, verum etiam futura verissima divinatione prædicunt. Numne igitur, & hæc stomachi potestates sunt? hercule minime, sed cordis, ubi, & anima, & ejus natura inhabitat, ad quod, & virtutum ibi sitarum calamitas pertinet. Hujus vero morbi est tenoris naturæ destructio auctore frigido humidoque, quippe hoc oppressi intus, & in cute refrigerescunt; non sitiunt: frigidum spirant; quamvis magnis ac perurentibus febribus, unde ipsa syncope dependet, affligantur. Natura enim robusta, & probe temperata omnia superat, omnibus dominatur, ac per humorem, & spiritum, & solida, horumque omnium convenientem ordinem, & modum hominis vitam administrat.

Quod si naturæ nexus, id est, Tenor dissolutus sit: tunc affectus oritur, cujus prægrediens causa est comburens febris, quæ græce Causus dicitur: ea vero hujusmodi est.

De Causo, id est febre ustoria. Cap. IV.

IGNIS passim, & acer, & tenuis est: sed intus maxime. Spiritus tanquam ab igne, calidus. Aëris vehemens attractio. Frigidi cupiditas. Lingua arida. In labiis, & cute squallor. Algent extrema. Lotium quam biliosissimum. Infomnietas. Arteriarum motus crebri, parvi, imbecilli. Oculi puri, (a) lucentes, subrubri. Facies bene colorata. Si morbus ulterius crescit, omnia majora, & sæviora fiunt. Arteriæ minimis motibus, & creberrimis agitantur. Ignis aridissimus, & acerrimus. Mens delirat; omnia ignorat. Siticulosi fiunt. Omnia frigida attrahere cupiunt, parietem, vestem, pavementum, humorem. Manus frigent, sed palmæ perquam calidæ, Ungues livent. Spiratio crebra est. Roscidus humor circa frontem, & jugula. Cum ad summam ariditatem caloremque corporis natura pervenerit; tum calidum in frigidum, squallor in imbrem convertitur. Rerum namque ad maximam molem incrementa in contrarium statum prolabuntur. Ubi ergo naturæ nexus soluti fuerint, ea syncope est: Tunc sudor ingens toto corpore funditur, & nullo pacto compescitur. Spiratio frigida est. Vapor e naribus multus exhalat. Siti non vexantur: cætera enim exarue-

(a) *Alias mobiles.*

runt: quin etiam alia instrumenta sitiunt os, & gula. Urina tenuis, & aquea redditur. Alvus plurimum adstricta est: nonnunquam tamen pauca quædam biliosa descendunt. Copiosa, & aliena humiditas redundat. Ossâ quoque tabescentia diffluunt, & undique, ut in flumine, ad exteriora omnia dilabuntur. Animus stabilis, & constans est: sensus omnis purus, & integer: subtile ingenium. Mens vaticinando idonea. Primum quidem seipfos de vita migraturos præsentunt, deinde præsentibus futura denuntiant. Nonnulli vero interdum eorum dictis fidem non habendam putant, sed dictorum eventus homines in eorum admirationem concitat. Aliqui præterea ex his cum quibusdam vita defunctis sermonem habent: fortasse quidem ipsi soli præ sensus acumine, & puritate eos adesse cernentes: aut forte ipsorum animo viros, cum quibus versaturi sunt, prænoscente, atque enarrante. Quippe antea in lutulentis humoribus, & caligine demersus erat: quos ubi morbus exhaustit, & ab oculis tenebras deterfit, quæ in aëre fiunt, prædicant, exutoque sordibus animo veracissimi vates efficiuntur. Sed quorum succi, & ingenium adeo extenuati sunt, hi non diu admodum solent esse superstites: cum eorum vitalis potentia jam in aërem cesserit, atque abierit.

De Cholera. Cap. V.

CHOLERA est materiæ a toto corpore in gulam, ventriculum, & intestina retro fluens motio, vitium acutissimum. Supra enim per vomitum erumpunt, quæ in ore ventriculi, & gula congesta fuerant. Infra dejiciuntur hu-

mores in ventriculo intestinisque natantes. In primis quæ evomuntur, aquæ similia sunt: quæ anus effundit, stercorea, liquida, tetrique odoris sentiuntur. Siquidem longa cruditas id malum excitavit, quo si per clysterem eluantur, primo pituitosa, mox biliosa feruntur. Initio quidem facilis morbus est, dolore vacans: postea vero tentiones in ore ventriculi, & gula: tormina in ventre nascuntur. Si magis sæviat morbus, & tormina augefcunt, anima deficit, membra resolvuntur, cibos exhorrent, animus consternatur. Si quid acceperint, cum magno tumultu nausea, & vomitus invadit, tum sincere flava bilis expellitur: dejectiones quoque similes sunt. Nervi tenduntur, tibiarum brachiorumque muscoli convelluntur, digiti incurvantur: vertigo oboritur: singultiunt: ungues livent: algent extrema: totum corpus rigore concutitur. Si malum ad ultimum venit, tum vero ægrotus sudore profunditur, bilis atra supra infraque prorumpit, convulsione impedita vesica lotium cohibetur; quod tamen, cum in intestina humores deriventur, abundare non potest: voce privantur: arteriarum pulsatus minimi sunt ac frequentissimi: cujusmodi in Syncope proposuimus, conatus ad vomendum perpetui ac inanes fiunt: inclinatio ad dejiciendum prompta, quam Tenesmon Græci vocant: sicca tamen, nihilque succi egerens: mors demum sequitur doloribus plena, & miseranda, per convulsionem, strangulatum, & inanem vomitum. Id genus maxime æstate grassari consuevit, secundo per autumnum, minus vere, hiberno tempore minime. Inter ætates autem juvenia, & ea, quæ robustior est, hoc fere corripitur: senecta rarissime: pueri magis, quam senes, sed non mortifere.

De Ileo græce vocato, latine volvulo. Cap. VI.

PHLEGMONE in intestinis gignitur perniciosum dolorem movens: quippe innumeris torminibus acerbissimis necantur. In hisce, & frigidus flatus, & lentus colligitur, nec infra, nec supra facile penetrans. Commoratur autem diu, perque superiorum intestinorum angustos anfractus revolvitur: unde & affectus Ilei græce, latine Voluti nomen accepit. Quod si ad tormina compressio & remollitio intestinorum accesserit, id vero jam Chordapsus est: quod nomen ultima parte elixationem, remollitionemve significat. Chorde autem intestinorum vocabulum est. Lactes enim Epicordida Græci veteres nominarunt nervos scilicet interjacentes, & vascula, & membranas: quæ intestinorum stabilimenta, & fulcimina sunt. Voluti causa est perpetua ciborum multorum, diversorum, inusitatorumque corruptio, & alia super aliam cruditas, præcipue ab esu ciborum, qui Volutum excitare consueverunt: quale est Sepiæ atramentum in ferculis sumptum: idem existimandum de plaga est, de frigore, de frigida potione: si, dum quis sudat, eam large abundeque ingurgitaverit. Ad hæc his Volutus accidit, quibus intestinum cum stercore in scrotum procidit: neque in ventrem repulsum, sed per vim retentum fuit, his inferiora intestina, phlegmone vexari solita sunt. Pueros hic affectus crebro male habet: utpote quos sæpe cruditas infestat: hi tamen sæpius etiam sanescunt, cum ob consuetudinem, tum ob humiditatem

intestinatorum ; lubrica enim sunt. Senes raro afficiuntur , sed multo perniciosius. Æstas magis , quam Ver hujus mali referta est : Autumnus , quam Hyems. Æstas utrumque superat. Multi quidem vi torminum repente intereunt : aliis intestinum suppurat , deinde nigricans tunc , & putrefactum excidit , atque ita deficiunt. Mediocrem Volvulum hæc symptomata comitantur ; dolor oberrans in stomacho , humiditas superans , exsolutio , mollitia , ructus inanes , nihil proficientes , alvus flatibus perstrepens , qui ad podicem usque properant , sed ibi exitus intercluditur. Sin autem ex toto Volvulus occupet : omnia sursum petunt flatus , pituita , bilis , hæcque vomitu prodeunt : fiunt perpallidi ; frigent toto corpore ; acerbo dolore cruciantur ; male spirant : sitiunt. Quibus vero jam mors instat , gelidus sudor emanat ; urina difficulter exit : anus tam arcte clausus est , ut neque vel tenuem acum possis adigere : stercus per os redditur : vox aboletur : arteriæ raro inter initia , & parum micant : instante morte minime , creberrime ; tandem micare desinunt. Hæc sunt , quæ tenuibus intestinis affectis incidunt. Verum , & in pleniore intestino , quod Græci Colon vocant , eidem affectus oriuntur , eademque symptomata eandem formam retinentia. Sed nonnulli , quibus colon suppurat , hujusce morbi discrimen effugiunt ; Causa est hujusmodi affectus carnosæ intestini crassitudo. Dolor autem in gracilibus quidem intestinis tenuis est , & acutus : in pleniore vero intestino est redundans humiditas , & incumbens gravitas : dolorque modo ad costas usque superiores adscendit , quando & speciem lateralis morbi præ se fert ; siquidem & isti febricitant : modo sub spurias costas in dex-

tram aut in lævam partem descendit, sic ut jecur aut lien dolere videantur; item & illa nonnunquam dolere torquentur. Colon namque prægrande est, & quoquoeversum se circumvolvens. Quidam sunt etiam, quibus & in sacro esse dolor inhærescit, & in femoribus, & illis in locis, quibus testes appenduntur, Græci Cremasteras appellant. Qui hoc genere tentantur, vomitione plerumque inani laborant: quod si quid rejecerint, id est subtile, biliosum, olei simile. In hoc malo periculum tanto levius est, quanto laxum intestinum tenuibus corpulentius, pinguius, &, noxæ tolerantius est.

De acutis Jecoris affectibus. Cap. VII.

QUIBUS jecur male habet, hi non celerius, quam qui corde ægrotant, sed majore cruciatu perimuntur: maxima enim jecoris pars sanguinis concrementum est. Si in hujus autem visceris portis aliqua incidat causa mortifera; æque, ac si ex corde laborarent, celeriter consumuntur. Ratio in promptu est, quia videlicet hæ partes membranis, nervis gracilibus, & magni ad vitam momenti, grandioribusque venis contextuntur: præterea, ut sapientum quidam prodiderunt, hoc loco appetitricis animæ domicilium est. Sanguinis utique profluvia e jecore omnium maxima fiunt: neque abs re; venarum enim radicatio jecur est. Itaque in ipso magna vomica haud ita frequenter, neque in particulis magis præcipuis oritur: homo enim vita excedens prævenit. At si exiguæ frequentius eveniunt, fit ut mortem quidem evadant, sed longinquo morbo impliciti crucientur. Ipsius

enim functionis, qua sanguinem condit, cessatio non conceditur, neque dilatio: atque hinc ad cor, & ad viscera intra septum sanguis diffunditur. At si qua magna injuria, ut puta verberare, longa ciborum multorum vitioforumque corruptione, ebrietate, vehementi refrigeratione, phlegmone in portis jecoris excitatur, tunc ægrotus celerrime jugulatur. Ignis enim in profundo corpore depascitur, obscurus, acer. Venarum motus torpent. Doloris species variæ, & diversæ sunt. Nonnunquam enim dextra in parte defigitur adeo, ut acutum telum adactum esse videatur: interdum torminibus similis est, rursus vero interdum dolor cum summa gravitate conjungitur: atque inter dolendum virium debilitas vocisque casus incidit. Transversum septum, & interna costarum tunica inferius detrahuntur: quoniam inde jecur suspensum onere suo degravat. Proinde ad jugulum e regione oppositum vehemens dolor pervenit. Tussicula quædam imperfecta, seu potius tantum ad tussim inclinatio est: si quando vero tussunt, nihil reddunt: vitiose spirant: neque enim pulmonem transversum septum opitulatur, ei ad constringendum ac dilatandum morem gerens: paulum aëris adducunt, plus expirant: colore ex atro viridique permixto infecti sunt, plumbea scilicet specie, cibos oderunt, quorum si quid sumpserint, eis inflantur præcordia, ructus biliosi, acidi, greveolentes exeunt, nauseant, vomere frustra conantur, venter solutus multa biliosa excernit, viscida pauca: sed perpetuo augescunt mala; mens haud ita multum delirat; torpida, suspensa, & adtonita est; magna est in corpore segnities, extrema frigent; tremor adest, horrores, singultus inanis, convulsioni similis,

morbis regius; pura bilis totumque corpus bilioso colore suffunditur. Quin morbus regius: ante septimum diem si apparuerit, plurimos suffulit. Quibus autem vel sanguinis profusio, vel per alvum multorum biliosorum exturbatio, vel urina sincera plurima effluens mortem depulit, post tres septimanas jecur his suppurat. Quod si multum temporis citra abscessum prætereat, in hydropem inevitabilem terminatur: hi siticulosi sunt, parum tamen bibunt; eorum corpus squallet, pinguedine carens; appetunt acida, sed gustatus sapes non percipit. Autumnus hoc malum fert, multorum variorumque fructuum esum sequente cruditate. Inter ætates florens ei magis obnoxia est.

De Venæ Concavæ acuto morbo. Cap. VIII.

AB jecoris portis inter ejus extrema magna vena ingreditur; quæ semper in tenues pluresque dum scinditur, denique in tenuissimas visumque latentes toto jecore dispergitur. Istarum summis osculis aliæ venarum extremitates committuntur; quæ & gracilibus, & pluribus majores amplitudine, sed numero pauciores constituuntur. Demum in medio jecore in venam unicam grandem coalescunt. Inde hæc in duas partitur, quæ jecoris extrema petunt. Harum altera superius primam fibram penetrans, in ejus convexa egreditur: mox transversum septum perforans, in cor inseritur. Hæc vena concava nominatur. Altera vero quintam fibram, quæ inferius jacet, trajiciens usque in jecoris gibba

(a) ad spinam pervenit: & eo loco ad coxendices usque porrigitur. Ea quoque eodem nomine Concava nuncupatur: quoniam una, & eadem vena est ab initio de jecore exorians. Si quis enim aliquid de superiore vena Cava cordi infixam in eam, quæ juxta spinam protenditur, aut a spina per jecur ad cor velit impellere, eundem descensum adscensumque invenit. Hæc igitur vena, (ut arbitror,) universa ægritudines, & acutas, & validas patitur: nam tota una est atque continua: a nonnullis autem medicis ea pars duntaxat, quæ secundum dorsum discurrit, ægrotare creditur: quoniam ejus, quæ cor intrat, notæ obscuræ sunt: intra pectus enim rei nulli adhærens, sed in pectore sublevata protenditur, donec transversum septum egressa cordi inferitur. Igitur si quod ingens malum hanc venam corripit, pectore ambiente delitescit. In hac itaque vena Cedmata oriuntur; (Sunt autem Cedmata diuturni affectus ex defluxu materiæ provenientes), quando sanguis copiosius erumpens citissime vitam delet: Per superiora quidem, per pulmones, & arteriam effluens, si in pectore fiet effractio. Si juxta principium, in anum ventrem descendens in intestinis continetur, atque adeo intestina replentur; tum priusquam dejectus sanguis in conspectum detur, homines intereunt: & ventriculus sanguine redundat. Nascitur & circa venam phlegmone, quæ & ipsa, si magna sint; celeriter hominem tollit: ignis enim acer mordaxque in ambabus cavitatibus inclusus accenditur, paucusque duntaxat foris apparet, ut tangenti flamma tenuis esse vi-

(a) *Alias concava.*

deatur; æger vero sese conburi existimat; pulsatus arteriarum exigui sunt, creberrimi, ac veluti oppressi atque repulsi: frigus adest extremorum, sitis aspera, oris siccitas; facies decolor rubet: omne corpus subrubidum est: præcordia dura sunt atque revulsa: dolor in dextra parte major, & cum eo palpitatio in longitudinem ad ilia usque perveniens: quibusdam, & arteria secundum dorsum inflammatur: quod pulsatio in alteris præcordiis manifestat: nam & ipsa venæ cavæ morborum particeps efficitur juxta illam in sinistro latere posita, utpote ea, quæ in omne corpus diducitur, nihil levaminis afferente, neque cutim emolliente: cutis autem sic affectorum squallida, rugosa, atque aspera est: sed in partibus prominentibus atque ossibus, ut in cubitis, genibus, digitorumque articulis magis talis conspicitur: somni tumultuosi fiunt: alvus quibusdam nihil reddit, quibusdam exiguum, acre, biliosum: lotium (a) acre mordaxque est; mens utique his constat, sed quadam segnitie torpet, & corpus tabe consumitur: tum quotquot hunc habitum viderunt, eum Causi, id est, ardoris speciem appellarunt, quando quidem quæ adsunt, sub ardoris genere collocantur. Per Autumnum hæc labes exoritur, cum ferum quiddam, & immane sapit. Viros ac juvenes occupat, quibus mala vivendi ratio, laboresque tenuem corporis habitum compararunt. Decimo quarto die hi plerumque moriuntur: quibus morbus diutius trahitur, duplo longiori tempore percunt. Quotcunque autem aut ab initio pusillam phlegmonem habent, aut magnam paulatim remitten-

(a) *Alias flavum.*

tem; mortem quidem evadunt, sed nondum morbo liberantur. Hi longo sane tempore causo laborant, verum omnia periculosa jam desinunt, dolores, præcordiorum distentiones, & pulsuum malitia, & mentis ignavia: adhuc tamen fastidiosi sunt, languentes, consilii inopes, simulque & ardor, & sitis, & linguæ orisque ficcitas ægrum discruciant: multum diuque trahentes spirant, & subito totum aërem una spiratione refrigerandi causa adducunt. Verum si frigidam quamplurimam affatim bibunt, brevi intervallo molestia levantur: postmodum ipsis sitis accenditur: rursumque uberrime aquam ingurgitant, & hæc est mali successio, & reciprocatio. At egregius medicus, frigidam liberaliter citra noxam propinare potest: ut in aliis ardoribus adsolet: sed longe tutius ardore a vena cava oriente laborantibus eam concesserit. Quod si ventriculus aut vesica potam aquam expellant, neque vomitione opus est: sin id facere nequeant, a multa frigida epota multum vomendum est; homo enim disrumperetur, si tanto bibito humore nihil aut per sudores, aut per urinam, aut per ventrem effunderet.

De renum acutis affectibus. Cap. IX.

RENES quantum ad corporis speciem attinet, haud ita multum periculis patent; tametsi in aliquod acutum vitium incidant: glandulosa enim ipsorum natura est: ad mortem vero inferendam bene habiles sunt: ipsorum enim actio peropportuna est, urinæ videlicet a sanguine secretio, ejusdemque expulsio: sed eam cohibet aut calculus, aut ingenita phlegmone, aut san-

guineum concrementum, aut id genus: quandoquidem ex consensu affectionis ob formam corporis provenientis nulla creatur offensio. Urinæ autem interclusio omnia sæva, & acerba facit, ignem acrem, & fastidium inferentem, dolorem gravem secundum lumbos in dorso, partium distentionem, sed magis circa præcordia. Suppressio autem lotii non ex toto fit, sed stillatim quidem mejunt, multum vero effundere cupiunt, redundantiam enim sentiunt. Quod si & acre mordaxque lotium inest, frigent, tremunt, convelluntur, distenduntur præcordia, & replentur. Hæc morbi forma perceptioque doloris alvi inflationi a ciborum multitudine corruptioneque provenienti similis est. Pulsus initio rari sunt ac segnes: si malum plus urgeat, parvi fiunt, crebri, turbulenti, inordinati: somni tenues dolore vexati, non continui: sed repente a somno perinde ac si quis pupugerit, prosiliunt: postea in soporem tanquam lassitudine oppressi delabuntur; mentis alienatio haud ita magna est: nugantur, facies livet. At si quando rursus mejendi aviditas redeat, cum distentionibus magnisque doloribus modicum quiddam, idque stillatim ejiciunt: tum paulum cruciatibus levantur, postmodum in eam relabuntur. Inter hos illi celerime pereunt, qui nihil prorsus emittunt. Quicumque vero non moriuntur, (plures enim liberantur), hi aut calculo in vesicam per urinæ semitas delapso, aut phlegmone suppurante, paulatimve per distensionem exhalante discrimen evadunt: quamquam enim paulatim, & avare effundatur urina, mortem tamen facile effugiunt: at longo temporis curriculo eorum habitus contabescit, atque jure ista ægrotantes patiuntur, in pejusque labentes ad colliquationem devolvuntur.

Anni vero tempora, loca, ætates hunc morbum ferunt, quæ & in vena cava laborante ferebant. Nonnunquam e renibus sanguis multus subitaneus erupit, multisque diebus continenter effluxit, verum nemo ex hujusmodi profluvio moritur: sed phlegmones ratione, quæ simul cum profluvio nascitur, & sanguinem coercet: plerumque autem ex retentione, quam ingens phlegmone facit, moriuntur.

De Acutis in Vesica ægritudinibus. Cap. X.

VESICA difficiles in acutis morbis dolores patitur, & si ab aliis vitium participet difficiliores, magisque mortiferos, si per se laborare inceperit; quandoquidem omni corpori, & nervis, & menti labem communicare valentissime potest. Quippe vesica nervus frigidus albusque est, & ab innato calido quam longissime, quam proxime vero externo frigori posita. Nam in imo sacro ventre ad aures thoracis sita est: nobili quoque munere fungitur, urinæ videlicet emissionem. Hæc porro si tantum calculis aut sanguinis grummis, aut qua propria, peregrina-ve calamitate interclusa fuerit, perniciosum est. In mulieribus enim ipsis, & uteri phlegmonas comprimit, in viris autem extremum rectum prælongumque intestinum. In plerisque vero ob involuntariam præ verecundia retentionem in cœtibus hominum, aut in conviviiis repleta distenditur, constringereque non valens nihil amplius excernit. Igitur ubi urina supprimitur, superiores quoque partes, renes videlicet, replentur: urinæ ductus, (græci Ureteras appellant,) distenduntur: ilia dolor ponderosus infe-

stat: nervi convelluntur: tremunt: horrent: desipiunt. Verum si ad hæc & ulcus accedat, & inflammatio, multa sane damna eveniunt. Sed mors ab ulceribus sane quam celerrime invadit. Cæterum de ulceribus, abscessu, suppuratione, & id genus aliis, quæcunque non acutissima sunt, in libro de longinquis morbis tractabitur. Quæcunque vero peracuta sunt, & intra quatuordecim dies, aut paulo citius feriusve hominem perimunt, qualis phlegmone est, aut grumi sanguinei, aut calculus in cervicem delapsus; de istis in præsentia sermonem faciam. Quapropter si quid horum inciderit, urina retinetur: abdomen intumescit: dolor acutus totum ventrem occupat: vesica turget: decimo die luteus sudor exit: pituita vomitur primo, deinde bilis: universum corpus friget, sed pedes vehementius. Si malum vires majores acquirat, tum febres cum singultu hominem corripunt: micant arteriæ inordinatis, frequentibus, ac pusillis motibus: rubida facies est: sitiunt, animo ancipites sunt: mens non constat: nervi contrahuntur. Medicamentis præterea venenosis, & cantharidibus, aut bupreste, & pneumatibus vesica deurit, & tota alvus majorem vim patitur: ac prorsus in pejorem statum delabatur: neque longa mortis mora interponitur. Nonnunquam & sanguinem vesica effundit: flavus autem ac tenuis vesicæ sanguis est. Sed perraro hac de causa homines pereunt, quamvis haud facile sanguis supprimitur. Grumi vero, & phlegmonæ minantur interitum; refrigeratio enim, & extinctio caloris ingeni sequitur, quæ Necrosis græce dicitur, gangræna, & quæ eam comitantur mala. Id genus facile hominem tollit. Hæc vitia hieme, & Autumno grassantur. In ætate virili,

magis etiam in senecta viget. Reliqua anni tempora; & ætates, neque assidue hos morbos ferunt, minimeque mortiferi sunt. Pueri omnium maxime his calamitatibus vacant.

De Vulvæ strangulatu. Cap. XI.

IN mediis ilibus mulierum Vulva posita est; muliebres viscibus animalis ferme naturam adeptum. Siquidem per se huc atque illuc versus illa movetur; quin etiam ad superiora e regione pectoris cartilaginem subit; in latera quoque in dextram videlicet, aut lævam partem, aut ad jecur, aliave intestina movetur: & ad inferiora natura proclivior est: utque paucis absolvam, penitus errabunda est, & jucundis odoribus delectatur, ad ipsosque se recipit: contra foede olentibus contristatur, & ab ipsis longius se proripit: ac prorsus est in homine vulva perinde, atque in animali quoddam animal. Hæc itaque si repente superiora petierit, ac diutius ibi commoretur, visceribusque violenter incumbat: interdum homo veluti comitiali morbo correpta citra nervorum distentiones strangulatur; angustiis namque jecur, transversum septum, pulmones, cor celeriter opprimuntur. Qua de causa spiritus privatio, imbecillitasque adesse videntur. Præterea, & venæ somniferæ, (Carotidas græci vocant) cordis vitium participantes, affliguntur: unde capitis gravitates, sensuum abolitio cum novo quodam sopore adveniunt. Incidit etiam ipsis aliud vitium proxime dicto non absimile: in quo spiritus, & vox auferuntur: sed a vulva non provenit; quippe, & viros infestat instar morbi, quem Catechon nominant. At mulieribus a vulva

male habentibus tetra odora menta naribus subiecta, jucunda vero naturalibus opposita opitulantur: altero autem affectu laborantibus hæc frustra adhibentur: nihilque opis afferunt. Præterea membra in vulvæ morbo agitantur, in altero affectu quiescunt. Amplius tremores spontanea, & non sponte, sed ex ambrothriæi subjectione (ab ortivo subditio) excitantur: vulvæ refrigerationes vehementes, copiosæ sanguinis profusionis retentio, & id genus alia in causa sunt. Itaque si in superiora subeunte vulva vexari mulier inceperit, ad obeunda negotia pigrior redditur: exsolvitur, infirmatur: genua labant: vertigo infestat: extrema debilitantur: caput dolet, gravescitque; in venis ab utroque nasi latere jacentibus dolorem mulier percipit; quod si ceciderit, stomacho mordetur: juxta præcordia, ilia, ubi vulvæ domicilium est, inania sunt: motus arteriarum intermittunt, ordine carent, deficiunt, spiritus magnopere angitur, vox intercipitur, sentiendi facultas impeditur, spiratio ignota obscuraque est, celerrima nec opinato mors advenit: nihil enim adest, quod mortem instare significet, color namque vividus est, ac multo post mortem tempore magis rubent; oculi parum admodum extantes fulgent, haud ita multum intenti, neque tamen valde remissi, & conniventes. Cæterum si priusquam malum ad extremum venerit, aliquando vulva in sedem propriam migret; a strungulatione liberantur: quando alvus submurmurat: humiditas adest locorum muliebrium: spiritus asperior manifestiorque redditur; nequaquam tamen ab affectu excitantur, aut sublevantur; immo quam celerrime interitus advenit: nam facile superiora vulva petit: facile quoque inde recedit. Quippe vulva suapte natura su-

perfluat; membranæ vero eam sustinentes humidæ sunt: humidus est, & locus ubi reconditur. Amplius fuga & apparentia tristium jucundorumque movetur: quo circa labascit facile, ac veluti arboris ramus huc, & illuc, fusque deque impellitur. Propterea, & juvenes feminæ id vitii patiuntur, seniores immunes sunt. Quibus enim ætas, & vita, & mens vaga magis, & erratica est; his vulva quoque errabunda instabilisque sit necesse est. Quibus vero firma ac stabilis ætas, & vita, & mens fuerit, his & vulva similiter afficitur. Hæc utique a vulva proveniens ægritudo (strangulatus videlicet) mulieribus duntaxat infesta esse potest. Verum tamen communes quoque viris ægritudines in vulva oriri consueverunt, phlegmone videlicet, & sanguinis profusio; communes etiam sunt, quæ comitantur, notæ; utpote febres, pulsus abolitio, refrigeratio, vocis amissio. In sanguinis autem profusione, & maturius mors ingruit, quemadmodum cum quis animal jugulat.

De Satyriasi. Cap. XII.

SATYRI Dionysio sacri, qui pictura, quique statuis exprimuntur, arrecto pene figurantur: quod divinæ rei signum est. Est vero, & affectus species, qui laborantis penem excitat erigitque ob Dei figuræ similitudinem Satyriasis nuncupatur. Est autem inexplebilis coëundi appetitus. Verum neque si ad veneris opus accedant, quidquam juvantur, neque multo assiduoque concubitu sedatur arrectio. Convulsiones autem omnium nervorum fiunt, & tendonum distentio, & inguinum, partisque ejus, quæ in-

ter inguina, & femina est, Plechada græci nominant, genitalium præterea inflammatio, & dolor: in facie rubor inest, & vapor quidam roscidæ humiditati similis: porro ipsi ægri sese incurvant, comprimunt: quiescunt tristes, demissi, utpote calamitatem suam gravatim ferentes. Quod si hominis verecundiam id malum superet, turpiter admodum lingua intemperantes efficiuntur. Intemperantes quoque in alvo exoneranda, in venerem lascivientes, menteque indecenter titubantes, nam se continere nequeunt: siti laborant, pituitam largius evomunt quam labris spuma, quemadmodum hircis in libidinem ruentibus, insidet, quin etiam haud absimilis odor est: lotium post longam retentionem effunditur album, crassum, genituræ simile, alvus resolvitur, costæ, & axillæ sponte pruriunt ac titillantur; convelluntur: a cibis abhorrent, sed cum eos assument, rapaciter assument: conturbantur. Sin ad interitum ægritudo spectat, inflammatur, venterque in tumorem effertur: tendones, & lacerti omnes contenduntur: ægre admodum corpus movetur: membra contrahuntur, arteriæ parvo motu, debili, inordinatoque agitantur. Hæc omnia quandoque discutiuntur, si alvus perturbata multas pituitosas biliosasque humiditates ejecerit: easdem quoque vomitus non absque discrimine effuderit. Nempe medela non vacat discrimine, ea per somnum profundum longissimumque præstatur. Si quidem refrigeratio, & resolutio stuporque nervorum multus somnus est: stupor vero ac refrigeratio satyriasi medetur. Id morbi genus vere potissimum atque æstate sævire consuevit. Inter ætates autem adolescentia juvenusque ei maxime patet: præcipueque illi omnes, quorum natura

in venerem propensior est. Acutissimum id malum triste foedumque est: nam plerumque in septima die hominem consumit. Memoriae proditum est, mulieres etiam in hanc labem incidere, & eundem in libidinem impetum, ac cætera omnia similia perpeti. Verum ergo impudicum quendam libidinis ardorem mulieres invadere mihi persuadeo, mulieres inquam humiditate affluentes, ut ipsius redundantia profundatur: sed satyriasim id esse minime concesserim. Neque enim ipsarum natura atque temperies, cum frigida sit, huic vitio habilis atque exposita est: præterea neque partes ad arrectionem idoneas, quemadmodum Satyrus, unde affectui nomen est inditum, mulier obtinet. Quandoquidem neque viri strangulatione ab utero vexantur: quoniam viro uterus datus non est.

ARETÆI CAPPADOCIS

DE

CAUSIS ET NOTIS DIUTURNORUM AFFECTUUM.

LIBER PRIMUS.

JUNIO PAULO CRASSO PATAVINO
INTERPRETE.

<i>De Longis affectibus.</i>	Cap. I.
<i>De Cephalaea.</i>	Cap. II.
<i>De Vertiginosis.</i>	Cap. III.
<i>De Morbo comitiali.</i>	Cap. IV.
<i>De Melancholia.</i>	Cap. V.
<i>De Furore.</i>	Cap. VI.
<i>De Resolutione nervorum.</i>	Cap. VII.
<i>De Phthisi.</i>	Cap. VIII.
<i>De Suppuratione in pectore.</i>	Cap. IX.
<i>De Vomica pulmonis.</i>	Cap. X.
<i>De Anhelitu.</i>	Cap. XI.
<i>De Pulmonariis.</i>	Cap. XII.
<i>De Jecore.</i>	Cap. XIII.
<i>De Liene.</i>	Cap. XIV.
<i>De Morbo Regio.</i>	Cap. XV.
<i>De Cachexia, id est malo corporis habitu.</i>	Cap. XVI.

De Diuturnis affectibus, Proœmium. Cap. I.

DIUTURNARUM ægritudinum dolor multus est, tempus colliquationis longum, &
Princ. Art. Med. Tom. V. D

medicatio instabilis: vel enim haud ex toto deleti sunt, vel ex qualibet levi offensa morbi deleti revertuntur. Nam laborantes æquo animo ferre usque in finem non audent; quin etiam si æquo animo fuerunt, in victus ratione nimis longa delinquant. Si vero & dolor adest, laboriosa curatione per sitim, famem, amara medicamina, & dolorem excitantia, aut per sectionem, aut unctionem, quibus in diuturnis morbis egemus, miseri ægroti cruciantur, ut mortem quam jam pridem appetebant, effugiant: ubi me hercule in magna animi constantia diu præstanda, auxiliis variandis, jucundis citra noxam ægro concedendis, ipsoque decipiendo medici virtus atque excellentia dignoscitur. Cæterum, & æger fortis sit, & cum medico adversus morbum conspiret, necesse est: qui non solum corpus tenaciter arripiens ipsum celeriter tabefacit, & exedit: verum etiam sensum magnopere subvertit, animamque insanam reddit. Namque ab intemperie corporis id genus furorem, atque insaniam, quam græci Melancholiam vocant, proficisci novimus: de quibus in sequentibus dicam: in præsentia de Cephalæa, id est, de vetere capitis dolore sermonem institutam.

De Cephalæa. Cap. II.

SI caput repente obvia quaque de causa, per plures etiam dies dolorem patitur; hic affectus Cephalalgia græce nominatur: si multo tempore dolor infestare assuevit, & per longos, frequentisque circuitus, ac in dies major violentiorque insultat difficulter sanationem admittens; id genus

Cephalæam græco vocabulo appellamus. Ejus formæ infinitæ sunt: quibusdam enim perpetuus dolor inhæret exiguus quidem, sed non intermittens: nonnullis per circuitus revertitur, ut iis, qui quotidiana intermittente febricitant: nonnullis ab occasu solis usque in meridiem, & tunc ex toto remittitur: vel a meridie in vesperam, aut etiam ulterius usque in noctem permanet, sed non multum hæc durat circuitio. Præterea dolor modo est in toto capite, modo in dextra magis, modo in sinistra, modo circa frontem, aut sinciput: hæcque eodem die incerte, & erraticè fieri solent. Quidam dextra tantum parte dolent, quidam læva: qua tempus, vel auris, vel supercilium unum, vel oculus ad medium usque terminatur, vel qua nasus in æquas partes dividit: ultra quem terminum dolor non progréditur, dimidium tantum capitis occupans. Id vitium solum Heterocrania dicitur, haud leve malum: quamvis intermittit, quamvis exiguum esse prima specie videtur: nam si acute interdum impetum faciat, foeda atque atrocia detrimenta affert: nervi distenduntur, facies obtorquetur; oculi vel contenti instar cornu rigidi sunt: vel huc, atque illuc interius convelluntur, ac vertiginose agitantur: in ipsisque dolor profundus usque ad intimas tunicas descendit; sudor ex tendonibus inmodicus effluit repente: neque cohiberi potest: neque ulla causa præcessit, perinde ac si quis ligno plagam inflixerit: nausea, & vomitus biliosus comitantur: homo consistere nequit, sed in terram delabitur. Quod si vitium quandoque increfcit, de hominis vita actum est. At si debilius est, & citra vitæ periculum, diutius permanet: pigritia multa adest, & capitis gravitas: animi pendent, vitam ægre ferunt; fugiunt enim quodam modo lucem, tene-

bræque his ægritudinem solentur, neque quicquam jucundi, aut intueri, aut audire sustinent; olfactorius in his sensus infectus est, neque quicquam eos bene olens oblectat; pariter quoque graveolentia detestentur: vita ipsis invisâ est, mortemque discipiunt. Harum calamitatum fons, & origo est cum ariditate frigiditas. Si diu teneat, magisque invalescat ægritudo, post id genus dolores vertigo subsequitur.

De Vertigine. Cap. III.

SI tenebræ oculis prætenduntur, & caput in turbinis modum circumduci videtur, & auribus murmur veluti delabentis cum strepitu fluminis insonat, aut tanquam ventus flatu vela percutiens aut tibiæ fistularumque cantus, aut veluti stridor plaustris currentis obstrepit; vertigo huic vitio vocabulum est: malum quidem, si capitis symptoma est: malum quoque si cephalæ successit, aut ex ea vetusta ægritudine ortum est. Nam si priora vitia non recesserunt, sed remanet Scotodine, id est, tenebræ oculorum, & apparens motus in orbem, aut longiori tempore cum propriis symptomatibus nulla adhibita curatione ad summum pervenit, vitium, quod a græcis Scotoma dicitur, a latinis Vertigo, procreatur. Causam habet frigidam, & humidam: aliorumque sæpe morborum, cum insanabilis evasit, initium est, ut furoris, melancholiæ, morbi comitialis cuique suis symptomatibus accedentibus. Vertiginibus autem forma ita se habet: gravitas adest capitis: splendida quædam oculis inter multas tenebras sese offerunt: suimet æger propinquorum,

que ignarus est. Cumque morbus augefcit, tunc tibiæ folvuntur, atque humi repunt. Nausea fit, atque vomitus pituitæ, bilifve tam atræ, quam flavæ: quando flava per vomitum rejecta, furor enafcitur: atra vero, melancholia; ac pituita exeunte, morbus comitialis efficitur. Omnium quippe morborum talis converfio eft.

De Morbo Comitiali. Cap. IV.

VARIUM ac portentofum morbi genus eft quæ a græcis, Epilepfia dicitur, latine Comitialis morbus: terribilis utique in acceffionibus, & peracutus, & perniciofus: quandoquidem nonnunquam acceffio una hominem rapuit. At fi diligenti cura vim morbi fuftinet laborans; ægre tamen vitam ducit inter fœditates, ignominias atque dolores. Morbus autem non facile recedit, fed ætatibus melioribus, & pulchriori tempore viget; vexat etim pueros, & adolefcences: interdum fecunda fortuna evenit, ut per fuccedentem provectiorem ætatem abigatur, quando fimul cum ætatis flore evanefcit. Sed & tum quofdam abiens deformes efficit, pueros quoque pulchritudinis invidia perdit, aut manum inutilem reddens, aut faciem torquens, aut fenfum aliquem prorfus auferens. Quod fi malum hoc penitus infederit, atque radices altius egerit; neque ipfum medicus, neque ætatis mutatio fummovent, fed cum ægrotante vivit atque commoritur. Interdum morbus ifte membra oculosque convellens ac diftorquens, dolores ciet: interdum & memtem in furorem adegit. Trifte medius fidius eft ipfius invafionis fpectaculum: turpis & ejus de-

finientia cum stercore, & lotio, & spontanea ventris solutione. Ipsius quoque morbi origo mirabilis, & præter hominum opinionem est. Quippe nonnulli flagitiosis hominibus a luna immitti existimant: cujus rei causa & sacrum morbum hunc nominant. Verum & aliis rationibus id nomen ei fuit impositum: aut ob magnitudinem, omne enim magnum, sacrum dici consuevit: aut quod non humana ope tollit queat, sed divina: aut quoniam dæmone correptus esse homo videatur: aut ob hæc simul omnia facer morbus appellatus est. Quæcunque sane huic tanquam acuto morbo symptomata eveniunt, superius memoravimus. At si diu permanet; neque per intermissiones citra noxam degunt torpentes, abjecti animo, mœsti, hominum aspectum consuetudinemque vitantes: neque ætate procedentemiores fiunt, vigilant, per quietem multis formidolosis imaginibus terrentur, cibum sumere fastidiunt, sumptum male conficiunt, decolores, facieque plumbea sunt, ob ingenii sensusque tarditatem ægre discunt: auditus hebes, aures tinnunt: capiti bombi veluti quidam insonant. Lingua in sermone perplexa est ac titubat, aut ex vi morbi, aut ob vulnera, quæ tempore exacerbationis accepit: tunc enim ob convulsionis nervorum motum lingua in ore variis modis torquetur. Rationem quoque usque eo morbus conturbat ac dejicit, ut prorsus denique infatuentur. Atque horum omnium causa est cum humiditate frigiditas.

De Melancholia. Cap. V.

ATRA bilis in acutis ægritudinibus: si in superioribus apparet, oppido quam mortifera est, si ad inferiora descendens exiit, non valde vacat discrimine. In tardis autem longisque morbis, si ad alvum bilis atra decurrit, in tormina jecorisque dolorem finitur. Mulieribus vero purgatio vice mensium advenit, si in cæteris abest mortis periculum. At si superius, ut puta stomachum, septumve transversum petit; insaniam parit, quam Græci melancholiam nominant; flatum namque gignit, & ructus foetidos piscium odorem exhalantes; infra vero, & flatus cum crepitu transmittit: nec non, & mentem simul alienat; proinde melancholicos juxta, & flatuosos medici veteres sic affectos appellarunt. Porro quidam reperiuntur, in quibus neque flatus, neque bilis atra colligitur: sed ira immoderata, & mœror, & ingens animi consternatio; hos quoque nihilominus Melancholicos nuncupamus. Bilem quidem in istis redundare iracundia significat; atram vero bilem, iracundiæ vehementia ac feritas; testis autem Homerus est, ubi inquit: Inter hos autem surrexit heros Atrides late imperans Agamemnon tristis, furore autem valde præcordia atra circum oppleta erant; ejusque oculi igni fulgenti similes erant. Tales evadunt Melancholici, cum ab hoc malo interimuntur. Est autem animi angor in una cogitatione defixus atque inhærens absque febre. Mihi profecto Melancholia Maniæ (quæ latine Furor dicitur,) initium atque pars esse videtur.

Siquidem furentibus animus modo ad excandescentiam, modo ad voluptatem convertitur. At melancholici in tristitia, & animi angore duntaxat versantur. Furentes etiam plurimum vitæ sic transeunt desipientes, & foeda atrocitæ committentes. Melancholici vero non una tantum insanix specie laborant: sed aut venenum ne sibi detur, suspicantur: aut hominum consuetudinem perosi, in solitudinem aufugiunt: aut ad superstitionem religionem convertuntur: aut lucem hanc vitamque odio prosequuntur. Verum si quid interdum ex animi angore laxamenti habeant, exhilaratio voluptasque plurimis advenit. Hi vero in furorem præcipitant.

Sed quomodo quibusque sedibus affectis id vitium plerumque contrahatur, subjiciam. Porro si in præcordiis residet causa, circa septum transversum immoratur, bilisque supra infrave melancholicis prorumpit. Si caput etiam per consensum afficitur, & (a) excandescentiæ delirium in risum hilaritatemque per longum vitæ spatium commutatur: hi vero morbi potius magnitudine, quam affectus dolore in furorem prolabuntur. In utrisque nimirum ariditas accusanda. Viri sane, & furore, & melancholia corripuntur: rarius autem, quam viri, sed deterius mulieres furiis agitantur. Aetas, quæ prope statum est, & ipse status huic malo subjiciuntur. Æstatis tempus, & autumnus hunc morbum procreant, ver autem judicat. Inter notas evidentiores hæ sunt, quod videlicet, quieti aut tristes, abjecti, torpentesque sunt absque ratione: nullaque de

(a) *Alias tristitia.*

causa melancholia initium sumit: præterea in iram facile incidunt, male sunt animati, vigilant, ex somnis tumultuose excitantur: ingenti quoque pavore trepidant, cum morbus clementum suscipit: quando & insomnia vera sunt, terribilia atque evidentia: quotquot enim a naturali statu valde aliena sunt, ea non protinus huic malo insunt, sed per quietem sese offerunt: cum in aliquid impetu rapti sunt, postea facile eos poenitet: mutabiles sunt, turpes, de minimis quibusque solliciti, avari, sed non ita multo post simplices, prodigi, multa largientes non virtute animi, sed morbi varietate. Quod si malum exasperatur, homines oderunt, ab iisque fugiunt: de inanibus conqueruntur, vitæ maledicentes, mortem expetunt. Atque istorum multis sensus ac mens usque eo stupore fatuitateque capiuntur, ut omnium ignari, sui quemet immemores in morem bestiarum vitam degant: corporis quoque habitus in pejus labitur: colore fædo, & ex atro viridique commixto tinguntur: nisi inferius bilis descendat atque exeat, sed quoquoeversum per corpus cum sanguine diffundatur; multi cibi capaces nihilominus tamen extenuati sunt: quoniam somnus in iis neque potu, neque cibo membra confirmat, sed vigilia ad exterius movet, ac dissipat: proinde, & alvus arida est, nihil dejiciens, nonnunquam vero dejicit sicca, rotunda, atro quodam biliosoque circumfusa: urina pauca redditur, acris, biliosa; multum flatuosi spiritus in præcordiis est: ructus putidi feruntur, graveolentes perinde, ac si ex maris lacuna exhalarent: nonnunquam, & humidum quoddam acre cum bile rejiciunt: arteriarum motus fere parvi sunt, pi-

gri, invalidi, crebri, (a) frigori similes. Fama est, ex his quempiam insanabiliter se habentem, cum puellam deperiret, medicis nihil proficientibus, ab amore fuisse sanatum. Ego vero suspicor, eum ab initio in puellam exarsisse, inde tristem, & languenti animo, quod ea non potiretur, evasisse, suisque popularibus melancholicum visum esse: at iste ubi puellæ amatae se conjunxit, mœstitia recessit: ira, & animi languor discussus est, gaudium tristitiam delevit, & mens amore medico prorsum sanata est.

De Furore. Cap. VI.

FUROSIS modi specie permulti sunt, genere tantum unus, est enim ex toto mentis alienatio diuturna, vacans febris. Etenim si febris quandoque conjungitur, id non ratione furoris proprie, sed alio quovis causa incidit. Quippe & vinum mentem inflamat, & per ebrietatem delirare cogit: præterea quædam esculenta amentiam pariunt, ut mandragora, & altercus: sed neutiquam hi inter furentes numerandi sunt: nam repente hæc adveniunt, & celeriter conquiescunt: furor autem stabilis ac permanens est. Furori autem nihil simile delirium habet, quod senectæ calamitas est. Est enim sensus, mentis, rationisque marcor, & ignavia ex refrigeratione proveniens. At furor ex calida siccaque causa exoritur, functionesque tumultuosas præstat. Deliramentum autem a senectute

(a) *Aliter affectui.*

te incipiens, nunquam per intervalla desinit, simulque commoritur. Furor vero, & inter- mittit, & diligenti curatione radicitus vellitur. Sed intermissio non sincera est, quando per se furor desinit; cum non congruenter aut mede- la, aut temporis anni clementia curatur. Non- nullos namque, qui penitus soluti morbo vide- bantur, aut veris tempus, aut error in victu, aut ira casu aliquo proritata denuo ad furorem revocavit. Porro illi huic vitio facile patent, qui natura sunt iracundi, acriter excandescences, negotiosi, faciles, hilares: qui jocosis, puerili- busque delectantur. Illi etiam, qui contrario his sunt ingenio, quicunque videlicet stupidi sunt, tristes, tardi in discendo, in laboribus per- severantes, & qui cum demum quid didicerunt, facile oblivioni tradunt, hi & melancholia promptius capiuntur, qui & antea in furorem procidunt. Verum & in ætatibus, quibus ca- lor, & sanguis multus est, hi furore exagitan- tur, ut puberes, juvenes, & viri. In quibus autem calor ex atra bile accenditur, corporisque habitus ad ariditatem vergit, his in melancho- liam cadere facillimum est. Item victus ratio, multi cibi assumptio, saturitas immodica, ebrie- tas, luxuria, veneris appetentia hanc ægritudi- nem concitant. Nonnunquam & mulieres, nisi mundetur corpus, furor infestat; cum ipsarum uteri ad virilem congressum apti evaserunt: aliæ vero haud ita facile, sed admodum acerbe in furorem aguntur. Causæ tales sunt, vir nimium furiosus fit, si consuetus sanguinis exitus, aut bilis, aut sudoris, aliqua de causa repressus est. E quibus furor voluptatis est, ridet, ludunt, saltant die noctuque: irascuntur palam: nonnun- quam coronati incedunt, ac si ex aliquo certa-

mine victores redeant; quibus obviam fiunt, non sunt infesti: ita se habet hujusmodi furoris species. Alii vero ab ira furentes nonnunquam sibi vestes profciderunt, & servos interfecerunt, & sibi ipsis manus intulerunt, & obvios quosque male habuerunt. Species utique infinitæ sunt. Ingeniosi namque ac dociles Astronomiam callent sine doctore, Philosophiamque possident a nemine traditam, Poeticam quoque veluti a musis infusam norunt. Aliquid enim, & in morbis emolumentum præbet docilitas. Rudes autem atque indocti homines hoc malo circumventi gravia pondera ferunt: figulinam exercent, aut fabrillem: aut lapides cælant. Præterea & monstrosa quædam cogitant. Timebat enim quispiam, ne vasa olearia prociderent: Alius non bibebat, se laterem existimans, ne humore dissolveretur, pertimescens. Id etiam fama divulgat, carpentarius quidam olim fuit, cum domi esset, prudens operator: ligna bene metiebatur, scindebat, complanabat, clavis jungebat, aptabatque, in domo exstruenda sobrius cum exactoribus operum versabatur, paciscebatur, pro laboribus justam mercedem poscebat: porro iste in loco, ubi arte sua fungebatur, mente constabat: at si in forum quandoque discederet, ad balneum, aut ad aliud quippiam necessarium; instrumenta deponens primo suspirabat, deinde egrediens humeros constringebat: postea cum e servorum fabricæ, locique illius conspectu abiisset, tum penitus insaniebat, & furore rapiebatur: quod si ad eundem locum celeriter recurrisset, iterum ad se redibat. Hæc erat inter locum illum, & viri mentem cognatio. Causa morbi hujus in capite præcordiisque continetur: modo utroque membro pariter laborare incipiente, mo-

do alterum altero invicem lædente. Verum præcipua furoris, & melancholiæ sedes viscera sunt: quemadmodum caput, & sensus in phreneticis plerumque laborant; in quibus vis sensoria oblæsa est; & quæ non adsunt, tanquam jam præsentia conspiciunt; & aliis non conspicua, ipsorum sese oculis repræsentant.

At furentes tantummodo vident, quæ videre oportet; sed de illis non sentiunt, ut sentiendum est. Itaque si magnum est malum, promptiore ingenio sunt, sensibus acutiores fiunt, suspiciosi sunt, iracundi nulla de causa, moerentes præter rationem, cum in severum, & tetricum furor vertitur: cum vero ad animi hilaritatem inclinatur, læti, & alacres fiunt. Prius dicti sine lædente causa vigilant: utrisque visio depravata est: capitis dolor, aut saltem gravitas comitatur; auditu prompti sunt, mente tardissimi: in quibusdam sane peculiares sonant aures, & bombis adeo perstrepunt, ut tubarum fistularumque voces audire sese existiment: idque fit, cum morbus crementum accipit: multo vento inflantur, anxii sunt in sumendo cibos voraces atque avidi: vigilant enim, & vigilia famem suscitatur: verum neque, ut ægri solent, emaciantur: sed magis peculiaris melancholicis corpulentia est: item pallore quodam suffunduntur. Si quod autem viscerum phlegmone invaserit, tunc appetentia nutritione hebetatur; oculi cavi fiunt, non coniventes: ob quos cæruleæ atræque imagines sese obijciunt si ad melancholiam affectus vergit: sed rubicundiora, & punicea visa sunt, si ad furem inclinatur: plerisque etiam tanquam fulgurans ignis apparet, pavorque eos veluti instantis fulminis occupat: nonnullis vero, & rubent oculi, & sanguine suffusi sunt. In summo ægri-

tudinis impetu variis secundum quietem visis perturbantur, immoderateque venerem concupiscunt: neque eos etiam in publico ventrem exonerare pudet: ad mutua, & familiaria colloquia pigri sunt, commonefacti, & increpiti ad iram excitantur, atque furore penitus infaniunt. Exinde alius alio modo fuit, quidam immensum spatium decurrunt, & quo perventuri sint, nescientes, eodem, unde discesserant, cursu feruntur. Alii per longum iter eos, quibus forte occurrerint comitantur. Item nonnulli vociferantur, latrocinium, aut vim illatam querentes. Alii ab hominum conspectu in solitudines fugiunt; secumque tantum modo versantur. Cum vero jam inclinatus est morbus, stupidi, quieti, moestique sunt: in notitiam enim morbi venientes, sua calamitate miseriaque tristantur. Alia reperitur furoris species, qua laborantes propria membra dilacerant, pia cogitatione Diis suis tanquam id postulantis gratificantes. Id furoris genus a persuasionem quadam duntaxat proficiscitur: in cæteris hi temperantes modestique sunt: excitantur autem tibiæ cantu, aliove animi oblectamento, aut temulentia, aut præsentium hortatu. Deorum afflatu hic furor provenit: qui cum remittitur, hilares sunt, & curis vacui, tanquam diis initiati: præterea decolores, & macie affecti sunt, diuque ex vulnerum doloribus infirmum eorum corpus est.

De Nervorum resolutione. Cap. VII.

APOPLEXIA, Paraplegia, Paresis, Paralysis, omnia genere eadem sunt: aut enim motionis, aut tactus, aut utriusque defectus est.

interdum, & mentis, interdum, & reliquorum sensuum. Sed Apoplexia totius quidem corporis, & sensus, & mentis, & motionis resolutio est: proinde Apoplexiam fortem solvere nulla facultas potest: debilem vero tollere non facile est. Paraplegia est tactus motusque remissio, sed in membro uno, ut puta manu crureve. Paralysis autem motus tantum fere est actionisque defectio. Quod si nonnunquam solus tactus deficiat, (raro autem id evenit), potius Anæsthesia, id est, sensus abolitio, quam Paresis, id est, resolutio nominatur. At si Hippocrates apoplecton, id est, attonitum crus secundum rectum dicat, illud tanquam mortuo simile, inutile, & insanabile vult significare, quod enim in toto corpore est vehemens Apoplexia, illud in crure Paraplegiam vocat. Urinæ autem in vesica aut suppressio, aut retinendi impotentia, Paresis proprie est. Palpebrarum vero, & malarum, musculorumque in maxillis, & genæ in alterutram partem diductio, si per convulsionem torqueantur, Canina convulsio nominatur. Genuum resolutionem sensusque per aliquantum temporis stuporem, & exanimationem, & casum Lipothymiam, id est animæ deliquium vocitamus. Verum nonnunquam membra singulatim resolvuntur; supercilium, exempli gratia, solum, aut digitus, aut majora etiam ut manus crurive: nonnunquam simul plura, & alias dextra tantum, alias sinistra, aut unum post aliud omnia resolvuntur exquisitè, aut debiliter: neque tantum quæ distantia sunt, & quæ eodem censentur nomine, conjugataque sunt: ut oculi, manus, crura: verum etiam conjuncta, cognataque; ut nares usque ad medium, & lingua usque ad fines, qui in ipsa media positi sunt;

una tonsilla, & isthmus, ipsaque gula dimidia resolvitur. Ego sane stomachum etiam, & intestina, & vesicam, oblongumque intestinum usque ad principium, id est anum idem vitium pati existimo. Sed interiora membra resoluta latent, obscuraque sunt; imperfectæ vero sunt ac dimidiatæ eorum functiones, proinde mihi, & membra dimidia pati videntur in duas partes a morbo diducta. Hæc res nimirum documento est, quo dextræ partis facultas, & natura a sinistræ partis natura, & facultate differat. Quippe affidens causa æqualis est, & utrique communes morbi occasiones; sive frigiditas sit, sive cruditas. Sed utraque haud æque pati idonea est. Natura vero æque valens est, ubi subjecta sunt æque valentia; idem autem inæquabilis inesse nullo modo potest. Igitur si infra caput aliquod principium affectum sit, qualis medullæ dorsi membrana est quæ nominis ejusdem sunt, & contigua, dextra in dextris, & in sinistris læva resolvuntur. Verum si caput primo in dextra patiatur, sinistra, si in læva, dextra nervorum resolutione laborant. Hoc ideo evenit, quod nervorum initia permutata sunt. Neque enim dextri nervi in dextras partes secundum rectum usque ad extremum progrediuntur; sed ab initio enati protinus ad oppositos transeunt, se invicem id figuram hujus literæ X, quam græci Chiasmon vocant, permutantes. Utque semel dicam, sive omne simul corpus resolutionem nervorum patiatur, sive aliqua membra, sive ab alterutra, sive ab utraque parte, nervi de capite fluentes alia ratione patiuntur. Nam sensu quidem, ut paucis dicam, hi privantur, non admodum autem facile ex se motum amittunt. Quod si per communionem cum his, qui mo-
ven-

ventur, aliquid vitii contraxerint: paulum & ipsi motus perdiderint. Nam & per se ipsi motum tametsi minorem naturaliter possident. Nervi enim a musculis ad musculos transeuntes motionis principatum obtinent, & his, qui a capite manant, impertiunt. Nervi enim capitis ab illis plurimum motus participant, tamen ex se quoque, licet minorem, vim movendi habent. Atque hi nimirum in motu noxam magis patiuntur. Raro autem usu venit, ut per se jacturam sensus faciant: neque tunc ex toto eam facere videntur. At si qua copula nervorum ab osse quopiam enatorum, & ad ossa pertinentium, soluta, aut rupta sit, tum membra proprio situ non continentur, luxantur, locoque dimoventur, non tamen sensu privantur. Hæ sunt autem Paraplegiæ species; quandoque enim membra resoluta in longum porriguntur: neque, quando extrema longissima apparent, iterum possunt recurvari: nonnunquam in orbem flectuntur, neque in longum extenduntur. Si quis autem ea, ceu ligna adaptans, & poliens, violenter protrahere nititur, breviora ea seipsis inveniet. Utrumque id vitium & in oculis pupilla sustinet: aut enim in amplitudinem magnam diffunditur: idque Platycorien; id est, pupillæ amplificationem appellamus: aut hæc eadem in angustum contrahitur, idque Phthisis; aut etiam Mydriasis a nobis dicitur. Vesica etiam in suis obeundis muneribus depravatur, & Paresim quam vocant, patitur, aut enim per extentionem resolvitur retinendi impotens lotium effundit: aut in se ipsam convolvitur, cum urinæ plena reddere nihil potest.

Morbi hujus, Paresis videlicet, causæ prægredientes sex numerantur; vulnus, percussio, refrigeratio, cruditas, venus, vinolentia.

Cæterum, & animi immodicæ perturbationes, ut repente incussi pavores, timores, animi consternatio, & mœror: præterea & in pueris terrores: interdum inopinatum atque ingens gaudium: item risus usque ad mortem implacabilis nervos resolvere consueverunt. Hæc utique morbi prima initia sunt. Sed ultima atque potissima causa est ingenitæ caliditatis refrigeratio, quando ab humiditate aut siccitate injuriam patitur: ab hac vero magis, quam ab illa sanatio difficilis læsio est: nec non & a vulnere, nervique intercissione malum insanabile provenit. Quantum ad ætates attinet, senes & ipsi curationem vix recipiunt; pueri facile ad sanitatem redeunt. Inter anni tempora hiems hanc ægritudinem gignit præcipue, secundo ver, tertio autumnus, æstas omnium minime. Habitus corporis pingues natura, humidi, desides, belluini, hoc vitio facile corripiuntur. Affectus hi jam perfecti talibus signis deprehenduntur, immobilitate, sensu sopito, qui neque calidum, neque frigidum, neque vellicantes aut scalpentes, aut aliter contingentes percipiat. Raro evenit, ut istis extremitates doleant: verum sanitati recuperandæ indolentia non leviter prodest. Porro morbus hic repente invadere solet; nonnunquam tamen etiam prælonga habet initia, gravitatem, motum difficilem, torporem, frigoris sensum, alias caloris excessum, somnos breves, cogitationes sive apparitiones vehementiores, atque tunc subito resoluti sunt.

Nempe in Canino vocato spasmo, id est nervorum convulsione, omnes faciei partes convelli, non magnopere usitatum est. Sed ad dexterās partes lævæ, ad lævas dextræ feruntur: quando buccæ atque os huc aut illuc, tanquam ex sede propria disce-

dente maxilla longius detorquentur. Etenim quibusdam nonnunquam articulus luxatus est, cum valde hiantibus maxilla ad inferiora delapsa fuit: in læsa mala oculi inversio, & strabositas, (ut ita dicam) fit: in palpebra inferiore palpitatio: palpitat, & superior alias quidem cum oculo, alias vero sola. Contenduntur & labia seorsum alterutrum, nonnunquam vero, & ambo collapsa balbutiunt: quibusdam, & exacte occluduntur, postea repente ac late dehiscunt, & solitum sputum cum strepitu ejiciunt, convellitur & lingua; siquidem & ipsa musculus est, & nervi; quando ad palatum secundum latitudinem tota cohærens subito sese removet, & concussionis sonum reddit: convellitur, & columella; ac si ossa, quæ interius sunt, in unum cogat, inopinatus sonus redditur, si vero dehiscat, columellam intueberis nonnunquam palato secundum latitudinem adhærentem; nonnunquam violentia quadam in longum productam, ac descendentem; fistulæ persimilem: quandoquidem & ipsa sonum edit. Porro caninæ convulsiones decipiunt, quippe integræ ac sanæ partes ægrotare spectantibus videntur. Nam in omnem partem tentione, calore, oculi amplitudine sanæ partes læsionem pati existimantur. Deprehenduntur vero & ridendo, & loquendo, & connivendo. Siquidem læsæ partes omnes cum violentia, & strepitu quodam trahuntur; labium risu caret; inter loquendum non movetur; palpebra non volubilis, oculus intentus ac rigens est; sensus tangendi nihil percipit. At sana membra loquuntur, connivent, sentiunt, rident.

De Phthisi. Cap. VIII.

SI ab externa causa abscessu in pulmonibus facto, aut a longinqua tussi, aut a sanguinis rejectione, pus extussiant; Pye, & Phthisis nominatur. Si pectus autem, costave suppura-verit, materiaque per pulmones traducatur, id genus homines Empyi græce vocantur, Puru-lenti a latinis dici possent. Quod si & ab his pulmo exulceretur a præterlapso pure corrofus, hoc vitium non ulterius empyma, id est puru-lentia, sed Phthoem, id est corruptionem appel-lato. Simul autem adest & ignis assiduus, qui nunquam intermittere videatur, interdum latens sudore atque corporis frigore. Hæc enim pro-pria Phthoem sequuntur, quod videlicet calidi-tas excidatur, & in noctem emicat, interdum rursum in visceribus delitescit; patet autem isto-rum angor, & imbecillitas, & colliquatio. Nam si per diem corpus ignem evaderet, cur non fie-ret tunc homo carnosior, & robustior, & mor-bi tolerantior? ut enim recessit, gravia magis intenduntur: arteriarum motiones parvæ, & im-becillæ fiunt; vigilant, calor languet, alia omnia patiuntur, quotquot febricitantes comitari so-lent. At species humorum prope infinitæ sunt lividorum, atrorum, purorum ac sincerorum, aut pallido alboque, aut albo, & viridi mixto-rum, laterum, rotundorum, durorum, glutino-sorum, aut rarorum diffluentium, aut odore ca-rentium, aut fœde olentium. Omnes autem hæc puris formæ ac species sunt. Quicumque vero aut igne, aut aqua humiditates explorant ac notant; hi haud ita multum phthoem mihi di-

gnoscerent videntur. Namque visio quolibet alio sensu certior est, non modo his, quæ rejiciuntur, intuendis, sed etiam ægrotantis specie consideranda. Si quis enim vel plebejus hominem viderit pallentem, imbecillum, tussientem, macie confectum: hunc vera Phthoe laborare pronuntiat. Quin etiam quibuscunque quidem ulceratus pulmo non fuerit, nihilominus tamen diuturnis febribus consumpti sunt, sæpiusque duriter, & absque effectu ullo tussientes nihil rejiciunt: hos quoque Phthisicos haud ita multum improprie nominarunt. Simul vero, & his adest pectoris gravitas: pulmo enim infirmus est: angor, intolerantia, cibi fastidium, vespertina extremorum frigiditas, & matutina caliditas: sudor usque ad pectus caliditate molestior: per tussim varia, qualia memoravimus, extruduntur: vox raucescit: cervix nonnihil tortuosa est, gracilis, non versatilis, sed veluti rigens atque intenta: digiti tenues sed articuli crassi sunt: ossium duntaxat species remansit; siquidem, & carnes extabescunt, ungues adunci fiunt: digitorum ventres rugosi, & lati; nam præ macie neque fasciam ambientem, neque rotunditatem obtinent: quam ob rem & ungues adunci sunt; ea est enim digitorum requies & fulcimen, quæ ipsorum extremitates replet; quoniam & ipsi laborem sustinent, utpote qui solida membra sunt. Item nares iisdem acuminatæ, graciles; malæ exstantes, & rubidæ; oculi cavi: lucidi, micantes: tumida, excarnis, pallida, seu livida facies est, buccarum tenuia dentibus inhærent: ridentibus assimulantur; in omnibus denique cadaveris speciem referunt. Hunc in modum & cætera sese habent; tenues enim, & carnibus privati sunt; brachiorum muscoli non apparent; mammarum

neque vestigia sextant; solæ autem papillæ cernuntur, costas non solum dinumerare perspicue licet, verum etiam ubi desinant, intueri facile est, neque enim cum vertebris factæ articulationes occultantur, patent etiam in os pectorale costarum insertiones: quarum interstitia inania, & cava sunt, rhombi figuram secundum ossium circumductum ostendentia: præcordia vacua ad superiora convulsa sunt; abdomen, & ilia spinæ dorsæ cohærescunt, artus conspicui, prominentes, & macri sunt; perinde se habent, & tibia, & coxendix, & brachium, at spina vertebris superexstat, a priori parte cava, utrisque musculis per tabem dissipatis, scoptula operta tota sese conspectui offerunt, atque avium alas imitantur. Hujusmodi ægrotis si alvus perturbetur, actum est; sin ad sanitatem vergant, perniciosius contraria signis adveniunt.

Porro senes in hoc malum frequenter non incidunt, sed minime evadunt; Juvenes autem usque ad florentem consistentemque ætatem post sanguinis rejectionem in phthisim prolabuntur; inde sanescunt quidem, sed non facile. Pueri assidue tussi usque ad phthisim nonnunquam divexati facile ad sanitatem redeunt. Habitus vero in id vitium proni sunt, graciles delicatique, sectilibus tabulis similes, alarum instar habentes, prominenti gutture, albidi, rariore pectore. Regionibus autem frigidaæ atque humidæ hujusce affectus germanæ sunt.

De Purulentis. Cap. IX.

QUIBUS hominibus in cavis locis e regione pectoris, aut inferius sub transverso septo

puris abscessus fiunt, si per os id ejiciunt, Empyi, hoc est, Purulenti vocitantur. Si per alvum pus deicitur, Apostematix græco vocabulo dicuntur. Ac si in pectore quidem, cum est ulceratum, in pulmone vero, cum phthoe laborant, aut si subcingente costas membrana circa latus, aut os pectoris, quod græci Sternon vocant, aut inferius, ubi pulmo cum spina dorsi committitur, cohærescitque, aut si quo alio pectoris loco vitium sit, omnibus ad pus excernendum via per pulmonem munita est. Sub intersepto vero in visceribus, jecore, liene, renibus per vesicam, in mulieribus etiam, per uterum transitus datur. Nempe cuidam ego aliquando abscessum laxioris intestini dextra in parte prope jecur dissecai: multumque inde puris effusum est, multum quoque per renes, & vesicam ad plures dies emanavit: unde, & sanitatem homo adeptus est. Causæ vero communes omnium hæ sunt, plaga, cruditas, frigus, & id genus alia.

Porro, quibusdam in pectore diuturna tussis incumbens, & lateris inflammatio, & vomica pulmonis, fluxio longinqua, nec non & acuti morbi in aliquod istorum decubitus, purulentix originem præbent. At humor alias iners imbecillusque alii inhæret, alias acris, & mordax, & ad mortem usque putrefaciens. Nam & species infinitæ sunt, quas suo loco postea memorabimus.

Sed magnum profecto miraculum est, & quomodo id fiat, ut ab exili tenuique membrana, nihil crassitudinis habente, membrana inquam costas interius obtegente, tanta copia puris effundatur, multum enim colligi in multis deprehensum est. Hujus rei causa est inflammatio ex sanguinis

multitudine oriens, ob quam membrana crassescit: verum ex multo sanguine multum in medio pus contrahitur, id si ad interiora subeat, costarum ossa suam propriam sedem obtinent.

Sed phthisis altera species superius a nobis memorata secundum naturam eveniet, si ad exteriora procurrat, ossa disjunguntur: in aliquod enim inter costas medium spatium ipsius abscessus acies exeritur, quando in hanc atque in illam partem costarum ossa pelluntur.

Notarum autem quædam omnium communes, quædam singulorum affectuum propriæ sunt: gravitas potius quam dolor, commune signum est. Pulmo enim dolorem non percipit: febres obscuræ, horrores vespertini, sudores in remissione, vigilia, tumores in extremis pedibus, manuumque digitis subinde consistentes, atque insurgentes; inquietas, cibi abominatio, totius corporis macies. Quod si & in longum mutatio producit, habitus phthisicus redditur; neque enim ultra in officio natura perseverat: quoniam concoctio non fit, qualis antea: inde caro consumitur: color, qualis belluæ efficitur.

Spiratio cunctis quidem mala, sed illis pejor, quibus ad superiorem ventrem morbus adscendit: quin etiam tussis ab initio tantisper vexat, donec inflammatio, quæ urget, perseverat: quando & dolores, & horrores augentur, & caliditas, & vigilia, & spiritus difficultas adhuc magis crescunt.

Venarum motus parvi, torpentes, imbecilli fiunt: mens delirat, pectus distenditur. Verum enim vero si ad suppurationem inflammatio veniat, omnia maxima fiunt: sed rejectio parva est cum majore tussi, & (a) ex violento abscessu;

(a) *Aliter violenta extentione.*

in primis pituita fertur bile infecta, ad nigritiem vergens tanquam admixta fuligine, adhuc tamen cruenta ac pinguis pituita est. Quod si proxime rupenda inflammatio est, quæ rejiciuntur, speciem carnis habent, crassioraque sunt. At si jam rupta sit, strangulatus discrimen impendet, si multum subitaneumque pus emanavit: si pedetentim vero emittatur, exacte sanitas advenit.

Porro si ad inferiora pus transire velit, partes quidem superiores, ubi erat abscessus, acutus dolor occupat: alvus vero humida est, primum aquosa cum pituitosis dejiciens, deinde cruenta quædam circumfluentia, rursumque carnosa, cum jam effractus est abscessus. Hæc pus sequitur aut per alvum, aut per urinæ vias elabens.

Sed materiæ ad renes, & vesicam transmutationes meliores omnibus sunt. At si pus infra supraque feratur, ejus color varius est, pallidus, aut albus, aut cinereus, aut lividus, aut ater: pus item aut olidum est, aut odore vacans, crassissimum, aut mediocris corpulentia: aut læve æquale, aut asperum inæquale. Et frustra caruncularum similia in eo fluitantia rotunda, aut lata sunt: quæ facile abluantur, aut tenacia. Utque in summa de pure dictum sit, quæcunque alba feruntur, concocta, inodora, lævia, rotunda, & celerius extussuntur, aut per alvum deturbantur, hæc tuta, & salutaria sunt: quæcunque autem perpallida, biliosa, & inæqualia sunt, ea prava esse scito. Sed multo his pejora, livida, & atra; putredinem enim, & exedentia ulcera significant. Ad hæc, & habitum simul animadvertere convenit, & quæ morbum comitantur: nam si excretionem æger bene tolerat, febre vacat, recte concoquit, bene coloratus est, bene ad cibos se habet, si facile extussit, si arteriarum motus bonus est, vires fir-

mæ, ægrotus perniciem evadit. At si febris superveniat, omniaque in deterius convertantur; de salute desperatum est. Præterea, & loci abscëssibus occupati simul noscendi sunt; quibuscunque enim in osse pectoris, quod Sternon vocant, empyema id est, Purulentia fit, tarde abscedit; nudæ enim, & excarnes, & cartilagineæ partes illæ sunt, ejusmodi vero non facile phlegmones redundantia suscipiunt, & absque suppuratione multum temporis permanent. Siquidem res frigida cartilaginee sunt, sed earum phlegmonæ minime nocent. Ipsius vero habitus colliquationes pravæ sunt; brevi enim tempore suppurant.

Lienis, jecur, & pulmo, & interseptum celarius quidem pus ducunt, sed periculosa, & mortifera sunt.

De Pulmonis abscessibus. Cap. X.

QUICUNQUE pulmonia laborant, si pituita sit, nisi diffundatur, superstites erunt: hi vero morbi primum impetum evadentes purulenti fiunt. Futuri quidem, aut jam perfecti abscessus indicia in capite de purulentis exposuimus. Cum perfectus jam abscessus est, non vi ac laboribus ad eum rumpendum rejiciendumque, quemadmodum in aliis corporibus usu venit, opus est: sed facile per superiora excernitur: cum magis in raritatibus, quam in corporis habitu distentio fiat. Rarus enim ac foraminulentus pulmo est, spongiæ similis, humorem haud moleste ferens: qui aliam post aliam inanitatem eo usque, donec ad asperam arteriam deveniat, permutare solet. Circuitus autem humori faciles sunt, quandoqui-

dem flexile atque lubricum pus est. Respiratio etiam sursum spiritum efflat. Sæpius autem mortem effugiunt, nisi aliquando quispiam subitanea ac multi humidi attractione stranguletur: quod arteria puris multitudine obstructa aërem non recipiat. Horum nonnulli progressu temporis moriuntur, quemadmodum phthifici aut purulenti extingui solent. Sputa vero candida sunt, spumantia, cum saliva permixta, alias cineracea, aut subnigrantia.

Et Bronchia, id est, asperæ arteriæ circuli nonnunquam expuuntur ob ulceris varietatem, si alte abscessus penetrat: quando & fragmenta visceris expelluntur. Raucescunt, breve spirant: gravem vocem edunt: ipsorum pectora latefcunt, & latioribus humiditatis causa indigent: oculorum nigræ partes fulgent, albæ vero albissimæ fiunt, ac pingues: malæ rubent: venæ in facie elatæ ac tumidæ sunt. Mirum est autem in his, quod tenor, quam pro corpulentia, major est, animi vero alacritas, & constantia tenore potentior.

De Asthmate, sive Anhelitu. Cap. XI.

SI a cursu, exercitationibus, & quolibet negotio spiritus ægre redditur, Asthma, græce, Anhelitus latine vocatur. Morbus quoque ille, quem Græci orthopnoeam dicunt, & ipse Asthma nominatur; in accessionibus enim & ipsi anhelant. Orthopnoeam vero appellant, quoniam erecto duntaxat corpore facile spiritum ducunt: decumbentes enim strangulantur: propter extensionem igitur, quæ in spirando adhibetur, affectui nomen Orthopnoea, id est, recta spiratio inditum est. Erectus enim homo ad respirandum extendi-

tur, ac si supinus decubuerit, strangulationis instat periculum.

Afficitur autem pulmo, simul etiam quæ spirationi conducunt, afficiuntur inter septum, & pectus.

At si cor vitiatum sit, nunquam diutius vita produci poterit: hoc enim loco spirandi vivendique initium situm est.

Causa est frigiditas spiritus, atque humiditas, materia vero crassi interiusque abditum humores. Huic vitio mulieres opportunæ sunt magis, quam viri: quandoquidem, & humidæ, & frigidæ sunt. Pueri facilius, quam hæ, liberantur: nam ipsorum natura in incremento est, quæ valentissime calefacere potest. Viri tametsi non facile hoc morbo capiuntur, citius tamen capti pereunt. Differtur autem interitus quibuscunque opere conficiendo, aut lanis elaborandis pulmo incalescit, & accenditur: quemadmodum calcis opificibus, aut ærariis, aut ferrariis fabris, aut ignis in balneis excitatoribus.

Morbi vero incipientis notæ huiusmodi sunt, gravitas pectoris: tarditas ad opus solitum, & ad aliud quodlibet gerendum: in cursu, aut in acclivi itinere difficilis, & ægra spiratio: raucescunt, ac tussunt: flatus in præcordiis, atque eructationes præter rationem excitantur: vigilant, noctu parum, & obscure incalescunt: nares acutas, & ad spirationem paratas habent.

Si malum in pejus ruat, malæ rubent: oculi prominent, veluti in his qui strangulantur: stertunt, dum vigilant, multo magis, cum dormiunt: humida, obscura, sonoque carens vox est: multum, & frigidum aërem cupiunt: sub divo ambulant: quælibet enim domus ipsis ad trahendum spiritum parva, & angusta est: Erecti spirant,

tanquam omni aëre attracto potiri cupientes; præ aëris autem cupiditate & os aperiunt, patefaciuntque, tanquam eo ampliore indigentes. Ipsorum facies præter malas, quæ rubent, pallida est: sudor circa frontem, & jugula emanat: assidua, & aspera tussis infestat: rejiciuntur pauca, tenuia, frigida, veluti quædam spumæ efflorescentia: inflante spiritu collum intumescit: præcordia revulsa sunt: arteriarum pulsatus parvi, crebri, atque depressi; crura exilia.

Quod si hæc ulterius clementum acceperint, instar comitialis morbi nonnunquam hominem strangulant.

At si vertantur in melius, tussis (a) longior, & rarior fiet: plura excernentur saniosa sputa, & humidiora: multa per ventrem aquea exturbabuntur: urina copiosa, scaturieti licet nondum quidquam in ea subsidat: vox sonantiôr, clariorque reddetur; somni longiores, quantum satis fuerit, efficientur; præcordia remittentur; dolor interdum ad scapulas in remissione transibit; anhelitus rarus, lenis, sed cum vocis asperitate fiet. Ita sane mortem effugiunt.

Sed, in morbi cessationibus, licet ipsi non decumbentes obambulent, secum tamen morbi signa circumferunt.

De Pulmonariis. Cap. XII.

ANHELITUS species Pulmonarium est, quod græci Pneumodes vocant. Et a pulmone vitium, quemadmodum & anhelitus, oritur.

(a) *Aliter minor.*

Quæ insunt enim, utrique communia sunt, & exigua differentia est. Nam spirandi angustia, & tussis, & vigilia, & caliditas utrumque vitium comitantur: item in cibos odium, & totius corporis extenuatio.

Id enim malum cum foedum sit, producitur, neque tamen anni spatium excedit. Nam si autumnus tempore ægrotare quis inceperit, vere, aut æstate futura vitam finiet: sin hyeme, sequenti autumno moriturus est.

Interdum, & senes in hanc labem facile incidunt, exterriti. Ea correptis levi momento ad perniciem opus est: omnes simillime spiratione privantur: arteriarum motus parvi, crebri, infirmi sunt. Sed hæc & in anhelitū reperiuntur. Privatim vero hi tussiunt, tanquam aliquid expulsuri, cum tamen irritus eorum labor sit, nihil enim rejiciunt: verum si quid ex pulmone vi extruditur, illud exiguum, album, rotundum, grandinosumque est. Pectus in his latius utique est, non obtortum, non ulceratum. Tametsi autem pulmo non suppuret, humorum tamen veluti concretorum plenus est. Temporis intercapedines inter hujusce morbi accessiones longiores sunt. Nonnulli ex his celerius suffocati sunt, quam aliquid deterius omne corpus invaserit: nonnullis vero in Hydropem circa ilia, aut in eum, qui anasarca dicitur, morbus iste mutatur ac desinit.

De Jecore Suppuratio. Cap. XIII.

JECUR lieni in generationem æquilibrium est: dextram enim lævamque partem hæc viscera occupant, naturaliter paria numero, sed facultate tam in sanitate, quam in morbis imparia. In

sanitate quidem, quoniam principatum alimenti jecur obtinet; siquidem venarum radicata jecur est. Quin etiam in morbis ad sanitatem consequendam multo, quam mors, valentiores causas habet. Igitur quanto ad sanitatem jecur melius est, tanto & deterius a morbis afficitur.

Etenim celerius, & violentius inflammatur, & frequentius perniciosiusque abscessum patitur. At duro tumore, qui Scirrhus græce nuncupatur, affectum velocius, atque dolentius, quam lienis, interficit. Quæ ad inflammationem attinent, in libro de acutis morbis proposui.

Quod si in pus convertitur, dolor acutus ad jugulum usque, aut & ad summum humerum pertinet. Nam præ onere interseptum, unde jecur suspensum est, detrahit: interseptum vero membranam costis sublatam degravat: ipsum enim illa consequitur, quæ plane ad jugulum usque, & ad summum humerum extensa est, atque hæc omnia simul ad inferiora detrahuntur. Ignis acer cum horroribus in suppuratione exoritur: tussis arida non admodum crebra divexat: colore herbageo ægri tinguntur: si largius colorentur, in auriginem incidunt in albidum vergentes: somni haud ita visis imaginibusque vacant. Prudentes vero cum sint in omnibus, in aliquo tamen ad tempus oblato repente delirant, ad seque protinus revertuntur. Tumor sub mammis, aut sub costis oritur: multi autem membranæ Peritonæi tumorem esse falso crediderunt. Verum si tumor sub spuriis costis fiat, cum premitur, dolor excitatur: jecur intumescit: humiditate namque refertum est. At si non sub ossibus remaneant, inflatur membranæ signum. Et ipsius quidem circumscriptio & fines patent; post enim fibrarum circumductum in vacuum abdomen comprimens

manus descendit, ac subsidet. Peritonæi vero in terminata duritia est: & extremitatis processus nequaquam cernitur. Porro si ad interiora subit abscessus, longe medico natura præstat: aut enim ad intestina, aut ad vesicam pus convertet; verum multo innocentior est in vesicam via. At si extra feratur abscessus, ipsum non secare utique malum est: nam si prætermittatur incisio, a pure jecur eroditur, nullaue mortis dilatio est. Si secare autem malis, profluvii sanguinis periculum instat, statimque hominem perdi contingit; nam sanguinis e jecore profusio coerceri nullo modo potest. Igitur si aliquando necessario ad sectionem venire cogeris, ultorium ferramentum candens perspicuumque ab igne accipito, & usque ad puris locum intrudito: idem enim tibi & secat, & comburit. Quod si homo periculum evadit, tum pus album effluet, concoctum, læve, olidum; quoniam crassum est istis, febres, & acerba remittunt, omniaque facile mulcebuntur. Verum si in intestinum pus effunditur, ex alvo primum aquea feruntur, postea humori, in quo sint lotæ carnes, similia: item qualia in torminibus, ubi ulcerata intestina sunt, exire solent, interdum cruentum virus, interdum concretus sanguis effunditur: fertur, & bilis flava, sincera, aut porracea, & postrema interitum afferens nigra bilis.

Si non suppurat ulcus, & mali odoris quædam veluti putredinem venter expellit; crudum alimentum præterfluit ob ventriculi intestinorumque intemperiem: neque enim bene se habens jecur iterum ea concoquit: postea ignis acer suboritur, omniaque in malum prolabuntur, carnes colliquatione tabescunt: motus arteriarum parvi sunt, & ægra spiratio; ubi haud ita multo post vitæ finis imponitur.

Cæterum quibusdam difficultas quidem intesti-
norum ulcusque sanata sunt, morbus tamen in
aquam inter cutem desit.

Quod si omnia remittantur, pus album sit;
læve, æquale, inodorum, venter deiciat, & ci-
baria concoquat, homo in bona spe est. Opti-
mum vero est per lotium crismi fieri: hac enim se-
curior est minusque maleficus puris transitus.

Verum si a phlegmone jecur non suppurat;
nemini dubium fuerit, tumorem durum subsi-
dentem in scirrhum mutari ac stabiliri: quando
continuus dolor non infestat: cumque adest, ob-
tus inersque sentitur; raro vero & caliditas;
a cibis alienatio, ab amaris delectatio, a dolci-
bus contristatio; horrore afficiuntur: subalbicant,
virent: lumbi ac pedes tument: facies corruga-
tur: venter squalet: dejectiones crebræ fiunt: ma-
lorum autem colophon aqua inter cutem.

Post aquam inter cutem si multa urina, &
crassa feratur, multumque in ea limosi subsideat,
& cum impetu erumpat, humorem illum inter-
cutaneum effluere posse sperandum est: si tenuis
autem, subsidentia carens, paucaque urina ex-
eat, aquam inter cutem auget fovetque. Quod
si pristinas vires natura recipiat, & quandoque
per ventrem cum impetu materiam deturbet,
post multorum, & crassorum, aquosorumque de-
pulsionem, & ipsum hydropicum morbum tolle-
re consuevit. Verum id genus auxilii cum peri-
culo est: post enim subitas, & copiosas inani-
tiones, extremosque casus prostratis interdum vi-
ribus, quemadmodum in sanguinis profluvio ac-
cidere solet, ægri interierunt: cum minori au-
tem noxa morborum, sudor, si liberalius effluat,
dissolvit. Hydropici namque haud ita multum
in summa cute humectari solent: atque morbo-

rum jecoris hic finis est, quando in jecore pus nascitur.

Adolescentes, & qui usque ad consistentem ætatem pervenerunt, his vexantur morbis: mulieres minus his patiendi expositæ sunt.

Hujusmodi vitiorum causæ numerantur victus intemperantia, & longa valetudo: præsertim post difficultatem intestinorum, & colliquationes; quandoquidem, & eos Syntecticos, id est, colliquatos nominant, qui post ulcera jecoris tabefacti moriuntur.

De Liene. Cap. XIV.

LIENI familiaris longus morbus est, quem Scirrhum nominant. Purulentia vero haud ita facile, quandoque tamen efficitur: cum dolor non asper, tumor autem ingens (a) spiratione major exoritur. Siquidem in dextram partem ad jecur usque tota communione increescere visus est; unde multi ut fallerentur in causa fuit: tanquam non lienis, sed membrana affecta esset, nam peritonæon, quod græci vocant, inflammatione occupari isti existimant, contumax autem atque indomitus instar lapidis tumor est; talis plerumque a Scirrho lienis efficitur: quando, & ambiguitas difficultasque maxima simul adest.

Verum si forte suppuret, tractabilis est utique & in parte summa, ubi puris quoque creatio est, tactui cedit, quando vero pus non ducit, tactui omnino resistit. Porro nonnunquam scirrhus

(a) *Aliter dolore.*

totus super ventrem suspensus est, in hanc, atque in illam partem, prout impellitur, delabens: donec pusillus cum sit, locum ad fluitandum habet. Adest nausea, & anxietas: maxime cum instat eruptio.

Incrementi autem notæ sunt febres, dolores, & horrores: multoties enim horrent; nonnunquam vero non horrent, cum brevi caliditate; & dolore vacant, hac de causa interdum, & in splene abscessus oriens latuit, rarum enim, & sensu carens in sanitate quoque viscus est. Turgent isti, atque humoris, tanquam Hydropici pleni sunt, atro colore viridi admixto suffusi, ægre omnia patientes, pectore veluti pondere oppresso graviter spirantes: evidens enim malum est; usque ad superiora spiritu venter impletur crasso, caliginoso, humido quidem ad speciem, cum tamen non sit humidus; tussis adest, multumque irritantur, sed pauca sicca extruduntur.

Venter si quæ infra depellit aquosa, primo paulum sublevat, deinde si largius dejicit, hominem quidem tabefacit, sed nihilominus juvat.

At si & abscessus ruptus fuerit: pus utique purum, & concoctum nunquam excernitur, sed subalbidum, & cinereum, quandoque fæculentum, aut lividum: quod si & profundior abscessus fuerit, nigra etiam fertur humiditas, quando & aliqua succi lienis, qui simul tabescit, particula exprimitur. Quibusdam præterea, & integræ lienis partes exierunt: siquidem & natura dissolubilis lienis est.

Cæterum si morbus ulcere non substitit, sed in longum tempus extrahitur; cibos averfantur, malo sunt habitu, tumidi, aspectu fœdi, multis ulceribus toto corpore, sed maxime in cruribus scatent: rotunda, livida, concava, sordida,

ægre sanabilia ulcera sunt; sicque demum tabefacti interiере. At in exiguo tumore cum duritia, & renixu indolentia est: unde fit, ut isti longiorem vitam ducant. Verum si ab affectu superentur, aqua inter cutem, aut phthisis necessario sequitur: & corporis eliquatio supervenit: atque iste sane perniciēi modus ipsos e vita migrare compellit.

Pueri ac juvenes facile calamitatem hanc patiuntur, facileque inde liberantur: senes vero non facile utique læduntur, sed affecti evadere interitum nequeunt. Quin etiam seniores quidam nescientes ipsi vitio lienis absumpti sunt: nam & pusillus tumor ipsis causa interitus fuit. Longa quoque ægritudo tabidos facit, & juvenibus otium maxime nocet: quicunque a certaminibus exercitationibusque corpus quieti desidīæque tradunt: loca palustria, aquæ exuberantes, falsæ, virosæ: inter anni tempora ferinus autumnus.

De Morbo regio. Cap. XV.

Subtile flava, vitellina, aut crocina, aut nigra cum viridi mixta omne corpus a viscere suffusum sit, affectus hic a Græcis Icterus, a latinis Regius morbus, sive Arquatus, sive Aurigo dicitur. Difficile utique in acutis malum est: quia non solum ante septimum apparens, sed etiam post septimum infinitos necavit, raro autem ad extremum febrem bene indicavit: ipse vero haud facile discutitur.

Neque vitio jecoris tantummodo provenit, ut nonnulli medicorum existimant: sed & ventriculus, & lienis, & renes, & laxum intestinum

in causa sunt, & ab jecinore quidem nascitur, si phlegmone, aut scirrho viscus illud opprimitur, a solito tamen munere non impeditur, creatur enim in jecinore bilis, eamque in jecinore posita vesica fecernit.

Verum si meatus ad intestinum bilem deferentes phlegmone, aut scirrho interclusi fuerint, vesica autem exundaverit; bilis retro labitur. Cum sanguine igitur miscetur, qui per totum corpus discurrens, secumque bilem vehens in omnia membra diffundit: atque ita corporis species bile tingitur. Stercora vero albida sunt, & argillam referentia, neque enim bile colorantur, quoniam humoris ejus affluxu carent: idcirco & venter valde siccus est, siquidem bile neque madet, neque stimulatur: color autem ad (a) albedinem vergit.

Si morbus regius ab liene ortum habeat, color est ater cum viridi mixtus, lienis enim atra bilis alimentum est: cum sanguinis atrii effigies quædam ac simulacrum sit, cujus purgamenta non suscipit, neque elaborat lienis ægrotans, inde fit ut per omne corpus cum sanguine dilabantur. Propterea lienis arquato laborantes cum viriditate quadam nigricant, ipsorum quoque consueta stercorea nigriore colore imbuta sunt, nam quod alimenti in splene abundat, ad vias exitus tanquam recrementum propellitur.

A laxo etiam intestino, & ventriculo arquatus provenit: ubi concoquendi facultas in ventriculo, & laxo intestino, quod Græci Colon nominant, læsa fuerit; nam & in colo concoctio efficitur, & ab ipso alimentum in jecur digeritur. Igitur

(a) *Aliter album cum viridi mixtum.*

si aliud alimentum crudius jecur susceperit, proprium quidem elaborat, & conficit, alienum vero dimittit, sanguis enim, qui distribuitur, coli cessationem atque inertiam retinens, in omnem partem labens eam disseminat, in colo autem cruditas ipsius bilis effectrix est.

Hunc sane in modum ab omnibus visceribus arquatus oriri poterit, non modo ab iis, quæ jecori escam suggerunt, sed etiam ab iis, quæ a jecore suscipiunt. Neque enim per canales duntaxat sensiles, sed multo copiosius per halitus natura in omne corpus alimenta distribuit; qui a toto in totum natura ipsos per solidas, ac densas partes dirigente discurrere facile queunt, gignuntur itaque halitus bile infecti, & corpus, ubi infederint, colorant. Nempe per alvum laborante colo non fit albida excretio; jecur enim creandis succis nullam noxam patitur, exitumque bilis ad intestina patentem habet.

Habitus quoque totius corporis ad morbum regium citandum summopere efficax est; habet enim, & in toto causam, quæ hujusmodi est. In omnibus corporis partibus calor ad concoquendum insitus est: in omnibus item humorum est creatio ac separatio, sed aliorum alia, singulis autem propria: ut puta in carne sudor, in oculis lachryma, in articulis & naribus mucus, in auribus Cypselis græce dicta, Latini aurium Marmorata, seu Cerumina vocant. Itaque si ad singula obeunda munera calidum fatigatum lassatumque fuerit: ipsum quidem in acre atque igneum vertitur, humiditates autem omnes in bilem abeunt, ignis enim opera amara, & bile infecta sunt; quod si & in sanguine cruditas incidat, sanguis biliosus efficitur, & quoquo versus nutriens

dispergitur. Propterea, & ubique bilis conspicitur.

Plane acerbum id malum est, color vero specie horribilis: etenim colore aurum repræsentant: sed non hominem decet, quod in lapide pulchrum fuerit.

At supervacuum mihi videtur, unde id nomen Icterus tractum fuerit, explicare: præterquam a terrestribus feris quadrupedibus; quas Græci Ictidas, Latini Viverras, aliqui Martes vocant, & sylvestris mustelæ species est: his enim bestiis oculi hujuscemodi colore tincti sunt.

Duæ sunt hujusce labis species: aut enim in flavum croceumque vergit, simulque albicat, & virescit; aut in lividum nigrumque declinat; atque adeo istorum causa, & ipsius bilis causa est.

Aliqua enim bilis flava est subtilis, perspicua, tenuioris generis: aliqua magis colore saturata, ut crocum, aut vitellum ejusdem speciei quis affirmet.

Secunda bilis species nigrioris coloris est, porri, aut isatidis herbæ colorem referens, atra. Inter hæc extrema infinitæ sunt colorum varietates, penes autem calorem atque humiditates istarum mutatio sit. Quin etiam viscera hujusce varietatis causæ sunt: ut puta si flavum viscus sit, quale jecur est, aut lividum, qualis lienis. Quocirca si ab aliquo viscere arquatus oritur: a jecore quidem, jecoris notæ sunt; a liene lienis; singulorumque, unde oritur, membrorum indicia apparent. Si nullius membri signa videantur, universi habitus ægritudo est. Perspicua vero sunt, & ea quæ in albißimis oculis cernuntur. Frontis autem secundum tempora, in corporibus naturaliter albis præcipue, & in parvo arquato color exquisitior efflorescit.

Porro quicumque nigro arquato laborant, in his ater color viridi commixtus apparet, iidem frigent; imbecilli, desides, tristes, atque demissi animo sunt, tetrum odorem exhalant: gustatum amarum habent: spiritus non facile ducunt: in ventriculo morsum percipiunt: alvi excrementa porracea subnigra, arida sunt, ægreque descendunt; urina bene colorata est, ad nigrius vergens; ad hæc cruditate laborant, cibum detestantur, vigilant, mœrent, melancholia agitantur.

At in albiore arquato color est ex albo, & viridi temperatus: mente sunt hilariores: cibos accipere primo eos piget: sed ubi ceperunt, gnæviter comedunt: facilius, quam priores, concoquunt: alvi purgamenta alba sunt, arida, cretacea: lotium reddunt flavum: pallidum, crocinum.

In utrisque corpus omne pruriginosum est: calor in raribus exiguus quidem, sed mordax percipitur: nam biliosum distrahit laniatque. Gustatus amarorum quidem non amarus, quod mirum est, non tamen dulcis: dulcium vero amarus; in ore namque bilis in lingua residens, & prius cibis occurrens sensum hunc ludificatur, ac decipit. Lingua enim bile suffusa cibos non sentit: atque antea quidem jejunii tempore bilis quiescit: neque idcirco lingua, propter consuetudinem ægre fert; verum si cibis excitata bilis efferbuerit, ipsa cibis objecta prius linguam movet ac stimulat. Itaque sive amara sit esca, amari sensus est, sive dulcis, biliosi perceptio: bilis enim sensio prævertit. Falluntur autem, qui amara videri dulcia existimant; res enim haud ita se habet; sed quoniam membrum amaro aliquo delibutum duntaxat propter morbi consuetudinem amaritatem non percipit, ideo speciem dulcescentis repræsentat; verum in dulcibus, & amaris cibariis idem

status reperitur: fallacium igitur ciborum velamentum bilis est.

Utique si nullius visceris calefactio evidens fuerit, plerumque sine noxa arquatus est, sed diuturnior; si perseveraverit, atque insuper viscus inflammatione vexatum fuerit; in aquam inter cutem, & malum corporis habitum ut plurimum desinit. Plerique & sine aqua inter cutem colligati interiere.

Id malum adolescentulis juvenibusque familiare est; quibus & minus officit. Pueris autem, non admodum inusitatum, non omnino tamen innoxium est.

De Cachexia, sive de malo corporis habitu. Cap. XVI.

OMNIUM simul vitiorum malus habitus conversio est. Siquidem ab omnibus morbis propagatur, & emanat. Verum & ipse solus citra alios morbos materiam multum lutulentam natus, a principio nova ægritudo gignitur. Et habitus quidem malus simplex communis est, & symptomata multa comitantur: nomenque ipsum significanter inditum est.

Gracilitas vero aut pallor aut tumor, & si quid aliud insit, ad tempus durans in corpore exoritur. Malus autem habitus unius ingentis affectus species est: eique nomen tale fuit impositum. Nam hominis ad omnia bonus habitus est, & ad concoctionem, aut ad distributionem sanguinis creatio, atque omnis naturæ functio inde provenit; hæc consequitur facilis spiratio, validæ vires, floridus calor, sed prima omnium sanitas.

Quod si ad imbecillitatem vitioforum corporis humorum, quæ Cacochymia a græcis dicitur, natura conversa fuerit; id jam malus habitus est, quem Græci Cachexiam nominant. Valetudo hæc vix sanabilis est, malumque longissimum: longo enim tempore acquiritur, neque ab uno corporis vitio, neque ab uno viscere prodiens, sed omnium est in deterius conversio. Quo circa ab hac enascentes morbi inevitabiles sunt, ut puta aqua inter cutem, aut phthisis, aut eliquatio. Siquidem & mali habitus causæ colliquationis germanæ sunt.

Morbus autem in multum tempus extrahitur: intestinorum difficultas adest continua: quibusdam morborum reversiones eveniunt: bene utique cibos appetunt, tametsi multos ingerant, ac repleantur: crudi vero, & non confecti digeruntur, quoniam alimenti elaboratio ad coctionem pertinens, debilis admodum atque invalida est.

Labis hujus causæ sunt, & ab hæmorrhoidibus, quas vocant, venis effluvii suppressio, & usitatorum vomituum retentio, & ab exercitationibus quies, & sudorum exsiccatio, & ab ingentibus laboribus otium: quando enim horum singula, quæ aderant, non amplius revertuntur; tunc sequitur corporis gravitas, pallor subinde repetens, venter flatibus refertus, oculi concavi, somni graves torporem afferentes.

Verum enim vero hæc si erraticæ, & non statis temporibus fiant, morbi inconstantiam infirmitatemque significant: sin altius exactis radicibus maneat, neque desiltere velint, ingentis mali nuncia sunt. Stantibus pedes tibiæque intumescunt, decumbentibus autem partes declives atque jacentes. Quod si decubitum mutaverint, tumor in illas decumbentes partes devolvitur.

humidique aut frigidi in gravitatem fit circuitus ; nam si calor humidum evaporet, id vero non effundatur, postea delabetur. Multos utique cibos appetunt, edaces admodum sunt: celerior concoctione distributio fit crudiorum magis, quam inconcoctorum, nutritio non perficitur. Sed hoc inde provenit, quoniam in toto alimentum a natura non concoquitur ; in ventre enim atque in omni corpore caloris imbecillitas eadem est ; qua propter neque optimus, neque boni coloris sanguis procreatur, cumque crudorum succorum omne corpus refertum fuerit, & ciborum appetenti evanescat ; sic malo habitu usque ad ventriculum grassante, & affectu jam summam potentiam obtinente, tunc sane tumidi fiunt, imbecilli, & ad omne opus abjecto prostratoque animo. Alvus siccior est, plerumque recrementa bile privata, alba, aspera, crudaque dejiciunt: corpore squalent, sudore carentes, & pruriginosi, somnus nequaquam firmus est, sed decumbentes connivent: tarde spiritum ducunt: arteriarum motus languidi sunt, debiles, frequentes: post quamlibet autem vel exiguum actionem frequentissimi sunt. Post hæc respiratio cum anhelitu fit: venæ in temporibus elatæ apparent: partes enim, quæ circumjacent, emarcuerunt: verum & in brachialibus longe grandiores inflatione venæ redditæ sunt: sanguis atro colore viridi admixto infectus est.

Ab his phthisis, aut colliquatio hydropem anasarca vocatam, aut ascitem adducit: istorumque procreatio inevitabilis est.

Ætates hujus morbi feraces sunt in primis senectus, neque mortem evadunt. Pueri, & celeriter pati idonei sunt, & liberantur facilius.

Florentes ætate haud ita valde huic malo patent,
non tamen penitus facile sanantur. Tempus an-
ni non unum hanc fert ægritudinem, neque
uno tempore finitur: verum autumnus concipit,
hyems alit, ver ad ultimam vehementiam perdu-
cit, æstas vero interficit.

ARETÆI CAPPADOCIS

DE

SIGNIS ET CAUSIS DIUTURNORUM MORBORUM

LIBER SECUNDUS

JUNIO PAULO CRASSO PATAVINO
INTERPRETE.

Hæc insunt in hoc Libro.

<i>De Hydrope.</i>	Cap. I.
<i>De Diabete.</i>	Cap. II.
<i>De Affectibus rerum.</i>	Cap. III.
<i>De vitiis vesicæ.</i>	Cap. IV.
<i>De Seminis effluvio.</i>	Cap. V.
<i>De Stomachi vitiis.</i>	Cap. VI.
<i>De Ventris affectu.</i>	Cap. VII.
<i>De Dolore intestini coli.</i>	Cap. VIII.
<i>De Difficultate intestinorum.</i>	Cap. IX.
<i>De Levitate intestinorum.</i>	Cap. X.
<i>De Affectibus uteri.</i>	Cap. XI.
<i>De Articulorum, & coxendicis morbis.</i>	Cap. XII.
<i>De Elephantiasi.</i>	Cap. XIII.

De Hydrope, hoc est, Aqua inter cutem. Cap. I.

AQUA inter cutem, quam Græci Hydropa
vocant, injucundum aspectu vitium est, &

toleratu difficile, ab ipso enim perpauci liberantur, idque felicitate quadam, ac Deorum potius quam artis auxilio. Majora enim omnia vitia soli Dii medicantur. Nam aut in viscere primario morbus delitescens totum in malum habitum convertit, aut omne corpus ingruente pestilentia in malum succum viscera permutavit: quando sibi utraque vicissim ad perniciem suffragantur: nullaque est pars noxa carens, quæ vel modicam naturæ opem afferre possit. Est autem ad humectationem fluxio frigida, crassa, qualis est nebula universa: aut conversio ab humida, & frigida causa in talem habitum hominem permutante. Neque enim in inferiori ventre fluctuans humidum Hydropa nuncupamus; quandoquidem neque ibi vitium est: sed cum morbum consequitur tumor, inflatio, coloris foeditas: iste in aquam habitus colliquescens hydrops, & est, & appellatur. Nam tametsi nonnunquam foras sponte aqua prorumpit, aut aliquis præcordia rescindens effundit, adhuc in sede sua permanent hydropici. Princeps itaque causa malus habitus est, species autem plures, verum, & ejus nomen aliud, atque aliud; nam si sit humida suffusio, quæ in ilibus fluitet, & præ inflatione, cum verberantur, tympanum quodammodo referant, Tympanias nominatur: at si aqua copiosa in peritonæo continetur, natantque in humore intestina, Ascitem eam cognominarunt: sin autem ilia nihil istorum habeant, sed omne corpus intumescat, si ex alba pituita crassa, & frigida, Phlegmatias ei nomen est: si in humorem sanguineum, aquosum, tenuem, carnes liquatæ fuerint, Hydrops anasarca generatur.

Prava quidem est harum singularum constitutio, peior autem multo ipsarum permixtio. Nam

earum, quæ in ilibus fiunt, una uni earum, quæ totum corpus inflant, sociari nonnunquam consuevit. Difficillimus est autem tympanias cum anasarca vocato copulatus. Ex occupantibus enim ilia tympanias ascite improbior est: ex infestantibus vero totum corpus leucophlegmatias, quam anasarca benignior. Mitis quidem ut in desperatis morbus est, si minor species cum minori pariter conjungatur: peior vero, si aliqua ex minoribus cum altera ex majoribus admisceatur. Quod si duarum majorum mixtio exacte facta fuerit, gravius inde malum exoritur.

Notæ autem maximæ sunt, & visu, & tactu, & auditu facillimæ. In ascite namque in ilibus tumorem, in pedibus inflationem videre licet: facies, brachia, & reliqua gracilia cernuntur, intumescunt testes, præputium, & totus colis ob inæqualitatem tumoris tortuosus est, tangito vero, & aliquam in partem manum imprimens intro moderate pellito, ad alias enim partes humiditas transluet. Verum etiam in corporis ad alterutrum latus conversionibus humor in locum declivem, & tumorem, & fluctuationem facit, fluctuantisque liquoris sonitus exauditur, quin etiam sicubi digitum impegeris, locus cavus efficitur, & multum temporis cavus perseverat. Hæc utique ascitem signa declarant.

Tympanias autem ultra tumoris spectaculum, etiam auditus sonorus est, nam ad palmæ percussum abdomen sonum edit, neque ad corporis conversionem spiritus locum mutat, etsi enim locus ambiens aliquorsum inclinatur, spiritus tamen æqualis supra & infra ubique permanet. Cæterum si in nebulam, & aquam spiritus vertatur, (nam ascites ex tympania gignitur) si non per-

fecte mutatus aliquando fuerit, ex dimidio factus in ventre fluitat.

Cæterum anasarca & leucophlegmatias ilia inania occupant: tumidam faciem, & brachia redundant, & quæcumque in aliis vacua sunt, in hujusmodi ægrotis opplentur. Quandoquidem in leucophlegmatia alba pituita, frigida, & crassa redundat, hac omne corpus impletur: facies, collum, brachiaque tumescunt; abdomenque ex inflatione crassescit: mammæ quoque in tumorem excitantur illis scilicet, qui juvenes robusti in ætatis prospera fortuna consistunt. At in hydrope anasarca vocato carnis liquamentum sit in fucum speciem carnis referentem, saniesque cruenta, qualis ab intestinorum ulceribus emanat: talis vero, & a membris aliquo gravi, quod super inciderit, corpore contusis, si paulum superficiem secueris, humor effunditur. Ex duabus quidem speciebus permixtio ambarum indicia obtinebit.

Omnibus vero simul inest pallor, spirationis difficultas, tussis: diversis temporibus segnes sunt: pigritia multa, a cibo alienatio: quod si aliquid assumant quamvis modicum, & flatu carens, nihilominus valde inflantur: distentiones patiuntur, quales ex saturitate fiunt, citrà maiorem eorum corpus est: idcirco neque in balneis sudore madescunt, præterea albidii sunt, & effœminati.

Anasarca laborantes colore ex atro, viridique permixto infecti sunt: obscurasque, & nigras venas habent.

In ascite atque tympania conspicuæ, atque admodum evidentes sunt in brachialibus atque in abdomine.

In anasarca vero atque phlegmatia tumore omnia delitescunt: somni sunt graves, torpentes,
bre-

breves: animæ deliquium, circa minima quæque sollicitudo, vivendi cupiditas, tolerantia non ex animi alacritate, ac bona spe, ut in iis est, qui prospera fortuna utuntur; sed ex ipsa morbi naturâ; neque causa dici potest, sed mirari tantum id licet, quod mehercule magnum est, namque in aliis haud omnino perniciosis affectibus ægrotautes abjecto sunt animo, tristes, mortis amatores; in his vero & bene sperant, & vitæ cupidi sunt. Ambo hæc contraria morbi efficiunt.

Aqua inter cutem nonnunquam a copioso frigida potu continuo provenit, cum præ nimia siti ad saturitatem quispiam multam aquam gelidam ingurgitaverit; postea humidum in peritonæum delatum sit, atque inde in ventribus insitus calor refrigeratus fuerit; deinde in illa guttæ effluunt, quæ prius in aërem versæ per transpirationem digerebantur.

Id igitur si incidit: facilius est hujus morbi curatio, ante quam viscus aliquod, aut totus homo affectus sit. Cæterum, & ventosus cibus, & cruditas, & buprestes aquam inter cutem pepererunt.

Est hæc omnibus communis calamitas viris, mulieribus, cuicumque ætati; præterquam quod alii in aliam speciem sunt propensiores. In vocatam anasarcam, & leucophlegmatiam pueri: Juvenes autem ad consistentem usque ætatem inundationi illi obnoxii sunt. At senes omnibus quidem generibus sunt expositi; cum inopes sint caloris; frigida enim senectus est; verum ad humoris multitudinem contrahendam apti non sunt; ipsis igitur tympanias accidere consuevit.

Omnes quidem species pravæ, hydrops enim morborum omnium vitium est; sed inter ipsas leucophlegmatia mitior habetur: nam multæ, &

variae sunt ejus tollendae prosperae occasiones, sudoris, aut lotii excretionem, aut alvi nonnunquam in hujusmodi ægrotantibus copioso effluvio, jam abeunte aquae inter cutem habitu. Difficilis autem tympanias est; adhuc tympania difficilior anasarca.

Oportet enim medicum hoc in morbo totum hominem permutare. Quod per Jovem neque Diis ipsis facile fuerit.

Nonnunquam, & exigua in parte homo aquam inter cutem patitur, ut secundum caput in eo morbo, qui Hydrocephalus nuncupatur, aut in pulmone solo, aut jecinore, aut liene, in mulierum utero, & cæteris hæc species sanabilior. Nam si ejus ostiolum a priori conclusionem hiare coeperit; humorem quidem si habeat, effundit: si spiritum, cessat; quod si uterus anasarca laboret, plurimum tota mulier aquam inter cutem patitur. Alia quædam hydropici morbi species talis agnoscitur: in ea vesiculæ quædam pusillæ, crebræ, humoris plenæ in loco ubi Ascites fieri solet, excitantur. Cæterum, quod humore multo refertæ sint; illud indicio est, si abdomen perforaveris, parum admodum humoris effundes. Ab interiori namque parte vesica occlusit: at si in vesicam instrumentum impuleris, iterum succus emanabit. Hæc utique aquae inter cutem species haud levis est: unde enim id genus vesiculæ eruperint, via haud facile reperitur. Alii namque affirmant hujusmodi ampullas per intestina transiisse. Ego vero id nunquam vidi: idcirco, neque non scribendo affirmo, nam sive ex intestino colo, sive ex ventre ferantur, qualis sit ipsarum generationis modus, quid dicam nihil certi habeo: iter enim ad omnium excretionem per sedem lubricum, ac patens est, at ipsius

humoris in ilibus collecti per intestinorum rupturam egressio credi non potest: neque enim innoxium, neque citra perniciem intestini vulnus est.

De Diabete, sive urine profluvio. Cap. II.

DIABETES qui vocatur affectus, miraculum quoddam est, haud ita sæpe hominibus usitatus, carni, ac membrorum in urinam colliquatio. Frigida atque humida, ut in aqua inter cutem, causa est. Transitus autem consuetus renes, & vesica. Neque enim cum intermissione lotium reddunt: sed perinde atque canales laxati sunt, indefinens est profusio.

Diuturna est hujus morbi creatio, & longo tempore parturitur. Brevis erit autem hominis vita, in quo affectus iste perfectus fuerit: velox enim est colliquatio, & festina interdum mors advenit, & vita foeda est, ac vexata doloribus.

Sitis intoleranda est, potus copiosus, multitudini tamen lotii non respondens: copiosius enim lotium redditur: neque eos quisquam neque a potu, neque a mictu inhibere potest. Quod si vel punctum temporis inhibeantur, si quidem a potu, os siccatur, corpus arefcit, viscera ipsi sua conflagrare opinantur, omnia fastidiunt, de omnibus dubitant, haud multo post mortem obeunt, ardentissima sitis adest. Mictum vero quæ ratio suppresserit, aut quæ verecundia dolore potentior? Sin autem vel parum temporis abstinuerint, intumescunt lumbi, testes, & ilia: cumque remiserint, lotium quidem calefactione profundunt, tumida vero partes detumescunt: in vesicam enim confluit exundatio.

Cum morbus iste jam perfectus est, facile omnes eum deprehendunt. Sed cum futurus est, os humore privatur: saliva est albida, spumans, perinde atque in siti: nondum tamen sitiunt, præcordia gravia sunt: calorem, aut frigus a ventre in vesicam tendere sentiunt, prout adventantis morbi processus est, quin etiam paulo plus lotii, quam moris erat, effunditur: sitis adest, sed nondum vehemens. Cumque amplius clementum morbus accipit, calefactio parva quidem, sed mordax visceribus inhærens exoritur, abdomen habent rugosum, venas exstantes; totum corporis habitum gracilem, quando & urinæ profluvium, & sitis jam auctæ insigniter sunt: cumque ad extremum colêm vitii consensus pervenerit, protinus urinam reddunt: atque inde mihi huic morbo Diabetes appellatio indita fuisse videtur, perinde ac si pertranseuntem dixeris, quod in corpore humor non remanet. Sed ubicumque in homine collectus stagnaverit, ad exitum labitur. Durant sane aliquod tempus, licet non admodum diu: nam cum dolore mejunt, atque atrox fit liquefactio; neque enim ex potu aliqua insignis portio in corpus absumitur, & carniû magna copia in urinam eliquatur.

Hujusce languoris causa aliquis acutus morbus esse potest, qui hanc in partem impetum fecit, & in crisi aliqua malignum virus latenter morbi reliquerunt. Haud incredibile est etiam aliquod perniciosum venenum ex his, quæ vesicam, & renes infestant, huic affectui causam præbuisse. Quin etiam, si quis a Dipsade morsus sit, talis morsum effectus sequitur. Dipsas autem reptilis fera si quem percusserit, sitim non ferendam accendit, isque copiose bibit; neque siti medetur, sed ventrem obruit humore; adeo.

inexplebilis est bibendi cupiditas. At si quis ob ventris distentionem doleat, graveturque humoris copia, & ideo paulum temporis a potu abstineat; iterum sitiens largissime bibit. Atque hæc est malorum vicissitudo: se namque mutuo sitis, & potus adjuvant.

Alii præterea sunt, qui lotium non reddunt: neque ulla est alia ejus, quod bibunt, transpiratio: itaque potius insatiabili aviditate, humoris inundatione, ventris distentione, repente ac penitus disrupti sunt.

De Renum affectibus. Cap. III.

RENES substantia glandulas, quas Græci Adenas vocant, referunt: colore autem rubidiores sunt, quale est jecur potius, quam mammæ, aut testes: nam hi adenes sunt, verum albiores. Figura testibus similes, lati magis sunt, juxta & retorti. Sinus habent exiguos ad lotium excolandum cribrorum instar foraminibus pervios. Ex utroque nervosi canaliculi tanquam fistulæ expullulant, qui in vesicæ terga utrinque sese inferunt: æqualis est autem lotii a renibus in vesicam via.

Hujusce viæ multi atque varii affectus renes, prædictosque meatus male habent: aliqui acuti sanguinis profluvio, & febribus, & inflammationibus jugulantes; hi vero sunt, quotquot ego enumeravi: aliqui diuturni hominem colliquatione dissolventes, haud lethales quidem, sed insanabiles, & una cum ægroto commorientes.

Diuturni itaque sunt abscessus, ulcera, calculorum exortus, hæmorrhoides vocatæ.

Ulcera quidem hominis ex abscessu facta omnia plane diuturnissima sunt, atque ægre sanationem recipientia.

Calculorum vero diuturna est creatio, cum dolore obstructiones: haud enim facillimus est exitus: ad hæc difficilis est, & lotii suppressio. At si multi sint, & exigui calculi, sese mutuo impedientes, remorantur; aut si unus sit magnus, locorum angustis intrusus inhærescit. Atque si utroque in rene hæc fieri usu veniat, interclusa urina, distentisque locis, paucis diebus superstites ægri moriuntur. Bene sane natura renum ventrem oblongum, & urinæ canalibus magnitudine æqualem fabricavit, exiguis quidem calculis ampliorē, quo superius concretus calculus expeditissimum in vesicam iter inveniāt, atque ideo lapilli oblongi generantur. Plerumque enim prope urinæ fistulas id genus lapilli concreverunt, & quotquot eo loco fiunt, inæqualis crassitudinis sunt: priori in parte ob canalium angustiam gracilescent, posteriori autem crassiores fiunt; quoniam renes deorsum vergunt, in solis autem renibus oriuntur, hisque igneo calore ferventibus; neque enim sedem in fistulis urinæ calculi obtinent, sed arenulæ cum lotio per eas fistulas inferius delabuntur, quæ, & indicia, & materia huiusce affectus sunt.

Quod si aliquando grandior effectus lapis concavo renis inhæserit, tunc dolores lumborum circa musculos; quos Psoas Græci appellant, excitantur, & ad medias usque costas perveniunt. Multis sane dolor iste, perinde ac si morbi lateralis esset, imposuit: præterea gravitas adest coxendicis; deorsum ægre incurvatur, difficulter adnuunt: tormina dolores inferunt gravia, perseverantia: intestinum enim sinuosum est: cumque exundat

urina, & distentiones increfcunt, ad mejendum, ut in parturiginibus, proritantur: flatuofi funt, fed flatus excerni nequeunt, febres adfunt mordaces, præaridæ, fqualida quidem lingua, ficca vero eft alvus: macrefcunt; a cibo abhorrent: quod fi quid adfumant, neque concoquere, neque diftribuere facile poffunt.

Si autem in lotii canaliculum lapis inciderit, concuffio corporis fit, ut in rigore calculi progressus fentitur (a) communi fimul violento. Quod fi in veficam delapfus fuerit, lotium aquofum uberius effunditur; alvus dejicit; flatus inde exhalant; extentus ftomachus eft: ructus eduntur; a prioribus malis quies datur: interdum quoque ulcerato canali præter lotium cruor emanat. Secunda porro calamitas eft, cum per colem calculus transmittitur. Nam fi amplior fit, quam urinæ iter (Græci Urethram vocant,) capere poffit, in eo multum temporis hæſitat, atque vefica multitudine urinæ completur: tumque ejus majore cum dolore fuppreffio fit; nam cum vefica, & canales ureteres vocati veluti incenduntur. Ægerrime autem tortuofi calculi exeunt: quofdam enim, & hamatos vidi, in meatibusque adnatas quasdam calloſas duritias: plerumque autem oblongi propter canalium rectitudinem figurantur. At colore nonnulli albicant argillam referentes, talesque sæpius in pueris generantur: alii flavi funt inftar croci, hi vero in ſenibus reperiuntur, quibus in renibus creari ſolent; crebrius enim pueris in vefica lapilli oboriuntur.

Concretionis autem cauſæ geminæ funt. In ſenibus frigidum corpus, & craſſus ſanguis, fri-

(a) Hæc verba abundare videntur.

gidum vero crassas materias celerius cogit : indicio sunt aquarum natura calidarum fontes : hæ namque refrigeratæ in tophaceum lapidem condensantur. At in pueris multum sanguinis limum elixatum generandi calculi veluti sedem ignis habet. Igitur in calculi creatione talis est affectio.

Cæterum nonnulli sunt, qui per quosdam circuitus sanguinem mejunt; hujusmodi affectus hæmorrhoidum profluvio similis est; similis est quoque corporis constitutio, nam valde palleſcunt, torpent, ignavi sunt, cibum fastidiunt, cruditate laborant, & cum excretus est sanguis, languidi fiunt, membra resolvuntur; caput vero levius, & agilius redditur. At si per circuitum nihil sanguinis effluxerit, capitis dolore vexantur, oculorum acies hebescit, tenebræ eis obverſantur, vertiginem patiuntur. Inde alii infiniti in comitialem morbum incidunt, tumidi veluti caligine perfusi, aquam inter cutem patientibus similes: alii morbo atræ bilis, aut nervorum resolutione tentantur. Nam ex consueti profluvii sanguinis retentione hujusmodi mala proveniunt.

Si quidem a renibus defluat sanguis mundus, lotio non permixtus, plerumque tamen cum vesicæ urina confusus emanat. Nonnunquam, & ex renum disruptione sanguis fertur multus collectim, verum cogitur, & in grumos densatur: utque in sanguine extra corpus effuso fieri adſolet, interdum utique, & in vesica congelatur, quando atrociter urina supprimitur.

Ruptionem vero ulcera diuturna, atque vix sanabilia sequuntur; indicia sunt ramentum, aut membranula aranæ instar rubida egrediens; aut pus album mejendo profusum, modo purum, & sincerum, modo cum urina permixtum. Ab iisdem, & abscessus dignoscendi sunt, si vesperi fe-

bres accefferint, & rigores: dolores circa lumbos, & pruritus. At si ruptus fuerit, grumi purulenti, carnisque formam repræsentantes ejiciuntur: quin etiam & albida fanies excernitur. Ulcera vero mordacia sunt, modo repurgata, modo for-
dentia: id pus manifestat: urina quoque aut olida, aut nihil olens.

Ver sanguinis profluvia, & abscessus parit, hiems autem, autumnusque calculos. Quod si a calculis ulcera facta sint, insanabiles inde morbi nascuntur, cita colliquatio, morsque adveniunt.

De Vesicæ affectibus. Cap. IV.

VESICÆ morborum nullus placidus est, quippe acuti inflammatione, vulneribus, convulsione, febribusque acutis interficiunt. Ulcus vero, & abscessus, aut resolutio, aut lapis magnus tolli nequit: neque enim potione, aut medicamento frangitur, aut circumteritur; neque præter noxam exciditur; opus est enim, & tenues vesicæ partes simul cædere; id vero aut eodem die hominem perdit, aut paucis diebus convulsionibus, febribusque consumit. Nisi excidatur autem, præter urinæ conclusionem doloribus, febribusque, aut liquationibus homo contabescit. Fin haud ita magnus sit calculus, frequentius lotium cohibetur; nam facile in cervicem delapsus lotii transitum obstruit: securius autem quam grandiores exciditur, sed vesica quoque necessario fauciatur: cumque mortis periculum evaserint, in fistulam, Græci Rhœada vocant, prolabuntur, quod licet periculo vacet, ingenuis tamen hominibus non est tolerandum, perpetuum scilicet urinæ profluvium, siue quis ambulet, siue dormiat, ambulanti-
bus vero maxime injucun-

dum. Valde parvi autem calculi plerumque citra noxam exciduntur.

Quod si vesicæ inhæserit calculus, ex colliquationibus patefiet: sed neque dolorum, neque gravitatis expertes sunt, licet urinam expedite reddant; sin minus, & urinæ difficultas accedet.

Omnes vero calculos ex fabulosis urinæ subsidentibus deprehenduntur: & quod istis virilia sæpius arriuntur; quando enim mejunt, subestque calculus, dolent, tractant, attrahuntque pudenda, tanquam calculum cum vesica exempturi. Anus quoque vitii particeps redditur pruritu laborans. Prominet vero & rectum intestinum vi, contentionibus, imaginatione perinde, ac si jam lapis excernatur. Ambo enim inter se copulantur anus, & vesica: quorum uno affecto, & alterum afficiatur necesse est: propterea inflammato podice urinæ exitus clauditur; & vesica exacerbata sedes non dejicit, licet alvus admodum sicca non sit. Tales utique sunt ex calculis labores.

At sanguinis effluvium tametsi non admodum cito enecet, tempore tamen procedente infinitos jugulavit. Ab eo vero grumi creantur, lotii suppressio, & matura mors non secus, atque a calculis fieri compertum est, quamvis enim sanguis tenuis flavusque est, neque valde crassus, neque concretus, vesica tamen longo tempore congregat, ac eadem calefaciens, & elixans cogit conspissatque, atque ita grumus efficitur, & urinæ interclusio, quam Græci Ischuriam vocant, inferendæ morti potentissima. His accedit dolor acutus, ignis acer, lingua arida, & ab his delirantes moriuntur.

Sin autem a vulnere dolor excitetur: vulnus utique mortiferum est, ulcus vero, & si non protinus interficit, febribus tamen, aut inflammatione insanabile redditur. Tenuis quidem est

crassitudine vesica, nervus autem substantia; quocirca neque carnem contrahit, neque facile ad cicatricem ducitur. Accedit, & urina biliosa, acris: mordax ulceris, communis victus. Vesica enim cum repletur, distenditur: cum inanis est, subaudit; in extensione igitur, & contractione eundem, quem & articulus, affectum patitur. In articulo vero nullum ulcus bene sanescit; suppurationem autem ex abscessu contrahit.

Vesicæ signa eadem sunt; quæ, & in aliis membris inflammatis. Nam etsi febribus rigoribusque succedat abcessus, eadem pericula impendent. Verum si pus crassum, album, non tetri odoris ejiciat; ab his orta ulcera benigna sunt. At si depascentur; fæculentam, mucidam, graveolentem urinam reddunt. Hujusmodi ægrotantibus non tarda mors advenit. Mordax quidem urina est, & cum dolore est ejus emissio. Ad summum usque colem dolor pervenit. Ipsos utique omnia etiam contraria lædunt, & saturitas, & inanitio, & otium, & exercitatio, & lavatio, & illuvies, & saturitas, & jejunitas, & dulcia, & acida: cum alia alios lædant, alios juvent, in unum autem convenire convenire non possint.

De Seminis profluvio. Cap. V.

MORTIS quidem periculo vacat Genituræ profluvium, injucundum tamen est, & vel auditu insuave. Nam si intemperies, & resolutio humida occupat, genitaliaque membra, (ut a frigidis contingere solet), profluit semen: neque ipsum vel in somnis cohibere possumus, verum seu quis dormiat, seu vigilet, continens profusio est: neque id, quod fit, sensu percipit.

tur. Ægrotant quoque & tali morbo mulieres, sed partibus illis prurientibus, & cum voluptate nonnullis genitura profunditur: quin etiam virilem coitum impudenter appetunt. Viri autem nequaquam pruriunt: nam quod effluit, humidum, tenue, frigidumque est, sine colore, infecundum. Qui enim genitale semen refrigerata natura emisit?

Quod si juvenes hoc vitio laborent, omnes feminilem corporis habitum induant necesse est: quippe qui segnes fiant, resoluti, exanimes, torpentes, hebetes, imbecilli, recurvi, ignavi, pallentes, albidi, effeminati, a cibis abhorrentes, frigidi, membris graves, & stupidi, cruribus impotentes, & ad omnia remissi, & languidi. Multis fane id genus ægrotatio ad nervorum resolutionem (Paralyfin Græci vocant) viam stravit. Quomodo enim nervorum facultas non afficiatur, cum natura ad vitæ generationem faciens refrigerata sit? Atqui & genitura vitalitatem impartiens nos viros efficit, calidos, articulatos, hirsutos, vocales, animosos, ad intelligendum operandumque valentes: id viri testantur. Contra vero quibus non inest vitalis genitura, rugosi sunt, debiles, acutæ vocis, glabri, imberbes, effeminati: eunuchi id manifestant. Si quis autem vir, & feminis profundendi abstinens fuerit, robustus est, audax, neque vel feras expavescens: testimonio sunt ex athletis temperantes. Nam, & illi, qui natura quibusdam præstant, ob intemperantiam deterioribus multo peiores fiunt: contra natura deteriores ex temperantia præstantioribus longe meliores evadunt. Neque fane ab alio quopiam, quam a genitura robustum animal generatur. Vitalis itaque genitura ad sanitatem, ad robur, ad animi fortitudi-

nem, & ad generandum mirifice confert. A Satyriasi in feminis profluvium corporis status devolvitur.

De Stomachi affectibus. Cap. VI.

STOMACHUS delectationis, tristitiæque princeps est cordi periculosa vicinia, ad tenorem, animique alacritatem, sive abjectionem, ob animæ consensum præcipue stomachi facultas confert. Hæc mihi alio loco dicta sunt. Delectationis quidem hi fructus sunt, bona concoctio, carnis conveniens incrementum, floridus corporis color. Tristitiæ vero istorum contraria, nonnunquam, & animi abjectionem, cum alimento caret, inducit, atra bile vexatur, cibum refugit. Cum itaque stomachus ægrotat, escas odit, & abominatur, non modo cum offeruntur, verum etiam si non in conspectum dentur, sed eas memoria repetant, aut anxietate, aut madore stomachi, aut ejus ostioli dolore perciti, & salivam effundunt quidam, & vomitibus lancinantur; corpusque simul ab his vexatur. Quod si ventriculus istorum vacuus est; dolorem, quam cibi sumptionem facilius tolerat. Sin autem interdum ad alimentum capiendum accedere cogitur, id multo pejus est. Labor quidem famis est, ore contere-re, in devorando dolor, & major conflictatio. Cæterum non erga usitata quidem ita se habet, erga aliena vero optime, sed quæ naturaliter habent, in contrarium mutata sunt, & omnia gravatim ferunt, fugaque adest, & odium alimentorum. In intercapulis præterea dolor inhæret: sed longe major si edant devorentque; fastidiunt, animi pendent, visus hebetatur, aures sonant,

caput gravatur, membra torpent, crura, brachiaque resolvuntur; palpitant præcordia; dorsum imaginantur versus crura moveri: alias alio, huc atque illuc sese ferri existimant, seu stent, seu jaceant, quemadmodum a ventorum flatu harundines, aut arbores agitantur: pituitam frigidam, aqueam rejiciunt.

Quando vero, & in biliosis redundat bilis; istorum oculi tenebris caligant; siticulosi non sunt, etsi a cibis sitire videntur; vigilant; tardi sunt; dormiunt non vero tamen somno. Ii qui sopore gravi (Coma Græci appellant) occupantur, similia patiuntur; macie confecti, valde pallentes, debiles, resoluti, animæ deliquium patientes, animo consternati, meticulosi, quieti, repente tamen irascentes, valde melancholici; nonnunquam enim in atram bilem, quam Melancholiam Græci nuncupant, id genus ægrotantes inciderunt. Talem utique stomacho impatientem animæ affectum esse oportet.

Verum homines compatibilium membrorum ignari, in quibus hæc gravissima vitia fiunt, stomachum esse causam opinantur; magnum autem ad ea, quæ dico, probanda testimonium cordis contiguitas est, ubi omnium principatus collocatur; in medio enim pulmone cor sedet: horum autem medium stomachum conjungit: ambo vero dorso inserta sunt: propter hanc itaque cordis viciniam, & dolor ille excitatur, quem Cardialgiam Græci nominant, & resolutio, & morbi melancholici.

Nempe morbi causæ & aliæ sunt plurimæ: præcipua vero pus multum a ventre per stomachum effusum. Familiare est etiam id vitium illis, qui tenui victu, & duriore coacti sunt uti: quin etiam illis, qui ut erudiantur, laborant, &

eius causa multa perferunt, quibus inest divinæ scientiæ cupiditas: qui cibi parsimonia, & vigiliis macerantur: qui doctos sermones, & res graves meditantur: qui victum pleniorē & varium contemnunt, sed famem pro alimentis habent, pro potu aquam, & in somnis vigilant: quibus molle cubile est nuda humus, stragula vestis ignobilis, tunica lacera, ipsorum vero tectum est communis aer: divitiæ autem adeptio, atque usus divinæ sapientiæ. Hæc utique ipsis eruditionis amore bona comparatur. Cumque cibum, & illum quidem ignobilem accipiunt: id vitæ tantum, non saturandæ famis, neque potum vini causa assumunt, non eos abstrahit voluptas, non vagatio, & peregrinatio, non corporum exercitatio, nec carnum circumpositio; a quo enim disciplinæ amor non avocet? a patria, a parentibus, a fratribus, a se ipsis usque ad mortem. His igitur corporis macies adest, decolor facies, & in juvenia senescunt, & ob contemplationem stupidi habentur: animo autem severi, non ridentes, immites sunt. Atque ob stomachum erga cibos male effectum cito satiantur cibo usitato, vili, & ad manum, variis autem dapibus non sunt assueti, & erga omnes cibos pigri sunt; quod si aliquem inusitatum cibum acceperint, læduntur, omnes alios protinus averfantes. Ille est stomachi longus morbus.

Inflammationes vero, destillationes, oris ventriculi morsus, (Cardiogmon Græci vocant) aut dolor, stomachalis affectus non dicitur. Hunc morbum æstas affert: quando & concoctionis, & appetitus, & omnium est impotentia. Inter ætates vero senectâ, quibus, & absque morbo ob vitæ finem, & appetentia ad extremum pervenit.

De Affectu ventriculi. Cap. VII.

VENTRICULUS concoctioni destinatum viscus in concoquendo laborat, cum alvi profluvium, quem Græci Diarrhæam vocant, hominem premit, & est liquidi alimenti inconcocti profluvium: nisi a recenti, & proxima causa unum aut alterum tantum diem permanente oriatur.

Præterea, & totus homo debilis redditur, quia corpus non alitur, unde longus morbus, Cœliacum quem vocant, efficitur, latine ventricularis dici potest, ob concoquentis caloris imbecillitatem, frigusque ventriculi: cum liquefcit quidem a calore alimentum, sed non concoquit calor, neque in succum proprium vertit, semicoctum imperfectumque relinquens, cum perfectionem assequi non possit, id vero concoctione destitutum ad pravum commutatur, & colore, & odore, & consistentia; albus est enim bile privatus color: olida excernuntur, & lutulenta; liquida, & inconsistens ob profligatam actionem substantia est, virtutem modo atque principium coctionis præ se ferens. Hac de causa venter flatuosus est, ructus assidui, tetri odoris. Quod si deorsum penetrent, strident intestina, flatus erumpunt asperi, humidi, argillofi, videtur autem ipsis tanquam humidum quoddam effluere. Dolor ventriculi gravis est, aut subinde punctiones referens, gracilis vero, & emaciatus homo redditur, pallidus, iners, nihil ex negotiis usitatis valenter efficiens; sed cum ambulat, membra labascunt, temporum venæ exertæ sunt, siquidem ob alimenti penuriam tempora habent concava:

atque in omni corpore venæ insignes apparent: non modo enim morbus iste non concoquit, verum statim neque in molem corporis distribuit. Nam haud solum concoctionis, sed etiam digestionis vitium mihi esse videtur. Porro si in incremento morbus sit, materias ab omni corpore in ventriculum rursus adducit: tunc ea jam est corporis eliquatio, os est aridum, superficies squalida, nihil sudant: ventriculus nonnunquam ut ab ardenti carbone peruritur, alias tanquam a crystallo congelatur, interdum vero sanguis in extremo vitæ discrimine constitutis in dejectionibus flavus defluxit, purus, non permixtus: ut venæ ostiolum patefactum esse videatur, acredo namque venas exedit. Longissimum, & difficulter curabile vitium est. Etenim si absque manifesta causa desisse videtur; iterum invadit, ubi, & ex levi errore jam denuo suboritur. Per circuitum igitur morbus iste revertitur.

Senibus hoc malum familiare est, & mulieribus magis quam viris. Pueris autem ventris effluviū assiduum est ob quotidianam cibi intemperantiam, sed non ventriculi debilitate morbus advenit. Ex anni temporibus æstas hoc malum sæpius affert, secundo autumnus: deinde hiems frigidissima, si proxime ad extinctionem calor deveniat. Diuturnum quoque morbum, & affectus iste, & difficultas, & lævitas intestinorum consequuntur. Verum & largissimus frigidæ potus interdum hanc labem progenit.

*De Colicis id est intestini plenioris morbo
laborantibus. Cap. VIII.*

COLICI fane volvulo, & stropho, id est torminibus celeriter necantur: longe plurimæ sunt hujusce morbi causæ. Signa vero hæc sunt, gravitas in jejunio, ubi affectus maxime urget: pigritia multa adest, tardi sunt, cibos refugiunt, graciles, vigiles, facie tumidi. Quod si prope splenem ægrotet colon, id est, laxius intestinum; colorem habent nigrum cum viridi mixtum: album vero cum viridi, si prope jecur; ab his enim proximis visceribus malum communicatur. Sin autem cibum acceperint quantumvis paucum, & flatu vacantem, mirum in modum tum inflantur, & distendi quidem cupiditas eos incessit, sed inferius exitus intercluditur: superius vero ructus violenter tentati neque ipsi finem assequuntur. Si qua vero parte flatus vi erumpunt, virosi plane odoris sunt: sursum petentes, & acidos ructus excitantes. Renes, & vesica in partem hujus doloris adducuntur, & urina cohibetur; istis alia pro aliis accedunt. Miraculum autem his majus est, quod in testes, & cremasteras, id est, suspensores inopinatus dolor invadit. Non paucis medicorum hæc morbi communicatio in occulto est: siquidem nonnunquam & suspensores exsecuerunt, propriam morbi causam eos continere opinati, quocirca, & his pro aliis alia fiunt. Ab hoc quoque vitio alia prodeunt, abscessus, & ulcera non mitia, aqua inter cutem, & phthisis morbi insanabiles, nam a frigore, & crassis humoribus, & longe

glutinosa pituita propositi intestini dolor exoritur. Quin etiam & ætate, & tempore, & regione frigida, & aspera hieme provenit.

De Dysenteria, id est, difficultate intestinorum.

Cap. IX.

SUPERIORA intestina ad cæcum usque tenuia, & biliosa sunt, atque inde Græce Cholades nominantur, post hæc inferiora usque ad intestini recti initium crassa, & carnosæ sunt. In omnibus ulcera fiunt, dysenteria vero est horum ulcerum species: idcirco, & varii existunt morbi. Aliqua etenim superficie tenus intestina radunt, excoriationem tantum facientia, & innoxia sunt: sed longe innocentiora, si in inferioribus intestinis consistant: alia paulo etiam profundiora ulcera, verum neque hæc immitia sunt. Alia profunda non uno loco manentia, sed exedentia, glandulosa, serpentia & sphacelum inferentia, mortifera sunt. Venulæ quoque in hisce ulcerum passionibus circumrosæ apparent, & in his ulceribus stillationes sanguinis largiores cernuntur. Alia est species ulcerum, quæ oris tumentibus aspera sunt, inæqualia, callosa, ut in ligno Gemmam dicimus, id genus ulcera vix medicabilia sunt: neque enim cicatricem facile contrahunt; & facilius aperiuntur.

Dysenterix causæ plurimæ sunt: principes autem cruditates, refrigerationes assiduæ, acrium ciborum assumptio, obsonii, quod Græci Mytton vocant, Latini Moretum dicerent: cepæ ipsius, allii, carniū vetustarum, acrium esus: a quibus postea cruditas supervenit. Super hæc

humidum aliquod inusitatum, ut mixtura illa, quæ Cyceon græce dicitur: aut potio Ryteon appellata: aut qualia in singulis regionibus loco vini fiunt contra sitim remedia: plaga præterea, refrigeratio, & frigida potus intestina exulcerant.

Excrementa vero, & quæ cum ulceribus sunt, alia atque alia in aliis atque aliis reperiuntur. Nam si in superficie sint; ex superioribus quidem tenuia, biliosa, inodora, præter eum, qui ab intestinis fit, odorem: jejuni autem intestini excrementa puriora, crocea, mali odoris. Aliqua vero, & cum alimento liquato quidem, sed aspero exeunt, at modo gravis odor ob ulcerum putredinem fit, modo ut a solo stercore provenit. Ab inferiorum autem intestinorum ulceribus aquosa, tenuia, sine odore feruntur. Sin profundiora ulcera sint, saniosa effluunt, subrubida, vinosa, aut instar aquæ, in qua caro lota sit, & hæc modo sola, modo cum stercore, hocque liquidum est circumfuso humore dissolutum, non infectum bile, inodorum: aut compactum, siccumque, sed ob humorem circumfluentem lubricum dejicitur. Cæterum si majora, levioraque ulcera sint, & in superioribus intestinis eorum ratione, a quibus, & per quæ transeunt; biliosa effunduntur; sedem enim vellicant: nam bilis acris est, eoque magis si ab ulceribus effluat, bilis vero, & instar unguinis pinguis est. Ex profundioribus autem ulceribus, sed inferioribus cruenta manant, crassa, pituitosa, carnosae, non valde pingua, ramentosa: utpote quæ ab intestinis abstrahantur, quin etiam & integræ intestinorum partes commixtæ sunt. Excernuntur quoque, & albida, crassa, mucosa, adipis concissi similia, humore circumfusa. Hæc utique a recto oblongo intestino feruntur.

Nonnunquam fane mucosa tantum, vellicantia, parva, teretia, mordaciaque egeruntur; crebro surgere cogentia, & dejiciendi cupiditatem cum voluptate afferentia: sed quæ dejiciuntur valde pauca sunt. Tenesmius huic vitio nomen est.

A cæco autem carnes longe rubicundæ, & grandes excernuntur, circumscriptionem multo majorem habentes: in ipso enim majora sunt ulcera, crûor etiam crassus, fæculentusque emanat, & hæc omnia multo quam ante dicta fædius olent.

Cæterum postquam serpunt, & exedunt ulcera, & nullo remedio ullo in loco coerceri possunt; a superioribus quidem non solum exquisite biliosa, sed & crocina, spumea fæcem vini referentia, & nigra, isatidis, & porri succum repræsentantia, ante dictis crassiora, atque instar putredinis graveolentia dejiciuntur. Alimentum nunc minus concoctum est, solum ut a dentibus voracius contritum. At si inferiora intestina ulceribus erodantur; guttæ cruoris atræ, crassa, carnosæ, rubida, grumosa, nonnunquam nigra, multis modis variantia, olida non ferenda, per sedem expelluntur, humiditatumque exitus involuntarii fiunt. Nonnunquam oblongum quiddam in pluribus non discretum, instar sani intestini dejicitur: & ignaris suspicionem præbuit intestini. At negotium ita se habet, intestinorum tunicæ perinde ac ventriculi geminæ sunt, & altera alteri oblique superinjecta est. Igitur cum earum connexio dissolvitur, interior tunica secundum longitudinem absistens foras egreditur, exterior sola intus remanet, & carnosæ efficitur, & cicatrice solidatur: sanescuntque homines, & vivunt; id vero inferius intestinum solum patitur: in causa est tunicarum carnosæ substantia.

Quod si ex quopiam vasculo cruor emanet flavus, aut niger; purus, non cum cibo aut stercore mixtus effunditur: verum concretum quiddam latis araneolis simile extenditur, in grumum enim, cum refrixit, obduratur: neque sanguinem excretum esse credideris, ob sonum autem multum cum spiritu major quam pro effectū, excretionis est apparentia. Interdum, & in pleniore intestino purulentus abscessus efficitur, nulla novitate ab aliis internis ulceribus differens: etenim signa, & pus, & ulcerum medicatio penitus eadem sunt.

Si res duræ, carnosæ contritis asperisque corporibus similes excernantur, abscessus non benigni mortis significatur. Nonnunquam ex laxo intestino aqua multa dysenteriae modo profluit, idque plurimos ab hydropico morbo liberavit. Ulcera quidem intestinorum (ut paucis dixerim) huiusmodi sunt. Cæterum, & ipforum formæ, & ab ipsis purgamenta tot sunt, quot supra comprehendimus.

Quæ singulis quoque ægrotantibus accidunt, explicabimus, seu placida, seu noxia ulcera sint. Itaque collectim dictum esto, si exulceratio superficie tenus fuerit sive supra, sive infra, febrem non habent, nec dolorem: ac sine decubitu tenui victus ratione diversis modis sanescunt. Sin ulcus altius descenderit, in superioribus quidem mordacia tormina, & acria sunt tanquam a pauca calida bile, aliis, atque aliis temporibus suppurant intestina: plerumque vero suppurant, aut coctiones dimidiatæ sunt, cibos tamen non horrent. Si inferiora ulcerata sint, longe superioribus sunt salubriora, hæc enim humiliora intestina multo carnosiora sunt aliis. Sin cava, & depascentia ulcera in superioribus grassentur,

febres acutæ concitantur, non emicantes, in visceribus demersæ: extrema refrigerantur; cibus fastiditur, vigilia adest, ructus male olent, nauseabundi sunt, bilis vomitus, vertigo, cumque multa expellantur, (ea vero biliosiora sunt,) tormina, atque alii dolores magis perseverant. His accedit virium consumptio, genuumque resolutio; ardore æstuant, sitibundi sunt, & anxii, atra per nauseam rejiciunt; lingua est arida; pulsus pusilli, debiles, atque his germana sunt, quotquot de perniciosulis ulceribus mortifera exposui, oris etiam ventriculi dolore usque ad animæ deliquium torquentur. Quidam vero neque ex eo deliquio in pristinum restituti sunt, sed in tali affectu vitam finierunt. Hujusmodi calamitates, & inferiorum intestinorum corrosionibus communes sunt, si depascentur ulcera; neque eorum depasitionem compescere valemus, præterquam quod tormina doloresque sub umbilico inferius, ubi ulcera sunt, percipiuntur. Formæ autem excrementorum tales sunt, quales supra posuimus. Verum si inter initia parva ulcera sint, in longumque tempus depasitio producat; alia aliis ulcera superveniunt, aliquibus mitescentibus, aliquibus in summum excrecentibus quales enim sunt in mari fluctus, talis est in ulceribus tempestas. Cæterum si quando natura resistere potens fuerit, simulque & medicus subvenerit, depascentia compescitur, mortisque timor removetur: intestina tamen dura, tumida, cicatricosaque remanent, & non nisi longo post tempore sanescunt.

Verum enim vero cum ab intestinis cruor erumpit, si ex magna vena, aut arteria exeat, matura mors advenit: neque enim aut manum intromittere, doloremque attingere, aut medica-

mentum ipsi ulceri adhibere possumus. Quin etiam si medicamento sanguinis profluvium coercetur, non propterea tuta est, ac vera mortis evasio: quandoquidem nonnullis magna crusta, (Escharam græci vocant), decidens, venæ ostiolum patentius efficit. Ubi vero grumi intus con crescunt, intusque remanent, inevitabilis morbus est.

Incipientibus igitur sanguinis eruptionibus succurrere oportet, plerumque autem cum futuræ sunt, licet non admodum claris signis, tamen sese indicant, anxietas enim adest, & animi ambiguitas: gravitas ea in parte est, quæ rumpitur, & facies rubet, si nondum ruptura facta est. Sin autem vena proxime rescissa est, plurimum venter mollitur omnino: si satis temporis præterit, difficilius, atque tardius solvitur.

Hujusce qualitatis sunt intestinorum ulcera. Præcipue nascuntur æstatis tempore, secundo autumnii, minus vere, minime hieme. Pueris quidem, & adolescentibus ventris profluvia contingunt: dysenteria viris, & juvenibus. Senectæ vero ægre medicabilis est, & ad ducendam cicatricem longum tempus requirit. At ulcera exedentia senibus inusitata, sanguinis vero profusio senectæ est conveniens.

De Levitate intestinorum. Cap. X.

SI a torminibus, & a latis, valdeque profundis superiorum intestinorum ulceribus cicatrices crebræ, crassæ, solidæque contrahantur; stercora ex his deorsum liquida, ab alibili indiscreta prolabuntur. Intestinorum enim raritas,

per quam sursum versus alimonia discurrit, a cicatrice interclusa est. Homo igitur nutritionis inopia laborat, & pallor adest, & infirmitas. Affectus iste qui ab cicatrice fit, Lienteriæ cognomen accepit, ab intestinis scilicet, quæ Græci Entera vocant, & nunc quidem a cicatricibus morbus exoritur. Alias vero intestina cicatricis expertia sunt, sed consuetudo, & exercitatio intestina profluvium pati edocent. In istis enim calidum quandoque refrigeratum est: ut neque concoctionem, neque digestionem moliatur: sed præ imbecillitate retinere non potest, omnemque elaborationem alimentum subterfugit. Quod si ex tempore, & non stabilis, sed levis momenti purgatio fiat; simplex a cibis vomitus morbum solvit. Sin autem aliquo tempore prorogetur, & in sede firma istorum causa permaneat; nihil opis vomitus affert. Morbus quoque longus, & malus habitus, qui decumbere non cogit, lienteriam peperit. Aqua inter cutem nonnunquam in hanc ægritudinem feliciter commutata est, in malum scilicet ex malo, sed melior est successio.

De Uteri morbis. Cap. XI.

MULIERIBUS uterus ad purgationem, & partum bonus est, sed morborum infinitorum, malorumque acervum congerit, neque enim ulceribus tantum; & inflammationi, & fluori obnoxius est; verum etiam si totus repente sursum versus moveatur, celerem interitum effert. Alibi quidem scriptum est, quinam ipsius morbi perniciosi acuti sunt. Diuturni vero hi, fluor duplex, duritia, ulcera aliqua innoxia, ali-

qua maligna, exitus totius aut partis. Fluor sane ruber, aut albus est; forma declarat. Ruber quidem, si sanguis flavus emanet, & hujus species: vel lividus, vel niger, & tenuis, vel crassus, & concretus, ut grumi. Albus, ut aqua, aut flavus cum pallido mixtus ut bilis, crassus vero aut subtenuis, liquor, quem Græci Ichora vocant, & male olens, albus item, ut pus, sed exquisite albus, ut album serum, quin etiam gutta cruenta nonnunquam cum pure simul effluit: mille aliæ sunt secundum rationem majoris, & minoris istorum species. Circuitus vero modo est menstrua purgatio, sed non ad pristinum præscriptum diem revertitur, non multus quidem sanguis, sed per multos dies effluit, paucorum autem dierum fit interpositio, sed omnino pura. Alter est circuitus modus, sed ad certum diem: neque plurimi sanguinis est plerumque prima purgatio, bis autem ac ter purgantur per totum mensem. Tertia est quoque fluoris species: indefinens quidem effluvium est, & singulis diebus modicum: sed in totum mensem summa fit non admodum modica; neque enim uterus ostium claudit, sed hiat, ad effluxum humiditatis relaxationem patiens. Verum si neque intermittatur, neque parum effluat, ob sanguinis effusionem moriuntur.

Signa utique hæc sunt; præter humiditatis effluentis colores, ipsius hominis color, pervigilant, cibos oderunt, anxietate vexantur, dissolvuntur in rubro profluvio magis, & dolore torquentur, & in ambobus quod effluit, mali odoris est, sed modo magis, modo minus. Album enim profluvium pejus olet, si quando major adest putredo. Alias autem rubrum, cum sævius debacchatur erosio. Brevibus sane dictum

esto; ater fluor omnium pessimus est, deinde lividus. Pallidus, albus & purulentus, diuturniores quidem sunt, sed minus periculosi. Ex his ipsis pallidus deterior quidem est; sed longe melior est ille, qui cum usitato colore mixtus est: usitatus autem est ruber, ejusque species. Quin etiam & ipsis minus noxii sunt usitati: sed revera senioribus infestiores sunt rubri fluxus, minime autem puellis, quibus magis albi nocent.

Item altera est albi floris species, menstrua purgatio, exalbida, acris, & pruriginem cum voluptate asserens. In istis vero humor albus, crassus, genituræ similis provocatur; hanc speciem Gonorrhæam, id est fluxum feminarium muliebrem appellavimus. Est autem vulvæ refrigeratio; quam ob rem humorum tenax esse non potest: quin etiam sanguinem in albidum colorem transmutat: vim enim ignis rubrificam non habet. Id genus vitii & stomachus patitur, ideo & pituitam evomit.

Simili affectu & intestina laborant, cum profluvio, Græce Diarrhœa vocato, ægrotant.

In utero præterea ulcera suboriuntur, aliqua lata, pruriginosa, tanquam sale inspersa: hæc sunt quædam superficiei excoriatio, pus habent crassum, inodorum, paucum. Ulcera hujusmodi mitia sunt. His caviora sunt ulcera, & deteriora, quibus dolores parvi accidunt, pus paulo plus, gravius olent: nihilominus tamen hæc quoque placida sunt. Quod si altius penetrent, & labia dura aspera que fuerint, & sanies quædam olida exeat, & quam in superioribus, dolor sit major, exedit vulvam ulcus, & nonnunquam caruncula quædam separata egreditur, neque ad cicatricem ulcus id ducitur, sed longissimo tempore hominem tollit: nam maxime diu-

turnum est, hujusmodi Græco vocabulo Phagedæna nuncupatur. Nempe mortifera ulcera sunt, si præter ipsa dolor exacerbatur, & mulier valde contristatur, & res putrida ab ulcere neque ipsis ægrotis tolerabilis emanat, efferaturque manuum attrectatione, & medicamentis, & quolibet genere medelæ exasperatur; venæ autem in utero turgent, & proximæ simul partes distenduntur, id vero perspicacibus medicis tactu deprehenditur: neque enim aliter liquet.

Cæterum ignis, & anxietas totius, & duritia simul, ut in feris ulceribus insunt, quæ & ipsa mortifera sunt, nec non canceri appellationem obtinent. At cancer neutiquam ulcus est, sed tumor durus, & indomitus, qui una totum uterum distendit: dolores quoque & reliqua omnia, quæ in ulcere insunt, cancerum comitantur. Hæc eadem vero cancerosa utraque sunt, & diuturna, & perniciofa. Ulceratus autem cancer non ulcerato longe improbior est, & odore, & doloribus, & vita, & morte.

Nonnunquam integra vulva de sede sua egreditur, & mulieris feminibus insidet, incredibilis calamitas. Sed neque inspectabilis est uterus, neque ingenerabilis causa, relaxantur enim membranæ ilibus appensæ, quæ uteri sunt ligamenta nervosa: quæ in fundo sunt juxta lumbos gracilia, quæ in cervice hinc atque inde juxta ilia, maxime nervosa, lataque sunt: qualia navigiorum vela cernuntur. Omnes igitur hæ membranæ remittuntur, cum vulva foras procidit. Plerumque sane hujus exitus mortem affert, accidit enim ex abortu, & magis concussionibus, & violento partu. At si non interficit, diu hæ vitam producant, non visibilia videntes, extra alentes uterum, atque foventes. Videtur autem non-

nunquam duplicitas uteri, interitus succingens tunica quando a contigua divellitur. Geminæ namque membranæ tantum sunt differentes a tunica, hæc vero abscedit, & fluxione, & abortu, & violento partu, quando ipsa secundis inhærescit. Nam cum ipsæ vi extrahuntur, simul & uteri tunica extrahitur: verum nisi pereat mulier, revertens eadem tunica utero ad amussim connectitur, aut paulum extra prominet: contingit autem feminibus mulier.

Nonnunquam uteri osculum solum ad cervicem usque procidit, sed rursus intro se recipit, si uterus suffimenta mali odoris olfaciat, ipsum quoque mulier attrahit, si grata odoramenta naribus subjiciat. Quin etiam obstetricis manibus paulatim intro recurrit, si placide, & sensim prematur, & prius remedia mitigatoria, quæ Græci Hysterica vocant, id est uterina, ei adhibita fuerint.

*De Arthritide, & Ischiade, id est, Articulorum,
& Coxendicis dolore. Cap. XII.*

COMMUNIS omnium articulorum dolor est, Arthritis: sed pedum dolorem Podagram vocamus, coxendicum Ischiada, manuum vero Chiragram.

Nempe aut ex tempore dolor est, si ex aliqua parum durante causa confurgat: aut latenter meditationibus longo tempore contractus est morbus, cum ab exigua occasione dolor, & morbus accenduntur. Est autem omnium simul nervorum affectus, si autem malum omnibus ingruat. Initio vero nervi articulorum vincula, & quæ

cunque ex ossibus exorta sunt, & in ossa inferuntur, dolere incipiunt. At istorum magnum est miraculum: non delent quidem vel minimum, etiam si quis fecet, aut collidat: at si quis ab ipsis deleat, nihil aliud est eis ad dolorem citandum potentius: non ferramenta adstringentia, non vincula, non vulnerans gladius, non exurens ignis, nam & hæc assumuntur tanquam majorum dolorum remedia. Quod si quis ipsa dolentia ossa præciderit; sectionis dolor, ut exiguus a majore obscuratur. Sin autem iste prævaleat, eos voluptasque capit priorum malorum oblivionem afferens: id sane patiuntur dentes, & ossa.

Causam quidem veram soli Dii noverunt, probabilem vero, & apparentem etiam homines. Est autem (ut simpliciter dicam) hujusmodi. Quod prædensum est, contactum, vulnerationeque non sentit; idcirco, & ex tactu vulnerationeque non dolet. Dolor enim est res aspera sensui: densum autem non exasperabile, ideo quoque est indolens. At rarum bono sensu præditum est, & vulnere exasperatur. Cæterum quoniam, & densa ingenito calore vivunt, per hunc eundem calorem etiam sentire possunt. Siquidem efficiens causa substantialis sit, ut gladius, ut lapis, substantialis patientis corporis pars non dolet: natura enim densa est. Sed si caliditatis insitæ intemperatura corripiatur, sensus fit permutatio, cumque ipsorum ex se ipsa dolet caliditas, ab interna sensus pulsione excitatur; natura autem in majus excedente, vel ex abundantia dolores proveniunt.

At alias in alios articulos morbus articularis invadit, quibusdam in coxendices, (eaque parte plerumque claudus remanet), & in alia quædam membra nonnunquam exiguus, quandoque nec

in parvas particulas transit, pedes, & manus, nam si majora membra occupaverit morbum ipsum capere valentia, instrumenta illa non supergreditur. Sed si ab exiguo membro initium cœperit, mitis est, & inopinata evasio. Ischiadis quidem a femore posterius, aut poplite, aut tibia initium est. Alias vero in coxæ cavo (Cotylam Græci vocant, Latini Acetabulum) dolor apparet, rursus in clunem, aut lumbos impetum facit; & omnia potius esse videtur, quam coxendicis morbus. Verum etiam articuli ita fere dolere incipiunt, magnum pedis digitum dolor occupat, rursus calcem in priori parte, qua nitimur; deinde in concavam subit. Malleolus autem postremus intumescit.

Doloris causam non legitimam afferunt, aliqui novæ crepidæ atritum, aliqui longam obambulationem, alii plagam, aut calcationem, nullus intestinam domesticamque causam explicabit. Quia etiam ægrotis verum audientibus incredibile esse videtur, quam ob rem in insanabilem affectum inciderunt; quoniam principiis, cum debilissimus morbus est, medicus non resistit, qui ut temporis spatio vires acquisivit, nihil medici diligentia proficitur.

Quibusdam in pedum articulis usque ad mortem residet morbus, quibusdam in omnis corporis ambitum vagatur, plerumque a pedibus in manus profilit, neque enim multum interest in pedibus ne, an fiat in manibus: cum utrique ejusdem naturæ sint, graciles, excarnes, externo frigori proximi, a calore interno remotissimi. Item cubiti flexura, & genu conveniunt, post hæc coxarum cavitates, quas Cotylas Græci vocant, & vocatus Peristrophus. Transitus quoque in dorsi, thoracisque musculos fit: incredibileque

est, quam late malum ferpat. Vertebrae dorsi, cervicisque dolent, & in summo sacri ossis dolor inhærescit, simulque omnium bos, asinus, & proprius cujusque dolor. Verum etiam tendines, & muscoli cum distentione dolorem patiuntur; nec non maxillarum, & temporum muscoli. Item communicatur renibus, & vesicæ. O rem admirabilem! Post omnia nares, & aures, & labia afficiuntur. Nam quoque versus nervi, & musculi in capite feruntur, dolent capites futuræ, & quid doleat ægrotus ignorans indicat futurarum species obliquam, rectam, transversam, posterius, ac prius. Tenuem autem dolorem, & in ossibus defixum conqueritur. Universam enim ossium compagem morbus populatus haud secus, atque pedis, aut manus articulum.

In articulis quoque tophacea quædam coalescunt; ab initio quidem veluti abscessus occupant: postquam vero magis spissantur; etiam concreto humore difficiles fiunt inflexiones, demum tophi solidi alibi consistunt. In toto autem membro tubercula exigua, quales sunt Jonthi a Græcis appellati, Vari a Latinis, & majora exurgunt. Humiditas vero crassa, abicans, grandinosa est: nam, & totus morbus frigidus instar grandinis est.

Videtur autem caloris, aut frigoris differentiam præ se ferre, siquidem modo ex calore, modo ex frigore voluptas percipitur. At mihi placet unicam esse morbi causam insitam frigiditatem, unicumque esse affectum, verum si protinus increseat, & caliditas apparuerit, refrigeratione opus est, ac talibus delectatur: & hujusmodi affectum calidum vocant. Quod si dolor in intimis nervis moretur; & articulus non calens collapsus sit, neque extumeat, frigidum hunc esse dixe-

dixerim; in quo ad caloris revocationem medicamenta calida requiruntur: multis autem valde acribus opus est. Caliditas enim collapsas partes in tumorem excitat, & internum calorem ad superficiem evocat, quo tempore frigida medicamina proficient. Huic rei fidem id facit, quod iisdem eadem non conducunt, nam quod modo profuit, id alias noxium fuit, atque (ut compendio dicam,) calore in principio, frigiditate in fine opus est. Haud facile quidem continua podagra gignitur, sed nonnunquam longo intervallo temporis intermittitur, tenuis enim est. Et in ludis olympicis podagricus morbo sedato cursu victoriam adeptus est.

Viri facilius in hunc morbum incidunt, & ex mulieribus agiliores. Mulieres autem, licet rarius, quam viri, difficilius tamen hoc vitio laborant. Quod enim neque usitatum, neque familiare est, id si aliqua urgente causa potentius evaserit, violentuna cum sit, majorem calamitatem infert. Ætas autem huic morbo subjecta est a quinque annis, supra triginta, celerius quoque, aut tardius, prout ejusque natura, aut victus ratio postulat.

Atroces sane dolores sunt, sed dolores comitantia atrociora: defectus animæ, ad manuum contactum immobilitas, ciborum averfatio, fitis, vigilia. Si discrimen evaserint; tanquam ab inferis elapsi laxiorem vitam degunt, incontinentes, simplices, hilares, avari, in victu molles, ac delicati. Idcirco vero tanquam mortem rursus subituri licentiose præsentī vita fruuntur. Multis in hydropicum morbum podagra concessit, quibusdam in depravatam spirationem, Asthma Græci vocant, Latini Anhelitum. Hæc vero successio immedicabilis, atque inevitabilis est.

De Elephantiasi. Cap. XIII.

ELPHANTI morbo, & feræ elephantī communia multa sunt, & specie, & colore, & magnitudine, & victu. Verum neque ulli alii similia sunt, neque affectus affectui, neque animal animalī. Nam Elephas fera longe ab aliis differt, primum quidem ingentissima crassissimaque est. Magnitudo enim tanta est, ut magnum animal super aliud animal turris instar imponere queas. Crassitudo quoque tanta, quantam plura crassissima animalia inter se conjuncta vix æquare valeant. Cæterum neque specie cuiuspiam admodum similem invenias: siquidem omnes exquisitè nigro colore toto corpore obscurantur. Nam equorum alius candidissimus est, quales Rhesi equi Thracii: alii albis pedibus, qualis Menelai Podargus: alii flavi, quales centum & quinquaginta: alii cærulei, ut illi Homeri: „factus „equo similis concubuit cæruleos habens crines”. Ita boves se habent, ita & canes, ita quælibet reptilia, & animalia, quæ super terram depascuntur. Elephantēs autem soli nigri, tenebricoso colore, nocti, & mortui similes. Specie vero tali sunt, capita quidem, & facies fædas habent, figura non evidenti super brevi cervice, ut caput in humeris consistere videatur: atque ideo non evidens est, aures enim grandes sunt, latæ, alarum similes, ad jugula usque, & pectoris ossa. Hæ cervicem armosque tegunt, sicut navigia velis conteguntur. Cornua vero mirandum in modum candida nigriori colori internitentia possidet Elephas, alii hæc dentes appellant. Hæc sola autem candidissima sunt, quale nihil in ullo alio

quamvis candido animali reperitur, & hæc ipsa non super frontem, & tempora, qualis cornigeris natura est, sed in ore superiorique maxilla sita sunt, deorsum versus spectantia, recta non admodum, sed paulum in superiora retorta, quo a recto detorqueri liceret, & in finis dentibus pondus extollere. Grandia utique cornua sunt, longitudinem extenti brachii, Orgyam Græci vocant, æquant mediocria, alia his multo etiam duplo longiora sunt. Prominentiam habet superior maxilla a labro enascentem, longam, exossem, tortuosam, serpentis similem. Duo vero in summa prominentia foramina sunt: & hæc in pulmones usque pertinentia natura terebravit, duplicis tibiæ imaginem referentia. Hac sane fistula tanquam nare ad respirationem, nec non & vice manuum id animal utitur: poculum etenim, cum velit, hoc processu corripit, complectiturque, & valide retinet: neque ab eo quispiam vi eripere possit, nisi alius sit potentior Elephas: herbam etiam ad pabulum hoc quærit: neque ore minoribusque dentibus carnes edendo vitam ducit: prælongi enim pedes longe a terra distans animal sustinent: quin etiam breve (ut diximus) collum est; ore igitur humi pabulari non potest. Nonnunquam, & cornuum ab ore processus herbam os tangere prohibet. Itaque hæc prominentia magnum pondus haurit: deinde quotcunque venatur, hac complexus ventri futura alimentum in os detrudit. Rite igitur primi illi Proboscida hanc vocaverunt, nam, pro, id est, ante se animal, hac *βροσκειται*, id est, pabulatur. Verum enim vero neque ex palude aut flumine ore bibere ei licet. Eadem enim causa est, quod si sitiat, proboscidis extremum narem in aquam demergit: deinde tanquam respirans, vice aëris,

multum aquæ attrahit: ubi vero implevit, narem ceu poculum in os, fluminis instar effundit: deinde iterum attrahit, iterumque effundit, quoad ventrem tanquam onerariam navem compleverit. Corium habet asperum, crassissimumque, tumoribus inæquale, fissuras habens, ceu semitas prælongas, alias divisuras concavas transversas, alias vero obliquas valde profundas. Totum Tripodonio persimile est. Pili autem aliis quidem animalibus natura, aut setæ sunt, Elephanti vero fordida lanugo est. Infinitæ sunt & aliæ differentiæ inter elephantem, & cætera animalia. Etenim retro versus quandoque secundum genu flectitur quemadmodum & homo, & mammas prope axillas habet, ut mulieres.

Cæterum non in præsentia mihi opus est de animalis hujus natura tractare, nisi quatenus ex eo, & morbus Elephas vocatus patefiat; quotque ægrotantis forma hujus animalis naturæ similia obtineat, agnoscatur. Morbum quoque hunc Leonem vocaverunt, ob extremarum frontis rugarum similitudinem: quam partem Græci Episcenium nominant. De ea posterius suo loco dicitur. Satyriasis etiam appellatur ob malarum ruborem, atque inexplebilem impudentemque coeundi libidinem. Nec non & Hercules dicitur, quoniam eo nullus major est, neque valentior.

Magnus est quidem potentia morbus, ad mortem enim inferendam est omnium longe efficacissimus, est etiam visu fœdus, & in omnibus terribilis, quemadmodum & elephas bellua. Inevitabilem quoque affert interitum: quandoquidem a mortis causa ducit originem. Ea ingeniti caloris frigiditas est non exigua, vel potius congelatio, ceu quædam sæva hiems: cum aquam in nivem, aut etiam grandinem, aut crystallum, aut gla-

ciem convertit. Hæc est communis mortis ac morbi causa. Verum tamen neque ulla insignem conjecturam morbi principium obtinet: neque ulla nova, atque inusitata labes hominem incescit: neque in corporis summis partibus repræsentatur, ut protinus videre quis possit, & incipienti malo resistere, sed in visceribus tanquam domo Plutoni, delitescens ignis jam succenditur, internorumque victor rursus in superficie aliquando exardescit.

Plerumque sane a facie hæc pestis incipiens tanquam ignis de specula procul conspicuus effulget. Nonnulli vero ab extrema cubiti curvatura, a genu, a manuum, pedumque articulis. Idcirco autem hujusmodi hominum salus desperata est: quoniam medicus ad morbi debilissima initia artem non adhibet negligens, & ægrotantium calamitatis ignarus. Tardi enim sunt, ut ab aliqua levi, & vulgari causa, somniculosi, quieti, sicca alvo. Hæc etiam sanis haud valde inusitata sunt. In morbi autem clementis respiratio, grave olet ob interni spiritus exhalationem. Hujusce rei aër, aut quippiam aliud extrinsecum (a) causam præbere videtur. Lotium crassum est, album, turbidum, quale jumentum reddit, venerem appetunt, crudorum, & inconcoctorum distributio fit: (b) neque istorum est sensus, & meditatio, neque enim concoxerint, nec ne, percipiunt, & cruditas hæc concoctioni similis est: nam ipsi haud frequens est in optimum aut familiare concoctio. Digestio vero facile fit, tan-

(a) *Aliter intrinsecum.*

(b) *Aliter seminis crudi, & incocti emissio fit.*

quam in suum ipsius alimentum raptim morbo attrahente : propterea valde siccitate inferioris ventris laborant. Tumores alii juxta alios exsurgunt, nondum quidem continui, sed crassi, & asperi : & interstitium tumorum discissum est, ut elephantis corium. Venæ latæ sunt, non sanguinis redundantia, sed cutis crassitudine. Non multo post autem & sedes declarat universo corpore in æqualem tumorem distento. Pili in omni corpore præmoriuntur in manibus, femoribus, tibiis. Item in pube, in mento rari sunt : rara quoque in capite cæsaries, quod vero majus est, intempestivi cani, & calvities affatim subitoque ingruunt; non multo post autem pubes, & mentum glabrescunt. Quod si qui pauci pili remaneant; hi magis dedecent, quam qui defluerunt. Capiti cutis altius rescissa est : rimæ autem frequentes, profundæ, asperæ sunt. Tumores in facie duri, acuti; nonnunquam fastigio albido, basi viridior. Pulsus pusilli, graves, tardi, tanquam per cœnum vix se moventes. Venæ temporum distentæ sunt, & sub lingua ventres biliosi. Lingua grandinosis varis exasperatur. Neque inopinabile est, & omne corpus talibus scatere tuberculis; quandoquidem, & in victimis pravos humores habentibus carnes grandinum plenæ sunt.

Sin autem valde ab intimis partibus erumpet morbus, & in extremitatibus apparebit; impetigines summos digitos infestabunt, genua prurient, pruritusque cum voluptate scalpetur. Ambit vero impetigo, & mentum nonnunquam in orbem : rubent malæ cum tumore haud ita magno, oculi caliginosi, ænei coloris sunt, supercilia prominentia, crassa, glabra, deorsum versus pondere vergentia : contractis glabellis

eminens tumor insurgit: color lividus, aut ater est. Episcenium vehementer contrahitur, ut oculos contegat, quemadmodum irascentibus, aut leonibus accidit: unde & Leonina hæc ægritudo vocatur. Igitur neque leoni, neque elephanto solum, verum etiam nocti tenebræ æquales sunt. Hypopia, id est, sub oculis insurgentia ossa, & nares cum atris tumoribus salebrosæ, exstantesque sunt, labiorum proiminentia crassa est, pars autem inferior livescit, (a) nasus tumet, dentes non albi sunt, sed nigricare videntur. Aures rubent admixta nigritia, obstructæ, elephanticæ, ut grandiores consuetos esse videantur. Ulcera in basi aurium sunt: sanies defluit: pruriunt. Totum corpus rugis asperis exaratur: nec non & alte descendunt scissuræ veluti nigri in corio fulci, propterea & Elephas huic morbo nomen est. Plantarum, & calcaneorum usque ad medios digitos fissuræ sunt. Quod si plus augeat malum; tumores malarum, menti, digitorum, genuumque ulcerosi fiunt, ulcera foetida sunt, & insanabilia: alia enim super alia exsurgunt, super alia alia nitescent, siquidem membra hominem diu morte præveniunt, quoad de corpore excidant nasus, digiti, pedes, genitalia, atque totæ manus.

Neque enim hæc labes prius perimit, a turpi vita, sævisque cruciatibus liberans, quam membratim dilaceratus homo sit. At longæva est, quemadmodum & Elephas animal. Sin autem membrorum recens dolor sit, longe acerbius affligit. Aliter atque aliter paratorum ciborum appetentia est non obtusa, sed gustatus qualitatis

(a) *Aliter atque extat.*

expers est: nullaque edendi ac potandi delectatio: omnia vero ob doloris cruciatum oderunt: alimento privatur corpus: rabiosa inest cupiditas: spontaneæ sunt lassitudines; singulorum membrorum species hominem gravitate inusitata premit, quantumlibet exigua membra sint, quin etiam corpus omnia gravatim fert; non balneis delectatur, non illuvie, non cibo, non jejuniis, non motu, non quiete: ab omnibus enim morbus alienus est: somnus⁵ tenuis, vigilia peior mala sua cogitans, spirandi vehemens difficultas: suffocationes fiunt, ac si laqueo strangulentur. Hoc igitur pacto nonnulli vitam perdiderunt, inexcitabilem somnum in mortem dormientes,

Itaque tales cum sint, quis non aufugiat? aut quis non aversetur, licet filius, aut pater, aut etiam germanus frater sit? cum metus est, ne morbus communicetur. Propterea multi in solitudines, & montes sibi charissimos abduxerunt; aliqui eorum egestati, quoad viverent, subvenientes, aliqui vero minime: cum eos vita defungi mallent. Fama est eorum quendam, qui in solitudinem expositi erant, ex terræ latebris reptantem viperam intuitum, aut fame coactum, aut morbi tædio inductum, ut malo malum commutaret, viventem viperam edisse, neque prius e vita migrasse, quam omnia ipsius membra computruerint, atque exciderint. Alterum præterea ferunt, viperam in musti dolium irrepsisse conspicatum, cum mustum ad satietatem ingurgitasset vomuisse, multumque veneni simul cum musto rejecisse, quoniam in musto fera extincta fuerat: iterumque hominem mustum largissime epotum, vitæ pariter ac morbi finem quærentem, ut vero satiatus juxta inebriatusque fuit, primum quidem humi prostratus instar morientis ja-

cebat, posteaquam deinde gravi sopore ex-
 rectus est, ebrietatemque discussit, in primis co-
 mæ defluerunt, præterea digiti, & ungues;
 deinceps omnia in ambitu corporis membra con-
 tabuerunt: quoniam vero adhuc in semine facul-
 tas erat, iterum tanquam ab ortu hominem na-
 tura veluti ex cera creavit, alios enim crines enu-
 trivit, ungues novos, & nitidam carnem instau-
 ravit, ac vetus corium ceu serpentis senectam
 exfuit: & tanquam alter homo ad vitæ munia re-
 vocatus est. Ita habet fabula non admodum qui-
 dem vera, neque valde fidem excedens. Ma-
 tum enim malo pulsum esse probabile est, na-
 turam vero ex residua vitæ scintilla hominem re-
 dintegrasse, haud ita a ratione abhorret, ut mon-
 stro simile esse videatur.

ARETÆI CAPPADOCIS

DE

MORBORUM ACUTORUM CURATIONE.

LIBER PRIMUS.

JUNIO PAULO CRASSO PATAVINO
INTERPRETE.

Proœmium.

Curatio phreniticorum.	Cap. I.
Curatio Lethargicorum, seu Vaterno- forum.	Cap. II.
Curatio Tabis.	Cap. III.
Curatio Apoplexie.	Cap. IV.
Curatio Accessionis morbi comitialis.	Cap. V.
Curatio Tetani, seu Rigoris.	Cap. VI.
Curatio Anginæ.	Cap. VII.
Curatio vitiorum Columelle.	Cap. VIII.
Curatio Pestilentium in faucibus vitio- rum.	Cap. IX.
Curatio Pleuritidis, id est, morbi co- stalis seu lateralis.	Cap. X.

P R O O E M I U M.

ACUTARUM ægritudinum medicamina spe-
ciebus signorum contigua sunt, quæ supe-

rioribus libris a me comprehensa fuere. Quæcunque sane in febrium curatione fiunt secundum ipsorum differentiam, & secundum morborum speciem, & in ipsis diversitatem; eorum plura in Tractatione de Febribus explicabuntur. Quotquot autem cum febribus acuti morbi fiunt, qualis Phrenitis est, aut sine febribus, qualis Apoplexia, eorum duntaxat medicamina commemorabo: ut ne aberrem, neque verbosior sim, alia in aliis describens locis. Idem vero principium, quod, & de morbis feci, eundem etiam finem faciam.

Curatio Phreniticorum. Cap. I.

AEGROTUM cubare convenit in conclave mediocris amplitudinis, aëris temperati, hieme tepidi, æstate frigidioris: vere autem, & autumno secundum temporum naturas conjectura uti decet. Deinde quiescere jubendum est, & ægrotos ipsos, & omnes domesticos. Acute namque audiunt phrenitici, & strepitibus irritantur, nec non & ab iis in furorem aguntur. Parietes leves sint, æquales, neque supereminentes, neque festucas, aut aliquid exertum habentes, neque picturis exornentur: pictura enim parietum mentem turbat: nam præ oculis falsa quædam simulacra obversantur, & quædam non eminentia tanquam eminentia manibus contractant, omnisque occasio citra causam manuum agitationem provocat. Cubilis longitudo, & latitudo moderata sit; quo neque in ampliori volutari, jactarique possit, neque a nimis angusto delabi. Stragulæ vestes glabræ sint, ut ne floccos colli-

gere in mentem veniat. In molli lecto decumbant; nam durum stratum nervis ingratum est. Non minime autem inter cæteros ægrotantes phrenitici nervis laborant: facile enim convelluntur. Amicissimi eos invisant; fabulæ, & sermones animum ne vellicent: cum delectabilia omnia esse oporteat, illis præcipue, quorum iracunda infania est. Uterum in tenebris, an in luce habendi sint, ex morbi natura conjicere debemus: nam si ad lumen efferantur, & quæ non sunt, cernunt, & quæ non adfunt, cogitant; aut pro aliis alia cognoscunt, aut quasdam novas, & vanas imagines accipiunt, atque in summa lucem, aut quæ in luce sunt, extimescunt, obscuro loco eos continere præstat: sin fecus se habeant, lucido; bonum est autem ad lucem resipiscere; placarique infaniam.

Ne diu a cibis abstineant: cibi vero humidiores sunt, paucioresque, & continui: nam cibi animum demulcent. Occasio autem exhibendi cibi esto in utriusque remissionibus, febris videlicet, atque delirii. Quod si ab inedia furant, & non desinat febris; cibos dare non valde febrim lædentes utile est. Nempe bonum est febrim deliriumque in accessionibus remissionibusque concordare, quo exhibendi cibi opportunum tempus inveniatur.

In primis itaque considerandum est, sanguis nec ne mittendus sit. Si mentis quidem alienatio una cum febre a principio invaserit: vena in cubiti curvatura primo aut secundo die, media potissimum secanda est. Quod si non nisi tertio, aut quarto die delirium accedat; usque ad primum decretorium dierum circuitum venæ sectio differenda est. At si ultra conveniens tempus, ut puta sexto aut septimo die superveniat, venæ

sectio dimittenda est: multo enim ante judicationes in acutis morbis evacuandum est, aut purgandum, aut aliis irritationibus utendum. Venæ quoque incisor ne multum sanguinis detrahat, licet a principio fecet: phrenitis namque malum est in syncopam facile mutabile. Sin autem ægrotus valde repletus sit, & juvenis plurimo cibo, & largissimo vini potu saginatus; hæ ad phrenitidem rationes non pertinent: verum istis, & citra delirium multum sanguinis hauriendum est: longe autem minus auferendum, si iidem phrenitici sint.

Verum tamen audacius vena solvenda est, si a præcordiis non a capite morbus oriatur: ibi enim vitæ principium est: caput vero sensus, nervorumque originis locus est, sanguinemque potius a corde trahit, quam aliis distribuat. Igitur si membrum hoc affectum sit, venam cubiti scindere non convenit; quippe in illis vitiis inanire vasa oportet, a quibus non modica noxa provenit. Quod si vires patiantur, ut quantum sanguinis satis est, evacuetur, semel auferendum est; ne, dum repetendo tempus conteritur, exhibendi cibi occasio elabatur; quando quidem phreniticis continuæ febres sunt, neque remissiones longas habent, sed breves, & latentes sublevationes. Cæterum si ante mediocritatem defecerit æger, ad secundum remissionem differendum est, nisi longo tempore post ventura sit. Quod si non sit, vires instaurando odoramentis, faciei tractatione, & pedum compressionem, protinus sanguis detrahendus est: quantum vero mittendum sit, facultas ostendet.

Esca humida omnibus quidem febricitantibus idonea est, sed phreniticis maxime: aridiores enim sunt, quam si sola adesset febris; neque mul-

sa danda, nisi biliosi sint: nam facile a biliosis naturis concoquitur. Far lotum cum aqua, aut mulsa convenit. Bonum quoque est ex his forbitiones simplices præbere, quales satireja, aut apio, aut anetho incoctis fieri solent, hæ namque bonam spirationem conciliant, & urinam cient: conducit autem phreniticis lotii excretio. Omnia olèra profunt: sed malvæ potissimum lentor bonus est, & ad linguæ arteriæque levorem, & ad stercorum descensum: optima est beta, blitum, coronopus, cucurbita, quicquid suis temporibus optimum fuerit. Hordei vero mundati cremor liquidissimus quidem in primis nutritibilior est; sed tanto etiam spissior crassiorque sit, quanto plus temporis morbus progressus fuerit. Verum in judicationibus, & paulo ante judicationes cibus subtrahendus est. Si morbus longiori tempore producat, cibos ne subtrahito, sed triticea exhibeto, quo sufficiat ægrotus: quando extremorum, & volatilium carnibus in cremore liquefactis plerumque opus est, oportet enim hæc in elixando valde dissolvi. Ex piscibus saxatiles aliis præstantiores sunt: atque omnino regionis illius optimos deligito, quippe aliam regionem alias piscium species procreare creditum est. Vinosæ naturæ fructus subtrahito, quoniam caput, & mentem percutiunt. Verum si necessitas urgeat, viribus aut ore ventriculi labantibus; mala in mulsa elixa, aut in adipe tosta exhibeto: aliorum singula calida aqua dissolvito, si roboranduntaxat oris ventriculi causa exhibeas: sin autem vires quoque instaurare opus sit, non usque adeo vinosa facultas dissolvenda est. Cibi quidem (ut semel dicam) hujusmodi sunt.

Irrigandum vero caput est refrigerandi causa olivæ acerbæ contritæ unguine: nam caput in

phreniticis calefieri non amat. Quod si vigiliæ, & cogitationes ægrotum agitent, rosacei parem modum in principio misceto: adhuc vero plus rosacei addendum, quo magis extra intraque caput roboretur ac refrigeretur. At si mens labefactetur, & loquutio evariet, serpylli comam oleis incoquito; aut hederæ succum, aut sanguinalis, affundito. Si mentis vero alienatio vehementius hominem turbet, peucedanum, & spondylium oleis infervefacito, & aceti parum instillato: hæc enim halitus, & caliditatem diffiant, crassasque humiditates, quæ & ipsæ deliramenti causæ sunt, discutiunt: cavere autem convenit, ne in cervicem ac tendones madefactio descendat; tendonibus enim atque nervis inimica est. Nempe irrigandi semper occasio est, præterquam exacerbationis initio, rarius quidem in incremento, omnium vero frequentissime vigente morbo: cum maxime infaniunt, tum maxime irrigandum est humore frigido: atque æstivo tempore multo magis refrigerato, hieme vero tepido.

Ut mitescat autem delirium, posca, aut conyzæ decocto cum spongia facies fovenda est. Deinde œnanthino, aut crocino unguine linenda: quin etiam nares, & aures iisdem imbuendæ. Hæc enim somnum alliciunt. Si quando isti insomnes pernoctant, neque interdiu sopiuntur, sed penitus intenti sunt oculi atque instar cornu rigentes, jactantur autem, & e lecto profiliunt; iis somnus, & quies conciliandi sunt: primum quidem caput rosaceo mero irrigando, aut amaracino cum succo hederæ, aut serpylli, aut etiam fertulæ decocto. Magis autem soporiferum est papaver in oleo elixum capitis sincipiti superdatum, aut in aqua faciei per spongiam impositum; ipsæ quoque integræ herbæ (si proxime lectæ fuerint)

virides cervicalibus subjiciendæ sunt, crassant enim, madefaciuntque spiritum aridum tenuemque, & caliginem quandam sensibus obducunt: gravis autem, & torpens est caligo: id vero est somni principium.

At si valentioribus auxiliis egebunt, & ipsa papaveris lachryma ex aqua frons inungenda, quin etiam nares ea linendæ, & in aures infundenda est. Contractatio pedum suavis ex oleo, capitisque adtactus efficax est, sed potissimum si tempora, auresque scalpantur: nam & ferarum iram furoremque, aurium & temporum mollis adtractatio coercet. Cuique vero usitata somnum accersunt. Nautis in cymba decubitus, & maritima navigatio, & littorum sonus, & undarum murmur, ventorumque bombus, & maris navisque redolentia. Musico tiliarum exercitatio quietem affert, aut lyræ cantus aut cytharæ, aut meditatio puerorum canentium. Ludi autem magistro puerilium fabellarum enarratio. Atque ita aliis alia animum demulcentia somnum insinuant.

Cæterum præcordiis ac ventri madefactiones, & cataplasmata adhibeto, phlegmone subsit, atque durities, flatusque distendat: oleum quoque ex oliva bene matura, nequaquam acerba injicito: id enim crassum est, & viscidum, & calefaciens. Hæc utique in inflammatione facienda sunt. Injiciatur vero in ipsa anethum, aut conyza: bonum quoque est si simul omnia. Quod si adsit etiam inflatio, cumini, & apii semina adjicito, & quæcunque lotium flatusque prolestant: nec non & nitrum cribratum inspergito.

Verum si in jecore vitium dolorque fuerit; lonas ab ove sordidas accipito, oleum vero acerbum, aut rosaceum, & sapam Græcam, aut Creticam admisceto, fertulamque incoquito, atque
omni-

omnibus in unum succum permixtis jecur irrigato. Ad lienem vero oleum cum aceto bene facit: aut si magis, quam prius turbet, posca, & pro lanis spongia mollis adhibeatur, nam mirum in modum his gaudet mitescitque lienis ægritudo. Porro si præcordia interius sint, sursumque trahantur, & circumtenta cutis sit, optimum hoc remedium erit loco unguinis, aut una cum ipso crasso tantundem opportunum est, cunila vero, & ros marinus incoquantur; anethum quoque non injucundum erit. Quod si cataplasmati tempus erit idoneum, oleis quidem iisdem in iisdem affectibus utendum est. Materia sit autem lini semen, fœnum græcum, hordei tenuis farina. Bonum est autem, & faba, & ervum, si venter intumescat: pariter & milium torrefactum in faculo positum leve mo lleque fomentum est: pistum vero, & aqua inter cutem laborantibus cum melle, & oleo, & lini semine cataplasma bonum est. Flores autem, & herbæ, & semina quæcunque a me in irrigationibus posita sunt, & in cataplasmatibus eadem funto. Mel vero & cum ipsis bonum est, ut arida cogantur; misceanturque squalentia, atque ut calor diutius permaneat: ipsum quoque solum bonum est pro cataplasmate semicoctum, & ad irrigandum, si cum aliquo humore liquetur: mollit enim, calefacit, flatus lotiumque evocat, & ardores obtundit. Nam hæc quoque mulsa epota præstat: hisque plura, & meliora, si interius arteriam, pulmones, pectus, & ventrem subeat.

Affidue vero alvus irritanda est glandulis, aut illitionibus (sæpius enim siccescit), ut a capite materiæ detrahantur, & a pectore halitus dissentur, & alvi purgamenta excernantur. Quod si multis

diebus venter suppressus fuit ; ipsum mulsa , oleo & nitro subluere opus est.

Verum si non satis phlegmones exhalationes desierunt , cucurbitulam affigens incidito , qua parte phlegmone extumuit , & major apparet : unam autem , aut duas affigito , prout phlegmone significaverit , & vires præceperint : & sanguinis detrahendi copiam ab his conjectare oportet. Excessus enim syncopæ author est.

Primo quidem aut altero die madefactio eadem esto. Tertio vero ceratum cum aliquo ex oleis ad irrigandum aptis imposito. Deinde epithemata in inflammatione si facultas sit , ex hyssopo , fœno græco ex mulsa decocto , terebinthi arboris resina , & cera : olea vero in iisdem eadem.

Quod si nihil istis delirium remittat ; tondere caput necesse est : si longissimi crines sint , primum dimidii : si breviores , ad cutim. Postea prius reflectis viribus cucurbitula vertici capitis affigenda est , sanguisque hauriendus : verum prius inanis cucurbitula inter scapulas adhibeatur.

Cæterum quoniam thoracem in omnibus acutis morbis medicari oportet : nam prorsus ipse cum corde , & pulmone laborat , primum quidem ob spiritus modo calidi , modo frigidi necessitatem , præterea ab ardenti febre , & tussi , & humorum pravitate , & nervorum communione , & oris ventriculi noxa , nec non succingentis membranæ , & septi transversi vitio : (cor enim si majori aliquo malo oppressum sit , nunquam sanescit :) in Phreniticis utique , & hæc inprimis mitiganda sunt : siquidem nonnullis mentis alienatio ab aliquo eorum , quæ in pectore sunt , vitio exoritur : ea vero sunt , spiritus calidus , & fucus , sitis acris , ignis intolerabilis qui undique in thoracem confluit , & pravitas quidem a do-

mestico calore commutato, & major, & molestior provenit. Ab aliis etiam membris in thoracem contributio fit. Extrema namque frigida sunt, caput, pedes, ac manus: super hæc autem thorax est, igitur humectandi refrigerandique auxilio eget.

Humectatio quidem fit ex oleo, in quo chamæmelum, aut nardus incocta sit. Æstate vero, & sapa græca benefaciet. At si epithematibus uti deceat, palmulæ vino austero maceratæ, deinde contusæ in placentam cum nardo, polenta, atque œnanthe suave pectori cataplasma fuerint. Refrigerant quoque mala pista cum mastiche, & sertula: quæ omnia cera, & nardo excipiantur.

Sin autem & os ventriculi torpeat, & a cibis abhorreat, succum absinthii, aut comam una cum his terito, ipso etiam in oleo incocto præcordia irrigato; & aquam, in qua maduit, aut ipsius succum ante cibum propinato, duos scilicet aquæ illius cyathos, aut succi ad amaræ fabæ magnitudinem ex aquæ cyathis duobus.

At si os ventriculi ardor male habet, non ratione morbi, sed ipsum duntaxat ab acribus falsisque humiditatibus, sive a bile mordetur, atque siti perarefcit; lac aquæ admixtum in cibis exhibendum heminæ videlicet dimidium uno aquæ cyatho temperatum: atque ita hujusce lactis plurimum forbeat: nonnihil etiam cum pane assumat.

Verum tamen si ardor hominem torqueat, & fitis, & anxietas, & furens infania, & frigidæ cupiditas, propinanda quidem frigida est, sed non tanta, quanta in ardore morbi absque phrenitide propinatur. In istis enim timendum nervis est: itaque danda est, ut ori ventriculi subveniatur; pauca vero satis est, parum enim potent phrenitici.

Cæterum si in Syncopam prolabantur, nam & hoc incidere solet, viribus evanescentibus, in sudorem liquefcente homine, omnibus humoribus extrorsum impetum facientibus, tenore ac spiritu fatiscentibus, tunc cura delirii posthabetur; sed cum metus sit, ne in vaporem, humiditatemque homo dissolvatur, unicum subsidium vinum est; celeriter enim substantiam alendo instaurat, & quoquo versus ad extremitates usque permeat: tenori tenorem apponit, & spiritum torpentem expergeficit, frigiditatem calore temperat, laxantem madorem adstringit, extrorsum erumpentia atque diffluentia coercet, olfactu suave delectat, vires demum fulcire ad vitam prorogandam potest, atque in infania ad animum demulcendum optimum est. Hæc omnia epotum vinum simul præstat; iracundia namque mollescente animo conquiescit: atque ipsimet ad recreandas vires cibos accipiunt, quin etiam se ipsos ad voluptatem replent. Jam autem si plus temporis morbus extrahitur, & febris ignava est, & delirium in fatuitatem vertitur, & præcordia non usque adeo læsa sunt, aut tumore, aut inflatione, aut durtia, sed in capite potissima morbi causa est, audacter lavare oportet, atque sæpius caput perfundere, habitus namque sanabitur, & caput difflabitur: & omne corpus exhalabit. Atque ita siccitas obtunditur: & sensus caligo discutitur: & mens stabilis, atque inconcussa firmatur. Hæc utique sunt tollendi morbi præcepta.

Curatio Veterinosorum. Cap. II.

VETERNOSI in luce, & ad solis radios collocentur: morbus enim nihil aliud est, quam tenebræ, & magis in loco calido habeantur; ipsius enim causa est insita frigiditas: cubile agitable sit; stragulæ vestes, parietum picturæ, omnia sint varia, quæcumque visum proritare queunt: multus habeatur sermo: pedes premendo tractentur, vellantur pili: membra scalpantur. Si altus sopor obtineat, vociferandum est: iracunde increpandus est æger: his, quæ timere consuevit, deterrendus; quæcunque prius optabat expectabatque, annuncianda sunt: omnia ad soporem discutiendum contra, atque in phreniticis, molienda.

Quod ad Veterinosorum evacuationem attinet; hæc novisse oportet, si alteri morbo, utpote phrenitidi succedat veternus, venam ne solvito, neque aliunde multum sanguinem educito: sed ventrem subluo non solum stercoreis educendi causa, sed etiam ut aliquid a superioribus partibus revellatur, & a capite derivetur: igitur multum insit salis, & nitri. Optimum vero fit, si sublutioni castoreum inspergas: imum enim intestinorum veternosis frigidum est, & ad excretionem emortuum. Quod si non per successionem, sed suoapte ingenio veternus incipiat, & æger plenus esse videatur, si sanguinis vena in cubiti curvatura secanda est: si pituitæ aquosæ, aut aliorum succorum, purgare opus est, cnico ex hordei cremore, aut nigro veratro ex mulsa inter initia, si mediocriter purgare velis. Sin autem copiosius

medicamenti, quod Hieram id est Sacram vocant, pondo drachmas duas jejuno dato cum mulsæ cyathis tribus: atque tantisper expectans: quoad purgatio confecta sit; tunc cibos, si opportunum sit, exhibeto: sin minus, in posterum diem alimentum differto. Nonnunquam sane, & vesp̄i hieræ drachma cum aquæ, aut mulsæ cyathis duobus dissoluta in tempore datur. Nempe inedia malum est, malum est & cibi multitudo. Igitur exiguo cibo uti singulis diebus oportet: neque subito ac penitus jejunandum est, os enim ventriculi per totum diem refectione caloreque indiget. Quin etiam cibus esto attenuans, & alvum leniens in jusculis magis quam leguminibus, gallina, cenchride, herba vero mercuriali assidue utitor; acetumque affundito, & succis injicito, si forte succo ptisanæ utendum sit. Bonum autem spiritum reddit urinamque citat fœniculum, apium olera, aut horum semina. Item porrum acrimonia sua proficit, & brassica cum oleo, & garo, optime facit, & cuminum dulce cum brassica ad flatus digerendos, & lotium evocandum. Vesica enim atque venter in quolibet morbo irritant atque infestant. Irrigationes capitis tales fiant, quales & in phreniticis. Utrisque enim sensus pleni halituum sunt: quos refrigerando, adstringendoque rosæ atque hederæ succo propulsare necesse est, aut dirigere per transpirationem extenuantibus, exempli causa serpyllo, aut aceto rosaceo.

Si nervi doleant, & totum corpus, sed multo magis extrema frigescant, caput cervicemque castorio cum anethino oleo inungito, atque irrigato quin etiam spinam eodem, sicyonio, aut gleucino, aut veteri oleo admixto perfundito:

nec non, & manus ad humeros usque, & pedes usque ad inguina perungendi sunt.

Nonnullis quoque vesica est humectanda: quæ tanquam nervus patitur, & tanquam urinæ iter laborat: insuper humorum acredine vexatur: biliosum enim lotium est.

Sin autem major tremor adsit, & convulsionem minetur; necessario & sicyonium oleum capiti superfundendum: sed brevis ejus usus esto.

Quod si præcordia inflammata sint, cutis vero tumida, inflata, distentaque, aut introrsum vergentibus præcordiis concava efficiatur; madefactiones, & cataplasmata ejusmodi sint, cujusmodi in capite de phreneticis comprehendimus.

Cucurbitula minime utitor, si a phrenitide in hanc labem incidit: audacius vero cucurbitula uti poteris, si ab initio morbus iste invaserit. Sin autem atra lingua sit, & tumor in præcordiis appareat, cucurbitulam affigere necesse est; postquam vero intervallo temporis sensus purgati fuerint, & alia facilius fereat, capitis vertici applicare, quandoquidem ea parte evacuare sine ulla virium molestia possumus.

Et flatus supra infraque eliciendi sunt. Veterinus enim flatus colligit, & in ventriculis, & in toto corpore ignavia, marcor, animæque defectus conspicitur. Motus autem ac vigilia discutiendi facultatem habent. Rutam igitur viridem cum melle, & nitro contritam illinito: sic enim magis flatus digerit: cum his vero, & terebinthinæ resinæ pars una misceatur. Fetus quoque flatus provocat aut cum sordidis calentibusque lanis, aut cum asperis panniculis veteribus atque attritis: aut cum spongia ex aqua, ubi hyssopum, aut origanum, aut pulegium aut ryte incocta sit. Evocant autem flatus, & quæcunque ante cibos

propinantur: quæ utique pituitam bilemque ab intestinis, & stomacho educunt. Hyssopus in mulsâ elixum, dictamnus Creticus, origanum acria quidem sunt, sed eductoria. Adiantum, gramenque flatus, & lotia erumpere faciunt.

Si manus, & caput contremiscant, castoreum dimidiæ drachmæ pondere ex mulsæ cyathis tribus ad plures dies bidendum est: si bibi vero non possit, ad demoliendam calamitatem cum olei cyathis tribus, in quo ruta incocta sit, duplum inimum intestinum infundatur: idque per plures dies faciendum. Ultra vero utilitatem, quæ ex hoc provenit (nam supra infraque flatus expellit, & nonnullis urinam, stercurisque detrudit:) si forte in omne corpus dilabens penetrat, firmi atque robusti nervi efficiuntur, & habitus ad calidum siccumque permutat: morborumque constitutiones convertit. Optime etiam proficit, si in nares inspiretur; nam & ea ex parte spiritus sternutamentis educit. Et quemadmodum per vesicam urinam expellit, ita per nares mucum. Hos autem effectus hoc loco suavi caliditate præstat, & melius quam alia sternutatoria, scilicet quam piper, veratrum, radícula, euphorbium. Nam hæc ad primum atque ultimum attactum immitia sunt, & caput sensumque perturbant. Castoreum vero paulatim adhibitum calefacit, cum & alioqui capiti conducatur, quandoquidem nervi undique ex capite oriuntur; morbis autem nervorum castoreum medetur. Cæterum ipsum cum aliquo aut aliquibus ex supra comprehensis admiscere non ingratum fuerit, nam si admixtum sit, non protinus quidem caput mediocriter conturbaverit, diutius vero caliditatem accenderit.

Nares proritatione humidæ reddantur, odora-
menta applicentur acria quidem ad sensum, sed

facultate calida, quale ipsum castoreum est, aut thymbra, aut pulegium, aut thymum, viridia aut arida aceto perfusa. Acribus pharmacis pedes genuaque illinantur. Materia esto calefaciens, & ex adjectione mordens: nam utroque veterno si opus est, calorem excitandum atque vigiliam. Primum igitur urtica crura verberato, tenuissimæ namque urticæ partes adhærentes non diu perseverant, sed pruritus, & dolorem non gravem inferunt; mediocriter vero stimulant, & tumefaciunt, & calorem excitant. Quod si hæc vehementiora fieri volueris; linnestidis, atque euphorbii pares portiones cum unguine gleucino illinito. Optimum quoque est scillæ crudæ laminis perfricare, sed a membris omne oleosum detergere oportet: quodlibet enim acre minime mordax est, ad mixtum cum unguine, nisi id medicamentosum sit, quale est cyprium, au gleucinum, aut sicyonium.

Si præter hæc altus adhuc sopor occupet; proderit sylvaticum cucumerem ex aceto tritum, & æquæ sinapis portioni admixtum imponere, acre vero est id cataplasma, celeriterque ruborem concitat: celeriter quoque calefacere potest: verum ne pustulas vulneraque efficiendo periculum inferat, frequenter detrahendum est cataplasma, atque numquid horum acciderit, inspiciendum. Hæc utique ad ipsius torporem, ac veluti demortui languorem discutiendum quolibet morbi tempore præter exacerbationum invasiones, molienda sunt. Quod si jam sensum recuperet, pondus tamen aliquod in capite insit, & sonus aut bombus obstrepat, etiam per os pituita elicienda est. Mastichen in primis mandendam exhibe, ut continenter exspuat: postea rursum uvam taminiam, granum gnidium, sed omnium maxime sinapi,

& quoniam usitatum est, & quoniam inter alia magis pituitam educit: ac si quis sponte ipsum devoraverit, quæ in ventriculo sunt, disjicere potest: etiam alvum madefacere, & flatus excernere. Etenim aliquando casu hæc mihi evenerunt, cum homo quidam ine consentiente ipsum devorasset. Bonus autem magister est experientia, opus est vero, & ipsum periculum facere: imperitia namque timoris, & cautionis causa est. Caput quoque postquam ad cutim detonsum fuit, nisi magnopere proficiat, ut transpiret, radendum est: quin etiam ad usum acrium medicaminum, ut ejus, quo ex limnestide constat, aut hydar, aut thapsia, aut sinapi, humidum ex aqua cum dupla panis portione in linteolo veteri illitum capiti superdandum est: cumque horæ spatium ibi permisum fuerit, spongiis calidis fovere opportunum fuerit. Item ex usu erit, & lavatio omnibus, jam, aut saltem plurimis, & præcipuis ad morbi depulsionem adhibitis, adhuc tamen corpore torpente, ubi, & gestatio proderit, & frictio, quælibet lenis corporis agitatio.

De Curatione Tabis. Cap. III.

IStos sane si & tabes male habet, ocyus succurrendum est, ad balneum deducendo, & corpus dimovendo. Tabis quoque lac medela est, & nutritio, & ventris calefactio, & vesicæ lenitio. Quin etiam eadem huic vitio, quæ & catocho, expediunt: similis enim atque eadem est horum morborum species. Castoreum utique istis opportunius est atque lenius, & potui datum, & illitum, & in intestinum infusum. Mulieribus autem qualia his similia ab utero vitia oriantur,

in libro de muliebribus morbis a nobis disputabitur.

De Curatione Apoplexie. Cap. IV.

Apoplexia validus plane morbus est, nam in omnibus exanimes sunt, quorum & corpus, & mens stupet. Si ægrotus senex sit (quibus familiare id vitium est) non liberatur, & morbi magnitudine, & ætatis miseria oppressus. Quibus autem notis morbi magnitudo conjectanda sit, antea a nobis positum est. Si juvenis æger sit, debilis est apoplexia, non tamen facile removetur. Tentanda igitur curatio est.

Æquale sane adjutorium utpote magno affectui magnum remedium missio sanguinis est; nisi quis plusquam conveniat, mittendo delinquat, modum autem conjectare difficile est; nam si paulo plus detraxeris, hominem plane strangulasti, ad vitam enim tuendam his vel paucus sanguis efficacissimus est, cum sit vitæ corporisque alimenti fomes; si minus detraxeris, quam causa postulat, nihil magni per magnum auxilium contuleris: adhuc enim causa permanet. Sed præstat minus detrahendo, delinquere: nam si minus detractum esse visum sit, aliqui vero optimi successus apparuerint, iterum venam rescindere congruens fuerit: sciendenda est autem vena in concavo cubiti, hæc enim in sinistro fluida est. Simul quoque in pusilla apoplexia, & resolutæ partes considerandæ sunt, in sinistro ne, an in dextro latere resolutio sit: a salubribus enim partibus (ut dicere mos est) sanguinem haurire oportet, hac enim sanguis facile delabatur: hac etiam a læsis partibus materia derivatur. Igitur si absque evidenti cau-

fa attoniti reddantur; sic de fecanda vena ratio-
cinandum est.

At si ab actu, aut delapsu, aut compressione in
hanc labem inciderint, in aliud tempus res diffe-
renda est; nonnullis vero ad medelam atque vi-
tam id solum satisfuit.

Cæterum si frigiditate multa, & torpore, &
sensuum abolitione hominem occupante vena mi-
nime scindenda videatur, subluenda alvus est, quo
multitudo humorum ab intestinis extrahatur (ple-
rumque enim ex voracitate, & crapula in morbum
talem prolabuntur, (utque humores caput occupan-
tes revellantur. Sublutio plane acris esto, pitui-
tam, bilemque subducens. Igitur nitrum solum ne
habeto, sed etiam euphorbium trium obolorum
pondere, (qui eluendæ alvo modus usitatus est),
& cucurbitæ agrestis interanea, aut centaurii co-
mæ decoctum ex oleo, aut aqua. Optima quoque
sublutio fuerit, mellis consuetæ portioni ruta ad-
iuncta, & cum unguine elixa, & terebinthi arbo-
ris resina, & sal pro nitro, & hyssopi decoctum.
Quod si per hæc subsidia paulum excitatus ho-
mo fuerit, aut febre correptus, aut sensum ab
illo marcore suscipiens, aut arteriæ bono pulsu
restituto, aut facie utcunque meliora significan-
te, spes salutis concipienda est, audaciusque sub-
veniendum.

Interim igitur roboratis viribus, purgatorii me-
dicaminis, quod Sacrum vocant, jejunio maxime
quidem integrâ potio danda est: si vires prohibe-
ant, dimidium cum mulsâ, & æger in lectica su-
pinus collocatus agitandus est, sensim eum, qui
ferunt, gestantibus; frequenter vero, quo lassitudo
arceatur, interquiescat: ac si alvus liquida
sit, libens admittito: sin secus, aquæ, aut mul-
sæ, cyathos duos potui dato. Sin autem & dum

purgatur, nauseabundus sit, id ne prohibeto, nam & illa distentio ad expergefaciendum vigorem quendam præstat, & pituitæ vomitus morbi causam evellit: sensum vero, & caput, & nervos repurgat sacrum quod vocatur medicamen.

De qualibet itaque ab initio administranda purgatione satis differuimus. Totum vero hominem lanis involutum oleo sicyonio perfundere oportet, aut gleucino veteri, aut singulis seorsum, aut simul mixtis. Sed optimum fuerit ad conspissanda olea ceræ parum colliquare: atque ista nitri ac piperis mixtione valentior reddenda est: sint vero tenuiter contrita, & cribrata.

At miram habet vim ad resolutos castoreum, etiam illitum cum aliquo ex antedictis oleis: sed longe potentius est, si cum mulsâ potui detur, portio vero tanta sit, quantum in veteriosis novimus. Conjectare autem oportet, & ætatem ægrotantis, & mentem, an pluribus diebus bibere sit paratus. Nempe innuções irrigationibus præstant, facilius feruntur, & magis proficiunt: neque enim dilabentes lectum, & stragula inquinant, ægrotis vero id inutile est: illæ autem in hærentes corpori in colliquatas partes a calore forbentur, quin etiam & ipsarum perpetuitas conducibilis est: nam irrigatio diffluit. Inunctionum autem materia est, quæcunque a me supra dicta sunt: cum ipsis vero castoreum. Accipitur itaque resina terebinthi arboris, euphorbium, limnestis (hoc est adarce), pyrethrum æquis portionibus, piperis, galbani dimidium, nitri ægyptii triplum, ceræ quantum ad liquida conspissanda satis sit. Cæterum medicamina multo magis, quam hæc, varia, & multo plura seorsum loco suo tradita sunt. Epiplasmata quoque duris distentisque partibus superdanda. Horum sylva est lini senem, fœnum

græcum, farina hordei, mel, oleum, ubi ruta, aut anethum incocta sint; althææ radix pista; & in mulsâ usque ad ceræ molliitudinem decocta. Sunt vero & tractabilia, & temperatura suavia. Siquidem ægri adhuc febre vacant, aut leviter febri-citant, posthabita caloris cura hæc facienda sunt.

At si febres acutæ sunt, & reliquus morbus his levior esse videtur, febres vero in discrimen adducunt; ad has, & victus rationem, & reliquam curationem convertere oportet. Alimentis itaque summe tenuibus, & facilis coctionis vescendum est, atque opportunitas nunc magis observanda. Et per totam curationem in exacerbationibus subtrahere, atque penitus in febres animum intendere oportet.

Cum morbus autem diu trahitur, & caput in causa est, cucurbitula occipiti affigenda, & sanguis largiter hauriendus: plus enim, quam venæ sectio, proficit, & vires nequaquam labefactat. Sed prius inter scapulas inanem cucurbitulam admoveas, ut in contrarium ejus, quæ in occipitio est, succos revellat.

Etiam interdum & gula resoluta est; in qua sola attonitis salutis præsidium collocatur, devorandis scilicet alimentis, & medicaminibus transmittendis; neque enim inediæ famisque tantummodo periculum instat, verum etiam tussis, difficilis spirationis, atque strangulatus. Nam si quis intra os liquidum cibum infundat, in trachæam arteriam subterlabitur, cum neque tonsillæ ad impulsum ciborum concidant, neque epiglottis in proprium locum subsidat, quæ arteriæ asperæ operculum a natura facta est. Quapropter opus est mulsam, aut succum longa mystilla infundentem, supraque arteriam attollentem in gu-

lam demittere : id quoque enim ad deglutiendum infervit.

Verum enim vero si ægrotus jam morti proximus sit, ipsius adeo cervix spiritusque congelascunt, ideo cervicem, & mentum calefactoriis illinito, & foveto. Frustra vero laborant, atque imperiti illi sunt, quicunque sub mento cucurbitulam, ut gula dilatetur, affigunt : quandoquidem non dilatatione ad impositionem ciborum, sed ad deglutiendum compressione opus est, dilatat autem cucurbitula : & cum devorare velis, prohibet revellens ac retrahens ; cum remittendum potius sit, quo in devorando constrictio fieri possit. Insuper tracheam arteriam repleri, ut strangulatio fiat, periculum est, neque etiam si hac & illa in parte gutturis affixeris, cucurbitulam quicquam prodest ; muscoli namque, & nervi, & tendones, & venæ ante ipsum positi sunt.

Vesica utique, & laxum intestinum inter se proxima interdum ad excernendum debilitantur, resolvuntur, recrementorumque semper plena reperiuntur : vesica vero, & in maximam molem extumescit. Interdum autem ita resolvuntur, ut purgamenta continere nequeant : per ipsa enim tanquam inanima supervacua delabuntur. Tunc igitur instrumentum, quod Cathetera vocant, in vesicam demittere haud sane tutum est ; ne corrumpatur enim vesica, atque homo convellatur, discrimen impendet ; sed præstiterit cremore haud multo alvum subluere ; cumque stercus ab intestino ejectum fuerit, iterum injiciendum est cum oleo castoreum. Spes autem unica omnium pariter resolutorum, separatimque singularum partium eo vitio laborantium in oleum infessio fuerit, quomodo vero ipsa administretur, in sermone de diuturnis morbis exponetur.

De Comitialis accessionis curatione. Cap. V.

COMITIALIS morbi primus casus perniciosus est, si acute morbus invadit; nonnunquam enim & uno die hominem perdit. Periculosæ etiam sunt per circuitus exacerbationes, unde factum est, ut in acutorum numerum comitialis morbus poneretur. Quod si malo assuescat homo, & morbus tenaciter adhærens occupet, non solum diuturnus, verum etiam nonnullis perpetuus efficitur: nam si ætatis florem vigoremque excedit, consenescit cum ægro, comoriturque.

Quotquot igitur medicamina ut diuturno morbo conveniunt, in sermone de diuturnis comprehendetur: quotquot autem ad mortis celeritatem evitandam facienda sunt, horum plura in sermone de attonitis tradidimus, venæ sectiones, alvi sublutiones, inunctiones, cucurbitulas: hæc enim ut homo expergiscat, valentissime efficiunt. Quotquot autem prolapsui peculiaria adjuvantia inveniuntur, ea in præsentia docebimus. Pueris itaque, quibus ex corruptione, aut ex vehementi refrigeratione inusitata hæc labes incessit, vomitus aut cibi, aut pituitæ, aut aliorum quorundam succorum prodesse consuevit, pennæ autem irino unguento delibutæ nauseam excitant, verum tamen & irino non usque ad convulsiones tonsillæ sunt illinendæ. Comprime-re quoque leniter ilia opus est, puerum in ventrem suspensum convertendo: hæc enim figura ad vomitum habilissima est. At si vellatur, aut distorqueatur maxilla, aut manus, & crura jacentur, aut una cum toto corpore oculi distendantur,

dantur, manibus perunctis tractando demulcere convenit: obtorti oculi dirigendi sunt, rectæ partes ne torqueantur, suaviter continendæ: frigida membra lanis antiquis sordidis, attritisque panniculis fovenda: sedem præterea melle cum rutaceo oleo inungito, aut cum nitro, aut resina liquida cum his mixta: hæc quoque leviter intra anum intrudito: flatus enim proliciunt: flatuum autem excretio hujusce morbi in pueris medela est. Porro si deglutire valeant, pharmacum istud exhibendum est, cardamomi pars, æris combusti dimidia, hæc ex mulla propinato; aut enim evomunt una cum humoribus ventriculum infestantibus, aut alvus subducitur. Optimum quoque est hujusmodi linctuarium, cardamomi, sinapi, hyssopi comæ par modus, iridis radicis pars cum nitro duplo, piperis tertia pars: omnia cum melle permisceto, & maxillam diducens, in os infundito: interius etiam, quam ubi sunt tonsillæ, quo deglutire valeant, injicito. Hæc adeo pueris expediunt.

Juvenibus autem & hæc quidem profunt, verum etiam potentiora his medicamina ad vomitum deligenda sunt, ut narcissi, bulbi, sinapi, & hyssopi, pares partes, æris, & piperis dimidio minus, quam priora, cum melle miscens exhibe. Hæc profecto ad levandam exacerbationem abunde fuerint: quæ vero ad propulsandum morbum facient, in sermone de diuturnis morbis persequemur.

*De Curatione Rigoris, quem Tetanum vocant.**Cap. VI.*

IN præsentia lectum mollem, tractabilem, levem, suavem, calidumque esse necesse est: nervos enim inflexiles, duros, rigentesque morbus efficit: quin etiam cutis tota squalens asperaque corpori obtenta est: palpebræ natura versatiles vix oculos connivendo protegunt; oculi intenti sunt in profundo convoluti, nec non & artus sunt deligati, ob distentionem immobiles. Ægroti domicilium calidum esto, si æstas sit, citra sudorem, aut resolutionem: ad syncopam enim morbus inclinat. Neque vero ad alia magna remedia cunctanter accedendum: haud enim differendi datur occasio. Quapropter sive ob refrigerationem absque manifesta causa rigor invaserit, sive ex vulnere, sive ex abortu mulieri inceserit; venam in cubito rescindito: curans in deligando brachio laxiorem compressionem fieri, sectionemque leniter, & facile expediri: siquidem ista nervorum convulsiones cient. Semel etiam cruor citra defectum animæ frigisque extremorum mediocriter effundatur. Neque inedia æger maceretur; res enim frigida siccaque fames est: propinetur itaque mulsæ spissæ meracior, & ptisanæ cremor cum melle. Ista namque, & tonsillis comprimendo minimum dolorem inferunt, & gulæ deglutiendo lenia sunt, & facilia, & ad molliendam alvum molliissima, & ad vires instaurandas valentissima. Omne corpus lanis involvito oleo gleucino, aut crocino madentibus, in quibus aut rosmarinus, aut conyza, aut artemisia incocta sit: atque omnia & facultate, & ad

tactum calida funto. Oblinere autem corpus unguine convenit, quod ex limnestide, (quam adarcen esse putamus, quæ in stagnis nascitur,) & euphorbio, & nitro, & pyrethro conflatum est; his vero & multum castorei adjiciatur. Bene quoque fuerit tendones lanis contegere, & secundum aurem, & mentum loca perungere, nam partes hæ maxime patiuntur ac distenduntur. Præterea levibus calefactoriis fovendi sunt tendones, & vesica per sacculos milium torrefactum includentes, aut bubulas vesicas olei calidi semiplenas: quo locis, quæ foveantur, secundum latitudinem applicari valeant.

Interdum coegit necessitas, ut capiti fomenta adhiberentur, quod neque sensibus usque adeo tutum est, neque nervis salutare, sensibus enim quandam caliginem effundit, multis halitibus ipsos petentibus: nervos autem replet. Quo circa, modo fovendi quam tutissimo utendum est, atque materia haud ita multum foede olens deligenda; utique materia esto oleum in vesicis in duplici vase citra nidorem fervefactum; aut sales tenues, in sacculo; milium enim ac lini semen tactu quidem lenia sunt, sed halituosa, & graveolentia. Ratio vero fovendi hujusmodi esto; tendonibus resupinato ægro fomenta usque ad verticem subjicienda sunt: ulterius vero ad sin-
ciput ne procedito. Iste namque locus omnibus sensibus communis est; ab ipsoque, tanquam ex fonte, omnia adjumenta, omnes noxæ scaturiunt. Quod si epiplasmata tendonibus superdanda sunt; erectum occipitium esto; nam si magis sursum versus imposueris, caput exhalationibus complebis. Materia sit autem epiplasmatum lini, & fœni græci semina. Post epiplasmata vero utilis fuerit cucurbitula occipitio

ab utroque spinæ latere adhibita. Sed parce admodum flamma accendatur; nam quæ ab labris cucurbitulæ fit circumpressio, doloris convulsioniſque author eſſe ſolet. Igitur diutius trahere præſtat, ac molliter magis, quam plurimum brevi tempore; ſic enim tibi in convexum locus ſine dolore attolletur, qui concidendus eſt. Scopus autem modi ſanguinis extrahendi tibi vires ægrotantis proponantur. Hæc utique rigoribus; qui ſine ulceribus fiunt, remedia conveniunt.

At ſi ex vulnere convuſio facta ſit, pernicioſum proſecto id eſt, ægreque de ſalute ſperari poteſt: nihilominus tamen opem ferre decet: quandoquidem nonnulli & adhibitis remediis mortem evitarunt.

Oportet ſane ultra cæteram medelam, & ulceribus conſulere cum calefacientibus, quæcunque a me jam dicta ſunt, irrigando, & fotibus, & cataplaſmatis, & medicamentis, quæcunque & facile calorem excitent, & humectando pus abunde moveant. Ulcera enim in rigore ſicca, & ſqualida ſunt. Accipito ergo thuris mannam, polii comam, terebinthi pinique arborum reſinam, althææ radicem, & rutam conyzamque herbam: hæc in cataplaſmatis commiſcere opus eſt, alia, quæ pulverea ſunt, inſpergendo, alia in oleo prius macerando, althæam vero in mulſa ante contuſam decoquito. Inſpergendum eſt etiam ulceri caſtoreum, neque exiguus inde in totum corpus calor emanabit. Horrores enim ab ulceribus prodeuntes malefici ſunt. Perungendæ quoque ſunt nares caſtoreo cum crocino unguento permixto: quin etiam caſtoreum trium obolorum pondere aſſidue bibere expediet, verum ſi ab hac potione gula laboret, interjicienda eſt laſerpitii radicis exhibitio ponderis tanti, quanti

& castoreum dandum esse diximus: aut myrrhæ dimidio minus, quam laserpitium, sed omnia cum mulsa potanda præbeantur. Quod si cyrenaici laserpitii lachrymæ copia tibi fiat, hanc opus est melle cocto involutam ad ervi magnitudinem devorandam dare, ita enim optimum factum est, quo palatum præteriens ægrotum lateat; acris est enim ructumque insuavis ac fœde olens excitat; si neque hac ratione devorari possit, in mulsa eliquata propinetur: omnibus enim positionibus, quæcunque calefacere, humectare, distentionem laxare, & nervos remollire aptæ sunt, hæc haud dubie valentior est. Cæterum si nihil ægroti deglutiant, in anum castoreum cum oleo dandum est: hoc etiam anus cum unguine aut melle illinendus; hoc item vesica irriganda, & cum cera, ut crassius reddatur, perungenda. Sin autem flatum stercoisque educendi tempus adsit, purgatorii, quod Hieram, id est, Sacram vocant, drachmas duas cum mulsa, & oleo in sedem ejicito. Nam præterquam quod illa evocat, intestinum etiam, & inferiorem ventrem calefacit ac fovet; varium namque, & calidum medicamentum hiera est.

De Curatione Anginæ. Cap. VII.

DUÆ anginæ species reperiuntur. Altera cum caliditate, & magna tonsillarum inflatione, & extrorsum versus tumefactione; quin etiam lingua, gurgulio, & omnes adjacentes particulæ in tumorem efferuntur. Altera istis locis collapsis, & submissis efficitur; sed interius compressio majore strangulatu discruciat: ut interna inflammatio ad cor usque pertinere videatur.

Huicque celerrime occurrendum est, nam & hæc celerrime ægroti rapiuntur.

Igitur si crapula, & ebrietas in causa sunt, eodem die inferius humorem injicito, isque duorum generum sit, alter usitatus, quo stercore educantur, alter ejusmodi, ut aliquas a tonsillis pectoreque humiditates evellere possit; neque tamen in cæteris efficacior meraciorque esto; sed centaurei, & hyssopi decocta infundenda sunt: hæc enim & pituitam educere solent.

Si tenuis autem victus præcesserit; scindere cubiti venam expediet, & latior sectio, quo majore cum impetu, copiosiorque sanguis emanet, facienda est. Hujusmodi namque profusio minime quidem ad caliditatem mitigandam satis est, sed strangulatum solvere, & reliqua omnia diminuire valet. Haud ignobile quoque adjumentum præstat, si ad animæ usque defectum ægrum perduxerit, usque eo tamen, dum ne anima deficiat: quandoquidem nonnulli secta vena ab animi deliquio vita excessere. Item vinctis supra talos, & genua constringentes opitulabimur. Optima quoque sunt vincula supra brachialia versus cubitos, & supra cubitos versus humeros.

At si deglutiendi via expeditissima sit; elaterium, & cum mulla, & cum fero lactis, quantum ad purgandum hominem satis sit, præbetur, aliis enim purgatoriis elaterium in his ægrotis præstantius est. Conferunt etiam cneorum seu thymelæa, & sinapi: siquidem hæc ambo ventrem repurgant.

In quibus vero inflationes deglutitionem impediunt; linguam ad palatum reflectens, ipsius vena rescindito; quod si prompte multusque sanguis defluat, inter alia remedia hoc magis proderit. Irrigatione utique locis inflammatis pri-

num quidem adstringentes, quo retrorsum materiæ labantur, conveniunt, quam ob rem lanæ sordidæ hyssopo vino madentes, aut oleo ex immaturis olivis expresso accipiantur. Quin etiam cataplasmiata irrigationibus similia sunt, exempli causa palmulæ vino madefactæ tunscæque cum rosarum foliis, & molle cataplasma, etiam hordei farina admisceatur: aut lini semen, & mel, & oleum, ut omnium mixtura fiat.

Quod si ad suppurationem veniat, calida admovenda sunt, quibus, & in altera anginae specie utendum est; adesto igitur fœni græci farina, & manna, & resina, quæ liquari possunt, & polii coma inspergatur, nec non & fomentum calidum adhibeatur, spongiis in decocto lauri baccharum hyssopique madentibus. Ad movendum pus autem efficacissimum est columbinus finus tenuiter per cribrum, id est, lineum sacculum instar pulveris transmissus, ac super inspersus, idem & caninus eodem modo præstat. Ex mulsa vero cum lentis, aut hyssopi, aut rosarum, aut palmularum, aut simul omnium decocto collutiones fiant.

Illinendum præterea totum os est usque ad intimas fauces simplicibus quidem, ut mororum, aut malorum punicorum aqua maceratorum succo, aut palmularum decocto: compositis vero medicamentis, ut Diamoro, quod vocant, aut eo quod ex Besafa, id est, ruta sylvestri, & succo rhoi componitur; aut Diachelidonio, id est, ex hirundinibus confecto medicamento.

Sin ulcera crustosa sint, collutiones, & gargarismi fiant ex hyssopi in mulsa, aut pinguium ficorum in aqua decocto: præter hæc amyllum percolatum in mulsa, aut in ptisanæ tragive cremore.

Si Angina cum concidentia, quæ erat altera species, occupet, ab interioribus extrorsum omnia evocanda sunt, & humores, & caliditas, & omnis caro, ut totum foras extumeat. Proinde calidæ irrigationes sunt cum ruta, & anetho, nitro insperfo. Et cum his superius memorata cataplasmata. Proficit etiam ceratum ex nitro, & sinapi ad calorem excitandum superdare: calor autem exterior hujusmodi vitium tollit, sed in collo tumor extuberat.

Tumor autem foras in sublime elatus a pulmonis inflammatione liberat, intus vero abditus anginam patientibus perniciosum malum est. At quicumque strangulationem ab angina verentes, quo laxius spiritus duceretur, arteriam secuerunt; non sane experimento rem comprobasse videntur. Quippe caliditas inflammationis major ex vulnere efficitur, strangulatum adauget, tussimque commovet. Quin etiam si alioqui periculum id evaserint, vulneris oræ in unum coalescere nequeunt; ambæ enim cartilagineæ, atque inter se inglutinabiles sunt.

De Curatione Columelle. Cap. VIII.

VITIORUM, quotquot columellam infestant, aliqua per succisionem curare necesse est: sed de eorum chirurgia disputare ad præsentem locum non attinet. Aliqua, utpote acuta, medicamentis sananda sunt, & difficultate spiritus aliqua istorum hominem perimunt. Talis est utique quam Uvam, & quam Columnam dicimus: utraque enim cum inflammatione, crassitie, longitudineque suboritur, ita ut in arteriam pendulæ fiant. Æquabili sane crassitudine a basi ad

summum usque palatum columna, inæquali vero uva constat, hujus enim ad palatum basis gracilis est, in extremo teres, & crassa, rubens aut livida, idcirco & Uvæ appellationem id vitium fortitum est. Quapropter his mature opem ferre decet: celerrima namque a strangulatu perniciēs impendet.

Proinde si ægroti juvenes sunt, a vena cubiti sanguis detrahendus est: utque largius evacuetur majore plaga vena aperiatur: siquidem hujusmodi sanguinis detractio a strangulatu, tanquam a laqueo, ægrotantem liberat. Subluenda quoque alvus est mitiori lotionē primum: deinde alias, atque alias acriore, usque eo, dum aliquid a superioribus partibus derivetur. Circumdentur & vincula adstringentia extremis cruribus supra malleolos, & genua, nec non & humeris supra brachialia atque cubitos.

Quod si strangulatio invalescat, cucurbitula occipitio atque pectori adglutinetur, & istarum aliqua incidatur: omniaque administrentur, quæcunque a me in capite de angina præcepta sunt, cum eadem utroque vitio sit mortis ratio. Iisdem præterea intra os medicamentis, & adstringentibus, & mollientibus, & exteriori fotu, & cataplasmatibus, & oris inunctionibus utendum est. Circum columnam vero, aut circum uvam adstrictorium rhoi succum, acaciam melle aut aqua dissolutam, hypocisthida, terram Samiam, Lemniamve, aut sinopicam rubricam, atque omphacium ponito.

Si ulcerosa sit uva, gummi, & amyllum rosarum aut palmularum decoctio liquefacta, item ptisanæ aut tragi cremor adhibeantur. At in columnæ curatione aliquanto plus valentiorum medicaminum adjicito; quæ ex myrrha, costo, atque

cypero componantur. Nam id genus acria columna tolerat.

Verum si nonnullis locus iste purulentus effectus est, atque palati ossa computruerunt; hi longo temporis intervallo vitam finiunt. Sed horum auxilia nobis alio præcipiuntur.

De Curatione pestilentium in faucibus morborum. Cap. IX.

HOrum vitiorum curatio cum aliis tonsillarum affectibus qua communis est, qua propria.

In inflammatione, & strangulatu purgatio per clysteres, venæ sectio, irrigationes, cataplasmata, fots, deligationes, cucurbitulæ, omnia demum eadem, atque in his, conveniunt. Illitiones autem acriorum medicamentorum faciendæ sunt: neque enim ulcera quiescunt, neque crustæ in superficie fiunt.

Verum si ab his sanies ad interiora destillet, celeriter partes, etiam si integræ erant, ulcerantur: celerrimeque ulcera interius depascendo ferpunt, atque hominem perimunt.

Porro igne vitium adurere, cum in superiori parte sit: imprudentis esse propter Isthmum iudico. Sed medicamentis igni similibus, quo, & depastio coerceatur, & crustæ decidant, utendum præcipio. Ea vero sunt alumen cum melle, galla, balauustum arida cum mulla. Hæc eadem calamo, aut penna, aut crasso, & oblongo caule, quo medicamina ad ulcera perveniant inspiranda sunt. Optima sane est & chalcis usta cum trita cadmia ex aceto: esto autem cadmia portione dupla, & rhei radix cum aliquo humore.

Præterea ne ulcerum compressio fiat, cavendum est: ab ea namque, & humescunt, & magis exedunt. Hac de causa opus est penna medicamentum arida inspergere: liquida vero liquentissima redentem in gurgulionem infundere.

At si crustæ jam resolvuntur & ulcera rubida fiunt, tunc convulsionis maxime periculum subest, resiccantur enim plerumque ulcera, & cum his nervi distenduntur. Itaque lacte cum amylo, & succo ptisanæ, aut tragi, aut lini seminis, fœni græci, remollire madefacereque convenit.

Quibusdam & columella usque ad palati os exesa est: quin etiam tonsillæ ab basim usque, & epiglottida; ac propter cicatricem devorare neque solidum quicquam, neque liquidum poterant. Sed & ipsum, quod bibebat, interdum percussum hominem fame necavit.

De Curatione Pleuritidis, seu morbi lateralis.

Cap. X.

NULLA moræ atque dilationis in pleuriticis, quin protinus valenti remedio succurramus, datur occasio; febris enim peracuta ad perniciem properat: dolor quoque succingentis membranæ in pejus urget, nec non & tussis pectus caputque concutiens vires proterit. Quocirca eodem potissimum die vena cædenda est. Sin autem ex ingurgitatione ciborum potusque ægritudo provenierit; inedia diem unum ægroto imperanda: post, sanguinem a vena mittito, quæ in cavo cubiti est, non ejus, qui secundum rectum incessum inflammatis costis opponitur: præstat enim maxime procul abducere. Sanguinem vero ne usque ad animæ deliquium fundito: nam si refrigeratum

corpus animo destituitur, pulmoniam invadere periculum est. Humores enim exteriori caliditate attractioneque privati in penitiores relabuntur. Item pulmo rarus, calidus, ad trahendumque valentissimus est, costis etiam proximus, earumque doloris est particeps.

Verum morbi pulmonis pleuritidi succedentes non usque quaque salubres sunt. Pleuritis vero a pulmonis vomica exoriens benignior est. Quapropter cum mediocriter sanguis effluxerit, interjecto ad recreandum hominem temporis spatium, iterum detrahare opus est: si bene quidem habeat, eodem die, cum longa remissio sit: si minus, postridie. Quod si neque febris remittat, (sæpe enim diem unum febris occupat, & augetur,) tertio die in secunda remissione, in qua & cibi dandi sunt, sanguinem mitte: totum hominem uberius perungens, costisque oleum molle infundens, cum calido unguine ex rutæ anethive decocto. Ipsum vero latus admodum leniter irrigandum est, sed nonnullis & dolor, & inflammatio erupit, ut eorum locorum affectus esse videretur, cum tamen id interiorum vitiorum incrementum sit.

At in præsentia de alimonia, quemadmodum & de universa curatione, quo nihil in ea delinquatur, sermonem habeamus; in alimentis enim medicamenta ponentur, quin imo in alimentis medicamenta sunt. Itaque genere calidus humidusque cibus esto, lenis, æquabilis, migmatoes, id est, bene permixtus, dissolutorius, puitam solvendi, extenuandique potestatem habens. Proinde cibariis omnibus ptisana anteponatur; initio quidem, quo ipsius crassamentum solidumque rejiciatur, in cremorem percoletur, soloque cum melle condiatur, ab ipsa vero usi-

tata ad voluptatem varietatemque parandam medicamina removeantur; in hac enim ægritudine solus cremor satis est. Quippe humectare, calefacere, pituitam solvere, & detergere, per superiora sine molestia, quæcunque evocanda sunt, evocare, facile quoque ventrem ducere sola ptisana potest. Ipsius vero lenitas blanda est, & ad devorandum habilis, ipsius etiam lentor caliditates mitigat, membranas mundat, tussēs concoquit, omnia emollit: tales hordei virtutes sunt. Halica vero secundum gradum occupat: quæ cum pauca quædam cum ptisana communia possideat, ob ea probatur, optimaque censetur. Lentor enim, lenitas, suavitasque in devorando utrique communes sunt: in cæteris omnibus halicam ptisana antecellit: sed ea quoque simplex cum melle solo conficiatur. Tragi præterea boni sunt. Deterior ipsis oryza est: quoniam siccatur, & exasperatur: potiusque costarum purgationem supprimit, quam facilem reddit. Optimus quoque est panis aridus, contusus, per subcerniculum transmissus, bene temperatus, concoctu facilis: cum mulsâ, quantum satis est, alimenti præbet.

Nempe si jam diu morbus producit, cum dictisque cibariis homo labare cœpit, ptisana ex hordeo præbeatur bene trita, bene cocta, conditur vero anetho, sale, & oleo tenui, puro, non viscido, non exasperante. At non multum olei cum ptisana coquere præstat: nam & sorbitionem pinguem reddit, & pravitatem oleum deponit: longa enim decoctione in cremorem hordei absorptum, amplius non apparet. Item porrum cum sua coma, & amygdala amara cum cremore incoquantur. Ita namque ferculum ad spirationem expediendam commodum medicamentosumque ab his efficitur. Porri autem cum cre-

more comesti utilitatem juxta delectationemque summam afferunt. Jam vero, & ovorum bonum succum creantium opportunitas adest, ac si humida copiosaque per os materia feratur; sulphur ignem non expertum nitrumque in ova inspergito. Sed mirifice profunt ova nuper a gallina edita ex igne carentia, quippe a matre caliditas inest igne quidem humidior, sed ægrotanti familiarior, utpote animali ab animali.

Sin autem pituita glutinosa ac tenax sit, in ova oleum infundito, ac resinam siccam pineam, quo sulphur melius reddatur, inspergito, nec non & terebinthi resinam liquato. Piper præterea in ovis, in ptisana, in omnibus epulis, & quæcunque piperi similia sunt, bene proficiunt. Inter carnes extremi pedes in cremoribus eliquati, columbæ, gallinæ elixæ, porcorum cerebra cum omento quidem tosta, sine illo vero nidore vacantia. Si inter spirandum æger strepitum non reddit, dandi sunt etiam marini pisces aut saxatiles, quidquid optimum regio ferat. Verum ut neque cupiditate delinquat, neque victus tenuitate contabescat, ex fructibus malum concedito in aqua, aut mulla elixum, aut cum adipe assatum, sed corium, & interiora aspera cum seminibus abjiciantur. Tempore quoque illo, quod Horam græci nominant, ficus, & alii id genus fructus concedantur; quatenus, scilicet, innoxii sunt, quin potius adjumentum præstant. Hæc sane de alimentis abunde sint.

Lateri autem lanæ superduntur sulphure fumigatæ, unguine imbutæ in quo anethum rutave incocta sit. Igitur his latus madefaciendum, cataplasmatisque ante cibi assumptionem tegendum est; præter usitata cataplasmata fertulam in mulla elixam accipito, cui papaveris carnem incoctam

commisceto, mannæ quoque pulvisculum inspergito. At si humidius sputum copiosumque rejicitur, lolii farina, aut irionis commiscenda est, & nitrum inspergendum.

Cæterum si morbus producto, dolor est pertinax, & humida sit expurgatio; tunc purulentum hominem fore speratur, itaque sinapi, & cachrys cataplasmatibus admiscenda sunt.

Sed si penitiores locos ægroti frigidos esse sentiunt, acetum affundito, illud autem efficere operæ pretium est, ut cataplasmatum calor diu efficax permaneat, melior est enim id genus caliditas, quam cataplasmatum innovatio. Proinde calefactiones in sacculis ex hujusmodi, utpote ex milio fiant, aut ex calenti oleo in vesica incluso. Omnis vero fatus machinatio, ne pondera dolori dolorem adjiciant, levis esto, his enim levibus, & assumpto cibo, cum dolor infestat, uti nihil prohibet.

Jam vero post hæc etiam admovendæ cucurbitulæ occasio adest. Sed hoc post septimum diem facere optimum fuerit: ante ne festines, haud enim placidi morbi sunt quicunque ante septimum cucurbitulam requirunt. Esto autem magna, omni ex parte lata, dolentem locum ambire valens; quippe cum haud interius descendat dolor, sed in latitudinem diffusus sit. At flamma sub cucurbita multa esto, quo non solum attrahat, verum etiam ante ignis extinctionem calefaciat. Extincto igne scarificandum est, tantumque sanguinis, quantum vires permittunt, detrahendum, multo vero plus esto, quam si alia de causa de præcordiis sanguinem haurires, nam maxime perspicuum est, quod in lateris morbo vexatis a cucurbita percipitur adjumentum. Sal quidem, aut nitrum in scarificationibus mordacia

sunt ac dolorifica, sed salutaria. Quapropter considerandæ sunt hominis vires, & ingènium; nam si forti animo ac tolerans sit, sal inspergendus est, non ipsis vulneribus ita, ut ipsa contingat; sed super linteolum oleo maditum inspergatur, id vero super locum scarificatum extendito: humiditates enim ex salis colliquatione manantes minus quam sal, mordaces sunt. Sed multo oleo perfundendum linteolum est, quo hujus lenitate morfusionis dolor retundatur.

Secundo die autem cucurbitulam affigere mirifice juvat, ut ex vulneribus tenuis quædam sanies extrahatur, id vero priore cucurbita multo est efficacius, multoque magis vires conservat, neque enim sanguis, aut alimentum, sed sanies emanat. Atque id quidem facito, cum prius vires exquisite perpenderis.

Die tertio ceratum cum cyprino oleo, & rutaceo imposito.

Quod si ulterius purgatione sputa indigeant, in ceratis resinam eliquato, aut sulphur ignem non expertum admisceto, atque iterum fotum loco adhibeto.

Porro modus cucurbitæ talis esto, fictile vas habendum est, leve, lateri congruens, latum, aut æneum. Id pronum in labra dolentibus locis circumponito: flammam vero multam cum oleo subjicito, quo vivens flamma in longum tempus sufficiat. Vasculi autem oras carni ne imprimito, sed ad distillationem transitus aliquis esto, quo minus suffocata flamma extinguatur; diutius vero illam accendere expedit; nam intra vas illud inclusa caliditas optimum fomentum est, & bona sudoris provocatio. Neque vero medelam inferioribus partibus adhibendam negligere oportet: viris quidem in anum rutaceum oleum, mulieribus

bus autem & in uterum infundendum est. Perpetuo fane quæ bibuntur, ac devorantur, futo mulla cum ruta, & succo ptisanæ, si continenter tussit, ut in alimento medicamentum sit.

Verum si nondum alimenti præbendi tempus adsit, aliquod compositum, quod Picerium Græci dicunt, accipiatur, variis constans, cum melle ad consistentiam decoctum. Globulos autem fabæ magnitudinem æquantes, turbinatosque dare oportet sub lingua continendos, ut non devorabile, sed eliquabile sit. Suave quoque id, quod ex papavere cum melle ac fertula campana medicamen conficitur lene, atque somniferum. Hæc utique, & ante cibi assumptionem, & assumpto cibo, & post somnum ipsum præbenda sunt; sed jejuno homini medicamentosa exhibeantur: quale est, quod hæc accipit, urticæ, lini feminis, amyli, nucis pineæ cujusque contriti cyathum, amygdala amara numero viginti quinque, totidem & piperis grana; oportet autem hæc torrere, ac trita cum melle ad eclegmatis temperaturam permiscere: horum detur mystilla una; si autem æger liquida crudaque excreat, myrrhæ drachmas duas, croci drachmam unam, piperis grana quindecim, cum mellis libra subigito; id fane medicamentum, & ante cibi acceptionem mystillæ dimidiatæ mensura dari debet, bene facit in longo lateris morbo, quando & oxymel dare convenit, si spirandi urgeat difficultas.

Frigidam vero aquam quicumque medici pleuriticis concesserunt, neque, qua ratione id fecerint, assequi valeo, neque experimento confirmare, quippe si qui a frigida periculum exitarunt, hi profecto mihi non laborare pleuritide visi sunt. Verum apud vetustiores etiam medicos species

quædam concursus, pleuritis, seu Lateralis morbus vocabatur; cum bilis esset excretio, cum dolore lateris, & exigua febre, vel etiam sine febre. Hujusmodi sane affectus nomen quidem pleuritidis, rem vere non obtinet. Quin etiam spiritus nonnunquam in latere conclusus sitim, dolorem partium, mollemque caliditatem excitat: id quoque vitium ignari homines Pleuritidem nuncuparunt. His nempe frigida aqua remedio esse poterit, cum prospera utentis fortuna extincta sitis erit, bilis ac spiritus per inferiora subducetur, & dolor, & caliditas exhalabunt. Verum in lateris inflammatione, & succingentis membranæ tumore non solum frigida aqua, sed etiam frigida respiratio noxia est. Itaque si ex prius tradita medendi ratione incolumes redduntur pleuritici, paulum tamen adhuc tussunt, & caliditas subinde repetit, atque infestat, ad hæc penitus discutienda maturandum est; aut enim quæ relinquuntur, recidivas faciunt, aut ad suppurationem convertuntur.

ARETÆI CAPPADOCIS

DE

ACUTIS MORBIS CURANDIS.

LIBER SECUNDUS

JUNIO PAULO CRASSO PATAVINO

INTERPRETE.

<i>Curatio Peripneumoniæ.</i>	. . .	Cap. I.
<i>Curatio Hæmorrhagiæ.</i>	. . .	Cap. II.
<i>Curatio Cardiaci Affectus.</i>	. . .	Cap. III.
<i>Curatio Cholæræ.</i>	. . .	Cap. IV.
<i>Curatio Volvuli.</i>	. . .	Cap. V.
<i>Curatio Acutorum Jecoris Affectuum.</i>		Cap. VI.
<i>Curatio Acuti morbi Venæ , & ar-</i>		
<i>teriæ dorsi.</i>	. . .	Cap. VII.
<i>Curatio Acuti Renum morbi.</i>	. . .	Cap. VIII.
<i>Curatio Acutorum Vesicæ vitiorum.</i>		Cap. IX.
<i>Curatio Vulvæ strangulatus.</i>	. . .	Cap. X.
<i>Curatio Satyriasis.</i>	. . .	Cap. XI.

Curatio Peripneumoniæ. Cap. I.

PERACUTUM lethaleque malum est inflammatio repletioque pulmonis: quas strangulatus brevis consequitur: Igitur æquis resistentia viribus matureque ferenda subsidia sunt. Protinus in cubito venæ aperiantur, sive utraque in dex-

tra videlicet, ac læva manu, idque potius sive una tantum, & ea major, quo ab utraque pulmonis regione humiditatum revulsio, non tamen usque ad animi deliquium fiat; strangulatum enim animi deliquium auget. Cæterum si vel paulum respiraverit, tunc supprimendus sanguis est, ac denuo postea mittendus; nam si a sanguine morbi causæ provenerint, eas venæ sectio tollit. Atqui seu pituita, seu spuma, seu quævis alia humiditas tumefaciat, venarum inanitiones ampliores pulmonis locum ad respirationis transitum efficiunt: opus est autem humores, & flatus, post venæ sectionem deorsum versus trahere, nitro; melle, ruta, resina terebinthi liquida sedem oblinendo: sed missionis sanguinis loco, si quod majus impedimentum sit, acrem succum per clysterem in sedem immittito, ut puta, salem cum nitro, aut terebinthi resinam cum melle. Ruta quoque in oleo, & hyssopum in aqua decocta. Item cucurbitæ sylvaticæ carnes interiores in aqua excoctæ conveniunt. Præterea inanes cucurbitulæ egregie faciunt; sic ergo dorso præcordiisque ubique adhibeantur: quod sicubi pectus carnulentum sit, quo minus circum ossa cutim cucurbitula incumbens affligat, ibi etiam affigito: nam si ad quamcunque partem corporis humores distrahantur, & spiritus ad extima evocetur, quibus pulmo opprimitur, aliquod mali solamen invenias: omni enim ex parte Pulmonaria obsidenda impugnandaque est.

Verum neque ullum ex his medicamentis, quæ ore sumpta conducunt, despiciendum est: quippe ea est natura pulmonis, ut sive recte valeat, sive ægrotet, ad se humores alliciat. Quo circa ejusmodi medicamenta præbeantur, quæ

humores ad transpirandum attenuent, lubricos fluxilesque ad extrudendum efficiant. Propinetur quidem celeriter juvandi causa nitrum cum hyssopi decocto, aut muria cum aceto, & melle, aut sinapi humidum cum mulsâ: singulis autem iridis radicem, & piper inspergere auso bene cedit, item hæc arida cribrato, & cum melle exhibeto.

Quod si interdiu insomnes sint, & noctem quoque totam pervigilent; ne hominem furor corripiat, metus est: variisque somnificis medicamentis, nisi ægritudo remittat, uti decet: quo medicamenta in tempore data morbi acerbitatem leniant, & obtundant: multa vero soporifera sunt.

At si in strangulationis impetu, jamque adventante interitu medicamen præbeas, apud tuos contribules mortis ejus author appellaberis.

Alimenta pariter ejusmodi esse debent, acria, videlicet tenuia, crassitudinem dissipantia, extergendique facultatem habentia. Inter olera porum, aut cornicis pes, aut urtica, aut brassica in aceto incocta. Inter frumentacea vero ptisanæ cremor parum origani, aut hyssopi, nec non piperis, sed plus nitri loco salis accipiens. Alica præterea mulsæ incocta prodest. Omniaque per elixationem flatum abjiciant: flatus enim vomica pulmonis laborantibus infesti sunt. Vinum, si febre vacant, quod haud ita multum adstringat, potui detur; quippe densat corpora adstrictio. Istis vero membra potius laxanda sunt, sputique educationi studendum. Sed in totum potus modicus esto, cum pulmoni madefactio inimica sit, quoniam a gula atque ventriculo trahit. Thorax autem lanis oleo imbutis cum nitro, aut sale contegatur. Optima inunctio est ea, quæ ex adarce fit. Sinapi etiam aridum, & cum cera-

to humido prodest. Atque in summa & humores, & calor, & spiritus foras educendi sunt. Huic rei opitulantur acrium olfactus atque illitio, & extremorum deligatio. Hæc facienti nisi morbus cedat, de hominis valetudine actum est.

De Hemorrhagia curatione. Cap. II.

OMNES sanguinis effusiones haud mite vitium sunt, non modi solum ratione, ut si per fracturam, aut erosionem, verum etiam si per rarefactionem effunditur, neque si ex pectore, aut pulmonibus, aut stomacho, aut jecore fertur, periculosum est: e capite vero si defluit, minorem noxam affert: sanguinis enim exitus est. Sanguis autem omnium est alimentum, omnium calor, omnium color, terroremque incutit, sanguinem ab ore utcunque manantem intueri, malumque est, si a primario viscere: pejus vero si ob fracturam, aut erosionem profunditur. Hujus itaque vitii medicus ad opem ferendam maturet, necesse est.

Inprimis quidem aërem frigidiores ad respirationem deligito; conclave non titubans, cubile firmum, quo nullam in partem quatiatur, inhabitet: concussiones enim malum exasperant, stratum solidum, haud multum cedens, neque profundum, neque calidum esto: positus figurave corporis erecta sit ne fermocinentur, neve sermones audiant, animi absit perturbatio, sed contra oblectamentis leniatur: siquidem id genus ægrotos magna animi consternatio corripit: quis enim vomens sanguinem mortem instantem non perhorrescat?

Igitur si sanguine referti sunt, & venas prominentes habent, in qualibet sanguinis profusione venam pertundito, nam sive ex fractura, sive ex erosione profuit, sectio venæ conducit. Sin rarefactio in causa est, ne multitudo venam efringat, metuendum; cædenda est autem cava in cubito vena. Etenim ex hac facile sanguis effluit, & ipsa sectioni exposita est: utque per plures dies sanguis innoxie decurrat, commode aperta servatur, in omnibus autem omnium (ut ita dicam,) præcipuorum viscerum hæc est sanguinis via. Vena utique hac superior, nec non & hæc unius in brachio venæ ambæ propagines sunt, quare nihilo plus superior, quam media emolumenti affert, nam propaginum ignari sunt, quotquot stomacho, & jecori superiorem venam copularunt. Sin a liene sanguis fertur; sinistra manus venam illam quæ inter minimum anularemque digitum sita est, rescindito: quandoquidem medicorum nonnulli eam ad lienem usque pertinere arbitrantur; verum & hæc ipsa inter cubiti venas inferioris propago est, cur itaque potius eam quis prope digitos, quam in cubiti curvatura proscindat, cum hoc in loco amplior sit, & ad effluxum habilior?

Prorsus quidem ante animæ defectum sanguis cohibendus est, atque haud ita multus auferendus: nam & ipsa cruoris per os effusio satis hominem labefactare potest; assidue vero post paucum detractum sanguinem iterum detrahito, & eodem die, & postridie, nec non, & perendie. At si ægrotus tenuis, & inops sanguinis sit; venam ne scindito. Hæc de sanguinis missione abunde sint.

Succurendum est etiam extremorum deligaturis, pedum quidem supra malleos, & genua,

manuum vero supra brachiale, & cubitum: fascia ipsa lata sit, quo sit validior, neque dolorem moveat constrictio. Nempe locis, unde sanguis erumpit, lanas ovium succidas imposito, & humore perfundito, utpote austero vino, & rosaceo aut myrtino oleo. Si cruoris effluvium urget, lanarum vice spongiæ admovendæ sunt, & pro vino acetum infundito, locumque myrtino subungito, in omnibus autem spongiis acaciæ, aut hypocystidis etiam aloes succi aridi sunt; optime facit & omphacium aceto liquatum.

Quod si irrigatio sordida sit ægreque feratur; emplastris uti conveniet: cutim enim circumtendunt, ac veluti manu corripunt; ii enim sua facultate refrigerare, exsiccareque magnopere valent. Infinitæ vero aliæ aliis experimento cognitæ vires insunt: sed optima emplastra ac tutiora sunt, quæcunque acetum habent, & salicis foliorum succum, nec non, & bitumen, & æruginem, & alumen, & thus, & myrrham, & æs ustum, & æris squammam, atque in summa quæcunque hujusmodi emplastra sunt; emplastris sordidæ lanæ, aut spongiæ paucò aceto perfusæ superduntur.

Sin emplastrorum distentionem ferre nequeunt, id genus epithema facito. Palmulæ pingues nigro vino austero maceratæ ad mazæ, id est, placentæ crassitudinem conteruntur; postea acacia trita, & malicoria insperguntur; hæc omnia panniculo trito ac veteri illita pectori inducuntur. Item polentam vino aut aceto perfusam, nec non lentis farinam tenuem per incerniculum transmissam cerato ex unguento rosaceo facto excipiens imposito: cum quo, & symphyti radicem tusam, & cribratam admisceto. Aliud epithema hæc recipit, Prunorum damascenorum quæ Bra-

byla Græci vocant, agrestium radices in aceto incoquito, ad speciem placentæ contundito, ac rhoi, commis, myrti paulum misceto: ex his utique alia aliis, prout medicaminum efficacia, lenitate, odore opus est, miscenda sunt: siquidem & ægrotantibus gratificari decet. Hæc nimirum exterius applicanda remedia sunt.

At his præsentior medela in potionibus devorandisque consistit, ut proxima vulneratis partibus medicamina sint. Porro triplex istorum forma est, ut vel fluxionis ductus ligent, cogendo vascula, & comprimendo: vel defluentem humorem crassum compactumque efficiant, quo licet transitus pateat, ne destillet: vel exsiccent incurfus in sede antiqua sanguinem retinentes; ut ne effluvio loci exhausti ita permaneant, exundatioque ibi sit, quo facta est effusio.

In venarum quidem rarefactione adstrictio satis est: ipsæ namque ceu situla nova imbecilla in rarefactionibus perfluunt. Divisionibus vero, ut labia committantur, adstrictio quoque medetur: sed majoribus valentioribusque medicamentis utendum. Verum enim vero si sit erosionis modus, neque per adstringentia ulceris oræ cogantur, sed vulnus dehiscat, neque ex compressione in unum redire valeat; sanguinem atque calorem congelare necesse est, nam istorum immobilitate concretioneque profluvium coercetur. Posca igitur rarefactis adstringendum satis est: neque enim sanguis effluens purus est, sed ipsius sanies per ostiola parva dilabitur, atque hujusmodi posca neque adeo multa, neque frequenter egemus. Nonnullis & exterius admota remedia abunde fuerunt. Quin etiam palmularum, aut siliquarum esculentarum, decoctum potui datum solum quosdam liberavit: esto autem acetum ex

vini adstringentis genere ; quod si non medicatione, tempore saltem acre adstringensque evaserit.

Verum in vulnerum dilatationibus præter poscam medicamenta primum simplicia adhibeantur, ut plantaginis, aut sanguinalis herbæ, aut feridis succus singulorum portio æqua cum posca; quod si adhuc plus effluat, hypocistidis, aut acaciæ, succorum cujusque pondo drachinam in tres poscæ cyathos inspergito, optime vero facit & uvæ acerbæ succus. At si calamitas hæc semper in pejus irritetur; gallam tritam, & rubi radicem arefactam, & lapidem ex mari, Corallium quod vocant, aridum tufumque conspergito, verum rhoi radix ad refrigerandum, siccandum, adstringendum, omniaque facienda his efficacior est, sed hæc quoque cum posca sola præbetur.

Sin auxilia majora requiruntur: radicis hujus tres obolos, feridis atque plantaginis succis, qui trium aut quatuor cyathorum mensuram compleant, injicito.

In erosionibus autem prorsus adstringentia exhibere tenta: quo dilabentem sanguinem concretum, compactumque reddas, & suscipientia membra constringas: ut procul a vulnere venæ concidant, & occludantur; quin etiam quæ bibuntur, tenacia sunt, concretionem efficere valentia. Succum igitur coriandri ex aceto propinato; item & leporis, aut hinnuli, aut hœdi coagulum. Sed multum ne concedito: nam istorum aliquod nonnunquam plus, quam convenit, datum hominem jugulavit, coriandri quidem succi ne minus semicyatho cum tribus poscæ cyathis præbeatur: coaguli vero tres oboli, ad summum quatuor. Ad hæc hujusmodi floris

sanguinei speciebus, & terra Samia efficaciter subvenit, & eretrias, & alter quæ vocatur, valde candida, & rubrica sinopica, & sigillum Lemnium. Istorum pondus minimum drachma: maximum drachmæ tres cum decocto aliquo præbeatur; ut palmularum, aut siliquarum edulium, aut rubi radicum.

Sin arteria exasperatur proptereaue tussunt, in Cretia sapa id genus terræ inspergatur: egregie ad arteriam leniendam, & amyllum facit cum lævore, & glutinandi potestatem habet. Si profusio sanguinis urget, semel in die ante cibi assumptionem dandum est; sin minus, & secundo, & tertio sub vesperam. Ex medicamentis quoque siccis catapotia fieri possunt ex melle ad consistentiam decocto, qualis est galla trita: optimus est etiam rhus, quo in obsoniis utimur, vinacea, acuti rumicis semen, per se singula, & simul omnia. Hæc utique, & sub lingua ad perpetuam eliquationem habenda sunt. Gummi etiam cum planta porri, & spinæ lachryma profunt. Variorum sane medicamentorum infinita est experientia, varii etiam usus: ut pastilli ex Ægyptia spina, & pastilli ex Electro, & ejus, qui Croceus appellatur, quorum apparatus proprio loco expositus est.

Porro cum febris abest; omnia in medicamentis audenda sunt, & multa, & multoties exhibendo. Si febre vexantur, (plerumque autem corporum inflammationibus febres superveniunt,) neque affatim eruptio supprimenda est, neque in accessionibus medicamenta potui danda: quoniam multi celerius febre, quam sanguinis effusione consumuntur.

Alimenta varia sunt, specieque medicamentis similia, quin etiam in cibis medicamenta repe-

riuntur, neque enim in uno duntaxat cibo omnia alimenti bona invenire facile est. Atqui si non unus cibus ad medicationem sufficit, non uno propterea uti ob satietatem facile est, sed per varia eundum: jam enim diuturna valetudo facta est. Itaque adstringentia sint alimenta, & facultate refrigerantia, & ad tactum quoque frigida esse debent, calor enim sanguinem prolicit. Alica lota, oryza in posca: sin acetum tussim exasperat, palmularum decoctum: panis assus, præaridus, contusus, atque in farinæ speciem reductus, & cribratus: atque ex his omnibus cum oleo sorbitio fiat; item thymbra sale condita, & rhus cibus aspergatur. Quod si aliqua in re ægrotanti morem gerere placeat, coriandrum, si gratum sit, delectationis causa concedito: aut aliquod ex feminibus urinam moventibus, facilemque spirationem reddentibus, lens utique si profluvium sanguinis urgeat, cum plantaginis succo præbeatur: si non urgeat, a succo abstineto: quippe qui nec concoctu facilis, neque gustatui jucundus est, istis vero minime omnium ægre concoctilia danda sunt.

At si ob sanguinis effusionem mortem instare verearis, tunc injucunda concoctu difficilia, quin etiam immania sint licet, ea quæ salutem afferunt dato; propterea galla arida trita lenti siccæ, & frigidæ adspargatur: ova coquendo crassiora effecta cum mali punici corio, aut galla exhibitæ; tale utique necessario in medicamine alimentum est. Potus omnino parcissimus esto: nam sicco victui humor inutilis est. Hæc nimirum adhibenda sunt, si adstringere ac refrigerare statueris; si vero sanguinem ad spiritum crassiores efficere, lac amyllum, & alica profunt: modo cum amylo, modo cum alica lac misceto, tali

temperatura, ut ne sic, liquida forbitio ad concretionem perveniat. Cæterum si adhuc magis crassare adstringereque cupias; alicam cum pal- mulis decoquito; ad spissandum autem amyllum lacque optima fuerint, & far tyrrhenum cum lacte, crassum cum sit, viscidum, & glutinosum. Hædi vero coagulum in decocta liquida causa concretionis affundito: sicut in lac quoque, ut ad recentis casei temperaturam deveniat, his cras- sius est milium, ut far, in lacte decoctum, in- spergantur autem galla, & malicorium. Verum exsiccantium, aut crassantium mediocritates con- jectura assequi oportet: id genus namque tussim movent. Siccitatis quoque excellentia nonnullis & venas laceravit.

Si bene cedit curatio, sanguisque compescitur, in contraria paulatim adjiciendo fiat mutatio: atque, (ut dici solet,) ne quid nimis; hujusmo- di enim vitia facile reverti solent, ac maligno in- genio prædita sunt. Jam vero hominem instau- rare, carneque replere, & novas cicatrices soli- dare necesse est gestationibus, mollibus frictioni- bus, peregrinationibus, animi oblectamentis, cibis variis atque usitatis. Hæc utique facienda sunt, si a sanguinis exitu vulnus coaluit, & con- gruenter locus sanatus est, sin ulcus relinquitur, purulentumque fit, altera deliberatione opus est; siquidem & iterum profusio sanguinis redit, ve- rum de hoc affectu in sermone de diuturnis mor- bis disputabimus.

De Curatione Cardiacorum, aut Syncopæ. Cap. III.

IN Syncopa medicum providentiæ sedulo nava- re operam necesse est: futuram enim si præ-

spexeris, & præsentia tibi festinanter opem ferent, & ipsam ante, quam invadat, propulsabis; præsentem vero non facile evadunt ægrotantes. Solutionem namque naturæ Syncopam esse diximus. Instaurabilis autem non est dissoluta natura. Hanc igitur maxime quidem futuram arcece, sin minus, saltem nuper incipienti resistere debemus: præscienda vero ea sunt, quæ de acutis morbis differuimus, quando & causas, & signa explicavimus.

Nam febris ardens initium est: febrem ardentem signa pessima consequuntur, ariditas, vigilia, caliditas viscerum, qualis ab igne provenit: extremæ partes frigent: manus pedesque extremi frigidissimi sunt, respiratio in attrahendo longa est; siquidem frigidi aëris, quoniam ignem expirant, avidi sunt; arteriæ motibus exiguis, creberrimis, tremulisque agitantur.

Ab his itaque sumpta conjectura, & ab aliis, quotquot a me inter signa comprehensa sunt, ipsis ab initio syncopæ occurrendum est. Quapropter nisi hæc omnia impedian, habitus, ætas, anni tempus, hominis timiditas, vena cædenda est. Quod si multa prohibeant, quæ numerum insignem, & magni faciendum constituent, utpote lingua aspera, & sicca, & nigra, (omnia enim interiora signa noscuntur) in omnibus facultas perpendenda est, nisi prius morbo, doloribus, inedia labefactata sit; siquidem non defectu tantum, verum etiam strangulatu prosternitur. At ubi præ multitudine syncopa fit, & inflammatio aliqua insignis in præcordiis, aut jecinore apparet; nequaquam procrastinare expedit. Secunda est igitur vena cava in cubito: per minutas sectiones, id est scarificationem etiam, sanguis detrahendus est, quo facultas haud ita in-

signem jacturam faciat: copiosum enim ac subitum naturam vitiat, quin etiam multo minus sanguinis, quam in aliis occasionibus, hauriendum est, nam in syncopa si vel minimum erroris committitur, ad interitum ducit. Protinus igitur ad vires instaurandas alimentum dare convenit. Natura enim priorum repulsa: & novorum adjectione lætatur.

Utique si missionem sanguinis facultas non sustinet, inflammationesque infestant, cucurbitula tunc multo ante morbi judicationem ei admovenda est, in judicatoriis enim diebus syncopa incidere solet; in iisdem vero circuitibus, & naturæ judicant, & morbi interimunt. Si vini potandi necessitas homini incidit, diligente consideratione opus est, neque enim usque adeo tuta est in inflammationibus vini potio, siquidem vini potio inflammatione laborantibus dolores auget, inflammatione vacantibus naturæ incrementum affert: sed ante quam semel, aut iterum cucurbitulam affixisti, & ad membra relaxanda, & ad sanguinis facilem exitum, utilis est: nonnullis, & post cucurbitulæ secundam affixionem benefecit. Hoc vero in casu, & parsimonia utendum est, nam & in cucurbitulæ usu nimiae sanguinis effusionis idem periculum adimus: evacuationibus autem per clysterem duntaxat, ad inveterata stercorea ejicienda opus est, sed facultatis rationem habeto.

Capitis irrigationes frigidae, quotquot mihi in sermone de phrenitide relatæ sunt, paulum mediocritatem excedentes adhibeantur. Aër mundus, ad inspirandumque frigidior deligendus. Visus plantarum, picturæ, aquarumque adspectu oblectandus, & hæc omnia jucunde suaviterque intuenda, amicorum præsentium locutiones sint

joculares atque ridiculæ. Summa fit in ægrotantis corpore quies, in animo hilaritas, odoramenta suavia, quæ capitis sensum non gravent, adhibenda; quin etiam grati odoris alimenta naribus offerantur, qualis polenta est aqua aut aceto resperfa, aut panis calidus recentissime coctus. Nempe vino haud copiose os colluatur, neque prorsus, denegetur. Potum frequentiore, quam aliis & magis assidue his concedito.

Esca per totum diem sit levis, concoctilis, plerumque triticea, nec non ægrotanti jucunda, licet paulo deterior: istis enim magis, quam aliis gratificandum est: quandoquidem haud minime ad stomachi resolutionem id morbi genus aptum est. Inedia vero aut fames nequaquam prodest: satis enim morbus ipse omnia consumere, & exhaurire potest.

Porro cum jam circuitus ad judicationem pervenit, humiditas vero jugulum frontemque irrorat, extrema algent, arteriarum pulsatus minimus est, frequentissimus veluti repens, ac tenore debilis; tum paulum quid alimenti triticei sumendum, vinumque evidenter degustandum est. Sed caput irrigationibus præmunire oportet pariter & vesicam. Hæc vero auxilia in tractatu de phrenitide a nobis memorata sunt. Vinum utique non pleno ore, neque ad saturitatem usque ingurgitandum est.

Aliqui fane importune repleti, postea inappetentia, atque cibi potusque accipiendi impotentia vita excessere: multis autem satis large vescentibus, natura jam resoluta ad mortem evitandam alimentorum copia nihil profuit; in ventriculum quidem cibus delabentibus, sed ad recreandas vires a ventre non adscendentibus. Alimenti fane varia sint oportet, plerumque triticea, quo

quo forberi potius, quam mandi apta sint: si solida sunt, lubrica saltem efficiantur. Ova neque valde concreta, neque torrefacta sint, sed omnino soliditatis expertia. Panis buccellæ vino mardentes, & calefactæ duæ tresve initio præbeantur. Post autem omnia frigida ministrentur, nisi forsitan interius phlegmonæ delitescant. Vinum odoratum, haud ita multum adstringens, quam minime crassum deligatur, ex Græcis Chium, aut Lesbium, & quotquot alia insulana tenuis sunt temperaturæ: ex Italicis autem Surrentinum, aut Fundanum, aut Falernum, aut Signinum, nisi vehementer adstringat: atque ex his omnibus illud vitandum est, quod pervetustum, aut valde novum sit. Nempe detur primo calidum non minus cyathis quatuor ante indicationem, neque plus cotyla, sive hemina, quamvis bibax homo sit; deinceps cibo exhibito, si inflammatio permiserit, iterum frigidum vinum, quod siti medeatur, propinandum. At si necessitas urgeat, vino non solo, sed cum cibo utendum est, verum ne mentem vinum lædat, cibus ante sumendus est: & post hæc abstinendum. Si post aliquod temporis intervallum dormire velit, quies concedenda est. Verum si multus sudor emanet, arteriæ jam micare desinant; vox acutior reddatur, & pectus calore destituatur; vini quantum potare possit, concedendum, in solo enim vino refrigeratis spes vitæ posita est. Vinum itaque sit usitatum, & modo id ægrotus tantum bibat, modo cibum cum vino assumat, id autem per intervalla fiat ad tollendam lassitudinem, quæ tum ex morbo, tum ex cibo provenit, nam qui exiguas vires habent, & post assumptum cibum valde laborant.

Igitur & ipsum decet forti esse bonoque animo, & medicum suavi oratione eum ab bonam

spem cohortari, varioque alimento, & vino opitulari: nec non & alia efficaci medela uti opus est, & ad sudores coercendos, & ad vires instaurandas, ut pene extinctæ reviviscant. Quapropter pectoris sinistrae mammæ palmulæ in vino maceratæ cum aloe, & mastiche superdentur; ceratum vero cum nardo factum ista excipiat; quod si istud durum siccumque fiat, aliud epithema imponendum: mala cotonea extracto semine, & quicquid durum est, contusa polentæ odoratæ admisceto: postmodum absinthii, & myrti comam, acaciam quoque, & mannam cribratas permisceto, simulque omnia subacta cœnanthino cerato excipito. Si per hæc sudor non supprimatur, uvæ acerbæ succus miscelæ addendus est: succus igitur iste, quem Græci omphacion vocant, cum maxime acerbus est, & acacia, & gummi, & rhus esculentus, & alumen, & palmulæ, & rosarum succus bene olens, simul omnia cum nardo, & labruscæ pinguiori parte pectoris superponantur, hujusmodi namque epithema juxta refrigerat, & adstringit.

Decumbat vero æger in aëre frigido, aut & ad urfam domus vergat, at si & frigida boreæ aura afflabit, male spirantem animum excitabit. Moretur autem & prope virentia prata, fontesque, & obstrepentes rivos: nam & ab his emanans bonus halitus, & mentis delectatio, animam fovet, & naturam suscitatur, vitæque restituit; quin etiam cibi potionisque desiderium laceffit. Cæterum si quis ob inopiam hæc assequi nequeat; imitari oportet & auram frigidam ramorum bene olentium voluptariis flabeliis, & tempus vernum foliis ac floribus præsentibus humum sternentes. Operimentum quoque leve sit, & obsoletum, ut aërem quidem accipiat, calorem autem pecto-

ris exhalare permittat, optimum vero est vetus linteum. Cervices quidem, & jugula, & pectus polenta conspergito; ut odoris suavitate enutriat, siccitate coerceat, item & polline quidem corporis raras partes contegito: nec non, & faciem terra Samia lineo facculo cribrata, & raro linteolo inclusa respergito, ut minutissimus pulvis in frontem, & malas excutiatur: calx præterea extincta, & gypsum exustum per lineum parvum facculum, quem Græci Criseram vocant, transmissa sudore madentibus injiciantur. Compressit sudores nonnunquam & spongia ex frigida faciei admota: dilabentes enim humores coguntur, & cutis raritas conspissatur. Prodest etiam sedem inungere: ut frigidus flatus & ab alimento exortus effundatur. Item revocandus excitandusque est extremorum calor illitu gleucini olei, aut sicyonii, quod ex agresti cucumere efficitur, cum pipere, castoreo, nitro, & cachry: modicum ceræ in eis eliquando, ut inunctio membris inhærescat. Illitio quoque ex adarce (limnestida vocant) euphorbio, & lauri bacca calorem exsuscitat: pariter & bulbi crudi, illi inquam, qui exigui, & rubri sunt, cum pipere, & aceti fecce levigata valentissimum pedibus cataplasma imponitur: sed intra horæ spatium illud frequentissime auferendum est: instat enim periculum ulceris, & vesicarum.

Porro ab his spes affulget ita ægrotantem perniciem, evasurum: quod si omnia secundum rationem medicus præstet recteque omnia cedant, cum syncope, si inflammationes quoque adsint, discutiuntur: sudor nusquam effluit; calor in quamlibet corporis partem ad extremos usque pedes, & summas nares diffusus reviviscit; facies vegeto colore decoratur, pulsatus in magnitudinem efferuntur,

nihil tremuli, sed vehementes: vox autem consueta revertitur, & canora est; ipseque prorsus vividus efficitur, lassitudinem quidem haud exiguum percipit, verum dormire etiam conspicitur, atqui si ipsum somnus occupaverit, cibaria plane concocta erunt, sensus mali oblitterabitur, naturæque vis egerminabit, & revirescet; cumque a somno expergiscitur, bene spirat, levis est, expeditus, & robustus: revocat autem in memoriam morbum ceu quoddam somnium.

At nonnulli sunt, quibus febres obscuræ, tanquam reliquæ morbi remanent, nonnunquam, & inflammationes modicæ, & lingua arida, & sudoris privatio, præterea rigent, torpent, dissolvuntur: hi sane in tabem prolabuntur. Tunc vero tempus terendum non est quiete, & victu tenui: sed ad motiones æger traducendus per gestationes, frictiones, & lavacra, quo vitæ residuum a morte vindicetur, augeatur, ac recreetur. Propinandum vero est etiam lac maxime mulieris quæ proxime peperit, puerumque nutrit: hi namque alimento, ut nuper in lucem editi pueri, egent: si lactis humani copia non datur, asinæ, quæ non pridem peperit, lac accipito: tenue enim ac fluxile huiusmodi lac. Post hæc ad resumptionem, & ad consueta æger ducendus est.

Curatio Cholerae. Cap. IV.

IN Cholera, eorum quæ ejiciuntur suppressio mala est: cruda enim sunt, quare nos oportet ea facile sponteque exeuntia libenter permittere: si non exeant, incitare, aquam tepidam forbitio-
ni dantes, assidue quidem, sed paucam, ne ten-

Stones inanes id stomacho fiant convulsioni similes. Si torquentur intestina, & pedes frigescent, irriganda est alvus calido unguine, in quo ruta, cuminumque incocta sint; ut flatus digerantur dissipenturque: lana quoque imponenda est, & pedes inungendo molliter fricare oportet, contrectando magis, quam premendo; sed genibus tenus hæc fiant, ut caliditas, quæ abierat, revocetur. Hæc vero tantisper facienda sunt, donec sterco-
ra per inferiora dejiciantur, & superius biliosa efferantur. Sin autem omnia antiqua sterco-
ra dejecta fuerint, & biliosi humores transferint, biliosusque vomitus, & distentio adsint, fastidium, anxietas, virium labefactio; tunc frigida aquæ cyathi duo, aut tres propinandi sunt ad ventris adstrictionem, ut retrogradus humorum cursus cohibeatur, utque stomachus ardens refrigeretur: assidue vero id, cum potam aquam vomuerit, facito: facile quidem frigida in ventre incalescit; verum eam stomachus evomit a calido pariter ac frigido dolore affectus, semper autem frigidum potum expetit.

Porro si arteriarum motus ad parvitatem lapsi fuerint, nec non assidue, & frequenter micent arteriæ, sudor circa frontem, & jugula & qualibet corporis parte stillatim effluat, alvi profluvium non sistatur, & ventriculus adhuc evomat cum distensione, & animi deliquio; parum vini odorati, & adstringentis, aquæ frigida infundendum est: ut pro odore sensus excitetur, ob ejusque potentiam roboretur, & corpus ob nutritionem recreetur: vinum enim celeriter sursum petit, ut retrogradum humorum fluxum coerceat: tenue vero oportet esse, ut facile diffusum naturæ ad sanitatem recuperandum opem ferat; validum quoque, ut vires dilabentes fulciat, atque

substineat. Inspergenda est etiam nonnunquam recens, & bene olens polenta.

Verum enim vero si omnia urgeant, sudor, & tensio non stomachi modo, sed etiam nervorum, singultus inanis, & pedes contenduntur, & alvus multa excernat, & homo caliget, & pulsatus arteriarum ad immobilitatem vergant; tunc hujusmodi ægroti statum prævertere opus. Quod si jam adsit; frigidæ ac vini multum præbendum est, & nequaquam meracius, ne fiat ebrius, ac ne lædantur nervi; sed cum cibo, & panis buccellis madefactis. Præbere quoque aliam escam convenit, qualis a me in capite de syncopa tradita est, item fructus mollioris corticis, Oporam Græci vocant, adstringentes, sorba, mespila, mala cydonia, uvam.

Cæterum si omnia evomit, & stomachus nihil retinet; ad calidas potiones, & cibaria recurrendum: nonnullis enim hæc mutatio vomitionem compescit: calida vero calidissima funto. Sin horum auxiliorum nullum proficit, cucurbitula inter scapulas affigenda est, atque infra umbilicum, verum assidue cucurbitulæ mutandæ sunt: nam si diutius permaneant, dolorem cient; periculumque est, ne vesiculas excitent. Prodest interdum & auræ motus suavis: ut & spiritus reviviscat, & cibus in ventriculo remoretur, utque melius ægrotus spiret, meliusque arteriæ micent.

At si hæc in pejus labantur, ventri, pectoris que talia imponenda sunt, qualia, & ad syncopam supra memoravimus; palmulæ vino madefactæ, acacia, hypocystis, hæc roseo cerato excepta; linteoloque illita ventri imposito: pectori autem mastichen, aloem, absinthii comam tritam cum cerato nardino superdato, aut œnanthem toti pectori inspergito. Pedes vero, & musculos, si con-

vellantur, sicyonio, gleucino, aut veteri oleo cum exigua cera perungito, castoreo quoque respergito. Porro si frigidi etiam pedes sint; unguine ex adarce, & euphorbio inungito, & lanis obvolvito, & manuum palpatione foveto, quin etiam dorsi spinam, tendones, & musculos, nec non, & maxillas iisdem inungere expedit. Quod si post hæc sudor, & venter suppressi fuerint, & stomachus cibos admittat, neque evomat, pulsus magni, & validi sint, & convulsio desinat, sed calor ubique increseat, & extrema infestet, somnus vero omnia concoquat, secundo die aut tertio (a) solvendus est æger, & ad consueta mittendus.

At contra si omnia vomitu rejiciat, sudor perennis effluat, frigeat laborans, & lividus fiat, pulsus etiam prope extincti sint, & vires cadant; cum ita inquam se habuerint, inde honestam fugam capeßere bonum est.

Curatio Volvuli. Cap. V.

IN Volvulo dolor est perimens ob intestinorum phlegmonem: distentio adest, & inflatio, & celerissima ac citissima perniciës impendet; nonnulli enim desperata salute ægrotantes mortem evidentem tantummodo formidant; aliqui vero in volvulo ob cruciatus acerbitem mortem expetunt, quo circa neque remedium ullum morbo inferius, neque debilius a medico adhiberi opus est.

Verum si morbi causam inflammationem esse invenerit, venam in cubito magna sectione aperiat:

(a) *Aliter lavandus.*

quo multus subito sanguis inflammationis alimentum, vel usque ad animæ deliquium effundatur. Etenim hoc vel sedandi doloris, vel stuporis ac sensus privationis initium est. In volvulo autem recreatio est, ac respiratio, vel ad breve tempus (licet præ ignorantia) tormenti dilatio, quandoquidem hominibus ita viventibus mori beatum est. Medico autem cuiquam mortem inferre nefas ducitur. Sed fas est interdum, cum præsentia mala evadi non posse manifeste provideat, gravitate capitis torpida ægrotum sopire.

Sin absque inflammatione ob corruptionem, aut ingens frigus volvulus provenerit, venæ sectio dimittenda est: reliqua autem omnia facienda. Consulendum est igitur, ut a potu aquæ tepidæ frequenter evomat, oleum bibat, deinde rursum evomat, flatus inferius irritamentis educendi: irritatoria quidem sunt cyclamini succus & nitrum, aut sal; flatus autem evocant cuminum, & ruta. Igitur his omnibus cum resina terebinthi sedem oblinere oportet, & spongiis fovere, aut hæc per clysteres infundere cum oleo, melle, & hyssopo, & cucurbitulæ sylvestris carnis decocto.

Quod si stercus excretum sit, iterum oleum calidum cum ruta injiciendum: id enim si intus moretur, fomentum intestinis propitium est, præterea dolentes locos oleo, in quo ruta, & anethum abunde incocta sint, perfundere conducit. Adhibeantur & foci ex lentibus figulorum aut fabrorum ferrariorum, ut ex milio & sale ustulatis. Cataplasmata vero præter vulgata sunt lolii farina, & cuminum, & hyssopi aut origani coma. Cucurbitulæ quoque leves quidem, sed frequentes, aliæ juxta alias abdomini, & illibus ad inguina usque admoveantur: quin & a

tergo coxendicibus ad renes usque, & dorsum: ubique enim quisque omnia dolorem levantia faciens juvat. Præbibat autem cumini, aut rutæ decoctum, & sinonis, aut una cum his aliquod ex anodynis appellatis medicamentis: infinita autem alia ab aliis probata experimento inventa sunt. Bonum vero est & ex viperis medicamentum plus consueta portione potui datum.

Cæterum si neque dolor remittitur, neque flatus, neque stercus dejicitur: purgatorium pharmacum, quod hieram vocant, necessario dandum est: aut enim simul cum pituita, & bile pharmacum vomitu expellitur, aut descendit; flatum, dura stercorea, pituitam, bilem ipsius mali fomenta secum educens. Alimenta exhibeantur alvum ducendi vim habentia, juscula gallinarum, ostreorum insigni pulchritudine præditorum, hordei cremor cum multo oleo decoctus, quod a principio ante decoctionem infusum sit; habeat vero cuminum, nitrum, porrum cum coma. Aut medela adhibeatur cum aliquo jure ventrem subducente, cochleæ valde elixæ, & ipsarum succus. Tellinæ aqua potui detur (si febricitet) cum asaro, aut nardo, aut cachry excocta; nam hæc flatus eliciunt, urinam cient, & spirandi potestatem facilem reddunt.

At si (a) dolor absit; & vinum bene facit, ut intestina calefiant, utque vires labantes confirmantur, etiam fœniculi radicis decoctum, si bibatur, & adiantum, & cinamomum.

Sin ad abscessum inflammatio convertatur; huic opem ferre satius fuerit medicamentis abscessui convenientibus utentem, ea vero in libris de

(a) *Aliter febris.*

morbis descripta sunt, ubi colici affectus sanatio traditur.

Curatio Acutorum Jecoris vitiorum. Cap. VI.

IN jecore sanguinis creatio est, & in totum sanguinis a jecore emanatio; ac omnino jecur est veluti sanguinis gelatus: ideo phlegmonæ hoc loco acutissimæ fiunt: hac enim in parte alimentum residet. Sin uspiam alibi phlegmone constiterit; non usque adeo acuta est: advena est enim sanguinis accursus; in jecur autem non opus est aliunde effluere: nam si obstructio aliqua exitus occludat, jecur effusione privatum repletur abundatque sanguine, alimenti vero ad jecur transitus adhuc patet: aliud est enim iter alimenti a ventriculo, & intestinis, in omne corpus.

Quocirca evacuare facile oportet, venam cubiti secando: multum quidem sanguinis, sed non semel totum detrahendo. Inedia primum imperanda est, postea cibi paucitas, ut & medicamentis ingredientibus jecur inane pateat. Insuper medicamentis exterius appositis, quæ in jecore acervata sunt, discutere oportet: igitur illinatur aloë, aut nitro; lanæ œsypo sordentes admoveantur. Refrigeratione quoque opus est: jecur enim sanguine accenditur: nam sanguis calidus est. Hujusmodi ergo cataplasmata sunt; accipiatur farina loliacea, aut irionis, aut hordei, & feminis lini, ex humoribus autem vinum acidum, cydoniorum succus & capreolorum vitis, & labruscæ maturæ, aut oleum cum ea. Item cum spongiis fomentum fiat ex decocto baccarum lauri, lentisци, pulegii, iridis. Per ista mitigato morbo cucurbitula ma-

jor applicetur, ut ex omni parte hypocondrio circumdetur: atque altius concidenda cutis, ut multum sanguinis effundatur. Nonnullis autem hiru-
dines, quam scarificationes, magis placent, nam ejus bestiolæ morsus altius penetrat: verum erosiones quoque majores facit: unde & sanguinis effluvium ægre supprimitur, cumque sanguinis potu saturata hirudo ceciderit, cucurbitula est applicanda: ab intimis enim partibus tunc attrahit. Quod si satis evacuatum sit: vulnera medicamentis sanguinem coercentibus morsuque carentibus obtegenda sint, ut araneorum telis, manna aloëque inspergenda: panis cum ruta, aut fertula, aut althææ radicibus elixus superdandus, tertio vero die ceratum cum myrobalano, aut absinthii coma, & iride convenit. Quin etiam, & malagmata vocata medicamenta talia esse debent, ut extenuare, aut rarefacere, aut urinam ciere valeant, optimum sane est medicamentum ex feminibus constans, quorum omnibus medicis experientia perspecta est, bonum est & illud, in quo aut sampucus, aut fertula ponitur.

Cibi tenues sunt, labiles, lotium moventes, penetrabiles: alica cum mulsâ, & sorbitio ex ea cum sale, & anetho. Hordei vero cremor, & detergendi facultatem habet: at si & dauci feminum non nihil addatur, ad urinam lacescendam præstantior est: subducit enim per alveolos, qui a jecore in renes pertinent: opportunus vero est a jecore effluentibus illuc transitus, & vasorum laxitate, & itineris rectitudine. Idcirco & cucurbitulis ea nos trahere oportet eo loco, ubi renes sunt, secundum os coxendicis applicantes. Cæterum, & hi unguine cum ruta, aut odorato junco, aut calamo aromatico irrigandi sunt:

per hæc utique ægrotum posse mortem effugere sperandum est.

Sin ad suppurationem convertatur; pus moventibus medicamentis utitor, quotquot a me in sermone de colicis literis prodentur. Cum pus autem jam genitum fuerit, quo modo incidendum, quomodoque medendum sit, alio loco scriptis mandabimus. Eadem nobis, & de splene scripta funto: si quando, & inflammationis acutæ calamitas eum invaserit.

Curatio acuti morbi. dorsalis Venæ, & Arteriae. Cap. VII.

VENÆ concavæ, crassæque arteriæ, quæ secundum dorsum extenduntur, inflammationem causi speciem majores nostri appellaverunt, nam, ardoribus similes affectus in ambabus oriuntur: ignis acutus, & acer, fastidium, sitis, anxietas, pulsus palpitans in præcordiis, & in averfa parte, quam Græci Metaphrenon vocant, & quotcunque a me in volumine de signis relata sunt. Nempe, & in syncopam tendit ignis, quemadmodum & in ardoribus: siquidem venæ radiatio (ut ita dicam) jecur est: arteriæ vero principium cor, haud ab re igitur existimes eorum viscerum supremas partes maxime ad vitam facientes ægrotare. Etenim cor arteriæ calorem imperit, venæ autem sanguinem jecur infundit. Amborum vero magnorum viscerum magna sunt germina, ipsæ videlicet phlegmonæ.

Venas itaque in cubito protinus cædito, multumque sanguinis, sed non semel totum mittito, imo & bis, & ter, & alio die, quo interim vires instaurentur, repetito. Deinceps cataplasma-

tis utitor, & cucurbitulam præcordiis, ubi est arteriæ transitio, nec non, & inter scapulas, nam ibi quoque pulsationes sunt, affigito, liberiufque scarificato, & multum sanguinis detrahito: haud enim ita facile ex horum vasorum inanitione in animæ defectum homines cadunt. Verum & alvus præter consuetudinem valde suppressa ad lubricitatem per clysterum molliores infusiones est revocanda; acribus autem minime utitor: nam hi ægri facile in febrim incidunt a muria, & nitriliquatione: ideo lini seminis, & fœni græci succus esto; & radicum malvæ decoctum ad provocandum, & ad mordendum satis est. Extremas partes, pedes videlicet, & manus gleucino oleo, aut sicyonio, aut ex adarce unguine excalefacito: nam partes istæ in istis ægris valde frigesunt.

Præterea ante cibos potui dato, quæ lotium evocant; meon, asarum, absinthium, nitrum quoque inspergito, sed omnium valentissima est cucurbita, & cinnamomum, si quis ejus copiam habeat. Lac istis, & alimenti, & medicinæ vim præbet: etenim refrigeratione indigent, cum in eorum visceribus veluti quidam ignis exæstuet, & dulci alimento, nec non & multo in parva mole; has nimirum virtutes alimenti lac obtinet: esto autem mulieris, quæ proxime peperit: & duobus lactis cyathis unus aquæ admisceatur; lac etiam bubulum optimum est: tertio loco caprinum ponitur. Cibaria concoctu facilia præbeantur, plerique succi, fœniculi radix, & apii semen: indatur, & mel: aqua vero, quæ bibitur, ista habeto.

Oportet etiam sudores elicere, & ubique diffusiones humidas, & fluxas facere. Caput sicut in ardentibus febribus irrigetur. Epithema pectori, & sinistræ mammæ, quale in syncopa, super-

detur. Cubile rectus decubitus : ut omnia his similia sint, quæ in ardentibus febribus fiunt. Exercitatio modica ad sudores evocandos ; nec non & balneum, si iste interior exardescit, neque enim judicationibus hujusmodi vitia solvuntur, & si causis species sunt.

Curatio Nephritidis. Cap. VIII.

PEracuta sane in renibus inflammatio exoritur ; simul enim inflammantur a jecore in renes discurrentes venæ, cum illis autem & jecur : cum haud valde latæ ita præ longæ sint, sed valde latæ adeo, ut renes proximi jecori suspensi esse videantur. Verum & urinæ retentio inflammationi supervenit, vehementiam inflammationis adaugens : nam renum cava lotii non exeuntis alluvione replentur. Porro idem & in calculis evenit, si in renibus calculus urinæ canalium laxitate major oritur, qui non egrediens inhærescit, atque sic & ipse urinam intercludit. Cæterum de calculorum creatione in libro de longis morbis sermonem habebimus, quomodo aut ne coalescant, aut jam concreti exterantur, comminuanturque. De calore autem atque obstructione, quæcunque celeriter enecant, in præsentia differemus.

Si calculi jam conflati sunt, adestque inflammatio, venam cubiti, nisi ætas præpediat, secato : bene fluidus autem multusque sanguis exeat, neque enim phlegmonæ tantum evacuatione mitigantur, sed etiam calculorum intrusiones vasorum inanitione laxantur ; quin etiam per mictum calculi elabuntur. Postmodum irrigationibus gleucini aut cyprini olei, fomentis, & cataplasmatibus particulæ remittuntur. Artemisia vero herba, & juncus & calamus aromaticus in cataplasmatibus esto.

Deinde cucurbitulam renibus in regione coxendicis adhibeto, maxime namque ab ea parte evacuatio profuit. Alvus præterea ducatur per clysteres cum lubricis, & viscidis potius, quam acribus, ex malvæ, aut fœni græci cremoribus, nonnunquam vero medicamenta ante cibos urinam citantia dentur, qualia in vitiis jecoris narrata sunt: pariter & cibaria similia concoctu facilia, cruditas enim istis noxam affert. Optimum sane lac est, maxime quidem asinæ, secundo equinum, ovillum autem, & caprinum confert, quatenus lac est. Si pauperes ægroti sint, os lavare satius est: sin minus, in decocto herbarum desident umbilico tenus folio repleto.

Verum si ad pus vergat, quibus cataplasmatibus ac medicamentis utendum sit, multis in locis superius traditum est.

At si calculus institerit, fomentis utique, & cataplasmatibus iisdem uti oportet. Calculi vero medicamentis potabilibus conterendi sunt, simplicibus quidem sio, & prionite (asplenium puto) herbis cum oleo, aut aceto esculento decoctis; earum quoque succo potui dato: compositis autem ea antidoto, quæ Bestinas appellatur, & ea, quæ ex viperis constat, & bestia, quæ Coscinos id est Cribrum dicitur, & quocunque experientia optima esse comprobavit.

Gestationes istis, & corporis concussiones ad movendum propellendumque calculum bene faciunt: nam calculorum in vesicam transitus ingentes dolores concitat. Quod si inde exciderint, dolor tollitur, ut neque per somnium dolorem sentire sibi videri soleant, quin etiam tanquam ex inevitabilibus malis animus perterritus solvitur.

Curatio acutorum Vesicæ affectuum. Cap. IX.

ET Vesicæ acuta vitia renalibus similia pro-
veniunt; phlegmone, & ulcera, & lapides,
& grumorum obstructions, a quibus urinæ sup-
pressio, & stillicidium exoritur, sed in hoc mem-
bro acutior dolor est, interitusque celerrimus:
vesica enim nervus latus est. At renes veluti
concrementum sanguinis jecoris speciem habent:
in quibus & gravissimi, & maxime miserabiles
morbi incidunt: unde mors cum maximis cru-
ciatibus miseris mortalibus ingruit.

Protinus igitur ventris ea pars laxa, quam
Ceneona Græci vocant, secanda est; multoque
oleo cum ruta, & anetho vesica est irriganda.
Si concretus sanguis doloris, impeditæque urinæ
author sit; oxymel bibere debet; aut calcis parum
cum mulla, quo grumi dissolvantur: deinde quæ
urinam movent, & herbæ, & semina exhibenda.

Sin ex sanguinis effusione periculum instet,
absque ulla cunctatione ei magis, quam cæteris
subveniendum: neque enim id leve discrimen est.
Nempe medicamina sanguinem coercentia open-
ferunt: opem fert autem vesicæ refrigeratio, ex
rosaceo, & vino irrigatio, & cum lanis succidis
obvolutio. Epithema bonum est, palmulæ ex
vino cum malo punico, aut succo rhois. Verum
si averfatur epithemata gravia, & vehementes re-
frigerationes, (cavendum est enim vesica natura
frigida tenuisque, ne ita multum refrigeretur)
eam gleucino illinito, aut acacia, aut hypocisti-
de ex vino. A spongiis vero, nisi valde urgeat
sanguinis eruptio, abstineto.

Escæ

Escæ triticæ coctæ faciles, bonum succum gignentes, lotiumque educentes præbeantur, quales a me in capite de renibus comprehensæ sunt, lac, vinum dulce Theræum, aut Scybellite. Medicamenta potabilia sunt, urinaria, bene olentia: fluxilia, & id genus alia. Utilissimum utique vesicæ remedium cicadæ sunt tempore suo tostæ pro cibo exhibitæ, extra tempus autem aridæ tritæ cum aqua: sed radicis nardi parvum cum cicadis elixetur: in iisdem quoque loco balnei ad vesicæ laxamentum æger desidet.

Quod si lapillorum interpositio mictum impediat; auriculario specillo lapis amovendus est, urinaque educenda, nisi adsit phlegmone, in phlegmonis, namque neque meatus instrumentum admittit. Præterea auriculario specillo vulnerantur.

At si expediri medicatio nequit, homoque doloribus consumitur; locum eum, qui sub glande est, cervicemque vesicæ incidito, ut lapis excidat, atque urina effundatur; ac deinde potissimum medendum est ad cicatricem vulnus ducendo: sin minus, puris effluvium, quod rhœas Græce dicitur, factum esse pro futura hominis vita satius est, quam ut tormentis miserrime cruciatus intereat.

Curatio Hysterica suffocationis. Cap. X.

UTERUS in mulieribus membranis extentis hinc atque inde secundum illas continetur, ac perinde atque animal vitia in olfactu patitur: nam ad bene olentia delectationis causa se recipit, ~~foeda~~ olentia contristantiaque præ molestia refugit. Igitur si aliquid superius triste offera-

Princ. Art. Med. Tom. V. O

tur, uterus ad naturalia descendit; si extus, ostio naturalium apponatur, retro sursumque recedit: nonnunquam vero in hoc aut illud latus ad lienum, aut jecur movetur: ad recessum ejus autem contradictionemque membranulæ, ut in navibus vela, cedunt, atque consentiunt. Hæc vero illi, & propter inflammationem eveniunt: nam si ejus cervix afficitur, atque intumescit, fit prominentior. Si in fundo exoritur inflammatio; sursum repit. Sin ad pedes foras vergat, turpis & immunda res est, dolores afferens, & contristans, præterea difficulter ambulare potest, & in latus, & supina decumbere, nisi pedes mulieris phlegmone laborent. At si ad superiora uterus recurrit, quam ocysime hominem strangulat; urget autem spiritum comprimens: neque enim prius conqueri, & clamare, & opem ab adstantibus petere valet, quod nonnullis, hisque pluribus respiratio, nonnullis autem vox celerius intercipitur: par est itaque eos, qui his miseriis interfunt, prius quam mulier intereat, medicum accersere.

Verum si forte aliquando occurreris, cognita phlegmone venam scindito, præcipue quidem eam, quæ in malleolo; quæ si non bene fluida sit, eam, quæ in cubito est, petito: sed a vena malleoli sanguinis missionem repetito.

Alia vero omnia administrato, quæcunque strangulatui, & citra inflammationem subveniunt: qualia sunt manuum ac pedum vincula ad torporem usque adstringentia: foede olentium olfactus, ut liquidæ picis, capillorum, lanæque, exustorum, flammæ in lucerna extinctæ nidoris, castorei, quod præter fæditatem odoris nervos etiam refrigeratos calefacit: lotium præterea vetus vel demortui fere corporis sensum magnopere suscitatur, & uterum ad inferiores partes abigit.

Porro medicamenta odorata naturalibus sunt imponenda: unguentum vero lene sit, & minime tactum vellicans, nardus, aut bacchar ægyptium, aut unguentum ex malabathri indicæ arboris foliis compositum, aut cum aliquo odorato unguine tusum cinnamomum: atque his muliebres locos oblinito. Quod si ex his fusile medicamen confletur, illud in vulvam infundito, anum quoque flatuum eductoriis inungito, per clysteres quoque non acres, sed molles; viscidos lubricosque humores indito, ut stercorea solum ejiciant, sedesque utero ampla vacuaque remaneat: id succus althææ, fœni græcive præstabit; fertulam vero, aut sampfucum cum oleo decoquito.

Cæterum si majore vi, aut depulsione, uterus egeat, tunc validæ mulieris aut viri bene tenacis manibus hypochondrium comprimatur, aut fasciis adstringentibus succingatur: quo in angustum locus redigatur, neque iterum sursum versus uterus procurrat. Item naribus apprehensis sternutamenta citentur: quibusdam enim sternutamento & contentione, uterus in propriam sedem redire potest; in nares autem pulvis inspi-retur ex radice lanariæ, aut piperis, aut castorei. Idem leves cucurbitulæ in fæminibus, ilibus, coxis, inguinibus attrahendis uteri causa defigantur, amplius, & dorso inter scapulas strangulatus subveniens admoveto.

Sin a phlegmone strangulatus proveniat, vena ad pubem veniens scindenda est, multumque sanguinis fundendum. Item faciei frictione, capillorum evulsiones, ut mulier ad se redeat, simul bene facient.

At si vel parum tolerare poterit; in decocto aromatum desadat, odoratibusque suffumigetur.

Ante cibos castorei paulum bibat, & hieræ paulum cum castoreo. Quod si ferre valet; lavetur, & in tempore ad antiquos usus revertatur: detque operam mulier, ut quam facillime menses elabantur.

Curatio Satyriasis. Cap. XI.

NERVORUM in virilibus inflammatio penis tentiginem facit cum appetitu contristatio: neque in actu venereo: fiunt autem distentiones nervorum convulsioni per similes, nuquam mitigabiles. Quin & ipso concubitu sedari non potest ista calamitas.

Mentis quoque alienatio sequitur, nam primum quidem impudentes evadunt, dum casum suum licentiose narrant: audaces enim eos coeundi infatietas efficit. Postea vero cum affectus iste defierit, tunc ad se redeunt, & mente optime constant.

Igitur omnium horum causa venam in cubito, & in talo aperias, & multum cruoris, ac sæpe detrahas; neque enim id temporis intempestivum fuerit, & ad mentis stupefactionem, & ad inflammationis remissionem, & ad caloris virilium mitigationem faciendam, animæ deliquium afferre, quippe sanguis multus calorem, & audaciam valde accendit, inflammationem alit, mentis perturbatioem confusionemque veluti esca ignem procreat.

Omne corpus etiam medicamento, quod hieram, id est, sacram vocant, purgato: neque enim purgatione solum egent, sed etiam leni medicatione: utrumque autem præstare hiera potest.

Insuper genitalia, & lumbos, & locos inter femina, & inguina (Plecada Græci vocant) & locum inter anum, & scrotum (Perinæus Græce dicitur), & testiculos lanis ab ove detonsis adhuc sordentibus obvolvito, sed lanas rosaceo ac vino perfundito, partesque istas multa irrigatione madesacito, ne ab lanis caliditas oriatur: imo natus calor a frigida humorum p'otestate obtundatur. Ejusmodi quoque cataplasmata superdanda, panis cum plantaginis herbæ succo, & solano, & feride, & papaveris foliis, idque genus aliis quæcunque torporem, frigoraque injiciunt; nec non & similibus virilia, & locos inter inguina, & femina, & coxas illinito cicuta ex aqua, vel vino, vel aceto: item mandragora, aut acacia, & spongiis vice lanarum utitor. Interea subluenda alvus est malvæ decocto, & oleo, & melle: omnia vero acria vitentur. Defigantur in coxa cucurbitulæ, aut in abdomine. Optimæ sunt autem & hirudines ad sanguinem deorsum adtrahendum. Et super vulnera cataplasma imponatur micæ panis cum althæa. Postea in aqua defidat, ubi artemisia, salvia, conyzaque decoctæ sint.

At si longiori tempore vitium extrahatur, neque multitudo (plethora) secundum proportionem minuta fuerit, & nervorum convulsionis metus adest, (nam facile in affectibus convelluntur,) curandi rationem mutare opus est, quippe calefacientia admovenda sunt; gleucinum scilicet oleum, aut sicyonium pro rosaceo, lanis autem mundis, & cataplasmatibus tepescientibus partes illæ contingendæ; quandoquidem hujusmodi curatio mitigavit: amplius & castoreum cum mulsa bibitum.

Cibaria parum nutrientia frigidaque sunt: pauca triticea: plurima olera, malva, bliton, la-

ctuca, cucurbita elixa, cucumis maturus elixus, pepo suo tempore collectus. A vino, & carnibus, longo temporis intervallo abstineto: siquidem vinum est nervorum calefactio, animæ remollitio, voluptati revocatio, genituræ creatio. venerisque excitatio.

Hæc a me in acutos morbos remedia scripta sint. Oportet autem, & juvenem medicum ipsum suo Marte aliqua sibi comparare; neque omnia ex alienis commentariis depromere. Hoc sane pacto acuta vitia fiunt, ut ordine singulis, quæ scripta sunt, aut omnibus uti valeas.

ARETÆI CAPPADOCIS

DE

DIUTURNORUM MORBORUM CURATIVUS.

LIBER PRIMUS.

<i>Proæmium.</i>	Cap. I.
<i>Curatio Cephalææ.</i>	Cap. II.
<i>Curatio Vertiginosorum.</i>	Cap. III.
<i>Curatio Monbi comitialis.</i>	Cap. IV.
<i>Curatio Melancholiæ.</i>	Cap. V.
<i>Curatio Phthisis seu ulcerum pulmo- nis.</i>	Cap. VIII.
<i>Curatio Ulcerum jecoris, & effusio- nis puris.</i>	Cap. XIII.
<i>Curatio Lienis.</i>	Cap. XV.

Cætera capita desiderantur numero octo ; vide
primum librum de signis , & causis longo-
rum morborum.

Proæmium. Cap. I.

IN longinquis morbis dilatio medelæ mala est :
nam ob cunctationem in vitia insanabilia pro-
labuntur. Inflatio sane ita habet , ut non faci-
le recedat , si semel invaserit : at si & diutius
trahitur , temporis spatio vires acquirit : & non

nunquam evenit, ut commoriantur. Exiguos quoque morbos majores excipiunt: cumque priores discrimine vacarent, eorum soboles pernicioſa exoritur. Itaque nullo pacto ægrotum ſilere convenit, ne morbus deprehenuatur, erubefcentem: neque aufugere vim curationis metuentem: neque medicum pigrum eſſe, ignavumque oportet: utrumque enim ad morbum inſanabilem efficiendum conſentit. Nonnulli autem ſunt ægroti, qui præſentium, nec non & futurorum ignorantia ad finem uſque cum morbo degunt. Nam plerique neque pereunt, neque futuram mortem ſuſpiciuntur: quocirca neque ſe medici fidei committunt. Horum probatio ex cephalæa colligitur: de qua prius ſermonem inſtituam.

Curatio Cephalææ. Cap. II.

CAPUT quanto ad vitam magis neceſſarium eſt, tanto difficiliore ægritudine laborat. Atque morborum capitis inſaſio quidem tolerabilis eſt: nam parum dolent, aures ſonant, gravitas adest: at ſi intendantur, finis eſt mortiferus. Igitur exiguos dolores ne ſpernito: nam & exiguis medicamentis in quibuſdam diſcuſſi ſunt.

Si plus temporis extrahuntur, majores cruciatuſ ſuperveniunt, propterea vena cubiti incidenda eſt: ſed duobus ante diebus vinum bibat, tantum autem ſanguinis detrahito, quantum ejus vires tibi conjectanti oſtenderint, verum non ſemel totum detrahare magnopere expedit; porro quorum vires copioſam ſanguinis detractiorem patiuntur, hiſ iſſis continuo morbuſ diſcutitur: atque id omnibuſ longiſ ægritudinibuſ convenit.

Tribus autem quatuorve diebus interjectis liberalius alendi sunt. Deinceps purgatorium, hieram quod vocant, cum mulla propinandum: ea enim a capite morbi alimentum maxime abducit, modus vero medicamenti quatuor aut quinque drachmarum pondo esto. Quod si bene purgaverit, tunc lavandus est, & vinum exhibendum, & vires augendæ. Postea iterum vena frontis recta sciendenda est: hæc enim est opportunissima sanguinis detractio; modus autem esto hemina, aut paulo plus, neque ultra sanguinem mittito, quoniam vasa inanire non expedit. Deinde capillis novacula detractis cucurbitulam priorem vertici affigito, alteram inter scapulas citra sanguinis effusionem admoveto: & eam, quæ in vertice fixa est, liberius scarificato: quo sanguis uberius attrahatur, & partes profundiores incidantur; remedia namque ad ossa usque penetrantia cephalæam juvant. Quod si vulnera cicatricem ducant, arteriæ secentur: duplices autem sunt; aliquæ post aures paulo ulterius, propriisque motionibus produntur: aliæ vero aurium arteriæ prorsum versus sitæ sunt auribus proximæ: nam instrumento, quod Antitrochon Græci nominant, adducuntur. Verum hæ quoque propriis pulsationibus innotescunt, nempe majores ossibus vicinæ secantur: hæ namque utilitatem afferunt: adjacent & aliæ singulis auribus, oppido tenues, quas incidere prorsus inutile est, modum vero incidendi in libris de manuum operationibus exposui.

Cæterum post medelam in cephalæa, morbo comitali, & vertigine, utque semel dicam, in omnibus capitis vitiis (prius ventre, aut purgatorio, quod devoretur, aut clysteri, evacuato) pituita evocanda est, modo e naribus per sternu-

tatoria, modo ex ore per ducentia pituitam. Species autem sternutamenta citantium sunt piper, radix herbæ lanariæ, fibri testiculus; hæc quidem sunt vulgata, & communia; ad lævorem autem terito, & cribrato, & calamo aut crassiore pennæ anserinæ caule inspirato. His efficacius in attrahendo violentiusque euphorbium est, cum aliquo ipsorum admixtum. Quin etiam cum oleis miscetur, gleucino scilicet, aut sicyonio, id est, ex cucumere sylvatico, aut cum unguento ex styrace: redditur autem magnopere liquidum, ut fusile sit, infunditur per nasi fistulas: hæc vero geminæ sunt, atque ab uno canali cognatæ, & cohærentes adeo, ut semel utriusque infundendum sit, neque enim tolerabilis est alterutrius naris sigillatim dilatatio, nam protinus caput accenditur, & acerbus dolor invadit.

Quæ autem per os pituitam eliciunt, hæc sunt: sinapi, granum cnidium, piper, uva taminia: id præstant vel mixta, vel singula. Cæterum quoniam & ipsa mandere, & exspuere assiduum est: idcirco, & cum aqua, aut mulsâ, aut posca permixta danda sunt, atque os eluendum; ad tonsillas enim impulsio humore exten-
toque collo expirationis flatui ablatur.

Posteaquam pituitam, quantam libet, eduxeris, permulta aqua calida lavandum caput, atque perfundendum; ut perspirabile atque dissolubile reddatur: ingentes enim obstructions fiunt. Cæna frugalis, & simplex esto: in qua & vinum ad stomachi restitutionem sumatur, siquidem & ipse magno dolore vexatur.

Interea vero, ubi vires ægri stabiliveris, lotionem per clysterem usitata opus est: in qua nitri multum inspergatur, aut resinæ a terebintho ar-

bore drachmæ duæ eliquentur, postridie sanguis e nasi interioribus detrahatur: intro enim prælongum instrumentum immittitur, quod catejadion vocant, aut illud, cui storyne nomen est, aut si quis horum copiam non habuerit, pennæ anserinæ caulem caassiozem fumere debet, ejusque nervosam partem denticulatim instar ferræ incidere, atque sic in nares usque ad ossa, quæ ob cribi seu colatorii similitudinem ethmoidæ vocantur, immittere; deinde utraque manu agitare, quo locus a dentibus insculpatur, ac vulneretur. Facilis est autem ac copiosus sanguinis cursus: nam graciles venæ hic desinunt, corporaque hac in parte mollia sunt, & sectioni habilia: verum & multos nares vulnerandi modos vulgus novit, herbas scilicet asperas, & arida lauri folia naribus imponentes, aut digitis eas fortiter agitantes.

Cum vero, quantum satis sit, evacuaveris, quod erit heminæ dimidium, coercendus sanguis est spongiis, & posca, aut aliquod aridum, quod sistendi sanguinis vim habeat, naribus inspirandum, galla, aut scissile alumen, aut balauustum.

Verum enim vero post hæc remedia siue dolor capitis perseveret, siue desinat, oportet ad finem hujus medicationis pervenire, quoniam id malum sæpe reverti solet, & in suo vigore consistens plerumque delitescit. Itaque novacula de-rasis capillis, (quandoquidem & hoc capiti prodest,) ferramentis candentibus urendum est: si in superficie, ad musculos usque pervenias: sin ossæ tenuis penetrare velis, a musculis caveto, nam muscoli exusti nervorum distentiones cient, quod si in summa cute ufferis, vinum odoratum album cum rosaceo infundere satis est. Pittarium vero madefactum per triduum supra cru-

illas extendito: quod si crustæ altius descendant; porri comam cum sale tritam, linteoloque illitam super dato. Tertio die crustis summam cutim tantum occupantibus ceratum ex rosa, profundioribus autem lentem ex melle imposito. Sed quæ medicamenta cicatricii inducendæ apta sint, alio loco descripsimus. Nonnulli super frontem ea in parte, ubi futura est, quæ corona dicitur, cutim osse tenuis inciderunt: illudque aut exterentes, aut excidentes usque ad meditullium (quam græci diploen nominant) ad carnis repletionem perduxerunt. Alii & ossa ad membranam usque perforarunt. Verum id genus remedia temeraria sunt: nihilominus tamen adhibentur, si omnibus aliis tentatis adhuc cephalæa perseverat, & æger est animosus, vel corporis robur excellit.

Si jam paulatim ad sanitatem accessio fiat, exercitationes recto corpore pectori humerisque adhibeantur, manuum fiat gesticulatio, halteres jactantur, saltu corpus moveatur, atque in his perite corpus torqueatur; primo, & postremo crura fricentur, medio tempore caput: picatio assidue picem inspergendo administretur: item caput rubrificandum nonnunquam sinapi cum duplo pane affricando, ne intolerabilis ignis excitetur: nonnunquam medicamina simul illinendo, quale est illud, quod ex adarce, & euphorbio, & pyrethro componitur: proficit autem & ad dolorem in tempore sedandum, & ad radicem mali extirpandam thapsiæ succus, & medicamina cum ipsa jungenda, quotcunque cutim tume faciunt, & variis similia tubercula excitant.

Victus ratio in singulis dolorum generibus tenuis esto: exiguus potus, & aquæ potio ante ullam medelam potissimum adhibeatur: ex toto vero ab acribus temperet, cepis, alliis, & succo

laſerpitii, a ſinapi autem non penitus: ſiquidem ejus acrimonia, præterquam quod ſtomachi vini roborat; capiti quoque haud ingrata eſt, pituitam fundens ac diſſans, aut ad inferiora deturbans. Leguminum peſſima faba eſt, & ejus ſpecies ipſa, & quæ a græcis ochri, & dolichi nuncupatur; illi cicerculæ folio ſimiles, hi faſcoli aut lobi a nonnullis vocitati: ſecundo loco ponitur lens, quæ nonnullis concoctionis excretionisque virtutibus prædita eſt: ſed caput replet, doloremque concitat: nihilominus cum pipere elixa ſpernenda non eſt. Far lotum haud ingratum eſt cum vino, & melle, quantum ad condimentum ſatis ſit, & ex ipſo conſtata ſorbitio, & ejus ſemina in ſimplici juſculo decocta, utique bona ſunt, & in condimento, quod Græci carycneam vocant; ſemina cari, coriandri, anifi: apii vero ſemen iis anteferendum: mentha herba, & pulegium præterquam quod bene olent, quandam vim habent, & urinam movendi, & ſtatus per inferiora expellendi.

Inter carnes vetuſtæ omnes damnantur: nuper interfecti galli carnes laudantur. Inter aves torquatus palumbus, columbus, & aliæ quæcumque haud ita multum pingues ſunt; ſuum extremitates, lepus aſſatus. Bubula ovillaque caro craſſum ſuccum creat, & caput replet. Hædus non penitus malus. Lac & caſeus caput dolore vexant. Ex piſcibus ſaxatiles deligendi, & quotquot in ea regione optimi cenſentur.

Olera elixa quidem ea aſſumantur, quæ lotium, & ventrem citant, malva, blitum, beta, aſparagi; acris vero & braſſica eſt. At inter cruda, lactuca omnium eſt optima. Radices autem, etiam elixæ, pravæ ſunt, radiculæ, rapæ; paſtinacæ

urinam movent, sed caput explent; fīsarum flatus edit, & ventriculum tumefacit.

Vinum album tenue dulce admittatur, tantum adstrictionis habens, quod alvum non remoretur. Omnia bellaria capiti inimica, (a) quin, & palmularum omne genus; ficus autem, & uva demulcent, & quicquid ea parte anni, quam horam Græci vocant, bonitate præstat: sed quibuscunque vel etiam juvantibus fatiari malum est; pejor est cruditas. Labores minus, quam cruditas nocent: nihilominus, & ipsi sunt detrimentosi.

Deambulationes matutinæ, alvo prius exonerata, citra spiritus difficultatem bene feruntur; optimæ sunt etiam & a cœna; gestatio longa per loca non ventosa conveniet, atque ubi sol caput non feriat: ei namque sirius officit. Usus veneris capiti ac nervis labem accersit. Peregre proficiscatur ægrotus in regiones calidiores ex frigidioribus, & in sicciores ab humidioribus. Confert & navigatio, & in mari vitæ traductio, & si quis sit maris accola, in falsa aqua frigida lavari, & in mari natari, & in arena volutari, victumque ex mari quærere proderit. Doloris vero capitis, quem hemicraniam Græci nominant, eadem medicamina sunt: nam quæ toti capiti remedia conducunt, eadem singulis ejus partibus adhibere, bonum est. Quibuscunque vero per hæc morbus depulsus non fuerit, iis reliquum est, ut veratro utantur, utpote ultimo atque valentissimo omnino remedio.

(a) *Aliter præter.*

Curaatio Vertiginosorum. Cap. III.

ET succedit cephalææ vertigo, & ipsa per se propriis de causis oritur, si profluvium ab hæmorrhoidibus coerceatur, si e naribus sanguis non effluat, qui prius effluere consueverat, si corpus non dissletur aut sudore, aut labore antea fatigatum.

Igitur si ab cephalæa ducit originem, ea mendi ratione uti debemus, quæ ad cephalæam supra exposita est; quibus autem violentius cum ultimis remediis occurrendum sit, posterius explicabo.

Sin ab aliqua humorum suppressione morbus inciderit; usitata excretio movenda est, naturæ namque salutaris est materiæ recursus.

At si ista tardat, malum vero increfcit: in aliis quidem suppressionibus, aut sanguinis e naribus manare assueti, aut sudorum, sanguis mittendus est e vena cubiti.

Sin ab jecore multis humoribus affluente, aut a liene, aut ab aliquo ex visceribus in medio corpore positis, vertigo prodeat, cucurbitulæ subveniunt. Sed quantum ex vena defluit, tantundem per has sanguinis est detrahendum, sanguis enim est causæ alimentum, quemadmodum & ventriculus. Deinceps capitis remedia subjungenda, vena cubiti recta, aut nasi arteriæ utrinque in angulis secandæ, cucurbitula vertici affigenda, caput radendum, rubrumque faciendum; pituita e naribus per sternutatoria, aut ex ore, quemadmodum docui, evacuanda; omnia denique modo in cephalæa narata administranda,

duntaxat adjicitur cyclaminis succus aut anagallidis, in aures fundendus:

Posteaquam vero medicaminum capitis ad finem perveneris: deinde quotquot efficaciora ad vertiginosos inveniuntur, ea sunt adhibenda. Vomitibus a cœna, nec non vomitibus ab esu radicalium uti postea decet: quin etiam ad veratri assumptionem hæc præparatio fuerit; nam præexercendus est stomachus, cum vehementioribus vomitoriis uti volumus. Pituita quoque impræsentia magis attenuatur, & ad veratrum bene funditur.

Veratri exhibendi modi plures sunt, ut validioribus quidem succurrat, ad magnitudinem amæ, id est placentulæ, aut paulo crassius est incidendum, & cum farre loto, aut lente assumuntur drachmæ duæ; imbecillioribus autem, & gracilioribus decoctum cum melle propinatur, & duarum aut trium mystillarum modus est: quis vero sit faciendi modus, alio loco declarabitur.

Inter singula autem remedia æger cibus reficiendus est: quo ea, quæ interim incidunt, sustinere valeat.

In accessionibus quoque sic opitulandum est; deliganda sunt crura supra talos, & genua, & manus brachialia, brachiaque infra humeros prope cubitos: ad caput irrigandum facit rosaceum cum aceto, oleo vero incoquito serpyllum, aut spondylium, aut hederam, aut id genus alia; fricentur extrema, & facies, olfaciat acetum; pulegium, mentham, aliaque ejusmodi ex aceto; inter dentes aliquid apertionis causa imponatur, nonnunquam enim maxillæ colliduntur, & cohærescunt: in tonsillis fiat titillatio, vomitus citetur:] nam interdum rejecta pituita æger e tenebris

nebris excitatur. Hactenus ad accessionis levamen, & tenebrarum discussionem dictum sit.

At de universa victus ratione tam in curando, quam post curationem hæc nostra sententia est. Somnus multus æque, atque insomnietas inimica sunt: multus enim somnus stuporem capitis sensibus injicit; vaporum exuberantia torpet omnis actio. Hi plane gravitatis, & sonorum in auribus, & splendorum quorundam oculis obversantium causæ, morbi vero indicia sunt. Vigilia cruditatem facit, alimentum subtrahit, laborem affert, corpus contristat, mentem labefactat: propterea facile furere, atque atra bile vexari isti consueverunt. Mediocris autem somnus ad alimenti distributionem, & ad laborum diurnorum levationem utilis est. Alvo ad excretionem consulendum: nam distillationis causa potior alvus est. Iterum crurum frictio per aspera linteola usque ad ruborem, deinde dorsi, & laterum, postremo capitis adhibenda, ab his ambulationes circa initia, & finem leniores, mediæ vero acriores. Quies consistentia spiritus post ambulationes esto.

Vocem leniter exercere oportet, gravibus vocibus intentum sonum edere; acutæ namque voces capitis distentiones, temporum palpitationes, cerebri pulsationes, oculorum inflationes, auriumque tinnitus efficiunt: mediocriter acuta vox edita, capiti prodest. Postea vero gestationis tempus adest, ad distandam totam capitis gravitatem opportunæ; longa sit autem, verum citra fatigationem, neque in tortuosis regionis tramitibus, neque assiduis itineris flexibus gestatio fiat: quoniam sic vertigines oboriuntur; sed rectæ, & longæ & lenes ac superioribus locis gestationes fiant. Siquidem ita assueti sunt, optimum panem

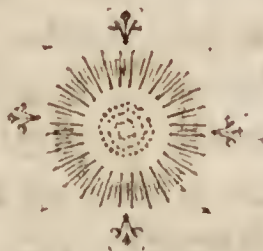
solum assumant, quantus exercitationibus impedimento ne sit, prius enim concoctum esse oportet: caput, & manus exercendæ, horumque frictiones faciendæ; in his vero leniter agendum: ut caliditas excitetur, & caro augeatur, & vires restituantur, postea suum ipsius caput erectum fricato diutius hunc laborem sustinens. Quin & exercitationes ad cervicis usus, & ad manuum agilitatem faciunt, si scienter fiant: sursum attollendo, caput atque oculos exercere oportet. Manuum exercitatio fit, aut discorum jactu, aut certando cestibus, aut pugnis, pila vero parva & magna, detrimento est; nam capitis, & oculorum circumvolutiones atque intentiores vertigines afferunt. Optime faciunt saltus, & cursus; omnia velocia exercitia cruribus conveniunt, & omnia roborant.

Frigida lavatio illuvie, illuvies autem calida lavatione melior; adstringere, densare, ficcare caput frigida lavatio efficacissime potest; & hic salubris status est humectare, solvere: tenebras offundere valentissime calida lavatio potest, & hæc capitis morborum causæ sunt; tales sunt & austri auditui graves: exercitationibus quies succedat, ut perturbationem sedet. Capitis pressiones ad cutim poliendam faciunt. Aquæ, aut aquati vini propinatio, est res optima, paratu facilis. Coma olerum assumatur, quæ ventrem molliunt, malvæ, bêtæ, bliti. Liquamen bonum stomacho, ori suave, alvum leniens, neque grave capiti, ex thymo, aut thymbra, aut sinapi conficitur.

Ova hieme calida, æstate frigida putamine spoliata, non tolta præbeantur. Olivæ palmulæ, falsamentum, recte conditum: alica elota, cum

aliquo dulci, quantum condiendi causa assumi debet; post hæc sal adhibendus.

Otium, & quies ab audiendo, & loquendo, ambulationibus utatur sub aëre perspirabili; delectat autem locus, aut arboribus confitus, aut herbidus. Utique vertiginosus cum ad cœnam accedit, maxime iterum in frigida lavetur, parum unguine corpus sublinens: si nolit, at crura tantum. Cœna triticea esto, quale est itrion, quod est placentæ genus, aut sorbitio ex alica, aut ptisana flatu vacans, per elixationem concoctu facilis. Medicamenta vero suaviorem ptisanam reddentia sunt piper, pulegium, mentha, cepæ aut porri paulum, neque tantum, ut innatet; acetum vero acre utiliter assumit. Carnes ex pinguibus animalibus non pingues, suum pedes, & capita. Volatilia omnia, sed multitudinem conjectura metiri oportet, lepus, & venatio, gallina quæ in promptu habetur, & juvat. Omnia bel-laria caput dolore infestant, præter palmulas aut maturas ficus, aut uvas, si flatibus homo vacet, hæc beneficient. In secundis quoque mensis utiliter ea sumuntur, quæ facile concoquuntur, si ridore vacant, & levia sunt. Postea deambulatio, mentis ex hilaratio; in quiete ad somnum conversio adhibenda.

Curatio morbi Comitialis. Cap. IV.

INGENTIBUS medicamentis atque valentissimis in morbo comitiali opus est; nam quoties ejus idea in mentem venit, non modo laboriosum malum, & periculi plenum, sed etiam generis morbi foeditatem, & calamitatis opprobrium exhorremus: atque ita existimo, si se mutuo in accessionibus spectantes ægroti, quæcunque patiuntur, cernerent, non ultra vitam ducere tolerarent; verum quæ singulis atrocia foedaque insunt, sensus privatio, intuendique sublata facultas abscondit.

Cæterum medendi rationem naturæ facilitatem sequi optimum est: quando per ætatis mutationes in longe melius hominem permutat. Quoniam si usitatus in malo victus, in quo morbus alitur, desierit, non ulterius hominem infestat, simul enim cum priore victus specie morbus recedit. Igitur si caput occupavit, inhabitat, quocirca omnia quæ a nobis in capite de cephalæa relata sunt, facere necesse est, detrahendo sanguine, & corpore purgando. Venæ autem, & quæ in cubito, & frontis recta secandæ sunt, cucurbitula admovenda; non est autem usque ad animi deliquium sanguis detrahendus: ciet enim morbum deliquium animæ. Arteriæ omnes, & ante, & post aures incidendæ, inter hæc omnia excellens purgatio facienda purgatorio, quam hieiram vocant, atque his, quæ e capite pituitam eliciunt: sed multo valentiora sint medicamenta, siquidem istorum habitus est dolorum patiens. Hilaritas vero, & bona spes id genus ægros miseros reddit.

Opus est etiam ignem capiti inferre: proficit enim. Imprimis os perforare usque ad secundam laminam oportet: deinde ceratis cataplasmatisque uti tantisper, donec membrana ab ossibus recesserit. Terebra nuda ossa circumcidere convenit: ac si paulum resistent, usque ad spontaneam avulsionem perseverandum, quousque nigra nonnunquam istorum, & crassa membrana inventa fuerit. Cumque per putrefactionem vel etiam purgationem audacter curante medico vulnere cicatrix inducta fuerit, ægrotus morbum evasit. Maxime omnium capitis ab ruborem usque frictiones valent usitatæ quidem, quæcunque a me superius traditæ sunt: valentior est autem, quæ fit per cantharides, sed tribus diebus ante, quam his utamur, lac, ut vesica muniatur, bibendum est: cantharides enim magnopere vesicam lædunt.

Hæc abunde sint, cum caput affectum est. At si mediæ corporis partes causam præbent, & ab his morbus exoritur: (rarissime autem ista fiunt, potius enim mediæ partes in consensu morbi trahuntur a capite, utpote ab ingenito malo, quod ægritudinis initium est): utcunque igitur res habeat, & in his vena cubiti solvenda est; a visceribus enim materiæ cursus est.

Quin etiam isti magis, quam alii, purgandi sunt, & hiera, & cneoro, quam thymelæam vocant, & coccognidio, quæ chamelæa dicitur: hæc enim pituitam extrahunt, peropportunum autem ipsis remedium est cucurbitula: epithematum vero, & cataplasmatum sylvæ omnibus perspecta est, & ea ubique scribere supervacuum ducimus, nisi quatenus eorum vim nosse conveniat: quod scilicet iis extenuare, per halitus digerere, fluxa spirabiliaque corpora reddere oporteat.

Item concoquentibus medicamentis calidis, aridisque, & urinam moventibus in nutritione, & in medicatione utendum: sed omnibus præstat fibri testiculus sæpius in mense ex aqua mulsa potus, præterea quæcunque ex variis composita medicamenta idem præstant, adhibenda sunt theriaca & mithridatium, nec non & Bestini antidotus bibenda est: quandoquidem hæ concoquendi facultatem roborant, utiles humores creant, & urinæ movendæ aptæ sunt, nam quæcunque simplicia medicamenta scribere opus esset, hisce continentur antidotis, cinnamomum, casia, folia malabathri, piperis, fœselisque omnia genera; & quodnam ex valentissimis remediis in istis compositis non reperies? Fama est, & vulturis cerebrum, & crudæ fulicæ cor, & domesticos feles comesos morbum discutere. At ego istorum periculum non feci, nonnullos autem vidi nuper jugulati hominis vulnere phialam subjicientes, atque inde haustum cruorem bibentes. O ingentem necessitatem, quempiam sustinere, malum malo piaculo depellere! atqui ex ea ad sanitatem nec ne isti pervenerint, nemo vere mihi affirmare potest. Quin & quendam auctorem legi, qui humanum jecur epulandum apponi præcipiebat: sed hæc illis scripta sunt, qui ad hunc usque miseriæ terminum pervenerunt.

Præterea, & victu opitulandum est, & singulis remediis, quæ aut ab aliis, aut ab ipso ægro fieri possunt, utique in hoc casu nihil spernendum est, nihilque temere faciendum, maxime quælibet exigua adhibendo, quæ penitus profint, nihil vero lædant. Etenim spectacula non spectanda, quæ ut & sermones & edulia & suffimenta plurima, morbum patefaciunt. Igitur omnia diligenter consideranda sunt. Somnus

multus crassitudo est, ocium & nebula sensuum, bonum vero mediocritas. Alvi excretio a somno, præcipue flatuum ac pituitæ res optima. Ambulationes longæ commodæ sunt, non flexuosæ bonum spiritum reddunt, sub arboribus myrtho, aut lauro, aut inter acres & bene olentes herbas, calamintham, pulegium, thymum, mentham, maxime quidem agrestes, & sponte nascentes: si harum copiam non habeat, inter humano cultu procreatas. Inter has quoque gestationes longæ, & ipsæ rectæ fiant. Itinera facere bonum est, non secundum fluvium, ne delabentem aquam intueatur: vertiginem enim aquæ fluxus affert, neque ullum, qui in orbem volvatur, neque turbinem, qui circumagatur, inspiciat, est enim imbecillior, quam ut firmum stabiliat spiritum, nam simul cum circulo vertitur: circumvolutio autem vertiginem, & comitiale morbum accersit. Post gestationem lenis deambulatio, postea quies: ut agitatio in gestatione contracta sedetur. Ad hæc exercitationes manuum fiant, extremis sudario ex crudis linis confecto involutis: inunctio non valde pinguis sit: frictio lenta quidem sed durior densandi causa: tumidi enim, & crassi sunt pluri mi, in medio vero totius frictionis caput erectum perfricetur. Exercitationes ad cervices, & humeros pertinentes, manuum commotio: omnia, quæcunque a me de vertiginosis dicta sunt, administrantur, satis vero hic ex copia ibi descripta positum est; præterquam quod velociores horum exercitationes esse oportet ad sudorem movendum, caloremque excitandum: hæc enim omnia extenuant. Verum, & in omni vita oportet excandescentiam iracundia vacantem injicere.

Alimenta omnia ex crassis leguminibus mala: triticei vero panes sicciores præbendi, alica

clota, & ex ea forbitiones, sed medicamenta voluptatis causa eadem cum supra positis sunt: nunc autem plura ex acrioribus ponito, piper, zingiber, libypticum. Liquamina vero ex aceto, & cumino, & suavia sunt, & utilia. A carnibus quidem maxime in totum abstineant, sin minus, in curatione saltem; in refectioe vero carnes deligantur, quæcunque sunt natura leves: quales sunt volatilium, præter anatem, & concoctu faciles, ut lepores, suum pedes, salsamentum; & post hæc sitis utilis est. Vini paulum bibatur albi, tenuis, odorati, quod lotium movet. Elixorum olerum assumantur quæcunque facultate acria extenuant, & urinam citant, qualis est brassica, asparagus, urtica: crudorum autem lactuca ea parte æstatis, quam horam Græci medici nominant.

Cucumeres autem, & pepo viro quidem robusto supervacua, nonnullis vero gustatione tenuis præbenda, mala est enim horum multitudo, cum frigida sint, atque humida. Ficus viridis, & maturæ uvæ, usus convenit. Ambulationes; post eas animi oblectatio molestia carens juvat, iracundia utique, & venus noxiæ sunt. Effectus enim morbi similitudinem adducit. At nonnulli medici de concubitu falluntur. Nam quoniam naturalis in virum transitus aliquantum proficit, puerorum naturam intempestivo concubitu violarunt, tanquam citius eos roboraturi, sed isti a natura sponte præfinitum tempus, in quo omnia remedia fiunt, ignorant: Hæc enim singulis ætatibus propria simul opportunis temporibus creat, in tempore namque concoctiones feminis, barbæ, canorum. Quis igitur medicus naturæ cum mutationem seminum a principio, tum præfinitum singulis tempus variaverit. Quin & in morbi naturam impeerunt: nondum enim in tem-

pore quidam venèri dare operam cœperunt, ante immaturitate rei noxam accipientes. Vitam autem degere oportet in regionibus calidis, & siccis, siquidem res frigida atque humida morbus est.

Curatio Melancholiae. Cap. V.

NUM sanguinem detrahère expediat, deliberatione indiget in melancholicis, ex quo humore morbus oritur: quin etiam ex non pauca malorum succorum (cacochymiam Græci nominant) multitudine. Itaque si in juvenili ætate quis morbo corripitur, & veris tempore, vena in dextro cubito media cædenda est, ut a jecore sit oportunum effluvium, id enim viscus sanguinis fons est, & bilis generatio, utrumque vero melancholiæ alimentum; cædenda est, inquam, licet sint graciles, & sanguinis inopes: sed paulum sanguinis mittendum, quatenus videlicet venæ sectionem vires sentiant, sed nullam noxam earum tenor accipiat. Nam, & si crassus, & biliosus, & concretus, & ater, qualis amurca, sanguis est, nihilominus ipsius naturæ prælium est atque alimentum. Quocirca si plus, quam decet, sanguinis effuderis; natura cibi penuria de propria sede prolabitur. At si sanguine refertus est æger; plerumque quidem non usque adeo malus sanguis est, vena tamen utique secanda est, verum non eodem die; sed aliis diebus repetendo, quantum satis est, sanguinis detrahatur: eodem vero die modum sanguinis mittendi vires declarabunt; medio autem tempore, quo aliam evacuationem substinere valeat, liberalius nutriatur.

Opus est autem & ventriculo ipsi quoque æ

grotanti, & laboranti opitulari, eum vero si atra bilis urget, per diem unum prius tenuiter nutrito; ægro nigri veratri drachmæ duæ ex aqua mulsa præbeantur, id enim bilem atram expurgat: nec non & thymi attici coma, & ipsa bilem atram educit; commodissimum est autem singulorum partem, ut ex utroque duarum drachmarum pondo fiat, exhibere.

Post purgationem lavetur, viniq; paulum bibat, & alia in cibis jucunditas concedatur, stomacho enim ac viribus laboriosa purgatio est: posthac iterum ad media faciendus transitus; cum prius vero cataplasmate atque irrigatione laxaveris, cucurbitulam jecori, & ventriculo, aut ejus ori admoveas, namque hæc detractio multo, quam sectio venæ est opportunior, tergis quoque inter scapulas cucurbitulam affigito; siquidem eo loco stomachus adhærescit.

Deinde rursus reficiendus æger. Atque si alimentum vires instauraverit; caput radendum: cui postea cucurbitula affigenda est, hujus enim morbi inter alios prima ac maxima causa in capite est. Porro neque sensus ipsis a noxa immunes sunt, nam inde ipsorum exortus atque initium est; commutantur igitur, & ipsi, ægritudinemque participant, utique nonnulli, & sensibus delirantibus, corrupte sentiunt.

At stomacho potissimum succurrendum est: cum, & ipse male habeat, & in ipso bilis atra resideat. Igitur absinthii succum ab exiguo incipiens ab fabæ usque magnitudinem assidue devorato, id enim ne bilis gignatur, impedimento est. Benefacit & aloë, namque ipsa ad inferius intestinum bilem deducit. Nempe si recens malum sit, neque multum homo a naturali statu discesserit, alia huic medela opus non est, sed re-

liqua victus ratione utendum, & ad pristinum habitum recuperandum, & ad exactam mali purificationem faciendam, & ad vim corroborandam: quæ omnia, ne iterum morbi revertantur, efficiant. Victum autem in refectione convenientem posterius exponam.

Si ab his paulum debilitatus morbus denuo invalescere visus fuerit; vehementiora medicamenta requirit: neque in aliud tempus differendum est.

Verum si a coercitis mulierum mensibus, aut in viro a supresso hæmorrhoidum profluvio, morbus creatus est, irritandi sunt loci, & aliquid soliti excrementi profundendum. Si cunctatur, neque descendit, in aliam quampiam partem sanguine prolapso, morbus vero exacerbat; evacuatio facienda est, & a talis incipiendum. Quod si non, quantum satis est, sanguinis inde manaverit; cubiti quoque vena secetur. Interjectis autem reficiendi causa tribus, aut quatuor diebus, hieram, id est, Sacram, quæ purgatorium medicamentum est, potui dato. Ad hæc cucurbitam mediis corporis partibus applicato, jecori videlicet affigens.

Sed maturanda negocia sunt, ac celeritas adhibenda, exiguis enim medicamentis morbus non obsequitur; si magnis autem non vincitur, sed resistit, tunc firma sede melancholia nititur. Quod si penitus totum corpus occupaverit, sensus, mentem, sanguinem, bilem, nervos etiam corripuerit, & ipsa insanabilis efficitur, & aliorum morborum corpori sobolem inserit, furoris, convulsionis paralyfisque, quæ si a melancholia proveniunt, sanationem utique accipere nequeunt.

Quam ob rem ad hoc malum propulsandum veratro utendum est.

Sed antequam veratrum ægrotus accipiat; stomachum ad vomendum exerceat, & humores extenuet, & corpus fluxile reddat. Vomitiones autem hæ præstant nonnunquam jejuno stomacho, nonnunquam radice provocati. Docebimus vero & modum, & materiam: docebimus & veratri species, & utendi rationem item quo pacto singuli, & distinguere, & ordinare prius oporteat; & quo pacto in vomitionibus subveniendum sit, indicabimus. Incredibile est autem nisi ab his funditus convulsus est morbus, at multorum saltem annorum intervallo non sopiri, plerumque enim postea melancholia rursum suboritur.

Quod si jam firmas radices egit; nihil jam ultra differendum est, sed quæ ad veratrum pertinent, omnia administranda. Nempe ægroti omnes sanari non possunt: medicus enim Deorum potentiam anteiret, verum dolores sedare, morbos intercipere, atque obscurare, medico fas est. Itaque nimirum his, quæ posuimus, adhibitis, medici defatigantur, seque aliud quicquam facturos negant, atque duas causas, aut morborum insanabilem esse, aut omnia se remedia tentasse prætexunt. Nihilominus tamen sacram ex aloe medicinam subinde præbere haud alienum est, siquidem opportunum melancholiæ subsidium affert stomacho, & jecori subvenit, bilemque dejiciens mirifice prodest. Quin etiam malvæ feminis drachmam ex aqua propinare optimum esse quidam experientia compertum habuit. Infinita præterea sunt simplicia medicamenta, quorum aliis alia utilia sunt.

Post id genus labores demum, reficiendus æger est: quibusdam enim quamdiu medicatio adhibetur, tamdiu morbus permanet, quamvis labefactatus ac debilis: at si homo carnes refarciat,

ac vires instauret, simul omnia morbi vestigia obliterantur; nam potentia naturæ sanitatem, imbecillitas morbum parit. Propterea ad refectionem convertatur ægrotans, in aquis sponte calidis sæpe commorans: medicamenta enim, quæ in his sunt ingenita, opem ferunt, bitumen videlicet, aut sulphur, aut alumen, ac multo his plures aliæ facultates. Bona utique est humectatio morbi squalorem tollens, & curationis vexationem mitigans.

Raræ autem ac molles carnes ad ægritudinis remissionem maxime faciunt: verum siccæ ac densæ melancholia laborantibus carnes sunt. Inunctio pinguis cum leni frictione adhibeatur, cum multo autem oleo, hæc contineat.

Multa deficiunt.

panes loti cum vino aliquo dulci Theræo, Cretenfi, & Scybellite, quod Pamphyllum vocant: aut vinum, & mel, quæ jam diu permixta fuerint, ova, & frigidiora, & calida, putaminibus nudata; non pingues carnes vim detergendi habentes; porcorum pedes; & capitis partes; avium alæ pingui carèntes; venatio, ut leporis, caprearum, damarum carnes; fructuum autumnalium quisquis optimus fuerit.

Stomachi subversioni consulendum est antecibum, quo minus devoratus rejiciatur, quare ante omnes cibos mulsæ cyathi dimidium dandum est, bibitumque per vomitum reddendum, quo stomachi excrementa purgentur; sic enim cibus in ventriculo firmus residet. At medicamina necessario educendorum purgatoria sunt, pini fructus & urticæ, semina coccali, & piperis, amygdala amara, mellis consistentiam præbeat.

Sin exficcare volueris; optime proficit myrrha, & iridis radix, & medicamen ex viperis, & Bestini, & Mithridatis antidotus, & id genus alia prope infinita.

Exterius apponenda sunt cataplasmata, quorum materia est fertula, & papaver, & terebinthi lacrima, & hyssopum, & oleum ex rosis, aut ex œnanthe; cera autem hæc omnia cogantur.

Inunctio pinguis gestationes, deambulationes, & alia, quotquot carnes reficiunt, & vires instaurant, & naturam in antiquum statum revocant, administrentur.

Sextum, & septimum caput deficiunt.

De curatione Phthisis, seu ulcerum pulmonis.

Cap. VIII.

Carens principio, & fine.

quemadmodum in navi, & tranquillitate, nam si recte habuerit ægrotans, in mari gestatio fieri poterit, atque ibi vitam deget: cum ulceribus enim quiddam succum marina falsugo communicat: a gestatione quiete concessa utendum in præsentia pingui oleo; post frictiones oleum cum aceto infundatur, paulum primo, deinde adji-
ciendum usque ad heminas quinque, aut sex, aut multo plus etiam: sin minus, at saltem quantum quis ferre poterit, multoties enim, vel id solum pro omni alimento satisfecit. Lac vero assumptu suave, potu facillimum, nutritu soli-

dum, & qualibet esca a pueritia familiaris est: præterea visui colore delectabile, medicamen arteriam non asperans, guttur lævigans, ad ejiciendam pituitam facilem spiritum reddens, inferiorem exitum lubricum efficiens, ulceribus dulce subsidium, & quolibet alio benignius: si quis multum lactis potat, nullo alio eget alimento, in morbo enim bonum medicamen lac, ejusdem & alimentum efficitur; nam hominum lacte vescientium nationes frumentum non edunt: optima vero est cum & puls, & bellaria, & alica lota, & quæcunque edulia ex lacte fiunt. Quod si & alia esca indigeat, ejusdem generis esto; ptisanæ cremor concoctus facilis, tenuis materiæ est, eatenus vero condiendus erit, quatenus absorptu facillimus sit. Si quid etiam saporis jucunditatem afferens capiat, & illud medicamentum esto; qualis est ligustici coma, pulegium, mentha, salis exiguum, acetum, aut mel; si ventriculus non concoquit; hujusmodi exhibenda sunt. At si nihil ventriculo tale exhiberi necesse sit, omnibus ptisana præstantior est. Licet & ptisanam in alicam permutare: minus enim flatuosa, & concoctu facilior est; si quemadmodum & ptisana extensa deglubitur. In humidoribus rejectionibus faba ulcera purgat, sed flatibus redundat; item pisum, & ochrus, qui, & quanto pauciores flatus citant, tanto minus ulcera purgant. Itaque medicus conjecturis ductus, prout præsentia postulant, his uti debet: istorum quoque condimenta sunt quotquot de ptisana memorata sunt. At ova ex igne quidem aquea calida, sed ex animalibus nuper edita optima sunt: priusquam eam.

Reliqua hujus capitis usque ad xjjj. caput deficiunt.

De curatione ulcerum Jecoris ; & puris ab eo effusionis. Cap. XIII.

Carens principio , & fine.

in jecore ulcus perniciosus insit: periculosissimus autem est, qui in ventrem fit saniei confluxus; si stomachum occupet, qui viam superiora petentibus præbet. Alimentum enim vitæ causa est: ipsius vero alimenti dux est stomachus, insuper medicamenta intimis corporis partibus stomachus distribuit: quapropter si ad quælibet devoranda male se habeat, celerius ægrum morbo atque fame consumi necesse est.

Hæ sunt cujusque loci, quo se pus conversurum est, inter se differentes notæ. Nam si per intestina delabitur; tormina vexant, alvus liquida est, pituita, & bilis fertur: deinde cruentum virus circumfluens, aut humiditas aquæ similis, in qua crudæ carnes demersæ lotæque fuerint.

Si pus in vêsicam defluit; gravitas in renibus lumbisque sentitur, ac primo lotium multum, & bile infectum, postea turbulentum, nullam subsidentiâ continens, quam græci hypostasim dicunt, inconstansque decurret; ad extremum vero & sedimentum album apparebit.

Sin ad stomachum sursum versus pus rapitur, tunc orietur nausea, odium cibi, vomitus pituitæ, aut bilis, defectus animæ, vertigo usque eo, donec pus erumpet. Præcipuum sane fuerit in aliam partem avertere, prava enim hæc via est.

Quod

Quod si pus violentius feratur; omnia facienda sunt, stomachoque succurrendum escis, medicamentis, victusque ratione. Sed omnia leniter adhibenda. Medicamentis quidem ut sinus effringatur, studendum est: herbam itaque hyssopum cum mulsa potui dato, & marrubii comam ipsa quoque cum mulsa, & succo absinthii. Hæc utique quo humores extenuentur, & viæ lubricæ reddantur, & purulenta corpora facile rumpantur; ante cibos bibere expedit. Dandum est & asininum lac bilem non generans, bene nutriens, in caseum non spissescens: quæ lactis virtus est. Ad hæc ægrotanti gratificandum in cibo, & potione: quos, & si paulo deteriores juvantibus sunt, nihilominus tamen concedito, nam stomachus nausea vomenti, & contristanti humori transitus erit, siquidem nonnullos puris exitus offendit.

Cavendum est etiam ne jejuni sint: cumque aliquid cibi capiunt, illud purum sincerumque sit.

Opus est autem, in cæteris effluviis diligentissimam stomachi curam suscipere: quandoquidem ipse omnibus medicamentis iter præbet.

Meminisse quoque jecoris oportet, ubi ulcerum radix est.

Porro si pus in vesicam impetum facit, urinam citantibus eliciatur, ut puta asari radice, adianto, & meo potabilibus: hæc enim ex mulsa potui danda sunt. Bestini utique varium medicamentum, & quod ex vesicario solano conficitur, & quotquot experimento aliquibus probantur, optima sunt. Verum enim vero si per intestina educere malis, tibi lac eductorium esto, præcipue quidem asinæ: id si non adsit, capræ, aut ovis. Succi autem lubrici, & abstergentes præbeantur: qualis est hordeaceus. Obsonia sunt

piper, zingiber, ligusticum, utque semel de omni victus ratione absolvam, in qualibet puris eruptione alimenta sint boni succi, stomacho utilia concoctionem facile admittentia, ea vero sint aut cremores, aut ex lacte pultes, & cibi ex amylo, & bellaria cum lacte.

Curatio Lienis. Cap. XIV.

SCIRRHI in liene geniti discussiones non facillimæ sunt; quod si & ab hoc oriundi morbi proveniant, utpote anasarca, aut malus habitus; insanabile malum effectum est. Hac ratione vero scirrhis medicus opem ferre debet: orientes avertere, & nuper incipientes discutere oportet: inflammationibus autem resistendum. Siquidem scirrhi inflammationibus ad difflationem tendentibus veluti hereditario jure succedunt: hæc enim inflammationis germina sunt.

Porro iis remediis utendum est, quæ a me in sermone de acutis morbis relata fuerunt. Si tibi omnia facienti in inflammatione scirrhus immaneat; igni quoque similibus ad molliendam durtiem utitor: irrigationibus ex aceto, oleo, & melle. Sed lanæ vice panni lintei complicati accipiantur. Sic unguentariæ glandis pulvis cribratus inspergendus est, & cataplasmatibus quammollissimis:

Reliquum istius libri usque ad portionem duodecimi capitis secundi libri de curatione tardarum egritudinum deficit.

ARETÆI CAPPADOCIS

DE

DIUTURNORUM MORBORUM CURATIONE.

LIBER SECUNDUS.

Cujus prima quinque capita Crassus non vertit.

SECUNDI LIBRI CAPITA.

<i>Curatio Hydropis seu aquæ inter cutem.</i>	Cap. I.
<i>diabetis.</i>	Cap. II.
<i>calculorum & ulcerum in renibus.</i>	Cap. III.
<i>vitiorum vesicæ</i>	Cap. IV.
<i>gonorrhææ</i>	Cap. V.
<i>vitiorum stomachi.</i>	Cap. VI.
<i>ventriculi affecti.</i>	Cap. VII.
<i>dysentericæ</i>	Cap. VIII.
<i>lientericæ.</i>	Cap. IX.
<i>affecti uteri.</i>	Cap. X.
<i>Arthritidis & Ischiadis.</i>	Cap. XI.
<i>Elephantiasis.</i>	Cap. XIII.

Curatio diabetis, id est urine profluvii. Cap. II.

Diabetis, id est urine profluvii, morbus hydro-
pis species est, quod ad causam & habitum
adinet: loco unde humor effluit solo differt. Nam
peritonæum conceptaculum est ascitis, nec deflu-
vium habet, sed illic permanens exundat: in dia-
bete verò idem est a patiente lapsus humoris, ea-
demque colliquatio: in renes autem & vesicam ex-
eundo fertur effusio; aqua intercute laborantes hac
via procedunt, si a morbo convalescant: ac bonum
est si causa solvatur, nec ponderis duntaxat levatio
fiat: his autem major sitis adest, humidum enim
defluens exsiccat. Remedia ad colliquationem sedan-
dam eadem, quæ ad hydropas valent: ad sitim vero
medicina magna est opus, ea enim in omnium dolo-
rum genere maxima est, & si ægri humidum bibant,
meiendi provocatio est; adde quod & effluens his
humor secum abducit ea quæ de corpore colliquat.
Opus est igitur medicamentis sitim depellentibus,
sitis enim magna est, ac potus insatiabilis cupidi-
tas, nullus enim potus quantus quantus is fuerit,
siti medetur. Omnino stomacho, unde sitis fons
scaturit, succurratur necesse est. Igitur ubi hiera
purgaveris, epithematibus utitor, nardo, mastiche,
palmulis, malis cydoniis crudis: horum quidem
succus cum nardo & rosaceo ad humectandum op-
timus est, eorum vero cum mastiche & palmulis
cataplasma fiat. Cum cera vero & nardino unguen-
to horum mixtio bona est, vel succi acaciæ & hy-
pocistidis, tum ad humectandum, tum ad cata-
plasmata. Cæterum & aqua, quæ potui dabi-

tur, cum pomis decoquatur. Alimenta sint, lac, & cum eo cibaria amyli, alicæ; forbilia, vinum adstringens, ad stomachum roborandum, id que si meracius sit, præstat ad evaporandos & disficiendos alios humores, nam sitim falsi pariunt: vinum vero una & adstringens & refrigerans, mitigatione pariter & temperatione: ad vires autem prodest etiam, si vinum dulce sit ut sanguis, ad ejus procreationem. Variæ medicinæ eadem adhibeantur, theriaca Mithridatica, quæ ex fructibus mollioris corticis (quos oporam Græci vocant) conficitur, & alia hydropi conducentia: itemque univerni victus vitæque ratio eadem esto.

Curatio calculorum & ulcerum iuvenibus. Cap. III.

DE inflammatione & sanguinis eruptione, & quicumque a renibus affectus acute perimunt, in libris de morbis acutis scripsi: de exulceratione calculorumque ortu, quæ ut plurimum senibus commoriuntur, nunc potissimum scribo, ad curationem quam proxime possum accedens: sin minus, ad laborantium non nullam mitigationem. Calculorum igitur procreationem e fecunda sterilem reddere nemo potest, facilius est enim uterum a pariendo prohibere, quam calculosos renes calculis vacuare; ad exitum quoquomodo procurandum auxilia quærenda sunt. Itaque si calculi consistant, remedia dicam, nam valde tum ægroti dolent; insuper & torminibus, & volvulo coli, & urinæ suppressione mortem obeunt: contigui enim sunt renes & colon. Nam si calculi insistant, insitque præterea lotii suppressio ac volvulus, vena malleoli quæ recta reni respondet, secetur. Nam sanguinis e renibus fluxio.

nēs , calculorum inhæſiones cohibent , inflammatio enim colligata tenet omnia : evacuatio autem ſolutio eſt phlegmones , lumbique humectandi , ubi renum locus eſt , adhibeatur vero veteri vel recenti oleo rhyte. Anethi quoque coma ad urinam ciendam prodeſt , & libanotis , aut ſampſuchum : iis autem aqua inſpergenda eſt , parum enim inunctiones eſſent : cæterum & iis fovendum , coriis bubulis inſuſo anthemidis oleo. Cataplaſmatum ſylva cum farinis eadem eſto. Soluit & nonnunquam calculos inſiſtentes cucurbitula levis ; ac optimum fuerit , ſi ſuper inflammatione ſcarifices. Quod ſi etiamnum tibi hæc facienti ſuperſtites calculi maneat : in oleum homo deſcendat. Id enim ſimul omnia confert ; tepor quidem emollit , & quadamtenus ad lentitiam adducit : acrimonia prompte mordet , quæ quidem & calculorum exitui profunt , eoſque provocant. E ſimplicibus pharmacis potui dandæ ſunt radices , phu , meon , aſarum : herbæ , prionites , petroſeli , ſium ; è variis , unguenta quæ capiunt nardum , caſſiam , myrrham , cinnamomum. . . .

cicatricem obducet ſinapi , & cruſtæ ab igne obductæ , & quæ antea dixi epithemata. Diæta vero , inunctio , navigatio , & vita in mari acta , omnia renum affectibus remedia ſunt.

Curatio proſtutii ſeminis. Cap. V.

GOnorrhæa , id eſt ſeminis proſtutium , quæ malorum omnium cauſa eſt , haud cunctanter ſolvenda eſt , tum propter colliquationis periculum , tum propter morbi turpitudinem , tum propter ſucceſſurorum liberorum procreationis neceſſi-

tatem. Ac primum quidem, quemadmodum communis fluxus, sananda est medicamentis adstringentibus partes vesicæ & fluentibus locis propinquas atque refrigerantibus lumbos, ilia, pudenda, testiculos, ne diu genitura diffluat: deinde rursus universum corpus calfaciendum, ut excrementa siccentur. Adstringunt igitur & macerant, & ab ove succida lana, & unguinosum rosaceum unguentum, aut œnanthinum, cum albo vino odorato, sed sensim calorem excitando: oleum commune, & melilotum cum eo fervefactum, & sampsuchum, & libanotum, aut conyza. Optima est & anethi coma & multo magis rhyte. His autem ad cataplasmata utitor, hordei & ervi farinis & irionis feminis, nitrum quoque: mel vero ad omnium conspirationem & connexionem. Talia etiam sunt cataplasmata quæcunque rubefaciunt, & jonthos *id est* varos cient, & fluxionem derivant, & locos tepefaciunt, tale est cataplasma viride, & quod ex lauri fructu conficitur. Castoreum quoque frequenter bibendum, & de radice halicacabi unica drachma detur, & menthæ decoctum. Ex variis medicamentis; quod ex pipere gemino conficitur; Symphonis item & Philonis antidotum, optimum, & quod ex fera quæ finchus appellatur, ad potionem paratur pharmacum, & Bestini antidotum, & theriaca serpentibus viperis conficitur. Universum autem victus rationi tribuendum concedendum & credendum est, exercitationibus & ambulationibus & gestationibus; hæc enim habitum ad calorem convertunt, quo in hoc affectu est opus. Quod si temperans sit rerum venerearum, & frigida lavetur, spes est fore ut celerime homo virilem habitum induat.

Curatio laborantium stomachi vitio. Cap. VI.

IN aliis morbis post curationem diæta ad vires & robur corporis, bona concoctio est; stomachi affectibus laborantibus solis hæc vitiosa est: quonam igitur pacto hæc comparetur dicam. Nam gestationum, deambulationum, exercitationum, declamationum, & alimentorum concoctionem adjuvantium quod fatis est, prodest quidem ad debellandum stomachi cibos fastidientis vitium: sed id concoquendi longam imbecillitatem tollere non potest, nec maciem corporis in corpulentiam convertere: multo vero magis proficiet medicus, ægrotantibus, si gratificetur, & pariter omnia faciat, ac cupiditatibus eorum indulgeat in rebus quæ non magnopere lædunt. Est enim id optimum, nisi rerum valde juvantium appetitu moveantur. Medicamenta potui danda sunt, succi, absinthium, nardinum unguentum, theriaca, petroselini fructus, & zingiberis & piperis, & fefelios. Hæc ad concoctionem valent, etiam pectori ad adstringendum imposita, nardi, mastichis, aloës, acaciæ, & pulpæ cydoniorum succus. Ipsæ quoque malorum carnes contusæ cum palmulis, epithema præbent adstringens. Quinetiam alia quæcumque in diabete ad sitis sedationem mihi commemorata sunt: eadem enim & his & illis sitim provocant: tamen si stomachicis constitutio stomachi siticulosa minime sit.

Curatio celiacorum, id est ventriculo laborantium.
Cap. VII.

SI ventriculus ciborum digerendorum impotens sit, diffuset autem alimentum non coctum, non mutatum, crudum, nihilque ad corporis molem transeat, celiacos hos appellamus, refrigerato nimirum intus innato calore, quominus coquat, & viribus, quæ distribuunt alimenta, debilitatis.

Ventriculus igitur primum quiete & inedia labores remittat oportet; ita enim eo vires recurrunt. Si vero multitudo eorum, quæ stomachus acceperit subesse videatur, jejunis nauseis ex aqua vel mulsa utendum est, Ventriculus autem contegendus; & ut adstringatur, irrigandus lanis ab ove succidis, ac unguinoso rosaceo unguento, aut œnanthino, aut melino: optimum quoque fuerit si & lentiscino, hypocistide etiam aut omphacio. Cum his etiam cataplasmata adhibeantur, calida quidem tactu, sed viribus adstringentia. Atque si alicubi ad jecoris vel ventriculi os tensiones aut inflammationes sint, cucurbitula admota incidere oportet: & sunt quibus id solum sufficiat. Ubi vero ceratis ad cicatricem ulcera perducta fuerint, & ad duritiem pervenerint, eo hirudines admovendæ: deinde epithemata concoctionem juvantia imponenda, quale est quod ex feminibus conficitur; si chamæleontis radicem habeat, optimum est: ubique lauri fructus insint; malagma etiam quod viride appellatur, & meum, quod mysterium est, *id est arcanum*. Ea enim emolliunt & leniunt, & calorem cient, visceraque flatibus evacuant, quibus ad adstringendum est opus: cæterum & sinapi, limnestis, & euphor-

bium, & omnia talia, quæcumque refrigerationem amoliuntur, calorem autem revocant. Talia quoque ad adstringendum medicamenta potui danda sunt; primum quidem usui est arnoglossi succus cum aqua myrtis aut cydoniis adstricta; optimus quoque acinus uvæ omphacinæ, vina vehementer adstringentia: deinde medicamenta quæ ventri medicantur: potiones quotquot ex zingibere, & pipere, & fructu sylvestris petroselinii conficiuntur: theriaca quæ viperis feris constat, maximam vim concretionis dabit. Si vero hic nihil aut parum proficiatur, vomitibus ex radiculis utitor, sin autem & his albi veratri radicem per noctem unam includas, valentissima tibi fiet purgatio, tum ad humores frigidos purgandos & expellendos, tum ad calorem restaurandum. Cæterum & victus ratio vitæque hoc modo moderatæ sunt: noctu somni, interdiu deambulationes, declamationes, gestatio vel in lauris, vel in myrtis, vel in thymo, nam in perspiratione ac respiratione, ad bene concoquendum medicamenti vis aliqua inest: exercitationes corporis, frictiones, manus gesticulatio, halteribus jaciendis, thoracis & ventriculi lassitudines, ante cibos potationes, minimè enim ad vires parandas expeditus est panis: his addatur frictio ad ruborem usque, deambulationes segnl.

De curatione Arthritidis & Ischiadis. Cap. XII.

Secundi Libri

.
ciborum, & raphanorum plerumque, deinde ad veratrum veniendum est.

In his victus ratio aliarum affectionum communis est, & post victus rationem inunctio, lavatio in frigida marina præcipue quidem omnibus articularibus vitiis communia medicamenta sunt; nam & podagricis veratrum mirifice, sed in primis morbi invasionibus succurrit. Quod si multis jam annis inveteravit, vel & a majoribus per successionem descendit; ægrotum ad mortem usque comitatur.

Artuum exacerbationibus hoc sane pacto subveniendum est; lanæ ex ove sordidæ adhibeantur, irrigationes fiant ex rosaceo, & vino; nonnullis & spongia e posca profuit. Ad hæc cataplasma fiat, panis sumatur cum refrigerantibus, ut pote cucurbita, & cucumere. Accipiat & cucurbitula tenuis, & plantago herba, & rosarum folia. Nec non & sideritis dolorem sedat cum pane, & musco: & symphyti radix. & pentaphyllos herba (quinquefolium Romani vocant), & marrubium, quod foliis est tenuibus; hujus decoctum quidem infusum dolorem levat: ex ipsa vero herba cum panis micis, aut cum hordei farina cataplasma fiat. Malorum quoque citriorum pars non apta cibo cum polenta magnopere subvenit. Ficus aridæ, & amygdalæ cum aliqua farina. Hæc utique est refrigerationis materia. Et hoc quidem remediorum genus aliud alium juvit, & idem interdum alium atque alium.

Nonnullis vero calefacientia remedio sunt, atque idem remedium alias alii opitulatur. Per vulgatum est autem, & hoc ad dolorem tollendum proficere; capram oportet herbam iridem ad satietatem depasci; deinde interposito tempore, quantum ad pabulum in ventriculo conficiendum satis sit, capram immolare, atque intra ejus ven-

trem in fimo pedes ægrotantis occulere. Demum infinita sunt medicamenta, ægrotos namque sibi ipsis remedia parare urgens impellit calamitas. Sed medicorum auxilia in propriis libris conscribentur.

Curatio Elephantiasis. Cap. XIII.

& ultimum secundi voluminis

De curatione longorum morborum.

MORBIS, quo dissolvantur, majora esse remedia opus est. Sed quænam medela excogitari poterit, quæ elephantiasim, tam ingens malum, expugnare digna sit? Neque enim in parte una, aut viscere uno inhærescit, neque aut intus duntaxat labes occulitur, aut extra prorumpit; sed & in penetralibus totum hominem occupat, & exterius totum amplectitur. Triste profecto, & visu terribile spectaculum, feræ namque species est, ac una cum his vivere, una cibum capere, perinde atque in pestilentia, formidolosum est; etenim per inspirationis communionem facilis infectio est. Quid igitur quispiam in arte medica inveniat, quod hujusce mali dignum remedium contineat?

Verum enim vero omnia conferre simul oportet medicamenta, & victus rationem, & feramenta, & ignem. Hæcque si novo, & orienti, affectui adhibueris, sanationis spes affulget. Sin ad summum suæ creationis adscendat, in visceribusque stabilis sedeat, quando & in faciem invadit; tunc de ægri salute spes omnino abscissa

est. Itaque venas in cubito ambas incidito; incidito & venas in malleolis eodem die: temporis enim interjectio atque separatio fundendo uber-
tim sanguini, & recreandis viribus aptior est; nam sanguinem sæpe, & multum, mittere operæ pretium est, quippe qui vitii hujus alimentum sit; exigua vero ipsius pars est optima, quæ naturæ cibum præbeat. Idcirco qua ratione prævum inquinatumque detrahatur, atque interim corpori familiare ac bonum procreetur, conjectandum est, quoad alimenti penuria morbus prius fatigetur; nova enim esca applicata, corpori spatium temporis, antiquam obscurat atque debilitat.

Postea medicinam sacram non semel propinato: quin omnia sæpius iteranda sunt, & resumptio, & ad priora redditio. Esto & alia medicamentosa in cibis purgatio, sicut antea de curatione doloris coxendicis diximus. Lac etiam promiscuum atque indiscretum, sed largius, ad alvum molliendam potui detur, verum quintam aquæ partem, quo lac totum dilabatur, atque descendat, adjicito. At jejunos primo ad vomitum celerius ducito, deinde a cibis iterum, postea assumptis raphanis; frequenter autem atque assidue omnia fiant. Veratrum quolibet tempore, sed potius vere atque autumnio diebus alternis exhibeto: atque idem in proximum annum repetatur.

Cæterum si morbus invaluerit, potabilia medicamenta, quotquot quis cognoverit, potanda præcipiat, multa enim ac varia adhibere medicamenta est operæ pretium. Atqui & ego, quotquot mihi cognita sunt, literis mandabo. Cedriæ cyathum unum, brassicæ duos miscens dato. Aliud; sideritidis succi cyathus unus, trifo-

lii cyathus unus, vini & mellis cyathi duo. Aliud; dentis elephantis ramentorum drachma cum vini cretici cyathis duobus. Quin etiam viperarum reptilium ferarum carnes, & ipsæ in pastillos conformatae bibuntur: oportet autem & caput, & caudam ad quatuor digitorum spatium præcidere; reliquum usque eo elixare, donec spinæ separentur: carnes vero in pastillos redactas in umbra frigefacere: qui potioni, quemadmodum, & scillæ exhibeantur. Ipsæ quoque viperæ in cœna obsonio dentur, quas coquere, & condire perinde, ac pisces, opus est. At si medicaminis illius varii ex viperis compositi facultas adsit, id pro omnibus, quandoquidem omnia simul continet, bibendum est.

Præterea corpus detergendum est, tumoresque calefaciendi.

Alia item medicamenta sunt innumera Celtarum, quos hac tempestate Gallos vocant. Nitrosis quoque illis factitiis globis, quibus velaminum fordes expurgant, saponemque vocant; illis, inquam, globis corpus in balneo detergere optimum est: & portulaca, & sedum cum aceto bene facit. Rumicis etiam radicum decoctum cum sulphure crudo summopere deterget. Illud item varium ex alcyonio trito, & nitro, & acetii facie combusta, & alumine fisso, & sulphure vivo, & costo, & iride, & pipere, forsitan autem omnia pro singulorum viribus miscenda sunt. Aliquibus vero & hoc æquis portionibus compositum inspergentes perfricabimus.

Faciei tumoribus sarmentorum cinerem alicui ferarum adipi admiscens illinito, leonis videlicet, aut pantheræ, aut ursi, sin his careas, animalis, quod græce χηνάλωπεκα vocant, latine vulpanferem dicas, quod genus avis est, si per literas,

æ & « prima syllaba scribitur: aut laconicum canem significat ex vulpe, & cane natum si per æ & v eandem syllabam scripseris; simile enim in dissimilibus, quemadmodum similia homini, mirifice prodest. Item ammoniacæ gutta cum aceto, & plantaginis, aut sanguinalis herbæ succo, & hypocistis, & lycium.

Si carnes liveant, prius, quo locus succulentus reddatur, scarificandus est. At si ab acribus fluxionibus exulceratas partes lenire volueris; fœni græci aut hordei cremoris decoctum molle absterforium est, item ex oleis rosaceum, aut lentiscinum. Assiduæ vero lotiones, & ad corporis madefactionem, & ad noxiarum humiditatum diffusionem mire proficiunt.

Esca munda esto, boni succi creatrix, concoctu facilis, simplex, & victus ratio prorsus recte instituta sit in somno, & vigilia, in ambulationibus, & locis deligendis. Exercitationes adhibeantur, cursus, conversiones corporis, peræ aut sacculi jactus; omnia hæc citra lassitudinem apte, & congruenter intendantur. Esto & vocis emissio, spiritus opportuna exercitatio. Vestis esto munda, non modo ut aspectu jucunda sit, sed quoniam etiam sordida cuti mordacia sunt. Oppido quam utilis est & panis ex hordeo, & fassamentum tempestivum, & exiguum quid malvarum, aut brassicæ semicoctum cum cumini liquamine. In cœna staphylini radix apponatur, & alica cum vino, & melle antiquo mixtis, & marina quotquot ventrem subducunt, tellinarum jussula, ostrea, erinacei, & ex piscibus saxatiles: ex terrestribus feræ lepus, aut sus: inter aves perdices omnes, palumbi, columbi, & quæcunque optima in illa regione inveniuntur. Inter fructus arboreos illi admittantur, quos

Græci horæos vocant: quod ea parte anni maturascant, quam iidem græci Horam appellant. Vina dulcia vinosis meliora. Balnea sponte calida sulphurosa juvant; vita in aquis diu ducenda est, & mare, & navigatio conveniunt.

Præterea per veratrum purgationes fiant. Album, quidem superiorem ventrem, atrum vero inferiorem purgat. Quin & album veratrum non vomitum tantum molitur; sed etiam omnium simul purgantium medicamentorum efficacissimum est, non multitudine, & varietate excrementorum: id enim & affectus ille, qui Cholera dicitur, præstare solet: non distentionibus, & violentia in vomendo (ab hoc enim, & nausea, & mare validiora sunt), sed potentia, & qualitate non vitiosa; quippe quæ laborantibus sanitatem reddit per exiguam purgationem, & modicam intensionem, vetustorum præterea morborum omnium firmis radicibus inhærentium, si cuncta alia medicamina viribus inferiora sint, id unicum remedium est, siquidem igni facultate persimile est album veratrum, & quod ignis exurens facit, eo plus veratrum interius discurrens operatur, videlicet facilem spirationem ex difficili, ex pallido colore floridum, & ex macie corpulentiam.

RELIQUA DEFICIUNT.

INDEX

I N D E X

RERUM ET VERBORUM

A

- A** Abscessus in colo. 71. 118.
 Abscessus quibus rumpendus. 241.
 Abscessus Jecoris. *vide* Jecur.
 Abscessus lienis. *vide* Lienis.
 Abscessus renum. *vide* Renes.
 Absinthii succi quantum dandum, & ejus vires. 234. 248.
 Acetabulum. 127.
 Adarce, Limnestis. 157. 195.
 Adenes. 101.
 Adeps Leonis. 254.
 - - Pantheræ. *ibid.*
 - - Ursi. *ibid.*
 Ægritudines diuturnas quæ incommoda sequantur. 50.
 Ægritudo longa tabidos facit. 84.
 Æger cum Medico adversus morbum conspirare debet. 50.
 Ægrotantibus gratificandum. 185. 248.
 Ægri omnes curari non possunt. 236.
 Ægyptus quos cibos & potus ferat. 14.
 Ægyptiaca & Syriaca ulcera. *ibid.*
 Æstatis damna. 111.
 Alicæ vires. 172. 255.
 Alica quomodo pleuritico danda. 173.
 Alimenti iter ad Jecur & in omne corpus aliud est &
 aliud 196-197.
 Aloes vires. 234.
 Alvi sublutiones quantum profint. 145.
 Ama. 224.
 Ammoniaca gutta 255.
 Amyli facultates. 187-188.
 Anæsthesia. 63.
 Anagoge. Sanguinis rejectio. 21.
 Angina. Synanche. 8. Canina, Cynanche *ibid.* species duæ.
ibid. 165. species in solo spiritu. 8. species pejor. 165.
 signa. 10. caninæ signa. 9. cum phlegmone symptoma.
 8. causæ. 11. mutatio. *ibid.* caninæ mutatio salubris aut
Pirnc. Art. Med. Tom. V.

- perniciosa. 10. obnoxii canes linguam exserunt. 8. mendendi regula. 11.
- Anginæ ab ebrietate curatio. 166. clysteres qui & quando. *ibid.* Sectio venæ qualis conveniat. *ibid.* Sectio venarum linguæ prodest. *ibid.* defectus animæ nocet. *ibid.* quæ ligatura conveniat. *ibid.* quæ purgatoria levent. *ibid.* quales conveniant irrigationes. *ibid.* cataplasmata qualia. 167. quibus ad pus ducenda. *ibid.* collutiones. *ibid.* Illitiones. *ibid.* crustosis ulceribus gargarismi utiles. *ibid.*
- Anginæ cum concidentia curatio. 168. hanc quid præcipue tollat. *ibid.* error medicorum in curando. *ibid.*
- Anhelitus. Asthma. 76. causæ. *ibid.* indicia. 75. mitescentis nota. 77. mulieres facile patiuntur. 76. pueri cur facile evadunt. *ibid.* ea capti viri citius pereunt. *ibid.* quando differatur interitus. *ibid.*
- Anthemidis oleum. 246.
- Antitrochus. 217.
- Animalia ob quæ vivant præcipue. 18.
- Animi perturbationes immodicæ quam sint noxiæ. 66.
- Antidoti ex multis constantes quas facultates habeant. 230. theriaca, mithridatium morsui viperæ medentur.
- Anus & vesica inter se cohærent mutuoque afficiuntur. 105.
- Aphthæ. 12.
- Apoplexia quid. 62 morbus plane validus. 155. in senibus lethalis. *ibid.* plerumque eam parit saturitas. *ibid.* remedia Apoplexiæ convenientia. 156-160.
- Apoplectico quæ vena solvenda. 155. a quo latere sanguis mittendus. *ibid.* quæ non scindenda vena. *ibid.* Clysteres quales. *ibid.* quando & quibus purgandus æger. 156. utiles vomitus. *ibid.* inunctiones quales. 157. conveniens inunctio. *ibid.* convenientia cataplasmata. *ibid.* cucurbitulæ ubi & quando affigendæ. 158.
- Apostematia 71.
- Apoplecton. 63.
- Appetitus defectus 248.
- Aqua multa ex colo. 118.
- Aquæ fluxus inspectus vertiginem affert. 231.
- Aquæ spontæ calidæ melancholicis utiles. 237.
- Aqua inter cutem. *vid.* Hydrops.
- Aranearum telæ. 203.
- Ardoris venæ cavæ & Arteriæ crassæ signa. 204. Venæ magnæ & arteriæ quomodo Venæ sectio conveniat. *ib.* venæ & arteriæ laboranti quando cucurbitula admoventur.

- Cla. 205. venæ cavæ & arteriæ clysteres quales conveniant. *ibid.* ex vena cava & arteria ægrotantibus extrema quibus illinenda & quare. *ibid.* venæ cavæ & arteriæ diuretica remedia quæ & quare conveniant. *ibid.* venæ cavæ & arteriæ qui cibi profint. *ibid.* venæ cavæ & arteriæ sudoris evocatio confert. *ibid.* [venæ cavæ & arteriæ morbus ut febris ardens curatur. *ibid.* per crisin non solvitur. 206.
- Arenulæ calculorum indicia & materiæ. 102.
- Aretæi arcanum ad coeliacos. 249.
- Arnoglossi succus. 250.
- Arquatus. 84. a quibus partibus gignitur. *ibid.* quomodo a jecore fit. 85. ab eo signa. *ibid.* a liene signa. *ibid.* a colo & ventriculo. 86. a quolibet viscere oriri potest. *ibid.* ab habitu totius corporis causæ. *ibid.* duæ species. 87. earum causæ. *ibid.* nigri signa. 88. albidioris. *ibid.* salubris & lethalis. 89. in acutis morbis malum est signum. *ibid.* quas ætates infestet. *ibid.*
- Ab arteria sanguis quo differt à sanguine a vena. 24.
- Arteria aspera. 158.
- Arteriæ asperæ sanguinem emittentis notæ. 26. sanguinem emittentis remedia. 187.
- Magnæ principium cor. 104. Magnæ ardor. *vid.* Ardor. & inflammatio p. 39.
- In articulo ulcus difficile est. 107.
- Arthritis. 125.
- Articulorum doloris duplex ortus. *ibid.*
- Articularis morbi varietas. 126. morbi principium. 127. morbus cur sit insanabilis. *ibid.* morbus omnem ossium compagem occupat. *ibid.* & 128. morbi causa. *ibid.* in Articulis tophi. *ibid.* Articulari morbo, quid in principio quid in fine conducat. 250. & 251. lavatio in frigida marina prodest. *ibid.* articulis dolentibus quid adhibendum. *ib.*
- Asinini lactis vires. 238-239.
- Asthma. Anhelitus. *vide* Anhelitus.
- Atræ Bilis effectus varii. 55. illam educit thymî coma. 234.
- Auditui austri graves. 226.
- Aurium temporumque palpatio quantum valeat. 144.
- Autumno Phthoræ abundant. 27.

B

- Balnea sponte calida sulphurea elephantiasim juvant. 256.
- Balneum ex oleo. 246.

Bellaria omnia capiti inimica. 222. præter ficus & uvas
ibid. & præter palmulas, ficus & uvas. 227.

Befafa. 167.

Bilis in jecore creatur. 85.

- - - variæ species. 87

Bistinus & Bestinus 207. 247.

Bonos habitus corporis quæ præstent. 89.

Brassica Elephanticis utilis. 255.

Bronchia. 75.

Bubonis jecoris soboles. 28.

Bubula caro qualis. 221.

C

Cachexia, id est malus habitus. 89.

Cacochymia. 90.

Caligo sensuum est somni principium. 144.

Calculi ubi nascantur. 102. eorum indicia, & materia arenulæ. *ibid.* notæ. 106. renum notæ. 102. in vesica notæ. *ibid.* exitus difficilis per colem. 103. in vesicam transitus cum magno dolore fit. *ibid.* varie figurati. *ib.* qui in senibus, & qui in pueris. *ibid.* ulcera non fænesunt. 105. vesicæ difficultas. *ibid.*

Calculo venæ sectio prodest. 206. quid clysteres possint. 207. urinam citantia conducunt. *ibid.* quæ cibaria. *ib.* lavatio & balnea utiles. *ibid.* conterentia potabilia medicamina. *ibid.* corporis agitatio prodest. *ibid.* mictum impediens calculus quomodo removendus. 208. quomodo sectione extrahendus. *ibid.* vulnere medendum. 209.

Calculorum in renibus cura 245. cohæsiones quæ impediunt. *ib.* & 246.

Calculosis renibus quæ extus imponenda. 207.

Calculosos renes cruditas lædit. 207.

Calor concoquens omni corpori insitus. 86. igneus omnes humores in bilem vertit. 87. sanguinem elicit. *ibid.*

Calorem revocantia. 249. & 250.

Cancer uteri. 124. ulceratus non exulcerato longe impro-
 bior. *ibid.*

Canes assidue Angina laborant. 8.

- - - sani linguam exferere consueverunt. *ibid.*

- - - rabiosus adspirans hominem in rabiem agit. 9.

Cantharides vesicam lædunt. 229.

Caput sensus nervorumque originis locus est. 141. nervos & musculos ubique habet. 128. difficiles ejus ægritudines sunt. 216. ejus parte una læsa cur oppositi nervi

- lædantur. 64. ejus morborum initia levia, fines mortiferi. 215.
- Caput dolore vexant lac & caseus. 221.
- Capiti quæ sint inimica *vid.* Bellaria.
- Caput quæ radices repleant. 221 & 222.
- Capiti nocet cruditas. 222. obsunt labores. *ibid.* ac nervis venus inimica. *ibid.* mediocriter acute edita vox prodest. 225. capitis & omnibus longis morbis missio sanguinis prodest. 216. purgat hiera. 217. convenit semen apii. 221.
- Capitis vitiis quomodo profit pituitæ evacuatio 218. dolor sæpe redire solet. 219. parvus non spernendus. 216. Caput dolenti sol officit. 222. dolenti vena frontis opportune inciditur. 217. quomodo sanguis e naribus eliciatur. 219. vasa inanire non expedit. 219 quando purgandum. 217. cucurbitulæ imponendæ. *ibid.* Veratrum quando dandum. 222. quando clysteres. 216. quando corpus exercendum. 220 Deambulationes quales & quando. 222. Peregrinatio qualis ut & navigatio. *ibid.* juvat mare. *ibid.* abrasio capillorum prodest. 219.
- Capite dolentes quando os eluere debent. 218. dolenti quæ victus ratio. 220. dolenti cœna frugalis esto. 218. vinum concedatur debili stomacho. *ibid.* post purgationem dandum est vinum. 217. quale vinum dandum. 222. quæ olera profint capite dolenti. 221.
- Capite manantis sanguinis signa. 20. manantis sanguinis curatio. 22.
- Cardialgia. 110.
- Cardiogmos. 111.
- Capræ ad podagricos remedium. 251.
- Caro bubula & ovilla quales. 232.
- - leporum concoctu facilis. 232.
- Carnium raritas & mollities melancholicos juvat. 237.
- Carotides venæ somniferæ. 44.
- Cartilagine frigidæ sunt. 74.
- Caseus & lac caput dolore vexant. 221.
- Casia. 246.
- Castorei vires. 152. Castoreum prodest tabe laborantibus. 154. medetur nervis. 152. calefacit. *ibid.* utile est apoplecticis. 155. tetanicis salutare. 164. quomodo in tetano ipso utendum. *ibid.* in gonorrhœa. 247.
- Cataplasma ex milio aliisque. 145.
- Catejadion. 219.

Causus. 30. ejus signa. *ibid.* conversio in contrarium. *ib.* in syncopam. *ibid.* quo anni tempore & quibus ætatibus vigeat. 39. quoto die causo laborantes moriantur. *ibid.* qui sine periculo sed longior. 39-40. causo subvenit frigidæ potus. *ibid.*

Causo laboranti quomodo sanguis detrahendus & quantum. 190. alimenta qualia. 192. quando vinum concedendum. 193. quando vinum obest. *ibid.* cucurbitulæ quando. 191. clysteres quando. *ibid.* caput qualibus sit irrigandum. *ibid.* quæ exteriora juvent. *ibid.* quomodo succurrendum crisis tempore si virtus debilis fuerit. 192. qualia cordi superdanda epithemata. 194. laborans quæ loca inhabitare debeat. *ibid.* quibus operiri debeat. *ibid.* quidam in tabem prolabi solent. 196. quomodo id prohibendum. *ibid.*

Cedmata. 38.

Celtarum. medicamenta. 245.

Cephalalgia. 50.

Cephalæa. *ibid.* variæ species. 51. causæ. *ibid.*

Cephalæa laborantibus qui pisces apti. 221. eos remedia ad ossa penetrantia juvant. 217. arteriæ quæ & quomodo incidi debeant. *ibid.* ægrotanti quando caput lavandum. 218. quando caput urendum. 219. quomodo caput incidebant. 220. quid capiti applicatum juvet. *ibid.* prodest thapsiæ succus. *ibid.* gestatio qualis juvet. 222.

Cerebrum vulturis. 230.

Cerumina. Aurium fordes. 86.

Chamelæa. 229.

Charoneorum antrorum strangulatus. 9.

Chiasmus. 64.

Chiragra. 125.

Choleræ definitio. 31. symptomata. *ibid.* & 32. quo anni tempore vigeat. *ibid.* cui ætati magis infesta. *ibid.*

Cholericæ excretionēs ne supprimantur. 196. torminibus & pedum frigori quæ & quamdiu adhibenda. 197. ventri & pectori quæ imponenda & quando. 198. pedes & muscoli quando & quibus inungendi. *ibid.* & 199. alia membra quando inungenda. *ibid.* Cholera laboranti quando frigida aqua propinanda. 197. quando vinum dandum. *ibid.* extreme laboranti quomodo succurrendum. 198. vomitus quomodo sistendus. *ibid.* auræ motus interdum salutaris. *ibid.*

Chordapfus. 32.

- Tibi animum demulcent. 140. eorum fastidium. 248.
 Cibus humidus febricitantibus idoneus. *ibid.*
 Cibus ægris jucundus licet deterior concedendus. 192. 248.
 Cicadæ vesica laborantibus commendantur. 209.
 Circumvolutio vertiginem & morbum comitiales accersit.
 231.
 Citria mala podagræ conferunt. 251.
 Cneorum. 166.
 Coagulum parce exhibendum. 186.
 Coccus cnidius. 229.
 Cœliacus affectus. 112. morbus non solum coctionis sed
 etiam digestionis vitium est. 113.
 Cœliaci morbi crescentis signa. *ibid.*;
 - - causæ. *ibid.* cura. 249.
 Cœliacus morbus quibus accidat. *ibid.* quando vigeat. *ibid.*
 difficilis est. *ibid.*
 Colon, laxius intestinum. 34-35-113 renibus contiguum 245.
 Coli intestini magnitudo. 35.
 in Colo intestino volvulus cur minus periculosus. 35.
 Colon vim concoquendi habet. 85. a Colo icterus. *ibid.*
 Coli cruditas bilem efficit. 86.
 in Colo intestino volvuli signa. 32.
 Coli doloris signa. 112.
 a Colo nascentes morbi. *ibid.*
 Colici morbi causæ. 113.
 Coli abscessus. 118.
 ex Colo intestino aqua. *ibid.*
 Colliquati, Syntectici. 82.
 Colliquationes habitus corporis malæ. 74.
 Columna. 11. colliquationis causa. 246.
 Columellæ affectus. *ibid.*
 - - - convulsio. 67.
 Columellæ vitia varia egent curatione. 168-169. & uvæ
 celerrime succurrendum. *ibid.* & uvæ venæ sectio qua-
 lis convenit, *ibid.* & uvæ convenientes clysteres. 194.
 uvæ convenientes ligaturæ. *ibid.* uvæ quando, & ubi
 cucurbitulæ conveniunt. *ibid.* uvæ adstringentia quæ con-
 veniant. *ibid.* ulcerosæ quæ conveniant. *ibid.* & 170.
 Columbinus finus. 167.
 Coma, Sopor. 20. 110.
 Comitialis morbus, *vid.* Epilepsia.
 Concoctioni ventriculus destinatus. 112.
 Concoctionis ventriculi imperfectæ signa. *ibid.* & 113.

Consentiunt omnia principiorum vitiis. 39

Contentio labiorum. 60.

Convulsionis species. 62.

- - - causæ. 65. communes notæ. *ibid.*

Convulsio quo tempore anni plus minusve infestet. 66.
mulieres sæpius vexat, sed levius. *ibid.* quas ætates plus
minusve lædat. *ibid.* mitiores quæ, *ibid.* lethalis à vul-
nere, *ibid.* ex abortu lethalis. *ibid.*

Convulsio canina. 63. canina quomodo spectantibus im-
ponit. 66.

- - - linguæ. 67.

- - - columellæ. *ibid.*

Convulsionis caninæ notæ. 66.

Convulsione canina affectæ partes quomodo distinguantur
a sanis. 67.

Copiosum & subitum naturam vitiat. 191.

Cor omnium principatum tenet. 110.

- - - animæ domicilium. 29.

- - - vitæ spirandique principium. 19. 76.

- - - attrahit aërem. 19.

- - - arteriæ magnæ principium. 204. arteriæ calorem im-
pertit. *ibid.*

Corde affecto brevis est vita. 19. 76.

Cor gravi malo oppressum nunquam sanescit. 146.

Cordis, & vitæ ægritudo est syncopa. 28. laborantis pro-
prietas. 28-29. affecti notæ. *ibid.*

Cordi noxas impertit stomachus. 28.

Cor a stomacho non læso læditur. *ibid.*

Cor stomacho contiguum quos morbos exciter. 110.

- - - Fulicæ. 230

Cordi superdanda epithemata in causo. 194.

Corallium. 186.

Costarum luxatio 72.

Cotyla. 27.

Craspedon. 11-12.

Crastantia sanguinem, & spiritum. 185.

Cremafteres. 35. 114.

Crisis per lotium cur optima. 81.

Cruditās capiti nocet. 222.

Crusta. Eschara. 12-13. Crustæ accidentia. *ibid.*

Cyceon. 115.

Cynanche, Angina canina. 8.

Cypselis, aurium fordes 86.

D.

- Debiles , & assumpto cibo valde laborant. 193.
 Deliquium animæ. 63 animi strangulatum auget. 166.
 Densum cur indolens. 126.
 Densa quam sentiunt , & dolent. *ibid.*
 Detergentia corpus. 254.
 inter dextram , & lævam partem corporis differentia. 63-
 64.
 Diabetes quid. 99. unde dictus. 100. perniciosus. *ibid.* est
 hydropis species. 244. sitis in eo major quam in hydro-
 pē. *ib-*
 Diabetis causæ. 99. præsentis diabetis indicia. *ibid.* futuri
 notæ. 100. affecti non diu durant. *ibid.* cura 244. re-
 media eadem quæ ad hydropicos valent. *ib.* & 145.
 colliquatio. 144.
 Diæta quibusnam nocet. 248.
 Diarrhœa. 128. unde. 123.
 Dii soli avertunt magnas noxas. 94.
 Diploë , calvæ meditullium. 220.
 Diphas 100.
 Diuretica *vid.* Urinam cientia.
 Diurnas ægritudines , quæ incommoda sequantur. 49-50.
 Diurna ægritudo tabidos facit. 83-84.
 Docilitas & in morbis juvat. 60.
 Dolichi. 221.
 Dolor est res aspera sensui.
 Dolores unde proveniunt. *ibid.*
 Dolor capitis , *vid.* caput , & Cephalæa.
 Dysenteria. 115.
 Dysentericæ causæ. *ibid.* quo tempore anni , & qua ætate
 proveniat. 120.

E.

- Ebur elephantis utile. 246.
 Eclegma pleuriticis. 178. ad melancholicos. 237.
 Elaterium. 166.
 Elephas quale animal. 130-131. quo cibo vescitur. *ibid.*
 quomodo bibit. *ibid.* morbus unde sic nominatus. 132.
 morbus cur leoninus dicatur. *ibid.* morbus à quo mem-

- bro incipit. 133. intus, & extra totum corpus occupat. 252 ut pestilentia contagiosum *ibid.* est morbus omnium perniciosissimus. 132. oriens tolli potest, jam factus minime. 133. morbus cur incurabilis sit.. 145.
- Elephantis cornua, 130. dentium magnitudo. 131. proboscis. *ibid.* morbi causa. 133. ejus signa. *ibid.* morbi initium latet. *ibid.* alimentum sanguis malum. 253.
- Elephantiacorum ulcera insanabilia. 135.
- Elephantiaco sanguinis paulum bonum est. 253.
- Elephantiacis membra singula corrumpuntur. 136.
- quæ vena secanda, quomodo, & quantum sanguinis mittendum. 253. hiera non semel danda. *ib.* lac quomodo dandum. *ibid.* omnia remedia sæpius iteranda sunt. *ibid.* veratrum quo anni tempore, & quoties exhibendum. 253. varia adhibenda remedia. *ibid.* brassica utilis. *ib.* semicocta. *ibid.* ebur utile. 254. viperarum carnes quomodo parandæ. *ibid.* theriaca omnium remedium utilissima. *ibid.* corpus quibus in balneo detergendum. *ib.* sapo Gallicus bonus. *ibid.* in facie tumores quibus illinendi. *ib.* quando scarificandi. 255. ulcera quibus lenienda. *ibid.* lotiones assiduæ bene faciunt. *ibid.* quales conferant exercitationes. *ib.* vestes mundæ sint. *ib.* cibi quales. *ibid.* vina qualia danda. 255. & qui pisces convenient. 255. quæ carnes dandæ. *ib.* qui arborum fructus dandi. *ibid.* & 256
- Elephantiacos balnea sponte calida sulphurea juvant. 256.
- Elephantiacus vitam in aquis, & mari ducat. *ibid.*
- Emplastra irrigationibus potentiora. 157.
- Emprosthotonos. 5.
- Emprosthotoni signa. 6.
- Empyema. 23. 74.
- Empyi. 68. 71.
- Entera. 121.
- Epiglottis.
- Epilepsia, morbus comitialis. 53. cur facer morbus dicatur. 54. caput obsidet. 28. interdum a capite, interdum ab inferioribus oritur. 2. laborantium in intermissione symptomata, non facile recedit. 53. cur interdum acutus morbus dicitur. *ibid.* interdum mutatione ætatis abigitur. 53. 160. confirmata curationem non suscipit. 53. magna medicamenta & valentissima requirit. 54.
- Epilepsiam antecedentia signa. 2. 3. movet deliquium ani-

mæ. 160. Gagates lapis eam concitat. 2. circumvolu-
tio accersit. 231.

Epilepsiæ accessionis appropinquantis signa. 2. invasionis
notæ. 3. 4. accessionis remittentis signa. 5. invasione
sedata qualia sint signa. *ibid.* paroxysmi, & ejus finis
triste spectaculum. 4. originis opinio quorundam. 54.
causæ. *ibid.* quæ convenient remedia apoplexiæ. 160
& 161. in capite ortæ curatio convenit, quæ & ce-
phalææ. 228.

Epileptici quando futuram accessionem præsentunt. 3. &
4. plerique tumidi & crassi. 231. convulsis membris
quomodo succurrendum. 160 & 161.

Epilepticorum puerorum auxilia 161.

Epilepticum puerum juvat crepituum emissio. 161.

Epilepticis pueris utilia pharmaca in paroxysmo. *ibid.* ju-
venibus in paroxysmo utilia. *ibid.*

Epileptico quæ venæ secandæ. 228 & 229. quæ arteriæ
incidendæ. *ibid.*

Epilepticus quibus, & quomodo purgandus. *ibid.*

Epilepticos hilaritas, & bona spes miseros reddit. 228.

Epileptico caput quomodo urendum & secandum. 229.
caput qualiter fricandum. *ibid.* quales adhibendæ fric-
tiones. 231. quæ non inspicienda. *ibid.* plura in cibis
acria ponenda. *ibid.* quale vinum dandum. 232. qua-
lia olera danda. *ib.* noxiæ iracundia, & Venus. *ib.*

Epilepsia raro ab inferioribus oritur. 229.

Epilepsiæ ab inferioribus partibus ortæ curatio qualis. 229
& 230. ab inferioribus ortæ cucurbitula perutilis. 231.
prodest fibri testiculus. 230.

Epileptici ab inferioribus fortius purgandi. 230. ambula-
tiones, & gestationes quales, & ubi. 231. exercitia
velociora sint quam vertiginosis. *ib.* ab ira vacantes fun-
to. *ib.*

Epilepsiam lotium ducentia juvant. 230. 232. juvantia
antidota. 230.

Epilepticis omnia adhibenda, quæ juvare aliquid, nihil
vero lædere possunt. 231. prodest à somno flatuum ac
pituitæ excretio. *ibid.* liquamen ex aceto & cumino
bonum. 232. carnes quando & quæ concedendæ. *ibid.*

Epilepsia locis calidis, & siccis juvatur, cum frigida &
humida sit. 233.

Episcenium. 132. 134.

- Erosioni venarum congelatio sanguinis & caloris succurrit. 185.
 Erosionibus venarum quæ applicanda. 186.
 Error medicorum. 113. quorundam medicorum. 159. 232.
 medicorum in curanda angina. 168. medicorum in curanda pleuritide. 175. quorundam de dysenteria. 117-118-
 Esca, *vid.* Cibus.
 Eschara. Crusta. 12-13. 117.
 Eunuchi quales. 109.
 Exanthemata. 13.
 Experientia bonus magister. 154.
 Extrema frigida quibus illinenda. 195

F.

- Faba leguminum pessima. 221. ulcera purgat, sed flatibus redundat.
 Facultates ubi sint. 29.
 Fauces vide Angina. Gula. &c.
 Faucibus ignis non est adhibendus. 170. ægris ignis similia medicamenta adhibenda. *ibid.*
 Faucium pestilentes morbi quomodo curandi. *ibid.* ulcera minime comprimenda. *ibid.* ulceribus quomodo applicanda medicamina. *ibid.* ulceribus convulsionem minantibus quæ adhibenda. *ibid.*
 Febris ardentis signa. 190. ardens initium syncopæ. *ibid.* ardens quando missionem sanguinis requirit. *ibid.*
 Felis domestica. 230.
 Ferarum ira quomodo sedatur. 144.
 Fibri testiculus epilepsiæ prodest. 230.
 Fimus columbinus. 167.
 Flatum evocantia. 201.
 Frigidum crassas materias citius cogit. 104.
 Fulicæ cor. 230.
 Furor quid est. 58. ut differat à senili delirio. *ibid.* quos facile infestet. 59. quas ætates vexet. *ib.* quas mulieres lædat. *ib.* qualis viris accidat. *ib.* in summo qualis. 61 & 62. in remissione qualis. 62. in capite & præcordiis continetur. 60.

Furoris causæ. 68. & 59. intermissio quando non tuta est. 60. species infinitæ. 59. modi varii. *ib.* mira species. *ib.* miri effectus. *ibid.* & melancholiæ cum phlegmone viscerum notæ. 61.

Furorem quæ victus ratio concitet. 59.

Furunt non facile mulieres sed valde acerbe. *ibid.*

Furentes cum voluptate quales sint. *ibid.* ab ira quales sunt. *ibid.*

Furentium pravæ cogitationes. *ibid.*

Furiosi cujusdam naturæ narratio. 60. quales cum morbus increvit. *ibid.* non macrescunt. *ibid.*

G.

Gagates lapis Epilepsiam concitat. 2.

Galli. 254.

Gallicus sapo elephantiacis bonus. *ibid.*

Genitura, *vid.* Semen.

Glans unguentaria lienis scirrho prodest. 242.

Globuli pleuritico sub lingua tenendi. 177.

Gonorrhœa vide Seminis profluvium.

Gonorrhœa muliebris quæ, & unde. 122-123.

Gratificandum ægrotantibus. 185.

Grumi in intestinis perniciosi. 118.

Gula quam sanguinis effusionem patiatur 25. sanguinem emittentis indicia. *ib.*

Gula venulas & arterias tenues habet. 25 resoluta quæ pericula instant. 158.

Gurgulio. 11.

Gurgulioni morbi varii. *ib.* affectus sine nomine. 12. affectus notæ. *ib.* vitia quæ, quibus ætatibus accidunt, *ib.*

H

Habitus corporis colliquationes malæ. 74.

Hæmoptoe. 21.

Hæmorrhagia vide sanguinis rejectio.

Herculeus nodus. 132

Hemicrania 50. quæ mala interdum ferat. 51. debilioris symptomata. *ibid.* curatio eadem, quæ & cephalææ. 222.

Hiera. 150.

Hiera caput purgat. 217. elephantiacis non semel danda.

253. In diabete ad sitim profligandam utilis 244.
 Hirudines profunt cœliacis. 249.
 Homerus. 130.
 Hominis nuper jugulati sanguis. 230. jecur. *ibid.*
 Horrores ab ulceribus malefici. 164. in morbis quando explorandi. 68.
 Humor per renes & vesicam transmutatio optima est. 73. & 81.
 Humor quando ex pulmone pellitur. 75.
 Humores quando ad interiora labuntur. 172.
 Hydrocephalus. 98.
 Hydrops. 93. illi similis diabetes 244. cura similis *ib.* & 145.
 Hydropem creat jecoris scirrhus. 81 & 82.
 Hydrops per vesicam purgari potest. 81 per alvi effluvium, sed cum periculo tollitur. *ibid.* quando adest. 94. Tympanitis. *ibid.* Ascites. *ibid.* * ejus conceptaculum peritonæum 244. Phlegmatias. 96. Anasarca. *ibid.* Leucophlegmatia mitissima est. 97. Anasarca pessima est. 97. Anasarca pessima, in qua homo totus permutandus. 98. membri unius. *ibid.* ab utero. *ib.* a vesiculis *ibid.*
 Hydropici per sudorem facilius sanantur. 81. ægre sudant. *ibid.* perpauci liberantur. 94.
 Hydropicis nulla pars inest noxa carens. *ibid.* unde sint fiducia pleni. 97.
 Hydropis causa princeps malus habitus. 94. species plures. *ibid.* specierum mixtio pessima quæ sit. 95. quæ pejor species. *ib.* Ascitis notæ. 97 & 98. Tympaniæ notæ. *ib.* Leucophlegmatiæ notæ. convalescentiæ nota. 244. Anasarcæ notæ; causæ, aquæ gelidæ potus. *ib.* causæ diversæ. *ib.* quæ species quibus magis eveniat. *ib.*
 Hydropi communia signa. Anasarcæ propria. Ascitis & tympaniæ communia. Anasarcæ & Phlegmatiæ communia. 97 & 98.
 Hypopyon. 134.
 Hypostasis. 240.
 Hyssopi vires. 241.

I

- Ichor. 122 & 123.
 Icterus, Regius morbus, Arquatus., Aurigo, vide Arquatus. 84 85.
 Icteri etymon. 85.
 Ictis. 87.
 Jecoris maxima pars sanguinis concrementum est. 35.

- Jecur** intersepto appensum est. 36. sanguinis fons, & bilis creator. 233. sanguinem semper creat, & ad alias partes diffundit. 36. venæ sanguinem infundit. 204.
- a** Jecore & Liene sanguis quo perpellatur. 24.
in Jecore sanguis creatur. 85. 87.
- Jecur** principatum alimenti tenet. 79. venæ cavæ radicatio. 204. venarum radicatio. 79. 35.
- Jecoris** portæ appetitricis animæ domicilium. *ib.* portæ ægrotantes cur cito perimunt. *ib.* portarum inflammatarum notæ. *ib.* ad lienem comparatio. morborum causæ. 81. morbos quæ ætas, quæ sexus magis patiatur. 82. vomica quo anni tempore, & qua ætate plus vi-geat. 37. abscessum patientis notæ. 71. abscessum interiora petentem natura melius sanat quam medicus. 80. abscessu securior est puris exitus per vesicam. *ib.* exterior abscessus nisi secetur exitialis est. *ib.* abscessus quando incidendus. *ib.* abscessu reciso quæ sequantur. *ibid.* & 98. abscessus interius effracti symptomata. *ib.* a phlegmone scirrhum patientis notæ. 81. scirrhus hydropem creat. *ib.* dolori succurrentia. 144. phlegmonæ cur acutissimæ. 202. phlegmones permutatio. 38. inflammati cataplasmata & fomenta. 202. tensiones & inflammationes in cœliaco affectu. 249.
- Jecur** in morbis sanitatem molitur. 88. quibus morbis afficitur. *ib.* ægrotans magno cruciatu perimit. 36. sanguinis profluvia maxima patitur. 35. quas vomicas patitur. *ib.* vomicæ in hydropem vergentis signa. 37.
- e** Jecore profusio sanguinis sisti non potest. 81. arquatus quomodo fit. 85. arquati facti signa. *ib.*
- Jecori** inflammato quæ venæ sectio conveniat. 202. inflammato inedia, & cibi paucitas convenit. *ib.* inflammato exterius apponenda. *ib.* inflammato cucurbitula quando & quo modo applicanda. *ib.* inflammato hirudines an conveniant. 202 & 203. inflammato malagmata qualia apponenda. 203. inflammato cibi quales conveniant. *ibid.* expurgando via per renes commoda. *ib.* & 80.
- Jecoris** materiæ quomodo in renes trahendæ. inflammati creatio. *ib.*
- Jecur** hominis. 230.
- Ignis** opera amara, & bile infecta. 86.
- Ileus.** Volvulus. 33.
- Impotentia** liberos procreandi causa. 246. cura 247.
- Inflammationis** suppurantis indicia. 71. proxime runpen-

- dæ signa. *ib.* effractæ symptomata. 72-73. phlegmonæ.
 Inflammationis effectus 246- solutio. *ib.*
 Inflatio facile recedit. 202. 204.
 Intestinorum binæ. 117. tunicæ. *ib.* vulnus perniciosum.
 98. ulcerum nota. *ib.* & 98.
 in Intestinis ulcerum species. 115.
 Intestini tunica interior interdum exit. 116 & 117.
 Intestinum inferius solum tunica una privari potest. 117.
 Intestini inferioris ulcera cur salubriora.
 ab Intestinis sanguinis profluvium quando mortiferunt.
 118.
 in Intestinis grumi sunt perniciosi. 118. 120.
 ab Intestinis sanguinis erupturi notæ. 117. profluvio san-
 guinis cito occurrendum. *ib.*
 Inunctiones irrigationibus præstant. 157.
 Inusitatum magis lædit. 128-129.
 Jonthi a Latinis Vari appellati. 128. 247.
 Ira ferarum quomodo sedetur. 144.
 Ischias. 125.
 Ischiadis initium. *ib.*
 Ischuria. 125. urinæ suppressio.
 Itrion. 227.
 Juvenibus laboriosis otium inimicum. 84.

L

- Labiorum contentio. 67.
 Labores capiti obsunt. 226.
 Lactes. 33.
 Lactuca inter cruda olera optima. 221.
 Lac. 155. asinæ quale. 196. & arteriæ competit. 205. &
 caseus caput dolore vexat. 221.
 Lactis vires. 241.
 Lacte vefcentes nationes frumentum non edunt. *ib.*
 Laconicus canis ex vulpe & cane natus. 254.
 Laferpitii lachrymæ vires. 169. lacryma tetanicis quomodo
 danda. *ib.*
 Lavationis frigidæ utilitates. 226. calidæ noxæ. *ib.*
 Lævitas intestinorum a cicatrice. 120. intestinorum a de-
 bili calore. 121. intestinorum a malo habitu, & hydro-
 pe. *ibid.*
 Lienosi quales evadant. quomodo pereunt. 83 & 84.

Lienī inflammato eadem conveniunt quæ & jecori. 203.
 scirrhus ei familiaris est.
 Lienteria. *vid.* Lævitas intestinorum.
 Limnestis, Adarce. 195. 249.
 Lingua quid sit. 67.
 Linguae convulsio. *ib.*
 Lipothymia 63. *vid.* Deliquium animæ.
 Liquamen bonum stomacho, alvo, capiti. 226.
 Liquamen ex aceto, & cumino epileptico bonum. 232.
 Lorum. 11.
 Lotium biliosum est. 151.
 Lotii veteris facultates. 207.

M.

Madefactio tendonibus ac nervis inimica. 143.
 Malabathrus arbor indica.
 Malagma viride 249.
 Malva. 236.
 Malvæ semen melancholiæ utile. *ib.*
 Malus habitus quid. 89. habitus ab hominibus morbis emanat. *ib.* habitus interdum per se fit. *ib.* habitus omnium est in deterius conversio. *ib.* habitus quas ætates vexat. 92. habitus quo tempore anni fit. *ib.*
 Malum habitum sequentes morbi insanabiles. 90.
 - - habitum qui morbi sequuntur. 91 & 92.
 Mali habitus symptomata. habitus causæ. *ib.* habitus futuri signa. habitus præsentis signa. 90 & 91.
 Mandragora, & Altercus amentiam pariunt.
 Mania, *vid.* Furor.
 Maris falsugo ulcera interna siccant. 238. vita in mari acta quibus profit. 246.
 Marmorata, orium fordes. 86.
 Marrubii vires. 241.
 Marrubium podagricis utile. 242 & 243.
 Martes. 87.
 Mastiche. 153. 244.
 Maxilla valde hiantibus interdum luxatur. 75.
 Medicorum error. 113. quorundam error. 159. 232. error in curanda angina. 168. error in pleuritide. 175. in dysenteria. 117 & 118.

Medicus quæ præstare possit. 236.

Medico juveni consilium. 212. quando liceat sopire ægrotum. 200.

Medicatio nonnullis nocet, refectio virium sanat. 241.

Mel quid in cataplasmate profit, quid solum. 145.

Melancholia quid sit. 55. furoris initium atque partes. *ib.* ut differat à furore. *ib.* & 56.

Melancholicorum variæ species. 56. altera species. *ib.*

Melancholicos cur flatuosos antiqui appellaverint. 55.

Melancholia quomodo nascatur. quibus membris læsis oriatur. *ib.*

Melancholici qui fiant furiosi. 56.

Melancholiæ causa. 55. & furori qui sexus, quæ ætates, quæ anni tempora magis subjiciantur. 56. indicia. *ibid.* & furoris præcipua sedes. 61.

Melancholiæ prima ac maxima causa in capite. 234. quos facile corripiat. 55 & 56. ex quibus humoribus. 233. quando insanabilis. 236. quando vehementiora medicamenta requirat. 234. furor parvus medicamentis non cedit. 236.

Melancholiæ & furoris cum phlegmone viscerum notæ. 61.

Melancholicis carnes sunt siccæ ac densæ. 237. propria est corpulentia. 61. quando, & quæ vena secanda. 233. quantum sanguinis mittendum. *ib.* veratrum, & qua ratione dandum. 236. utiles aquæ sponte calidæ. *ib.* inunctio, & frictio qualis conveniat. 237. qualia apponenda exterius. *ib.*

Melancholicorum sensus vitiantur. 234. cibi, & potiones quales. 236.

Melancholiam sequentes morbi insanabiles. *ib.*

Melancholicus a purgatione quomodo habendus. 234.

Melancholico cucurbitula quando, & ubi applicanda. *ib.*

Melancholici stomacho præcipue succurrendum. *ib.* ne cibum evomant quomodo succurendum. 237.

Melancholiæ utile malvæ semen. 236. humectatio prodest. *ibid.*

Melancholicos valde juvat carniū raritas ac mollities. 236. eclegma. 237.

Membranz succingentis sanguinem mittentis notæ. 27.

Membrana succingens cur tantum puris contineat. 71.

Menthæ vires. 221.

Metaphrenon. 7.

- Mictus sanguinis. 104.
 Mictus sanguinis periodici symptomata. *ib.*
 Mictu sanguinis consueto cessante quæ sequantur. *ib.*
 Mictus sanguinis disruptis renibus. 208.
 Mictui sanguinis quamprimum succurrendum. *ib.*
 Mictum sanguinis supprimentia. *ib.* & 209.
 ex Milio cataplasma. 145.
 Mithridatium. 230. 245.
 in Morbis acutis regula. 147.
 Morbis longis dilatio medelæ nocet. 215.
 Moretum. 115.
 Mortis periculo imminenti omnia vel immitia danda. 189.
 Motus, & vigilia discutiunt. 151.
 Mulieres humidæ, & frigidæ sunt. 76. non facile, sed valde
 acerbe furunt. 59.
 Muliebris fluxus qui & cui ætati magis noceat. 123.
 Muliebris gonorrhœa quæ & unde. *ib.*
 Mulsæ a biliosis facile concoquitur. 144.
 Mulsæ vires. 145.
 Mydriasis. 65.
 Myttoten. 115.

N.

- Naribus acria quando infundenda. 217 & 218.
 Naturæ robustæ potentia. 29.
 Natura quando alimenta distribuat. 89.
 Naturam copiosum, & subitum vitiat. 191.
 Naturæ iisdem circuitibus judicant, quibus morbi interi-
 munt. 223. salutaris materiæ recursus. 191.
 Natura statim temporibus omnia molitur. 232.
 Naturæ potentia sanitatem, debilitas ægritudinem parit.
 237.
 Nauseæ jejunæ 249.
 Necrosis. 43.
 Nephritis, *vid.* renum inflammatio.
 Nervorum capitis progressus, & situs. e capite fluentium
 natura in musculis natura. 64 & 65.
 Nervi ex capite oriuntur. 151.

O.

- Ochrus. 239.

- Oleum obtundit acria. 153. balneum ex eo. 246.
 - - rutaceum intestinis propitium. 176 & 177. 201.
 - - ficyonium. 218.
 Olea quomodo spissanda. 157 & 18.
 Orgya. 131.
 Oris ulcus depascens. 13. ventriculi, remedia. 147.
 ab Ore sanguis exit duobus modis. 21.
 ab Ore sanguinis fluentis signa. *ib.* & 22.
 Ordei cremor. 142. cremoris facultates. Melius *Hordei*.
 Ordei grana quando, & quomodo pleuritico danda. *ib.*
 Orthopnoea. 75.
 Oryzæ natura pleuritidi inimica. 173.
 Os pectoris, Sternon. 71.
 Ossa maximum dolorem afferunt ipsa non dolentia. 126.
 Ossa cur non doleant. *ib.*
 Otium inimicum juvenibus laboriosis. 84.
 Otium est nebula sensuum. 231.
 Ovilla caro qualis. 221.
 Ova quando, & quomodo pleuriticis danda. proxime e
 gallina edita, & adhuc calentia pleuritico utilia. 173
 & 174.
 Ova ex animalibus nuper edita absque igne optima. 239.
 Oxymel quando pleuriticis dandum. 177.

P.

- e Palato exeuntis sanguinis notæ. 22.
 Palpebrarum palpitatio. 67.
 Palpatio aurium temporumque quantum valeat. 144.
 Panis pleuritico quomodo præbendus. 173. incommodum
 in cœliacis 250.
 Pantheræ adeps. 254.
 Papaver quomodo somniferum. 144.
 Papaveris lacryma quando utendum. *ib.*
 ex Papavere medicamen. 177.
 Paralysis. 62. & 63.
 Paralysis in membris quomodo fit. 63. ejus signa. 65. po-
 tissima causa. 66. quibus ætatibus, quo anni tempore
 magis noceat. *ib.* quos habitus corporis magis corripiat.
ib. ab inciso nervo insanabilis. *ib.*
 Paralyfi sanandæ indolentis prodest. 66
 Paralytici *vid.* Resoluti.
 Paraphrenitis i. e. furor cum phlegmone viscerum. 61.

Paraplegia. 62. 63.

Paraplegia apud Hippocratem. *ib.*

Paraplegiæ species. 65.

Paresis. 62.

Paresis causæ. 65.

Pectoris sanguinem fundentis indicia. 27. os sternon. 71.

Pectori æstuanti convenientia auxilia. 147.

Pedum manuumque natura similis. 128.

Pedes suum concoctu faciles. 232.

Pepones frigidi & humidi. *ib.*

Perinæum. 212.

Peripneumonia pulmonia, *vid.* Pulmonia. 19.

Peritonæum. 82. est conceptaculum ascitis 244.

Peritonæi tumor qualis. *ib.*

Peristrophus. 127.

Perspiratio *v.* respiratio.

Phagedæna. 124.

Phaseoli 221.

Philonis artidotum 247.

Phlegmone viscerum 61. *vid.* inflammatio, etiam sub titulis viscerum.

Phrenitis ubi plerumque fit. 60.

Phreniticorum febres quales. 140.

Phrenitis facile in syncopam mutatur. 141.

Phrenitici ex nervis laborant. 139. acute audiunt. *ib.* parum bibunt. 148. iis conclave quale esse debet. 139. cubile, & lectus quales esse debent. *ib.* in tenebrisne an in luce habendi sint. 140.

Phreniticis cibi quales, quando, & quanti sint exhibendi. 141 & 142. cur cibi humidi maxime profint. *ib.* olera conveniunt. *ib.* qui fructus conveniant. 142. quando cibus subtrahendus vel augendus. *ibid.* quando vinum convenit. 148. quando & quæ vena secanda. 140. 141. non multum sanguinis detrahendum. 140. quando, & quomodo secanda est vena. 140 & 141. conducit lotii excretio 142. tonsura crinium quando, quanta conveniat. 146. capitis irrigationes. 142 & 143. caput quando lavandum. *ib.* quando somnus alliciendus, & quomodo. 143.

Phreniticorum capitis irrigandi tempora. 143 & 144.

Phthisis. 69. sine ulcere pulmonis. 70. cui ætati plus minusve noceat. 70. senibus lethalis. 27. 70.

Phthificis alvum perturbari lethale est. 70. oleum cum aceto
iis prodest. 238.

Phthisi expositi corporis habitus. 70.

Phthisi quæ regio ferat. *ib.*

Phthificorum varia edulia. 239.

Phthoe. 27.

Phthoes signa. 68.

Phthoæ autumnò abundant. 27.

Picerium. 177.

Pictura parietum mentem turbat. 139.

Piper, & ei similia pleuriticis profunt. 173.

Pisces saxatiles aliis præstantiores. 142. alios alia regio fert.
ib. pleuriticis utiles. 174.

Pituitæ vomitus unde. 123.

Pituitam per os educentia, 218 & 219.

Plantaginis succus qualis. 242.

Plecas. 212.

Pleura *vid.* membrana succingens.

Pleuritis. 15.

Pleuritis, lateris vel costarum morbus à Latinis nominatus.
- *ibid.*

Pleuriticus in latus affectum facilius jacet. 16.

Pleuritidis notæ. 15 & 16.

- & accidentia. *ib.*

Pleuritidis signa salubria. 17.

Pleuritidis pessimum signum. 16.

Pleuritis quomodo solvitur. 17. quando plerumque sanatur. *ib.* quando terminatur. 16. nonnullis erupit. 172. quam in purulentiam vertatur. 17. pulmonis succedens minus mala. 172. quo anni tempore plus abundat. 17-18. cui sit ætati infestior. *ib.* in pueros nec frequens nec periculosa. *ib.*

Pleuritidis mutatio. 16. in purulentiam vergentis signa. 17. 175.

Pleuritide cur senes evadant. 17.

Pleuritidi protinus succurrendum. 171.

Pleuriticis quando, & quæ vena secanda. *ib.* quantum sanguinis iis mittendum. 172.

Pleuritico sanguis quando mittendus. 171. ptisana quomodo paranda. 173. alica quomodo danda. *ib.* panis quomodo præbendus. *ib.* hordei grana quando, & quomodo danda. 173. ova proxime e gallina edita, & adhuc calentia utilia. 173-174. cataplasinata quomodo ap-

- plicanda, & alia fomenta. 174. cucurbitula quando, & quomodo admovenda. 175 & 176.
- Pleuriticus quomodo perungendus, & irrigandus. 172.
- Pleuriticorum cibi quales. 172 & 173.
- Pleuritidi oryzæ natura inimica. 173.
- Pleuriticis ova quando, & quomodo danda. *ib.* piper, & ei similia profunt. *ib.* quæ carnes apponendæ. *ib.* pisces utiles. 174. fructus qui, & quando dandi. *ib.*
- Pleuritici lateri dolenti quæ, & quando imponenda sunt. *ib.* in purulentiam vergentis notæ & quæ tunc imponenda. *ib.*
- Pleuriticis cucurbitula valde utilis. quid post sacificationes adhibendum. 175 & 176. eclegma utile 177. oxymel quando dandum. *ib.*
- Pleuriticorum clysteres quales. 175.
- Pleuritico quæ assidue devoranda. *ib.* globuli sub lingua tenendi. 177. quo tempore danda medicamina. *ib.*
- Pleuritidi diurnæ medicamen conveniens. 177. non veræ aqua frigida prodesse valet. 178. veræ etiam frigida spiratio nocet. *ibid.*
- Pleuritis spuria. *ib.*
- Pleuritidis reliquiæ cur mature tollendæ sint. *ib.*
- Podagra. 126.
- Podagræ mutatio 127. permutatio. 128.
- Podagra sæpe in chiragram mutatur. *ib.*
- - raro continua. quibus magis accidat. 129. cui ætati magis infesta. *ib.*
- Podagricus in olympicis victor. *ib.*
- Podagræ symptomata. *ib.*
- Podagricorum mores. *ib.*
- Podagricis veratrum quando utile. marrubium salutare. 250 & 251.
- Podagræ quinquefolium bonum. 251. conferunt mala citria. *ib.*
- Podagricos non idem semper juvat. 243. capræ remedium. *ib.*
- Portarum vena vid. Jecoris portæ.
- Potus non sufficit siti in diabete extinguendæ. 244.
- Præcordiis utilia. 144 & 145.
- Proboscis unde dicta. 131.
- Pruna Damascena. 184 & 185.
- Psoas. 102.
- Ptifana quomodo pleuriticit paranda. 173. quibus condien-

- da. 226 & 227 cremor coctilis, & tenuis materiæ. 241 & 242.
- Ptisanam licet in alicam permutare. 226 & 227.
- Puerorum natura. 12. corpora qualia. 18.
- Pueris ventris effluvium cur assiduum. 113. vomitus quomodo curandus. 160.
- Pulegii vires. 221.
- Pulmonis natura. 16. 74 & 75. 171.
- Pulmo dolore vacat. 19. 72. cur dolore vacet. 19.
- Pulmo semper ad se humores allicit. 180.
- ex Pulmone quomodo humor pellatur. 75.
- Pulmonis affecti notæ. 19. morbi pleuritidi succedentes infalubres. 172. sanguinem fundentis notæ. 26.
- Pulmoni madefactio inimica. qualia medicamenta conveniant. 180 & 181.
- Pulmonia, Peripneumonia. 19. malum peracutum, lethale. 179. quotidie necat. 16. 179. interficit. 75. juvenibus exitialis. 21. salubris. 75. quæ in purulentiam vertit. *ib.*
- Pulmonia in melius vergentis crisis. 20 signa. *ib.* sputa qualia. 75. mira proprietas. *ib.* pleuritis succedens minus mala. 172.
- Pulmonarium. 77 & 78.
- Pulmonarium quamdiu duret.
- Pulmonario qui sint obnoxii. *ib.*
- Pulmonarii signa. *ib.*
- Pulmonarium quomodo finit. 78.
- Pulmonaria undique obsidenda impugnandaque. 180.
- Pulmonarios quam juvet venæ sectio. *ib.*
- Pulmonariis quæ vena secanda, & quantum sanguinis mittendum. *ib.* sedes quibus oblinenda. *ib.* acres clysteres quando, & qui conveniunt. *ib.* ubi cucurbitulæ affigendæ, quæ ore sumenda. *ib.* quando somnifera danda. 181. membra laxanda, & sputo evocando studendum. *ib.* pectori quæ imponenda. *ib.* cibi quales dandi. *ib.* potus qualis, & quantus. *ib.* flatus infesti. *ib.*
- Pulmonario quibus extra ducendi humores, calor, & spiritus. 180 & 181.
- Pupillæ amplificatio. 65. phthisis. *ib.*
- Purgatio stomacho ac viribus laboriosa. 234. utilis in diabete. 244.
- Pus bonum. 73. malum. *ib.* internum per quas vias ejiciatur. 71-72. per intestina quomodo educatur. 241.

Puris multiplices differentiæ. 73. exitus per vesicam fecurior. *ib.* & 80.

Pure unde libet erumpente cibi quales dandi. 74.

Purulenti. 71.

Purulentiaë causæ. 71 & 72.

- - - signa. *ib.* & 73.

Purulentiaë salubris signa. 74.

Purulentia in osse pectoris qualis. *ib.*

Pye. 68.

Q.

Quies exercitationibus succedat. 227.

Quinquefolium podagræ bonum. 251.

R.

Rabiosi canis potentia. 9.

Radices etiam elixæ pravæ sunt. 221.

Rarum cur bene sentit. 126.

Rarefactioni, & divisioni venarum adstrictio medetur. 182.

Rarefactionis venarum remedia. 185.

Regula in morbis acutis. 147. in mittendo sanguine. 140. & 141.

Res quando in contrarium mutantur. 30.

Renum descriptio. 101. situs 245. ventres quales. 102. natura. 40 & 41. renibus quæ vena respondeat 245. renum actio quæ. 208. 40-41. actionem quæ impendant. 41. qui morbi, quo anni tempore. 104 & 105. longi morbi. 100. profluvium sanguinis quando mortiferum. 42. ulcerum signa. 104 & 105. cura 245. & 246. ulcera ægre sanabilia. *ib.* ulcera vix sanabilia quæ. *ib.* inflammatio, & jecoris inflammat. 206. inflammationem quæ sequuntur. *ib.* calculi notæ. 102. cura 245. procreationem e fecunda sterilem nemo reddere potest. *ib.* calculo, & inflammationi venæ sectio quam pro-
fit. 206. 245. & 246. calculosis, & inflammatis quæ extra imponenda. *ib.* calculo, & phlegmone quales clysteres profunt. *ib.* calculo, & phlegmonæ urinam ci-
tantia, & cibaria quæ profunt. 207. calculo, & phlegmonæ lavatio, & infusiones utiles. *ib.* calculo agitatio

- corporis prodest. *ib.* calculorum noxæ & quomodo mortem faciant quæ vena in illo affectu secanda 245. cicatricem ducentia 246.
- Renes non multum periculis expositi. 40 & 41. morti inferendæ habiles. *ib.* calculosos, & inflammatos cruditas lædit. 207.
- Renibus calculosis, & inflammatis quæ extra imponenda. 206. lac utile. 207.
- Resolutis quam sit utile castoreum. 157.
- Resolutorum omnium præcipuum remedium. 159.
- Respirationis & perspirationis bona. 250.
- Rhœas. 208.
- Rhois radix. 186.
- Rhyteon. 115. 246.
- Rutaceum oleum intestinis proprium. 176 & 177. 201.

S.

- Sacrum dicitur omne magnum. 53.
- Sacri ex aloe medicamenti vires. 234.
- Sal quomodo scarificato loco inspergendus. 175 & 176.
- Sanguinis e jecore profusio coerceri nullo modo potest. 81. ejus natura. *ib.* effusionis tres modi. 23. aliquo loco prius collecti effusio. 22. effusio quo tempore anni viget, & maxime lethalis est. 27 & 28. fluori terræ species medentes. 187. sputum vel eruptio, Hæmorrhagia. 22. ab ore fluentis signa. 21 & 22. e capite manantis notæ. *ib.* e capite fluentis curatio. 22. e palato exeuntis notæ. *ib.* sputum sistentia ore sumenda triplicia. 185.
- Sanguinis rejectio, Anagoge. 22. rejectionem semper comitantia. 27. rejectio redire facile solet. 189. ab aspera arteria exeuntis notæ. 27. quam effusionem gula pariatur. 21 & 22. a gula exeuntis signa. *ib.* e pulmone effusi notæ. 26. ex pulmone rejectio omnium pessima cur minime hominem terreat. *ib.* e pectore prodeuntis notæ. 27. a membrana costas succingentis notæ. *ibid.* a ventriculo exeuntis indicia. 23. profluvia maxima jecur patitur. 35. e jecore profusio sisti non potest. 80. ab inferioribus visceribus rejectio mortifera. 22. rejectioni cito succurrendum. 182 & 183.
- Sanguis calidus est. 202. naturæ præsidium, & alimentum.

233-234. & bilis melancholiæ alimentum. 233. nimius quas noxas afferat. 212. indequaque fluat malum est. 182.

Sanguis ex naribus fluens quomodo sistendus. 219. ab ore duobus modis exit. 21. a vena quo differt a sanguine ab arteria. 24. a jecore, & liene quo propellatur. 23. si a liene fertur, quæ vena secanda. 183.

Sanguine largius effuso natura cibi inopia debilitatur. 234. Sanguini sistendo apti globuli sub lingua tenendi. 187. sistendo apti pastilli. *ib.* rejectioni cum febre quæ profint. *ib.*

Sanguinem calor elicit. 22. sistentia. 186-187-188. mittenti loco quæ imponenda. *ib.* spuenti quomodo gratificandum. 185. spuentibus medela præstantior. 185- exspuenti deligaturæ quales convenient. 185. spuentibus epithemata utilia. 184 & 185. spuenti alimenta varia cur danda, & qualia. 188 & 189. spuenti cur nimium siccantia, & incrassantia vitanda. 189. rejectanti silentium & animi oblectatio prodest. 182. rejectanti quando, & quæ vena secanda. 184. rejectanti qualis aer, locus decubitusque conveniat. 183. rejicienti quantus & quomodo sanguis mittendus. 184. rejectanti emplastra quæ convenient. *ib.* rejectanti potus parcissimus. 188. & spiritum crassantia. *ib.*

Sanguinis rejectione suppressa quid agendum. 189. erupturi ab intestinis notæ. 18. profluvium ab intestinis quando mortiferum. 119. ab intestinis profluvio cito occurrendum. 119 & 120. mictus, vide Mictus sanguinis. 104. de vesica profluvium 106. e renibus quid efficiat in calculosis. 245. in vesica coagulati signum. *ib.* missio usque ad defectum animæ dolorem sedat. 199 & 200. missio, vide Sectio venæ, & Venæ sectio. *ib.*

Sapo Gallicus. 254.

Satiari quibuslibet vel utilibus malum. 222.

Satyri Dionysio sacri. 46. 132.

Satyriasis. *ib.*

Satyriasis unde oritur. 211 & 212. facile nervos convellit. 213 quomodo interdum solvatur, 46. septimo die hominem consumit. 47. quibus anni temporibus, ætatibus, naturis maxime accidat. *ib.* curatio. *ib.* quæ quibus locis exterius apponi requirat. 212 & 213. inveterata qua methodo curanda. *ib.*

Satyriasm quæ comitentur. 211 & 212. mulieres pati ne-

- queunt. 47 & 48. animi deliquium levat. 212. quales clysteres levent. *ib.* cucurbitulæ ubi positæ juvent. *ib.* Satyriasi quæ accidunt. 46 & 47. qualis corporis purgatio competat. 212 utilia cataplasmata, & alia exterius applicanda. 212. & 213. hirudines quomodo profunt. 212. quales cibi utiles. 213.
- Scarificato loco sal quomodo inspergendus. 175 & 176.
- Scarificatio minus vires lædit. 190. utilis in diabete. 246. 249.
- Scirrhus. 79.
- Scirrhus jecoris hydropem creat. 81. lienis, vide Lienis.
- Scirrhi inflammationibus succedunt. 278
- Scotoma. 52.
- Sectio venæ quibus vitiis competit. 140 & 141.
- in Sectione venæ regula. 155 & 156.
- Seminis seu genituræ facultates. 107-109. vitales facultates. 107 & 108. profluvii causæ. 108. profluvium in mulieribus quale. *ib.* profluvii symptomata. *ib.* profluvium cur paralyfin affert. *ib.* profluvium satyriasi succedit. 109. ejus cura. 246. periculum; effectus. *ib.*
- Senectus frigida. 97.
- Senectæ frigida, & humida. *ib.*
- Senectæ delirium unde fit. 58.
- Senectæ vitium. 111 & 112.
- Sensuum caligo est somni principium. 143.
- Sensuum nebula otium est. 231.
- Sepiæ atramentum. 33.
- Sicyonium oleum. 157 & 158.
- Simia homini mire prodest. 284.
- Sinapis vires. 153.
- Sinchus. 247.
- inter Sinistram, & dextram corporis partem differentia. 63 & 64.
- Sitis diabete laborantibus major quam hydropicis. 244. omnes dolores superat sævitia, & magna medicina eget. *ib.* potu non sedatur. *ib.* ejus fons stomachus. remedia ipsi convenientia ut & alimenta. *ib.* & 245.
- Somni principium sensuum caligo est. 143. mediocris utilitas. 225.
- Somnus multus refrigerat, resolvit, stupefacitque nervos. 218. multus crassum facit. 230 & 231.
- Somnum invitancia invitant cuique usitata. 143 & 144.
- Somniferum quomodo papaver. 144.

- Spirandi initium in pectore. 9. principium cor. 19. 76.
 Spirationis instrumenta. 19.
 Sputum sanguinis vel eruptio, Hæmorrhagia. 22.
 Sputum citantia. 176.
 Sternutatoria. 217 & 218. Sternutatoria quæ. *ib.*
 Sternon, os pectoris. 71. 74.
 Stomachi vires. 109. munera. *ib.* delectationem quæ sequantur. *ib.* læsi notæ. 29. ægri varia symptomata. 109. & 110. morborum causæ. 110. a pure occupati notæ. 240. cf. Ventriculus.
 Stomachici nonnunquam melancholici fiunt. *ib.*
 Stomachus jejunos atra bile vexatur. 109. cordi noxas impertit. 28. 109. si male devoret, æger morbo fameque confumitur. 240. atra bile vexatus quomodo purgandus. 234. fons sitis in diabete. 244.
 Stomacho laborantium cura. 248. iis nocet diætâ.
 Stomacho laborant literarum studiosi. 110-111. cor contiguum quos morbos excitet. 110. ac viribus laboriosa est purgatio. 234. pus suscipienti puomodo succurrendum. 240 & 241. diligenter cavendum in omnibus puris effluviis. 241.
 Stratum durum nervis ingratum. 140.
 Strophus. 114.
 Sudorem sistens epithema. 194.
 Succingens membrana cur tantum puris contineat; vide membrana.
 Sudori sistendo varia remedia. 194.
 Suppurationem quæ partes ægre admittunt. 72. & 73.
 Suppuratio in quibus membris mortifera. *ib.*
 Suum pedes concoctu faciles. 232.
 Synanche, Angina. 8.
 Symphonis Antidorus. 247.
 Syncopa. 28. quid est *ib.* cordis & vitæ ægritudo est. *ib.* quando advenit. 190. omnis præsens non facile tollitur, futura arcenda, aut incipiens repellenda. 189. vexatis plus quam aliis gratificandum. 193.
 in Syncopam versi causi symptomata. 29.
 Syncopam futuram perspicere bonum est. 189.
 Syncopæ causa. 28. causa causus, febris. 29. initium febris ardens. 189. notæ. 29. potus, & cibus quales. 192. inedia, & fames inimica. *ib.*
 Syntectici, Colliquati. 82.

Syria-Cœle quibus morbis subjecta. 14.
 Syriaca, & Ægyptia ulcera. *ib.*

T.

Tabes, vide colliquatio.

Tabidos facit ægritudo longa. 83-84.

Tenesmus. 31.

Terræ species fluori sanguinis medentes. 186 & 187.

Tetanus. 5. nervorum labes. 162. ad syncopam vergit.
 162. quas partes corporis maxime lædat. *ib.* a vulnere
 lethalis. 165.

Tetani signa. 5 & 6. fomentis caput quomodo fovendum.
ib.

Tetani patientis cubiculum quale. 162 & 163 patientis
 lectus qualis. *ib.*

Tetano sectio venæ quomodo adhibenda. 162. inedia non
 convenit. *ib.* cibi convenientes. *ib.* vexati corpus qui-
 bus inungendum, & oblinendum. 165.

Tetanicorum capitis epiplasmata qualia. 163.

Tetanicis cucurbitula ubi, & quomodo affigenda. 163 &
 164. castoreum salutare. 165. laserpitii lachryma quo-
 modo danda. 163.

in Tetano quando utendum castoreo. 165.

Tetanici anus, & vesica quibus illinenda. 165.

Tetanico per clysterem quod purgatorium infundendum.
 165.

Tetani a vulnere curatio. 165. ulceri cataplasmata qualia.
 163.

Theriaca. 230. 247-248. 250. vide etiam viperæ reme-
 dium.

Thymelæa. 166.

Thymi coma atram bilem educit. 234.

Tonus. 5.

Tonsillas lædentia. 14.

Tonsillarum ulcera benigna. 13. ulcera pestifera. *ib.* mor-
 bi cur pueros vexent. 14. vitia quam puellas tentant.
ib. vitia in quibus regionibus abundant. *ib.* morbos comi-
 tantia. *ib.*

Tophi in articulis. 128.

Tormina a calculis renum. 245.

Trachea arteria. 158.

V.

Vari a Græcis Jonthi appellati. 128. 247.

Vasculorum erosione rupturæ, & rarefactionis curatio ubi differat. 24.

Vena quænam renibus respondet. 245.

Venarum radicatio jecur. 35. cubiti quorundam declaratio. 183. rarefactioni, & divisioni adstrictio medetur. 182 & 185. rarefactionis remedia, erosioni coagulatio sanguinis, & caloris succurrit. *ib.* erosionibus quæ applicanda. *ib.* vulneris remedia. *ib.* 187.

Venæ cavæ radicatio jecur. 35. 204. cavæ situs, & partes. 37. cavæ inflammatio. 38. cavæ inflammatæ signa. 39. cavæ, & arteriæ inanitio non facile defectum animi tollit. 205. cavæ, & arteriæ ardor, vide Ardor. 204. cubiti cavæ utilitas. 183. ad lienem pertinens. *ib.* somniferæ carotides. 44. portæ vel portarum. 79. Jecoris portæ sectio quibus vitiis convenit. 140 & 141. vide Sectio, & Sanguinis missio.

Venenum in corporibus nostris. 9.

Venus capiti ac nervis inimica. 222. epilepsiæ similitudinem adducit. 232. ejus abstinentia in gonorrhœa necessaria. 247.

Veratri albi facultates. 250. exhibendi varii modi. *ib.*

Veratrum album igni simile. 286. nigrum quomodo exhibendum. 234.

Ventriculus concoctioni destinatus. 112. cf. Stomachus, Cœliacus affectus.

Ventriculi concoctionis imperfectæ signa 112. sanguinem effundentis signa. 22. inflammationi succurrentia. 144.

Ventriculum tumidum curantia. *ib.*

oris Ventriculi remedia. 147.

Vertigo. 52. 223.

Vertiginis notæ. 229. causæ. *ib.* variæ causæ. *ib.* causæ. alimentum est, sanguis, & ventriculus. *ib.* a cephalæa qualis curatio. *ib.* ab humorum retentione. *ib.*

Vertigini quando sectio venæ, quando cucurbitula subveniat. *ib.*

Vertiginosis quæ venæ, quæ arteriæ secandæ. 217.

Vertiginoso cucurbitula ubi ponenda. 229. capiti omnia adhibenda, quæ & cephalææ. *ib.* quomodo caput & manus exercendæ, & fricandæ. 225 & 226.

- prodest saltus , & curfus. *ib.* qualis capitis lavatio prodest. 226.
- Vertigini prodest cyclaminis succus , & anagallidis in nares infusus. 22. quam noceat fomnus immodicus. 225. vigilia quæ noxia. *ib.*
- Vertiginis accessionibus quomodo succurrendum. 223-224. accessionem discutientes herbæ. *ib.*
- Vertiginosi quando , & quibus vomitibus uti debent. 224.
- Vertiginem levat alvi lenitas. 225.
- Vertiginosis frictiones , & ambulationes quales conveniant *ibid.*
- Vertiginosos qualis gestatio juvet. 225 & 226.
- Vertiginosis pilæ ludus detrimento est. 226.
- Vertiginosus quiescat ab audiendo , & loquendo. 226.
- Vertiginosi quibus locis ambulare debent. 227.
- Vertiginosus ante cœnam lavetur. *ib.*
- Vertiginosis potus , & cibus qualis. 226 & 227 ova qualia conveniunt. 226. cœna qualis. 227. quæ carnes fumendæ. *ib.* secundæ mensæ quales. *ib.* a cœna quæ facienda. *ib.*
- Vertentunginem affert inspectum aquæ flui. 231. & epilepsiam circumvolutione accersit. *ib.*
- Vertex capitis evacuationi commodus. 151.
- Vesica & anus inter se cohærent mutuoque afficiuntur. 106.
- Vesicæ locus. 42. munus. *ib.* natura. *ib.* 107 & 108. vitiiis pueri maxime vacant. 44. vitia quo tempore quæve ætate vigeant. *ib.* acuti morbi qui accidunt. 206. acutorum morborum notæ. 43. dolor acutior , & mors celerrima sequitur. 209. occlusionis frequens causa. 42.
- Vesicam lædentes causæ venenosæ. 43. morbis omnes difficiles. *ib.*
- Vesicæ morbis laborantium miseria. 107 & 108. sævos dolores patitur. 42. omni corpori dolorem impertit. *ib.* occlusa quæ mala inferat. *ib.* qualem sanguinem effundit. 43.
- de Vesica sanguinis profluvium. 106.
- Vesica cur non valde refrigeranda. 208. laboranti quæ pars corporis secanda. 209. laborans quibus irriganda. 208.
- Vesicæ sanguinis profluvium raro mortiferum 43. grumi , & phlegmonæ exitiales. *ib.* grumum quæ sequuntur. *ib.* 106. urinariæ paresis. 107. resolutio. 159. ulcerum signa. 107. vulnus

- vulnus lethale. 107. calculi, vide Calculi; pus fuscipientis notæ. 240. ægro quam medicamina potanda 209. laboranti cicadæ utiles. *ib.* laboranti infestationes quam utiles. *ib.* laboranti quales cibi conveniant. *ib.* grumi quibus dissolvendi. 208. inflammationi specillo uti non prodest. 209. pus fuscipienti quomodo succurrendum. 241.
- Vesicatoria vide cantharides.
- Veternus flatibus abundat. 151.
- Veternosorum excitantia. 149 & 150. cibi. 150. capitis irrigationes. *ib.* inunctiones. *ib.* & 151.
- Veternus phrenitidi succedens quomodo curandus. 149. per se incipiens quomodo tollendus. *ibid.* quomodo habendus. *ib.* & 150.
- Veterno quando, & qualis sectio venæ, quando, & qualis purgatio conveniat. *ib.*
- Veternoso inedia, & cibi multitudo nocet. 150.
- Veterni illitiones. 149.
- Veterni fomenta. 150 & 151.
- Veternosis quale sit imum intestinum. 150.
- Veternosis quando cucurbitula applicanda, & ubi. 151 convenientes potiones. 151 & 152. utilia odoramenta 152 & 153. pedes, & genua quibus illinenda. *ib.* conveniens cataplasma. 153. caput cur radendum. 154. quando lavatio proderit. *ib.* quando prodest lenis corporis agitatio. *ib.* urtica utilis. 153.
- Victimæ cacochymæ carnes habent grandinosas. 134.
- Vigilia famem ciet. 61.
- Vini epoti facultates. 148. potus quorum auctor. 214. portio causo vexatis quando obest, quando prodest. 191.
- Vinum solum refrigeratos restituit. 193. sine cibo sumptum lædit mentem. *ib.* quale dandum in diabete. 245.
- Vinum ad cœliacos. 250.
- Viperæ remedium quomodo inventum. 136. theriaca.
- Viperarum carnes quomodo pro elephantiacis parandæ. 254.
- Virilem habitum quæ reficiunt. 247.
- Visio aliis sensibus certior est. 69.
- Vitæ principium cor. 19. 76. 110.
- Vita quorum non possit esse longior. 31.
- Vivunt ob quæ præcipue animalia. 18.
- Ulcus Ægyptium, & Syriacum. 14. intestinorum, vide intest-
- Princ. Art. Med.* Tom. V. T

tinorum, *ib.* renum, vide renes; vesicæ, vide Vesica.
Volatilium carnes natura leves. 232.

Volvulus, Ileus. 33. quas ætates plus minusve lædat. *ib.*
& 34. quo tempore anni plus minusve infestat. *ibid.*
in colo cur minus periculosus. *ib.* celerrime ac foedif-
sime necat. 199.

Volvuli causæ 33. mediocris signa. 34. maximi signa. *ib.*
in colo intestino signa. *ibid.* causæ 245.

Volvulo præsentissima remedia adhibenda. 199. quando
missio sanguinis larga conveniat. *ibid.* & 200. quando
vomitus convenit. 200. convenientes clysteres *ib.*

Volvulosis quæ adhibenda. *ib.* & 201.

Volvuloso quando non secanda vena. 200. quæ exterius
ventri adhibenda *ib.* cucurbitulæ ubi apponendæ. *ibid.*
& 201. quæ bibenda medicamenta. 201. cibi alvum
lenientes dandi. *ibid.* jura subducentia conveniunt. *ib.*
vinum quando prodest. *ibid.*

Vox medicocriter acuta capiti prodest. 225.

Vocem acutam edere quomodo nocet capiti. *ib.*

Vomitus quando cœliacis imperandus 250.

Urteres, Urinæ ductus. 43. & 44.

Urethra. 103.

Urina interclusa quæ mala inferat 125. interclusa qui li-
berentur. *ib.* qui pereant. *ib.* & 245. Urinæ canales.
101. Urinam cientia 246.

Ursi adeps. 254.

Urtica esculenta est. 232. veteris utilis. 153.

Uteri functiones 121. tunica. 125. membranæ. *ib.* tunica
cur exit. *ib.* osculum quomodo procidit, & redit. *ib.*
morbi longi. 121. floris differentiæ secundum materias.
ibid. & 122. oris differentiæ secundum circuitus. 122.
profluvii signa. *ib.* profluvium quod pessimum. *ibid.* &
123. profluvium quod minime malum. 123. ulcera.
ib. cancer. 124.

Uterinus furor, *vid.* furor.

Uterus vulva.

Uva. 11. 168.

Uvæ, & columellæ celerrime succurrendum. 169. & columel-
læ venæ sectio qualis convenit. *ib.* & columellæ conve-
nientes clysteres. *ib.* & columellæ convenientes ligatu-
ræ. *ib.* & columellæ adstringentia quæ conveniant *ib.* ul-
ceratæ quæ adhibenda. *ib.* & 170.

Vulpanfer avis species. 247.

Vulturis cerebrum. 230.

Vulva veluti in animali quoddam animal. 44. quibus delectetur, & contristetur. *ib.* suapte natura superfluitat. *ib.* superiora petens quantum lædat. *ib.* sursum petens celerime strangulat. 209 & 210. quomodo violentius depellenda. 211. infestante quibus ad se redeat mulier. *ib.* inflammata quæ vena secanda. *ib.* inflammata quibus anus inungendus, & quibus clysteribus utendum. *ib.*

Vulvæ situs. 44. natura, mobilitas. 44. *ib.* 209. adscendentis causæ. *ib.* strangulatui morbus similis. *ib.* strangulatus causæ. *ib.* strangulatus quas ætates vexet. 46. strangulatu affectæ post mortem magis rubent. 45. exitus. 124. & 125. exitus causæ. *ib.* exitus plerumque mortiferus unde. *ib.* morbi communes viris. 46.

Vulvæ sanguinis profusio celeriter necat. *ib.* inflammatæ quæ accidunt. 210. prodest, ut menses fluant. 211. prodest hiera cum castoreo. 210. sursum latæ inferius quæ apponenda. *ib.* detrahendæ ubi cucurbitulæ defigantur, 211. strangulatum sedantia. *ib.* inflammatæ strangulatui quæ vena secta opituletur. *ib.*

F I N I S.

CATALOGUE

DES LIVRES DE NOS SORTES, SOIT D'IMPRESSIONS;

Ou dont nous avons un certain nombre d'exemplaires.

Messieurs les Libraires ou amateurs qui nous feront l'honneur de s'adresser à nous, seront ponctuellement servi. Nous avons un fond considérable de Librairie, consistant en environ dix mille articles différents, de toutes facultés, en langues orientales, en latin, françois, anglais, espagnol, & italien, dont nous enverrons les Catalogues avec les justes prix à l'adresse que l'on nous indiquera. Nous possédons une Imprimerie très bien assortie de caractères neufs, & nous imprimons avec propreté & correctement les Livres & Manuscripts que l'on nous confie. Nous avons aussi une presse pour l'impression des tailles douces. C'est enfin chez nous, que l'on trouve les véritables éditions originales des Ouvrages de Messieurs de HALLER, de VOLTAIRE & TISSOT.

OUVRAGES LATINS DE MR. DE HALLER, ou donnés par ses soins au Public.

Elementa physiologiæ corporis humani, 4. maj. 8 tomi in 10 partes distributi, cum fig. Lausannæ 1757 ad 1763.

Primæ lineæ physiologiæ, 12. ibid. 1771.

Disputationes medico-anatomico-chirurgicæ, 4. 10. part. cum figuris.

Disputationum anatomicarum selectarum volumina VII. cum figuris, 4. Gættingæ.

Disputationes ad morborum historiam & curationem fa-

cientes, 4. maj. 7 tomi & 8 partes, multis cum fig. *ibid.* 1757-1759.

Opera minora anatomici argumenti, 4. maj. 3 tomi in 5 partes distributi, cum fig. *Lausannæ* 1763-1768.

Historia stirpium indigenarum Helvetiæ inchoata; Plantæ flore composito. Didynamiæ. Papilionaceæ. Cruciatae. Meiostemones. Iostemones. Diplostemones. Polystemones. Liliaceæ. Gramineæ. Apetalæ & Apetalæ stamini-
bus, inconspicuis complectens. folio, 3 tomi cum mult. figuris 1768.

Opuscula pathologica, 8. maj. cum fig. *ibid.* 1768.

Methodus studii medici, 4. 2 vol. *Venet.* 1753.

Historia morborum qui Vratislaviæ grassati sunt, 4. maj. *Lausannæ* 1746.

Nomenclator ex historia plantarum indigenarum Helvetiæ excerptus, 8. maj. *Bernæ* 1769.

Opuscula sua anatomica, 8. cum fig. *Gottingæ* 1751.

De allii genere naturali libellus, 4. maj. cum fig. *ibid.*

De respiratione experimenta anatomica, 8. *Lausannæ* 1761.

Ad viri illustris Antonii de Haen difficultates Apologia, 8. 1762.

Principes artis medicæ, Hippocrates, Aretæus, Alexander, Celsus, Aurelianus, Rhazis, tomus I, II, III, IV & V. 8. maj. *Lausannæ* 1769-1771. continuatio sub prælo. *Collectionis hujus tractatus separatim quoque venduntur.*

Hippocratis opera genuina quæ edidit & præfatus est D. Alb. de HALLER, 8. maj. 4 tomi 1769-1771.

Alexandri Tralliani de Arte medica libri duodecim, Johanne Guinterio Andernaco interprete ex recensione & cum præfationibus D. Alb. de HALLERI, 8. 2 tomi, *Lausannæ* 1772. sub prælo.

Aretæi Cappadocis de causis & signis acutorum & diuturnorum morborum Libri IV. de curatione acutorum & diuturnorum morborum Libri IV. ad editionem Joh. Wiggani recudi curavit & præfatus est D. Albert. de HALLER, 8. 1772.

OUVRAGES EN FRANÇOIS DE MR.
DE HALLER.

Mémoires sur la nature sensible & irritable des parties du corps animal, contenant nombre d'expériences faites par l'Auteur & de divers Savans étrangers sur ce sujet, 12. 4 vol. fig. *Lausanne* 1759.

Mémoires sur la formation du cœur dans le poulet, sur l'œil, sur la matiere du jaune, 12. 2 vol. fig. 1758.

Mémoires sur la formation des os, fondés sur des expériences, 12. 1758.

Mémoires sur le mouvement du sang & sur les effets de la saignée, fondés sur des expériences faites sur des animaux, 8. 1756.

ses Poësies traduites de l'allemand, 8. 2 vol. *Paris sous Berne* 1760.

Elémens de Physiologie, traduit du latin par Mr. Borde-nave, 12. 2 part. *Paris* 1769.

Discours sur l'irreligion, 8. *Lausanne* 1760.

Dissertation sur les parties irritables & sensibles des animaux, traduit du latin par Mr. Tissot, 8. 1755.

OUVRAGES DE MR. DE VOLTAIRE, ou qui lui
sont attribués,

Collection complete de toutes ses Oeuvres, nouvelle & derniere édition, considérablement augmentée & améliorée par lui-même. On y trouve beaucoup de pieces qui n'avaient jamais été imprimées, & tout y est rangé à sa véritable place. Cet ouvrage est imprimé in-8. avec des caractères neufs & sur du beau papier fin de France; la correction en a été faite avec le plus grand soin. Le prix de la souscription est actuellement de 40 sols de France par volume en feuilles; il en a paru jusqu'ici 12 volumes & on délivrera tous les trois à quatre mois six autres volumes jusqu'à la fin de la collection.

Collection complete de toutes ses Oeuvres de Théâtre, avec toutes les pieces qui y ont rapport; nouvelle & derniere édition, considérablement augmentée & améliorée par lui-même, ainsi qu'il a déclaré à la tête

du premier volume sous sa propre signature. On ne fait pas précisément combien cette collection aura de volumes, mais l'impression en sera finie à la fin de la présente année 1771, & comme on n'en imprimera qu'un très petit nombre d'exemplaires outre ceux pour Mrs. les souscrivants, on fera bien de retenir d'abord le nombre qu'on en voudra. Le prix de chaque volume est de 45 sols de France.

Épîtres, Satires, Contes, Odes & Pièces fugitives du Poète Philosophe, dont plusieurs n'ont point encore paru; enrichies de notes curieuses & intéressantes, 8. 1771. très bien exécuté.

— id. un petit nombre d'exemplaires, imprimés sur du papier superfin de Hollande.

la Henriade, en dix Chants, précédée, accompagnée & suivie de toutes les pièces relatives à ce Poème & à la Poésie épique en général, avec toutes les préfaces & notes sur cet ouvrage, nouvelle édition, revue & exactement corrigée par l'Auteur, 8. 1772. proprement exécutée.

Histoire de Charles XII. Roi de Suede, nouvelle édition très augmentée par l'Auteur, 8. Lausanne 1771.

Histoire du Parlement de Paris, & des autres Parlements du Royaume de France, nouvelle édition corrigée & augmentée, 8. 2 vol. 1770.

Histoire de Pierre le Grand, Empereur de Moscovie, nouvelle édition augmentée, corrigée & enrichie de notes très curieuses, 8. 2 vol. 1771.

OUVRAGES FRANÇOIS, LATINS ET ITALIENS DE MR. TISSOT.

Avis au Peuple sur sa santé, cinquième édition originale, corrigée & augmentée par l'Auteur, 12. 2 vol. Lausanne 1771.

Onanisme, ou Essai sur les maladies produites par la masturbation, nouvelle édition considérablement augmentée par l'Auteur, 12. 1772.

Dissertation sur l'inutilité de l'amputation des membres, par Mr. Bilguer, traduite & augmentée de quelques remarques, 12. Paris 1764.

Santé (*de la*) des gens de lettres, *seconde édition originale*, corrigée & augmentée, 8. 1769.

Essai sur les maladies des gens du monde, *seconde édition fort augmentée*, 8. 1770.

— id. in-12.

Lettres à Mrs. de Haen, Hirzel & Zimmermann sur divers sujets de Médecine, 12. 1771.

Epistolæ medico-practicæ auctæ & emendatæ, 12. *maj.* Lausannæ, 1770.

Epistolæ ad D. Zimmermann de morbo nigro, 12. 1760. *separatim.*

Traité de l'Epilepsie, 12- 1771. NB. C'est la véritable édition originale, & ce volume formera le tome 3me. du Traité des nerfs & de leurs maladies, qui est sous presse, & l'un & l'autre se vendront séparément.

Traités sur différents objets de Médecine, ouvrage traduit du latin, par Mr. B., 12. 2 vol. Paris 1769.

Trattato sopra le malattie a cui sono soggette le persone dedite alla conversazione; tradotta in italiano da un uomo letterato, 12. Losanna 1770.

NB. Ceux marqués d'une étoile * ne sont pas de nos impressions, mais nous en avons un certain nombre.

A Bregé du cours de Religion à l'usage des jeunes gens, par demandes & par réponses, 8. 1767.

— le même sur du papier colé.

Abregé des principes de la Grammaire françoise par Mr. Restaut, 12. 1770.

L'Amour de la Patrie, Sermon prononcé à Geneve par Mr. Francillon, 8. 1766.

Amours de Sainfroid, Jésuite, & d'Eulalie, fille dévote, histoire véritable, 12. 1748.

L'Antropologie, ou traité métaphysique de l'homme, par Mr. de Gorini Corio, grand in-4. 1761.

* Apologie de Mr. Petit-Pierre, Pasteur à Neufchatel, sur son système de la non-éternité des peines, 8. 1761. *broché.*

Aristide, ou le Citoyen, 12. 2 vol. 1766.

* Art de faire les garçons, ou nouveau tableau de l'amour conjugal, 12. 1770.

Articles Jésuite & Peuple, tirés de la grande Encyclopédie, 12. 1766.

Avantures de Telemaque avec des remarques & des notes critiques, ainsi que la clef de cet ingénieux ouvrage, nouvelle édition ornée de très-belles figures dessinées à Rome & gravées à Paris, 12. 2 vol. 1762.

Avis au Peuple sur sa Santé, par Mr. le Prof. Tissot, cinquieme & nouvelle édition originale, augmentée, 12. 2 vol. 1772.

Bélifaire par Mr. Marmontel, nouvelle édition, 8. avec figures 1771.

— le même livre sans les figures.

Calas sur l'échaffaut. discours à ses Juges, en vers; 4.

Chef-d'œuvre (le) d'un inconnu, Poème satirique & comique, avec des remarques savantes & recherchées, par Mr. le Docteur Matanasius, neuvieme édition corrigée & augmentée, 8. 2 vol. fig. 1758.

Citoyen (le) de Geneve, ou Discours sur l'économie politique, par Mr. J. J. Rousseau, 12. 1764.

Collection complete de toutes les Oeuvres de Mr. de Voltaire, nouvelle & dernière édition, considérablement augmentée & améliorée par lui-même. On y trouve beaucoup de pieces qui n'avoient jamais été imprimées, & tout y est rangé à sa véritable place. Cet ouvrage est imprimé in-8. avec des caractères neufs & sur du beau papier fin de France; la correction en a été faite avec le plus grand soin. Le prix de la souscription est actuellement de 40 sols de France par volume en feuilles; il en a paru jusqu'ici 12 volumes & on délivrera tous les trois à quatre mois six autres volumes jusqu'à la fin de la collection..

Collection complete de toutes les Oeuvres de Théâtre de Mr. de Voltaire, avec toutes les pieces qui y ont rapport; nouvelle & dernière édition, considérablement augmentée & améliorée par lui-même, ainsi qu'il a déclaré à la tête du premier volume, sous sa propre signature. On ne sait pas précisément combien cette collection aura de volumes, mais l'impression en sera finie à la fin de la présente année, & comme on n'en imprime

mera qu'un très petit nombre d'exemplaires outre ceux pour Mrs. les souscrivants, on fera bien de retenir d'abord le nombre qu'on en voudra. Le prix de chaque volume est de 45 sols de France.

Confession de foi de Mr. de Volt****, 8. 1769.

Considérations sur les causes de la grandeur des Romains & de leur décadence, par Mr. de Montesquieu, 12. 1770.

Considérations sur la conversion & l'Apostolat de St. Paul, par Mylord Littleton, traduit de l'anglois; 12. 1758.

* Contemplation de la nature, par Mr. Charles Bonnet, 12. 2 vol. nouvelle édition 1770.

Cours de Religion à l'usage des jeunes gens, par demandes & par réponses, & où l'on a joint diverses Prières, par Mr. de Bons, 12. 1766.

Cri (le) des Nations par Mr. de Volt****, 8. 1769.

Criminel (l'honnête) drame en cinq actes & en vers, par Mr. Fenouillot de Falbaire, 8. 1768.

Dancourt, Arlequin de Berlin, à Mr. J. J. Rousseau, 12. 1760.

Devoirs des Communians par Mr. Osterwald le fils, nouvelle édition, 12. 1765.

Dictionnaire militaire, ou recueil alphabétique de tous les termes propres de l'art de la guerre, 12. 1743.

* Discours de Mr. de Servant adressé au Parlement de Grenoble concernant la cause d'une femme protestante, 12. 1767.

Discours de Mr. le Marquis Cesar Beccaria Bonesana sur le Commerce & l'administration publique, 8. 1769.

Discours de Mr. J. J. Rousseau de Geneve, qui n'avoit point encore été imprimé, sur cette question: *Quelle est la vertu la plus nécessaire au Héros, & qui sont les Héros à qui cette vertu a manqué?* 8. 1769.

Discours sur l'Economie politique par Mr. J. J. Rousseau, 12. 1764.

Echappemens à repos comparés aux échappemens à recul, par Mr. Godin, 12. fig. 1762. *Cet ouvrage est très-utile pour régler toutes sortes de montres.*

Eloge de Louis Dauphin de France, par Mr. Thomas, 12. 1766.

l'Enfant prodigue, comédie en vers dissyllabes par Mr. de
Voltaire, 8. 1739.

Entretiens, ou leçons mathématiques de Mr. Panchaud,
12. 2 vol. 1743.

Entretiens solitaires d'une ame dévôte avec son Dieu, 12.
1759.

Epître à Mr. de Voltaire sur la nouvelle édition qu'il a don-
née au public des Oeuvres de Mr. Corneille, 4.

Epître à Mr. J. J. Rousseau sur sa Julie ou la nouvelle
Héloïse, 4.

Epîtres (trois) de Mr. de Voltaire à Boileau, à l'auteur du
nouveau livre des trois imposteurs, & à Mr. de S.
Lambert, 8. 1769.

Epîtres, Satires, Contes, Odes & Pièces fugitives du Poëte
Philosophe, (Mr. de V) dont plusieurs n'ont
point encore paru; enrichies de notes curieuses & inté-
ressantes, 8. 1771. *très bien exécuté.*

—— id. un petit nombre d'exemplaires, imprimés sur
du papier superfin de Hollande.

Ericie ou la Vestale, drame en trois actes en vers, 8. 1769.

Essai sur l'homme par Alexandre Pope, traduction fran-
çoise en prose, par Mr. de Silhouette, avec des éclair-
cissements, des préfaces & des notes, & l'original à cô-
té, de même que cinq magnifiques planches & plusieurs
vignettes, 4. *grand papier & gros caractères*, 1762.

—— le même livre seulement en françois sans notes &
figures, 12. 1760.

Essai sur les maladies des gens du monde, par Mr. Tissot,
seconde édition augmentée par l'auteur, 8. 1770.

—— le même, 12. 1770.

Essai sur les maladies, auxquelles sont sujettes les person-
nes qui vivent à la Cour & dans le grand monde, tra-
duit de l'allemand de Mr. Langhans, Médecin pension-
naire de la Ville & République de Berne; revû & aug-
menté considérablement par l'auteur, 12. *Lausanne*
1771.

Essais ou réflexions intéressantes, relatives à la Chymie,
l'Oeconomie & le Commerce, par Mr. Othon Struve,
8. 1772. *sous presse.*

Eugénie, drame en cinq actes en prose, avec un Essai sur
le Drame sérieux, par Mr. de Beaumarchais, 8. 1768.

Fables orientales de Mr. de S. Lambert, l'Auteur des saisons, poëme, 8. 1770.

Félicité (de la) publique, considérée dans les payfans cultivateurs de leurs propres terres, précédé de la Dissertation qui a remporté le prix à la Société de Petersbourg sur le même sujet, 8. 1770.

Force (la) de l'éducation, 8. 1762.

Gazette littéraire & universelle de l'Europe, qui contient l'annonce & les extraits des principaux livres qu'on y met au jour, avec divers morceaux sur l'Agriculture, l'Economie rurale, le Commerce, la Poësie, la Peinture, la Musique, la Sculpture &c. 8. 5 vol. 1768-69.

Géographie des enfans, ou méthode abrégée de la Géographie, par Mr. Lenglet du Fresnoy, 12. fig. 1769.

Grammaire, ou clef universelle de la langue françoise & espagnole, &c. par Mr. Galmaces, *nouvelle édition*, augmentée sur celle de Madrid, 8. *Lausanne*, sous presse.

Guerre (la) littéraire, ou choix de quelques pieces polémiques de Mr. de Voltaire, avec les réponses, 12. 2 part. 1759.

HALLER (Mr. le Baron de) Mémoires sur la nature sensible & irritable des parties du corps animal, contenant nombre d'expériences faites par l'Auteur & divers Savans étrangers sur ce sujet, 12. 4 vol. fig. 1759.

— idem *les tomes 2, 3 & 4me de ce livre séparés.*

Haller, Mémoires sur le mouvement du sang & sur les effets de la saignée, fondés sur des expériences, 8. 1756.

— Mémoires sur la formation des os, fondés sur des expériences, 12. 1758.

— sur la formation du cœur dans le poulet, sur l'œil, sur la matiere du jaune, &c. 12. 2 vol. fig. 1758.

— Discours sur l'irreligion, où l'on examine ses principes & ses suites funestes, opposés aux principes & aux heureux effets du Christianisme, 8. 1760.

la Henriade, en dix Chants, précédée, accompagnée, & suivie de toutes les pieces relatives à ce Poëme & à la Poësie épique en général, avec toutes les préfaces & notes sur cet ouvrage, par Mr. de Voltaire, nouvelle édition revue & exactement corrigée par l'Auteur, 8. 1771. proprement exécutée.

Histoire de Charles XII. Roi de Suede, par Mr. de Voltaire;

nouvelle édition très augmentée par l'Auteur , 8. *Lausanne* 1771.

- * Histoire du Christianisme d'Ethiopie & d'Armenie par Mr. la Croze , 8. 1739.
- * Histoire du Concile de Trente , écrite en italien par Fra-Paolo , & traduite en françois , avec des notes historiques , critiques & théologiques , par le Pere le Courayer , 4. 2 tomes 1738.
- * Histoire de l'Eléphantiasis , contenant aussi l'origine du Scorbut , du feu St. Antoine , de la vérole , avec un précis de l'histoire physique des tems & des notes , par Mr. Raymond , 8. 1767.
- * Histoire de l'établissement des moines mendiants , 12. *Lyon* 1767.
- * Histoire du Parlement de Paris par Mr. de V**** , nouvelle édition corrigée & augmentée , 8. 2 vol. sur du très beau papier 1769.
- Histoire de Pierre le Grand , Empereur de Moscovie ; nouvelle édition augmentée & corrigée , enrichie de notes très curieuses , par Mr. de Voltaire , 8. 2 vol. 1771.
- Histoire de la vie , du regne , du détronement & de la mort de l'Empereur de Russie Pierre III. 12. 1766.
- * Histoire de la vie & de la mort d'Iwan III. Empereur de Russie , 12. 1766.
- Histoire des Religieux de la Compagnie de Jésus , connus ci-devant sous le nom de Jésuites , 12. 3 vol. 1741.
- l'Homme au Latin , ou la destinée des Savans , histoire sans vraisemblance , par Mr. de Volt**** , 8. 1769.
- * Idées d'un Citoyen sur l'administration des finances du Roi , sur sa puissance & le commerce de la nation françoise dans l'Orient , 8. 4 part. 1763. broché.
- Instruction donnée par Catherine II. Impératrice & Législatrice de toutes les Russies , à la Commission établie par cette Souveraine pour travailler à la rédaction d'un nouveau Code de Loix , traduite de l'allemand & ornée du portrait de l'Impératrice , 8. 1768.
- Jour (l'heureux) épître à mon ami , 8. fig. 1768. petit papier.
- Lamentations de la province des Jésuites en Portugal , parodie des lamentations du Prophète Jeremie , avec des notes historiques , 8. 1762.

- * Lettres de Mr. d'Alembert à Mr. Rousseau, 8. 1759.
- * Lettres de Msgr. l'Evêque d'Annecy à Mr. de Volt**** avec les réponses, 8. 1769.
- Lettres de Monsieur le Chevalier de Boufflers, écrites à Madame sa Mere, pendant son voyage en Suisse, à Geneve & à Ferney auprès de Mr. de Voltaire, 8. 1771.
- * Lettres de l'Abbé Platel à un Evêque de France au sujet de l'exécution de Gabriel Malagrida, Jésuite, 8.
- Lettres de Mr. Tissot à Mrs. de Haen, Cantwel, Hirzel & Zimmerman, sur différents sujets de Médecine, 12. 4 parties 1771.
- On vend aussi ces Lettres de Mr. Tissot séparées.*
- Louvet (le) maladie du gros bétail, son origine, ses progrès, & la maniere de le guérir, par Mr. le Docteur Reynier, 12. 1762.
- Littleton (Mylord) preuve indépendante de toute autre, de la vérité de la religion chrétienne, 12. 1766.
- Magazin des Adoléscentes par Madame le Prince de Beaumont, 12. 4 vol. 1766.
- * Malheurs (les) de l'impénitence, où Sermon prononcé le 19. Février 1756. jour de jeûne, par Mr. Louis de Bons, 8. broché.
- * Mandement de Msgr. l'Evêque d'Aix, portant condamnation contre les ouvrages impies du Marquis d'Argens, 8. 1767.
- Manuel de l'honnête homme, ou Maximes orientales nécessaires en tout tems & en tous lieux, auquel on a joint toutes les Fables orientales de Mr. de St. Lambert, 8. *jolie & nouvelle édition*, 8. 1770.
- Maria, ou la nouvelle Pamela, contenant les véritables Mémoires d'une Dame illustre par son mérite, son rang & sa fortune, traduit de l'anglois, 12. 2 vol. 1766.
- * Mélanges littéraires, 12. Paris 1756.
- Mémoires historiques, politiques & militaires sur les principaux événemens arrivés dans l'isle de Corse, avec l'histoire naturelle de cette isle, & diverses remarques curieuses sur les peuples qui l'habitent, par Mr. Jaussin, 12. 2 vol. avec la Carte, 1760.
- Mémoires pour servir à l'histoire de Frédéric le Grand, avec les pieces justificatives des faits qui y sont rapportés, 8. 2 vol. fig. 1762.

- * Mémoire à consulter pour Mr. de Valdahon, Moufquetaire de la premiere compagnie, contre Mr. de Monnier, par Mr. Loyseau de Mauleon, 8. 1765. *broché.*
- Mémoires de Mr. l'Abbé de Montgon, publiés par lui-même, contenant les différentes négociations dont il a été chargé dans les Cours de France, d'Espagne & de Portugal, 12. 8 vol. 1752.
- du même ouvrage les tomes 1 à 5 & le tome 8me. séparés, le volume à L 1. 15.
- Mémoires critiques pour servir d'éclaircissemens sur divers points de l'histoire ancienne de la Suisse, & sur les monumens d'antiquité qui la concernent, avec des cartes de la Suisse ancienne, par Mr. de Bochat, 4. 3 tomes; *fig.* 1747-750.
- Mercuré historique & politique dès le mois de Janvier 1768. qui forme 12 vol. par année, & dont la suite paroît tous les mois, le mois à 5 f.
- Nécessité du culte public parmi les Chrétiens, établie & défendue par Mr. de la Chapelle, *nouvelle édition augmentée*, 12. 2 vol. 1747.
- * Nourriture (la) de l'ame, ou recueil de prieres pour tous les jours de la semaine, par Mr. J. R. Osterwald, 12-
- Observations & expériences sur diverses parties de l'agriculture par Mr. Formanoir de Palteau, 12. 1768.
- Observations sur des matieres de jurisprudence criminelle, traduit du latin de Mr. Paul Risi, avec un essai sur l'usage & les inconveniens de la torture dans la procédure criminelle, par Mr. S. D. C. 8. 2 part. 1768.
- l'Onanisme, ou Essai sur les maladies produites par la masturbation, par Mr. Tissot, *nouvelle édition beaucoup augmentée par l'Auteur*, 12. 1772. *sous presse.*
- Ouvrages pour & contre les services étrangers, par Mr. de Bochat, 8. 3 vol. 1738.
- * Patriote (le) françois & impartial, ou Mémoires historiques de ce qui s'est passé de plus remarquable au sujet de la Religion reformée en plusieurs provinces de France depuis 1744 à 1752. avec des pieces pour & contre, 12. 4 part. 1768.
- Pensées générales contre le Déisme, par Mr. Rosset, 8. 1760.
- Pieces curieuses concernant la famille Calas, fournies par Mr. de Voltaire, 12. 1768.
- le même, 4.

Prieres pour tous les jours de la semaine , par Mr. Pictet ;
12. 1763.

* Principes de la musique vocale , expliqués au chant des
Pseaumes , 8. 1764.

Recettes pour les maladies des chevaux , recueillies des
plus habiles Ecuyers & maréchaux ferrans d'Italie , par
Mr. Harpur , 8. 1761.

Recueil de pieces curieuses & intéressantes presque toutes
de Mr. de Voltaire ; 12. 1760.

Reflexions sur la foi , adressées à Mr. l'Archevêque de Paris
par le Pere Berruyer , Jésuite , & auteur de l'histoire du
peuple de Dieu , 12. 1760.

Réflexions sur l'ouvrage intitulé : *la belle Wolffienne* , aux-
quelles on a joint plusieurs éclaircissemens sur le traité
de l'esprit humain , par Mr. de Croufaz , 8. 1743.

* Reflexions politiques sur l'état & les devoirs des Cheva-
liers de Malthe , par Mr. le Chevalier Luc de Boyer
d'Argens , 12. *la Haye* 1739.

* Relation abrégée , concernant la République des Jésui-
tes , 8. 1758.

* Relation de la conduite de Tobie Rocairol , Colonel au
service de LL. Hautes Puissances , 8. *la Haye* 1753.

Replima, Essai d'une tragédie domestique , 8. 1767.

République (la) littéraire , ou description allégorique &
critique des sciences & des arts , ouvrage posthume de
Don Diego Saavedra Fajardo , traduit de l'espagnol ,
12. 1770.

Requête des sous-fermiers du domaine du Roi , pour deman-
der que les billets de confession soyent assujettis au con-
trole , 8. 1752.

Santé (de la) des gens de lettres par Mr. Tissot , ou avis
aux gens de lettres sur leur santé , *seconde édition origi-
nale très-augmentée* , 8. 1769.

Sara Th** nouvelle très jolie , traduite de l'anglois , 12. 1766.

Secours (nouveaux) pour les corps arrêtés dans l'œsophage ,
ou description de quatre instrumens plus propres qu'au-
cun des anciens moyens à retirer ces corps par la bouche ,
inventés par Mr. Venel , 12. *fig.* 1769.

Sermons sur le Chapitre XII. de l'Évangile selon St. Jean ,
par Mr. de Beausobre , 8. 2 tomes , qui font les tomes
3 & 4 du recueil complet 1759.

Sermons sur divers textes de l'Ecriture sainte par Mr. Cail-
lard , Pasteur à Dublin , traduit de l'anglois , 12. 2 vol.
1761.

Sermons de Mr. du Fresne , 8. 1737.

* Sermons sur divers textes de l'Ecriture sainte , par Mr.
Jaquelot , 12. 2 vol. 1758.

Sermons de Mr. Jacques Saurin , Pasteur à la Haye , en gros
caractères & en XII. vol. grand in-8. 1762.

Sermon prêché par ordre de Sa Majesté Impériale sur la
tombe de Pierre le Grand , le lendemain du jour que l'on
reçut à St. Petersbourg la nouvelle de la victoire navale
remportée sur la flotte turque , par Platon Archevêque
de Twer , 8. 1771.

Siecle de Louis XV. par Mr. de Voltaire , servant de suite
au Siecle de Louis XIV. du même auteur , nouvelle édi-
tion corrigée & augmentée , 12. 2 vol. 1769.

Siege (le) de Calais , tragédie avec des notes historiques
par Mr. du Belloy , 8. 1765.

* Spadacrène , ou dissertation physique sur les eaux de
Spa , par Mr. de Heers , 8. la Haye.

Supplement à l'histoire de la guerre des Hussites , par Mr.
Lenfant , & du Concile de Basle , par Mr. de Beaufobre ,
avec des remarques & observations , 4. 1741.

Syllabaire nouveau françois & latin , à l'usage des enfans
de l'Eglise catholique romaine , 12. 1769.

Synode florentin contre Sixte IV. en faveur de Laurent de
Médicis & de sa maison , au sujet de la conspiration de
celle des Pazzi , 8. 1770.

Testament (l'ancien) exposé & éclairci par demandes & par
réponses , avec des courtes explications , & des remar-
ques pour en faciliter l'intelligence , par Mr. le Profes-
seur Polier , 8. 11 vol. 1764-66.

* Théorie de l'impôt , 12. 1761.

Traité de l'Epilepsie , par Mr. Tissot , Professeur en Mé-
decine à Laufanne , 12. 1771.

NB. C'est la véritable édition originale , & ce volume
formera le tome 3. du traité des nerfs & de leurs mala-
dies , qui est sous presse , & l'un & l'autre se vendent
séparément.

* Traité complet de Théologie spéculative & pratique , tiré
des meilleurs Ecrivains , mais sur-tout des plus habiles

- Théologiens & Prédicateurs anglois , par Mr. Stackhouse , traduit de l'anglois , 4. 5 vol. *Lausanne* 1760.
 Traité de la Comète , avec des observations & dissertations astronomiques , 8. *fig.* 1744.
 Traité théologique & philosophique de la vérité , par Mr. Elie Dupin , 12. 1737.
 * Vestale (la) Clodia à Titus , poëme héroïque , 8. 1768.
 Vie de Mr. l'Abbé de Choisy de l'Academie françoise , 8. 1742.
-

L I B R I L A T I N I.

- Alexandri Tralliani de arte medica libri duodecim , Johanne Guinterio Andernaco interprete ex recensione & cum præfationibus D. Alb. de HALLERI , 8. 2 tomi *Lausanne* 1772. *sub prælo.*
 * Anecdotorum fasciculus sive Sancti Paulini Nolani Anonymi scriptoris , Alani magni , ac Theophylacti opuscula aliquot. D. Joh. Aloysius , nunc primum edidit , præfationes ac scholia addidit , græca latine reddidit , *fol. Romæ* 1756.
 Aretæi Cappadocis de causis & signis acutorum & diuturnorum morborum libri IV. de curatione acutorum & diuturnorum morborum libri IV. ad editionem Joh. Wiggani recudi curavit & præfatus est D. Albert. de HALLER , 8. 1772.
 * Affemanni (Simonis) Kalendaria Ecclesiæ universæ , notis & dissertationibus illustrata , 4. *maj. cum fig.* 6 tomi *Romæ* 1756.
 * Augustini (Anton. Archiepisc.) Dialogorum libri II. de emendatione Gratiani , Steph. Baluzius emendavit & auxit , 8. *maj. 2 tomi, Napoli* 1760.
 Aurelianus (Cælius) de morbis acutis & chronicis : ad optimas editiones restituit , revidit & præfationibus necessariis illustravit Alb. HALLERUS , 8. *Lausanne, sub prælo.*
 Bernouilli (Joh.) opera omnia , tam antea sparsim edita quam hætenus inedita , 4. *maj. 4 vol. multis cum fig.* 1742.
 Biblia sacra , vulgatæ editionis Sixti V. Pont. Max. jussu

- recognita & Clementis VIII. auctoritate edita, *editio nitidissima*, in-24. 7 vol. 1764.
- *eadem in-8. editio nova*, & nitidissima, *sub prælo*.
- * — *eadem 8. Lugduni*. 1732.
- Binkershoek (Cornelii van) Opera omnia juridica, *fol. 2 tomi*, 1761.
- * le Blanc (R. P. Thom. S. S. Theol. D.) Commentarii amplissimi concinnatorii in omnes Davidis Psalmos, *fol. 6 vol. Colonia* 1744.
- * Blanchini (Franc.) Evangeliarum quadruplex latinæ versionis antiquæ seu vetus Italica: *fol. maj. 4 vol. cum fig. Romæ* 1749.
- * Bonacinæ opera omnia theologica, *fol. 3 vol. Venetiis* 1754.
- * à Brixia (R. P. Fortunati) Philosophia sensuum & mentis, 4. 4 *tomi*, *cum fig. ibid.* 1756.
- * Bullarium Cappucinatorum, seu collectio Bullarum, Brevium, Decretorum & Oraculorum quæ a S. Sede Apostolica, pro Ordinem Cappucinatorum emanata sunt, *fol. 7 vol. Romæ* 1740.
- Cæpola tractatus de servitutibus tam urbanorum quam rusticorum prædiorum, cum additionibus. 4. 1758.
- Caldas Pereyra & Castro (Jurisconf. Lusit.) opera omnia juridica, civilia & canonica, *fol. 7 tomi*, 1745.
- Carvalho de testamentis, *fol.* 1746.
- * Catalogus Bibliothecæ Cardinalis Imperialis, *fol. Romæ, carta maxima*.
- Celsi (Aur. Cornelii) de re medica libri octo, ad præstantissimarum editionum fidem nunc denuo edidit, correxit præfationibusque illustrantibus locupletavit Alb. HALLERUS, 8. *maj. sub prælo*.
- * Causæi Musæum Romanum, sive Thesaurus eruditæ antiquitatis, *fol. 2 tomi, cum fig. Romæ* 1746.
- * Ciampini (Joh.) Opera sive vetera monumenta, *fol. 3 tomi, cum fig. ibid.* 1747.
- Commercium litterarium inter G. G. Leibnitium & Joh. Bernoullium in varias Philosophiæ partes, 4. *maj. 2 tomi, cum fig.* 1744.
- * Correa (R. P. Eman.) Idea consiliarii seu methodus tradendi consilia ex regulis conscientiæ, *fol. Romæ* 1752.
- * Delectus scriptorum rerum Neapolitanarum, qui populorum ac civitatum res antiquas aliasque vario tempore

- gestas memoriae prodiderunt, *fol. cum fig. Neapoli.*
- Dupin tractatus philosophico-theologicus de veritate, 8. 1737.
- * d'Ebulo carmen de motibus siculis ex Mss. edidit D. Engel, 4. *maj. cum fig.* 1746.
- Euleri (Leonardi) introductio in Analyfin infinitorum parvorum, 4. *majori 2 vol. cum fig.* 1748.
- Euleri methodus inveniendi curvas maximi minimive proprietate gaudentes, sive solutio problematis isoperimetriivi latissimo sensu accepti, 4. *maj. cum fig.* 1741.
- Fermosini (Nicol. Rodrig.) Opera omnia canonica, civilia & criminalia, *fol. 14 vol.* 1741.
- * Finestres & de Monfalvo (Jurisconf. Barcion.) Opera juridica, 4. 6 *vol. Cervariae* 1750-757.
- * Gayo, Epitome historiae chronologicae gestorum omnium Patriarcharum, Judicum. Regum & Pontif. populi hebraici ab Adamo ad Agrippam usque juniorem, à propriis cujusque iconibus auctum & illustratum, *fol. cum fig. Romae* 1751.
- * Giardini promptuarium artis argentariae, *fol. 2 tomi cum fig. multis, Romae* 1753.
- * Gothofredi (Jac.) manuale juris, 12. *Napoli* 1758.
- Grotius (Hugo) de Jure belli ac pacis cum annotationibus auctoris, nec non Gronovii & Barbeyraci animadversionibus & Sam. de Cocceji introductione, 4. *maj. 5 vol.* 1751.
- * Guarnaccii (Marii) Historia Pontificum Romanorum ac Sanctorum Romanorum sanctaeque Romanae Ecclesiae Cardinalium a Clemente X. ad Benedictum XIV. usque, *fol. 2 vol. cum fig. Romae* 1753.
- HALLERI (Alberti de) Elementa Physiologiae corporis humani, 4. *maj. 10 tomi*, 1757-768.
- Operum minorum, 4. 3 *tomi in 5 partes distributi cum multis fig.* 1763-768.
- Disputationes ad morborum historiam & curationem facientes, 4. *maj. 7 tomi & 8 partes, cum fig.* 1757-761.
- Libri hujus tomi, 4, 5, 6 & 7 *us separatim.*
- idem *tomus septimus in duas partes distributus.*
- Opuscula pathologica, *editio nova aucta & emendata.* 8. *cum fig.* 1768.
- primae lineae physiologiae quinto auctae & emendatae, 12. *maj.* 1771.

- Halleri (*ejusd.*) Tractatus de respiratione, 8. 1761.
 — ad viri illustris Antonii de Haen difficultates apologia,
 8. 1762.
- Hallier de sacris electionibus & ordinationibus ex antiquo
 & novo Ecclesiæ usu, *fol. 3 vol. Romæ 1739.*
- Heineccii (J. Gottl.) Elementa Juris civilis, secundum or-
 dinem institutionum, *edit. nova, 12. maj. 1766.*
- Hippocratis opera genuina, recensuit præfatus est Alb. de
 HALLER, 8. *maj. 4 tomi 1769-770.*
- Horatii Logica ad usum studiosæ juventutis à J. P. de Crofa
 edita, 12. 1739.
- Justiniani Institutionum sive elementorum libri quatuor,
 18. 1772. *sub prælo.*
- Kees Commentarius ad Institutionum D. Justiniani Imp. li-
 bros IV. *editio nova & emendata, 4. 1768.*
- Kempis (Thom. à) Opera omnia quæ exstant theologica,
 4. 1759.
- * Lambsma (N. Med. D.) ventris fluxus multiplex & anti-
 quis & recentioribus monumentis propositus, 8. *maj.*
Amstel. 1756.
- * Lancisius de motu cordis, *fol. cum fig. Romæ 1728.*
- Lanzoni Opera omnia medico-physico-philologica, 4.
 3 vol. 1738.
- * Laymanni (R. P. Pauli e S. J.) Theologia moralis, *fol.*
2 vol.
- Lombardi (Petri) Sententiarum libri IV. 4. 1757.
- Marchantii (R. D. Jac.) Hortus Pastorum sacre doctrinæ
 floribus polymitus, una cum candelabro mystico aliis-
 que opusculis ejusdem auctoris editus, studio & opera
 Michaelis Alix. *fol. 1752.*
- Martini (Eman.) Oratio pro crepitu ventris habita, 8. 1767.
- Matthæi (Anton.) commentarius ad libros XLVII. & XLVIII.
 digest. de criminibus, *editio nova correctâ & auctâ,*
4. maj. 1761.
- Mead (Rich.) medica sacra, sive de morbis insignioribus,
 qui in Bibliis memorantur, commentarius, 8. 1760.
- * Missale mixtum juxta regulam sancti Ilidori dictum Mo-
 zarabes notis dissertationibus ac variant. lectionibus il-
 lustratum cura & studio Alexandri Leslei S. J. 4. 2 vol.
Romæ 1755.

Monro (Alex.) tractatus de venis lymphaticis valvulosis & de earum imprimis origine, 8. 1751.

* Montibus (Phil. Cardin. de) Elogia S. R. E. Cardinalium pietate, doctrina, legationibus ac rebus pro Ecclesia gestis illustrium, à Pontificatu Alexandri III. ad Benedictum XIII. appositis eorum imaginibus, fol. Romæ 1751.

* Navarri manu ductio ad praxin sacræ poenitentiae; 8. Romæ 1756.

Newtoni (Isaaci) opuscula mathematica, philosophica & philologica, 4. maj. 3 tomi, cum fig. 1744.

Orationes selectæ clarorum Valentini, 8. 1767.

* Pastor (Melch.) de beneficiis & censuris ecclesiasticis de bonis temporalibus ecclesiæ acquirendi & conservandi, de jurisdictione ecclesiastica, de jure feudali & emphyteut. cum notis Solier, fol. Tolosæ.

Pichleri (R. P. Viti) Theologia polemica, fol. 1746.

* Pirringh (R. P. Ern.) jus canonicum, nova methodo explicatum; fol. 5 tomi, Venetiis 1759.

* Pomey (R. P. Franc.) Pantheum myticum seu fabulosa Deorum historia, 8. cum fig. 1752.

* Potestatis (Felicis, Ord. Min. S. Franc.) Examen ecclesiasticum in quo universæ materiæ morales, omnesque fere casus conscientiae solide ac perspicue resolvuntur, fol. Venetiis 1745.

— idem liber, 4. ibid. 1735.

Principes artis medicæ, Hippocrates, Aretæus, Alexander, Aurelianus, Celsus, Rhazis, recensuit, præfatus est Albertus de HALLER, tomus I. II. III. IV. & V. 8. maj. Lausannæ 1769-770. continuatio sub prælo.

* Regia Parnassi, seu palatium Musarum, ad usum studiofæ juventutis, 8. Tolosæ.

Regula Cleri ex sacris litteris sanctorum Patrum monumentis ecclesiasticisque sanctionibus excerpta, studio & opera SIMONIS SALOMO & MELCHIORIS GELABERT Presbyt. Doctorum & Missionariorum Diæcesis Elnensis. Quinta editio, ab ipsimet auctoribus recognita, emendata, aucta, & in aptiorem methodum redacta, 12. Lausannæ 1770.

* Religio medici, 8. Tiguri 1743.

Rhetoricæ Sinopsis, 8. 1739.

- * Rigantius (Joseph.) de Protonotariis apostolicis , *fol. Romæ 1751.*
- * Rocca (Angel.) Thesaurus Pontificalium , sacrarumque antiquitatum , nec non rituum , praxium ac ceremoniarum , *fol. 2 vol. Romæ 1745.*
- * Scipionis Gentilis (Jurisconfulti & Antecessoris Norici) opera omnia , 4. 8 *tomi* , *Napoli 1762. à 1768.*
- Störck (Ant.) tractatus medicus cum diversis experimentis de cicuta , 8. *cum fig. 1762.*
- Synodus florentina contra Sixtum IV. in favorem Laur. de Medicis & Domus ejus , in occasione conjurationis famillæ de Pazzis , 8. *1770.*
- Tissot epistolæ medicæ auctæ & emendatæ , 12. *1770.*
- Tuba magna mirum clangens sonum ad Jesuitarum doctrinam cognoscendam , 12. *maj. 2 vol. 1762.*
- Turretini (Alphonfi) in Pauli Apostoli ad Romanos epistolæ capita XI. prælectiones criticæ theologicæ & concionatoriae , 4. *maj. 1741.*
- * Turfelini particulæ latinæ orationis , 12. *Pat. 1758.*
- Velasco judex perfectus seu de judice perfecto , *fol. 1740.*
- * Verde (Franc.) Tiocinium universi juris civilis , *fol. 2 tomi , Venet. 1757.*
- * — ejusd. institutiones canonicæ & civiles cum notis Torelli , *fol. 4 tomi , Neapoli 1735.*
- Vicat (Beati Phil. Jurium Prof.) Vocabularium juris utriusque ex variis ante editis præsertim ex Alex. Scotti , Joh. Kahlui , Barn. Briffonii & Joh. Gottl. Heineccii accessionibus , 8. *maj. 3 tomi 1759.*
- * — idem , 8. 4 *vol. Neapoli.*
- * Voet (Joan.) de jure militari liber singularis , 8. *Francof. 1758.*
- Withoff (Caroli) tractatus physicus & curiosus de castratis , 8. *1761.*
- Wolffii (Christiani) compendium elementorum Matheſeos universæ , 8. 2 *vol. cum fig. 1758.*
- * Zachariæ (R. P. Franc. Ant. e S. J.) excursus litterarii per Italiam , 4. *Venet. 1754.*
- * Zachariæ manuale legendi expeditius res romanæ , 12. *ibid. 1757.*
- * Zacagnii (Laur. Alex.) collectanea monumentorum vete-

rum Ecclesiæ græcæ & latinæ , quæ hæcenus in Bibliotheca Vaticana delituerunt , fol. Romæ.

Zelst (Ant.) tractatus medicus de podagra , cum dissertatione de istius morbi origine , 8. 1760.

*

*

*

Carte géographique nouvelle de l'isle de Corse , dressée par Mr. Robert de Vaugondy.

Carte géographique de la Suisse , dressée sur les meilleurs auteurs sous la direction de Mr. Robert de Vaugondy.

Vue de la Ville de Lausanne en Suisse , dessinée par Mr. Gaudard de Chavannes fils.

